

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

1890⁹¹.

HETEDIK ÉVFOLYAM.

KIADJA

A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

FELELŐS SZERKESZTŐ:

(AZ ELSŐ FÉLÉVBEN)

FINKEY FERENCZ.

FŐMUNKATÁRSOK:

GASKÓ GYULA, SZILVA BÉLA.

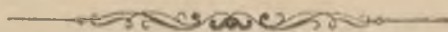
FELELŐS SZERKESZTŐ:

(A MÁSODIK FÉLÉVBEN)

GASKÓ GYULA.

FŐMUNKATÁRSOK:

JUHÁSZ LÁSZLÓ, LADÁNYI ENDRE.

SÁROSPATAK.

Nyomtatta Steinfeld Béla, az ev. ref. főiskola betűivel.

1891.

TARTALOM.

	Lap
Szerkesztői előszó	1, 105

VEZÉRCZIKKEK.

<i>Finkey Ferencz</i> : Október 6. és ifjúságunk	21
" " Testületi szellem	37
<i>Gaskó Gyula</i> : (Benevolus) Elkeresztelési indítvány	81
<i>Ladányi Endre</i> : Márczius 15.	125
" " Egy „eszme,” a melyhez szeret- ném, ha többen is hozzászólnának	143
" " Kun Pál	165
" " (L. . . —e) Nagyenyedii válasz	189
<i>Ifj. Mitrovics Gyula</i> : A szent István napja, mint nemzeti ünnep	106
<i>Rácz Kálmán</i> : Emődy Dániel	141
<i>Szilva Béla</i> : Az „Irodalmi Önképző-Társulat” és az „Ifjúsági Közlöny”	2
" " Néhány szó a jogász-egyletről	65

KOMOLYABB IRÁNYÚ CZIKKEK.

<i>Finkey Ferencz</i> : A socialisták és communisták állás- pontja az örökösödési joggal szem- ben	5
<i>F. F.</i> : Községeink 1848 előtt	43, 100
<i>Juhász László</i> : (Lacilius) Zempléni Árpád költemé- nyeinek rövid ismertetése	190
<i>Kiss Zsigmond</i> : Titkári jelentés	190
<i>Kusza Béla</i> : A halál-büntetésről	68
<i>Ifj. Mitrovics Gyula</i> : Bécsi levél	49
<i>Rácz Kálmán</i> : A protestantismus viszonya a felvi- lágosodáshoz és jövőjének kulcsa	26, 40
" " Mit tehet a tudományos felvilágoso- dás támadásai ellen a vallás érdeké- ben a katholicismus	83
" " A keresztyénség győzelme (pütkösti egyházi beszéd)	109, 127
" " Egy pár dogma a XIX-ik század ítélő-széke előtt	147, 169
<i>Rácz Lajos</i> : Sokrates elítéltetése Kr. e. 399-ben	171, 195
<i>Tüdös István</i> : A jénai egyetemről	73, 202

KÖLTEMÉNYEK.

	Lap
<i>Filep Mihály</i> : Panaszhangok	44
<i>Idem</i> : Mondjátok meg	135
" Te mást szeretsz	—
" Rólad gondolkozom	154
" Hervadt virág	—
" Reng a vetés	182
<i>Juhász László</i> : Az én királynőm	150
" " Hűsz év	174
<i>Kiss Rezső</i> : Nem feled	198
<i>Szicszay András</i> : Búcsú 1890-től	87
<i>Szilva Béla</i> : Borongás	29
" " (—a. —a.) Megtört sugarak	77
" " Márczius 15.	129
<i>Zempléni Árpád</i> : Károlyi Gáspár	8
" " Költő leszek	111
<i>Zsuzsika</i> : Szeretlek!	182

TÁRCZACZIKKEK.

<i>Franczi</i> : Jogász táncmulatság	77
<i>Gaskó Gyula</i> : Kátai Mihály	9, 30, 45
" " Martyrok	131
<i>Idem</i> : Maris néni	74
" Ifjúsági bál	97
<i>Juhász László</i> : (Dr Diridongeaux) Egyről-másról	20, 159
" " A kötelezvény	93
" " Egy szív tragoediája	118
" " (Lacilius) Márczius 15 Sárospatakon	135
<i>Ladányi Endre</i> : Emlékezés 1890. október 6-ára	23
" " (Viski E.) Nyolcz év mulva	151
" " (Robinson) Naplótöredék	157
" " Egy gyűrű története	199
<i>Rácz Kálmán</i> : A Károlyi-ünnepély Gönczön	12
<i>Szathmáry József</i> : A női bátorság	32
" " Hit- és szerelem	78, 88, 112
" " Débora átka	173, 204
<i>Szilva Béla</i> : (Va—la) Jogász-tánczestély	170
<i>Veres Ferencz</i> : Útazás a bálba	154, 176

EGYLETI ELET. } Minden számban.
APRÓ HIREK. }

EGYRŐL-MÁSRL
SZERKESZTLI ÜZENETEK.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 58. szám. —

Szerkesztői előszó.

Az irodalmi önképző-társulat jelen iskolai évben is elhatározta, hogy közlönyét, mely így már hetedik évfolyamába lép, kiadja s annak szerkesztésével minket bizott meg. A dolog természete hozza magával, hogy az új szerkesztőség, midőn először mutatja be magát olvasó közönségének, kifejtse ama főbb irányelveket, melyeket működésében szem előtt akar tartani, vázolja a munkarendet, melyet követni szándékozik, röviden, hogy programot adjon. Megvalljuk, hogy e feladatunk teljesítése nekünk nem okoz nagy gondot és fáradságot.

Mi ugyanis egyszerűen követni szándékoztunk elődeink programját, mely már hat éven át helyesnek és sikeresnek bizonyult; igyekezni fogunk, hogy közlönyünket az alapítók által kijelölt irányban tovább fejlesszük, vagy legalább az eddigi szinten fenntartsuk. Igaz tehát, hogy így tört úton fogunk haladni, de azért a mi kötelességünk teljesítését illeti, ennek súlyos voltát épen nem véljük ez által megkönnyítettnek, mert ha régi is a program, nekünk, mint e tekintetben új embereknek, új az s annak megvalósítása ép oly terhes lesz nekünk, mint volt elődeinknek.

Ez álláspontunkhoz képest hű kifejezői s tolmácsolói óhajunk lenni a jelen iskolai évben a sárospataki ifjúság közszellemének, törekvéseinek; közölni kívánjuk ifjúságunk szellemi munkálkodásának jelesebb termékeit; ismertetni fogjuk ifjúsági egyleteink életét, tevékenységét s általában mindazt, mi a sárospataki ifjúságot s ifjúságunkról a közönséget érdekelheti.

Lapunk összeállításával azon leszünk, hogy ne csak ifjúságunknak nyújtsunk kedves emléket, hanem az iskola falain kívül álló közönségnek is lehetőleg élvezetes olvasmányt adjunk. Cikkeinket, amennyiben lapunk kiadója az irodalmi önképző-társulat, első sorban e társulat tagjaitól szándékoztunk venni, annyival inkább, mert a társulat alapszabályai szerint is az itt megdícsért munkák a közlésre igényt tarthatnak. E helyütt is felkérjük azért az önképző-társulat tagjait, hogy dolgozataikkal bizalommal keressenek fel bennünket s amennyiben azok alkalma-

sak lesznek, mi elsőséget adunk cikkeiknek másokéi felett.

Nem akarjuk ez által kizárni a jelenlegi ifjúság többi tagjait, valamint régibb kartársainkat, így különösen volt szerkesztő kollegáinkat sem a közreműködésből, sőt közleményeiknek kész szívvel adunk helyet, mert ezáltal lapunk jelentősége csak emelkedhetik.

Cikkeinkben törekedni fogunk, hogy az irodalmi színvonalat elérjük s ha ezt talán itt-ott valamikor megsértenők, szolgáljon mentségünkre, hogy kiadó társulatunk, ha «irodalmi» önképző is, de ifjúsági egylet és «önképző» s mi szerkesztők is nem kész írók hanem ifjak vagyunk, kiknél az «erős akarat» olykor «gyenge erő»-vel párosul.

Még egyet nem hagyhatunk említés nélkül e helyen. Önképző társulatunk meghozza az áldozatot, hogy lapját kiadja, de előfizetők hiányában vagy csekély volta mellett ezt nem teheti, mert ez tőkét hamarosan felemésztene. Már pedig a mult évben is rá kellett fizetnie lapjára. Ez sokáig nem tarthat így, különben be kell szüntetnie a lapot, nem szellemi, de anyagi pártolás hiánya miatt. Kérjük olvasóinkat ne engedjék, hogy e dicstelen vég bekövetkezzék. Kérjük úgy a jelenlegi ifjúságot, mint a régibb ifjúsági tagokat, s minden eddigi olvasóinkat, kik működésünk iránt érdeklődéssel vannak, ne tagadják meg azt a csekély anyagi áldozatot tőlünk, a mi lapunknak úgyszólván létezési feltételét képezi. Mi rajta leszünk, hogy a lap szellemi tekintetben ne szenvedjen hiányt, olvasóinkon áll, hogy e feltétel anyagi tekintetben is meglegyen.

Lapunk előfizetési ára, vidékre 1 frt 75 kr, helyben lakóknak 1 frt 60 kr, mely összeg a felelős szerkesztőhöz küldendő (Piac-útca 58. sz.).

Finkey Ferencz,
felelős szerkesztő.

Az „Irodalmi önképző-társulat” és az „Ifjúsági közlöny.”

Az «Ifjúsági Közlöny» szerkesztésének achillesi sarkát már régen azon — tagadhatatlanul — abnormalis körülmény képezi, hogy az «Irodalmi önképző-társulat» és az «Ifjúsági Közlöny» szerkesztősége

közötti viszony megerősített alapszabályok által részletesen s minden kétséget kizárólag szabályozva mind ez ideig nincsen. S valóban eleinte úgy látszott, hogy ez nem is szükséges: mindenki megnyugodott abban, hogy a lap *kiadása* minden kötelezettségeivel s előnyeivel az «Irodalmi önképző-társulatot» illeti; a szerkesztéssel járó jogokat és terheket teljesen és kizárólagosan a szerkesztőség gyakorolja mindaddig, míg az «Irodalmi önképző-társulat» által a szerkesztőségnek adott mandatum le nem jár. Ám a tapasztalás az idők folyamán megmutatta, hogy a dolognak a gyakorlat és szokás által való illetén megoldása nem is helyes, nem is elégséges: éppen azért nem habozunk kimondani, *hogy ezen függő kérdés eldöntésére halaszthatatlanul szükség van.*

Nem kutatjuk az okokat, a melyek a megoldást mind ez ideig késleltették; nem kutatjuk, hogy maga a lap szerkesztősége miért nem foglalt mind ez ideig *nyíltan és határozottan* állást e kérdésben, mely elvégre első sorban mégis csak magát a szerkesztőséget illeti: előttünk van a tényleges állapot s mi a megoldást nem csak óhajtánók, de sőt nélkülözhetlen föltételnek tartjuk ahoz, hogy a lap szerkesztését az általunk óhajtott siker koronázza.

Szükségesnek tartván tehát a kérdés végleges megoldását: nem késlekedünk a szőnyegen forgó kérdésre nézve nyíltan és határozottan állást foglalni s kinyilatkoztatni véleményünket, röviden megvilágítván, hogy miféle irányelvek szerint látnók mi leginkább célravezetőnek, ha az «Irodalmi önképző-társulat» és az «Ifjúsági Közlöny» szerkesztősége közötti viszony megállapíttatnék.

Az «Ifjúsági lap» ügyére vonatkozólag elfoglalt álláspontunk a következő:

Mi az eddig fennálló viszonyt óhajtánók törvényes alapul elfogadni, mint a melyet legcélszerűbbnek s a lap szellemi színvonalának emelésére legtöbb biztosítékot nyújtónak látunk. Ezzel azonban korántsem akarjuk azt állítani, mintha az eddigi viszonyt teljesen kielégítőnek találnók, s legfőlebb az a kívánságunk maradna fenn, hogy a fönnebb körvonalozott állapotot egyszerűen vétessük alapszabályba. Ellenkezőleg! mi a gyakorlat által megállapított viszonyt egyáltalán nem tartjuk olyannak, a mely teljesen megfelelné a mi igényeinknek s *különösen a lap érdekének*: hanem igenis olyannak, a melyet leghelyesebb törvényes alapnak tartunk arra nézve, hogy abból kiindulva a részletekre is gondosan kiterjeszkedő szabályokat állapítsunk meg.

Az a kérdés tehát, hogyan akarnók mi — az elfogadott alapra helyezkedve — az ügy sikeres megoldását keresztül vinni? Erre nézve e helyen a következő *vázlatos tervezetet* vagyunk bátrak előterjeszteni:

I. A «Sárospataki Ifjúsági Közlöny» a «Magyar Irodalmi Önképző-Társulat» tulajdonát képezi. Ebből kifolyólag 1) a társulat jogai:

α) A lap fentartása vagy beszüntetése.

β) A szerkesztő és a munkatársak megválasztása.

γ) A felelős szerkesztő vád alá helyezése s általános többség által való elmarasztalása (E tétel bővebb értelmezésére még alább visszatérünk).

2. Köteleossége e társulatnak: a lap költségeinek teljes fedezése, természetesen úgy, hogy az előfizetési árak vagy közvetlenül, vagy közvetve — a szerkesztőség útján — az egylet pénztárába folynak.

II. α) Az önképző-társulat által megválasztott felelős szerkesztő a munkatársakkal együtt, a megállapított időre köteles a lapot megszerkeszteni.

β) A lap kinyomatása körüli teendők szintén a szerkesztőség által intézendők el.

γ) A lapban közlendő cikkek megválasztása s elbírálása a felelős szerkesztőt illeti; a cikkek közlésére nézve *sem a társulat, sem más közegek által nem befolyásolható.*

A lapban közlött cikkek a társulat részéről interpellatio tárgyát képezhetik s ha valamely cikk a komoly igényeknek meg nem felelné, vagy a személyeskedés terére lépne: első sorban a felelős szerkesztő s esetleg a cikk írója is vád alá helyezhető az önképző-társulat bármely tagjának kezdeményezése folytán.

A társulat mindenek előtt a felett tanácskozik, tárgyalandó-e, vagy elvetendő-e a vád? Ha a vád alá helyezés tényleg megtörténik, az ítélet meghozatalára — meghallgatván a vádlottat, illetőleg a vádlottakat is — *egyedül jogosított testület az önképző-társulat.*

Az általános többség ítélete aztán az indoklással együtt fölterjesztetik a köziskolai szék elé, a mely aztán megerősíti az ítéletet. Íme, az általunk készített tervezet. Korántsem akarjuk magunknak vindikálni azon jogot, hogy kész alapszabályokkal állhassunk elő, a melyek már csak a megerősítésre várnak; megengedjük, hogy az általunk ajánlott tervezet hiányos, sőt eltévesztett is lehet; mi *nem kész munkálattal, hanem tervezettel, irányelvekkel* lépünk a bíráló, a komoly megfontolás elé, a melyet ki lehet dolgozni, lehet módosítani, vagy el lehet vetni teljesen.

Egyben azonban bizonyosak vagyunk. S ez az, hogy így meg lesz a szerkesztőségnek a maga jogköre, a mely elég függetlenséget biztosít neki arra nézve, hogy saját belátása s ereje szerint szerkessze a társulat bizalma folytán vezetése alá helyezett lapot; s eléggé korlátozva lesz arra nézve, hogy a lapot rendeltetési köréből ki ne forgassa. A társulatnak is meg lesz a maga jogköre, a mely aztán biztosítja őt arról, hogy az általa fentartott lapnak *szükségképen az ő és általában az ifjúság érdekeit kell képviselnie* s az ifjúság szellemének hű és igaz tükröként kell szerepelnie. Meg lesz a tanári karnak is a maga jogköre ott, a hol arra nézetünk szerint szükség van: *módjában és jogában lesz a bírászkodás akkor, a midőn a lap rendeltetésének meg nem felel.*

Ki mondjuk nyíltan: mi féltve őrizzük azon jogunkat, hogy *a lap szelleme a mi szellemünk legyen.* Mert mi nem féltjük, hogy a lap szelleme megromolva,

az ifjúságot hamis világításban tüntetné fel; mert ha lapunknak szelleme rossz, akkor az ifjúság szelleme van megromolva, mivel addig, míg az ítékezés első fokon az ifjúságra van bízva: a lap az ifjúság szellemét fejezi ki mindaddig, míg az ifjúság a neki adott jog szerint az illetékes helyen föl nem emeli tiltakozó szavát.

Ezért óhajtjuk mi, hogy a vád alá helyezés kezdeményezése, s az ítékezés első fokon az ifjúság joga legyen. Mert ha, — a miért az illetékes fórumoknak nagy hálával tartozunk — meg van adva a mód, hogy tarthassunk oly organumot, mely az ifjúság szellemét a nyilvánosság előtt megismertesse: legyen meg az a jogunk is, hogy ezt az organumot teljesen a magunkénak tarthassuk.

Ki mondjuk nyíltan, hogy mi nem vágyunk korlátlan hatalomra ifjúsági ügyeink vezetésében, *de a külöleg megvédett és biztosított autonómiát nemcsak szeretjük, de kívánjuk is* abban az iskolában, a hol — szeretjük hinni és hirdetni — ma is a Rákóczyak szabad szelleme leng.

Szilva Béla.

A socialisták és communisták álláspontja az örökösödési joggal szemben.

Az örökösödési jognak a múlt század végétől nagyon sok ellensége támadt úgy a jogbölcsészek, mint a gyakorlati politikusok közt. Mindezek közt leghevesebb ellenségei e jognak — mely pedig jogbölcsészeti teljesen indokolható s az emberiség kárára egyáltalán nem szolgál — a socialisták és communisták, vagy mint újabban nevezik őket: collectivisták. Ismerjük ezeknek elméletét s törekvését, mely a munkás osztály sorsának javítására, tovább menve a munka és tőke közt képzelt óriás ellentétnek kiegyenlítésére, világosan szólva, a vagyonnak egyenlő felosztására irányul, a mit ha egyik árnyalatuk (a socialisták) nyíltan nem mond is ki, de ez is oly reformokat sürget, a melyek által közvetve ugyanazt a célt akarja elérni: a tényleg fennálló jogrend megszüntetését s a vagyonnak egyenlővé tételét. Ezen főtörekvésüknek igen természetes folyománya az, hogy az örökösödési jogot nem ismerik el, mert az örökösödés a nagy vagyonszerzésnek egyik rendes módja és egyesek sokszor érdem nélkül jutnak hozzá s lesznek folytatói a collectivisták által megdönteni szándékolt érdekellentétnek.

Ha az örökösödési jog eltöröltetnék, így okoznának a socialisták és communisták s minden örökség egy közös helyre pl. egy állami bankra szállna, ez által lassanként mind megszűnnének az egyes gazdag családok s egy emberöltő alatt minden tőke a bank kezében lenne, a mely aztán egyenlően kioszthatná vagy egyenlően fordíthatná a közszükségletekre. A socialisták és communisták örökösödési elmélete tehát, vagy helyesebben nézetük az örökösödési jogról, röviden abban áll, hogy meg kell szüntetni az örök. jogot, mint a mely útját állja az egyenlőségnek. Azonban nem minden írójuk állítja fel ily kategorikusan a tételt s vannak, a kik egyik másik nemét, vagy megszorított alakját hajlandók fentartani. Ismertetni szándékozom ezúttal a nevezetesebb socialista írók ide vonatkozó nézeteit, melyből előttünk fog állni a soc. és communismus örökösödési

elmélete; a nélkül, hogy most bírálata alá venném elméletüket, a mi különben nem okozna nehéz feladatot.

Az örökösödési jog ellen irányuló socialis mozgalmak alapját az utilitárista Bentham, angol író vetette meg, midőn kijelentette, hogy az örökösödési törvény feladata a vagyoni viszonyok egyenlővé tételének előmozdítása; s e végből a végrendelet nélküli öröklést csak a gyermekek, szülők és testvérek közt engedte meg, a többi oldalrokonok helyett a fiscust állította örökösnek. E vélemény adhatott ösztönt Saint Justnek, hogy a végrendelet nélküli öröklés ilyen megszorítása mellett, a végrendelettel jogot teljesen eltörölnöndőnek nyilvánítsa. Bentham tanai a múlt század végén s a jelennek elején igen elterjedtek Franciaországban s azért mondhatjuk, hogy a socialisták és communisták az ő elméletéből indultak ki az örök. jog elleni támadásaikban s az örökösödési jog legnagyobb ellenei: a Saint-Simonisták egyenesen az ő nyomdokait követték (L. Baron: *Angriffe auf das Erbrecht* 12. l.).

Saint Simon maga, ki nem is annyira romboló, izgató szellem, mint inkább rajongó erkölestani volt s az új társadalmi rend szervezésével tisztán a szegény néposztály sorsának javítását célozta, csak annyit mondott ki hogy az új társadalmi rendben minden születési előjogot, privilégiumot mellőzni kell; tehát ő nem nyilatkozott sem a vagyon felosztás, sem az örökösödési jog eltörlése mellett. Tanítványai azonban, különösen a két legradicalisabb Bazard és Eufantin, kiket általában saint-simonistáknak neveznek, mesterük e tételét szó szerint vették s ebből levonták azt, hogy meg kell szüntetni a végrendelet nélküli öröklést s általában az örökösödési jogot is, mert ez is privilégium.

Bazard, a legigazibb socialisták egyike, az egyéniség becsléséből indul ki s azt a tételt állítja fel, hogy kinek-kinek képességei, tehetsége szerint s minden tehetségnek munkája szerint kell megadni a magáét (à chacun suivant sa capacité, a chaque capacité suivant ses oeuvres). Ez alapelv azonban — így okoskodik — a világtörténetben mindig sérelmet szenvedett, az ő korban a rabszolgaság — a középkorban a jobbagyság — a jelenkorban a munkás osztály nyomora által, mert ma is a vagyonhoz való hozzájutás nem a személyes érdemek alapján történik. Az örök. jog valóságos privilegium, mely által valaki teljesen érdemtelenül s fáradság nélkül jut önállósághoz és jóléthez. Miután pedig az állami életben minden privilegium megszüntetendő s a fenti alapelv léptetendő életbe, a birtokszerzésnél is ezt az elvet kell szem előtt tartani, azért Bazard szerint minden hagyatékot, örökséget az államnak kell megszerezni s erre nézve egy bankrendszer létesítendő az államban. Az örökösödési jogot tehát el kell vetni s e helyett ki kell mondani azt az elvet, hogy a birtokszerzésre egyedül a képesség és a munka jogosítanak.

Eufantin már nem lép fel ily radicalis reformokkal. Az örökösödési jog teljes eltörlésének sok akadályt lát útjában s nem fogadja el a *Bazard* által javasolt bankrendszert, hanem középútat ajánl. Nevezetesen ajánlja, hogy töröltessék el az oldalági örökösödés, mely teljesen helytelen, a javaknak lefoglalása helyett azonban léptetessék életbe a progressív örökösödési adó, mely a hagyaték összes jövedelménél kevesebb legyen a távolabbi rokonoknál pedig azzal egyenlő is lehet. Az így befolyt örökösödési adó aztán fordíthatnék részben az indirect adók pótlására, részben productív intézmények pl. nyilvános iskolák, közútak létesítésére. Csak-hogy e reform mellett könnyen bekövetkezhetnék az, hogy az örökséget nagyon sokan nem fogadnák el, miután igen keveset vagy éppen semmit sem jövedel-

mezne az illetőknek s így ezzel is ott lennének, hogy az örökösödési jog megszűnnék.

Különbözik a saint-simonistákétól *Louis Blanc*-nak, a híres socialistának véleménye az örökösödési jogra nézve. *Louis Blanc* a munka új szervezetére irányozta törekvését s proponálta a «nemzeti műhelyek» felállítását, a szabad verseny megszüntetését s alapelve volt, melyből kiindult, hogy a munkát képesség szerint kell elosztani, a jutalmat azonban a szükségletek szerint. Miután pedig a családi életet nem akarta eltörölni. sőt azt természetes dolognak tekinté, nem nyilatkozott az örökösödési jog azonnali teljes eltörlése mellett sem, hanem megengedi a lemenők öröklését, az oldalrokonokét azonban feltétlenül törölni óhajtja. Különbözik az egész örökösödési jogot csak socialis, társadalmi megalkuvásnak tekinti, mely idővel, a társadalom fejlődésével teljesen megszüntetendő. Ő tehát a jelen viszonyok közt még hajlandó az örökösödés bizonyos részét megtartani, de véleménye szerint, ha majd az általa proponált organisation du travail befejeztetik, az örökösödési jog felesleges lesz.

Louis Blanc eszméit és okoskodását követi legújabb időben a németek közt *Lassalle*, ki azonban annyiban radicalisabb, hogy a jelen viszonyok közt sem hajlandó fentartani az örökösödési jogot, mely szerinte a szerzési joggal együtt rég elveszté jogosultságát. *Lassalle* nevezetesen úgy okoskodik, hogy a rómaiaknál indokolva volt az örökösödési jog, miután a személy jogilag halhatatlan volt, a germánoknál pedig a családi vagyon által, ma azonban egyik sem létezik, és úgy az örökösödési jog a levegőbe röpült s az már csak egy nagy ballépés (ein grosses Missverständniss).

A *communista*k alapelveiből folyólag természetesen megszüntetendőnek jelentik ki az egész örökösödési jogot, mint a mely egyik legfőbb akadály a vagyon egyenlőségének.

Szólnom kell még *Proudhon*ról és *Mill Stuart*ról, kiket bár szintén a socialistákhoz kell számítanunk, de ide vonatkozó nézeteik meglehetősen elütnek a többi socialistákétól.

Proudhon csak az oldalrokonok végrendelet nélküli örökjogát nem ismeri el; máskülönben az örökösödési jognak nem megtámadói, de védői közé kell számítanunk, amennyiben azt mondja, hogy az örökösödési jog az emberi természet mélyéből ered, mert az emberi nemzedékek nincsenek izolálva egymástól, mint egy park fái, hanem bizonyos szellemi kötelék kapcsolja őket össze, és csak az egyed hal meg, az ember ki a civilizációt előmozdítja örökké él. S ha a feladat átmege az atyáról a fiúra, miért ne menne át a vagyon is? Az örökjog — úgymond — a legrégebb emberi intézmény és mellőzése a szilaj communismus behozatala, a családi élet megszüntetése lenne, már pedig ő határozott ellenége a communismusnak. *Proudhon* össze tudja egyeztetni az örökjogot az általa mint socialista által szintén prémált helyzet és sors egyenlőséggel is (égalité des conditions et des fortunés), amennyiben azt mondja, hogy örökösödési jog mellőzésével az egyenlőség nem lenne előmozdítva s így az örökjog az új társadalmi rendben is fenmaradhat, kapcsolatban a családi élettel.

*Mill Stuart*ot félsocialistának is szokták nevezni, mert ő elfogadja ugyan a tényleg fennálló társadalmi rendet, de azt oly szigorú kritika alá veszi, hogy úgy szólván egészen új szervezettel látja el. *Mill* a teljes végrendelezési szabadságot eredményeiben nem tartja szerencsésnek se a társadalomra, se egyesekre; azt mondja, hogy mindenikről sokkal jobban lenne gondoskodva, ha az egyesek csak is bizonyos meghatározott

vagyont örökölhetnének, nevezetesen bárki csak annyit szerezhetne örökség által, a mennyi függetlenségéhez megkívántatik, és így a gyermekek is csak annyit kaphatnak, a mennyit helyzetük, képességük s neveltetésük megkíván.

E szempontból korlátozni óhajtja a gyermekeknek végrendelet nélküli örökösödési jogát is; a felmenőknek oldalrokonoknak pedig épen nem ad jogot a hagyatékra, hanem ezek helyébe az államot teszi örökössé. A régi időben, ekként gondolkozik, midőn a család patriarchalis szervezettel bírt, a család, a rokonság szorosan összetartozott, vagyonuk közvagyon volt, a rokonok örökösödési jogának meg volt a maga alapja; ma azonban a viszony megváltozott, a társadalom egyénekből áll, a vagyon egyéni vagyon, a rokoni összetartozás régi jelentősége elenyészett s ennek befolyással kellett lenni a végrendelet nélküli öröklésre. E szempontból tartja megszüntetendőnek az oldalrokonok végrendelet nélküli örökjogát s korlátozni a gyermekekét is, minthogy a gyermekek is, mihelyt önállókká lesznek, külön családot alapíthatnak. De e merev doctrineaire felfogás szűkkeblűségét maga *Mill Stuart* is érezte s később azt az engedményt tette, hogy a szüléknek is megadta a végrendelet nélküli öröklési jogot, tehát elismerte a fel és lemenők öröklési jogát, csak az oldalrokonokét óhajtotta eltörölni feltétlenül.

Finkey Ferenc.

TÁRCZA.

*Emlékedet nem nyelte bé a föld,
Túlélt közönyt, túl üldözést, vihart,
Sírod halmáról égnek, mint a tölgy,
Új századok dicszélül im kihajt,
Hogy eljöhessen a csüggedt utód,
S új önbizalmat, enyhet itt lelend;
Itt megtanúlja a mult ajkiról
Becsülni, fölhasználni a — jelent.*

*Hiszen egy pillanat sem kedvező,
Ha csak azzá nem tesszük önmagunk,
Csak a jelen miénk, az a mező,
Holott biztos sikert arathatunk.
Jelen! te vagy a kard a hős kezén,
Te vagy a szándék és a győzelem!
Te műveled meg a kopár jövőt,
Te vagy kincsiünk és fegyverünk: Jelen!*

*Pusztító hordák járták a hazát,
Ellen? Barát? Rabolta, dálta mind!
Szívünkbe verte az ozmán vasát;
Egymás szívét keresték kardjaink.
Az új hit is, melynek pírja valdál,
Három felé vált, úgy viaskodott.
Midőn halálos vészben a haza,
Dogmán vitáznak ők, a boldogok!*

*Igazságot keresve, mindegyik
Növelte a nagy eszme-zürzavart.
Igazság, melyet a bo'or vegyít
És annyi ferde elme elcsavart?!
Az igazság könyvét, a Bibliát
Csak halvány részletekben ismerik,
Harcot tudás helyett a — szenvedély!
A mit nem tudnak, — állítják, merik!*

*Te értetted csupán meg, — a jelen
Mit kíván téled és a többitől;
Hogy pazarolt kincs a töméntelen
Erő, a mely vitáinkon kidől.
Ismerjék meg előbb a Bibliát,
Eszmék, igazság tiszta kútfejét, —
S bizonynyal abba hagyják a vitát.
Ha Istent e könyvből megismerik.*

*S lelked előtt már újra egyesült
A három ágra szétszakadt folyam!
Felgyújta e kép, — és te lelkesült
Arccal, újult lélekkel, komolyan
Folytattad a nehéz munkát tovább;
Sztottad a világosság tüzeit.
Ne döbbenj meg sírodban nagy halott,
Hogy a homályt maig sem üzte szét!*

*Közös kincs lett a könyv, de szellemét
Mindhárom más-másképen érti meg.
Az a viszály megcsontosodva rég,
Nem hajt fejet idők intelminek.
De más úton bár, más lélek szerint,
Mindhárom ugyanegy Istent imád,
Mindnek bizalma, vértje, fegyvere,
Ma és örökké — a Te bibliád!*

Zempléni Árpád

Kátai Mihály.

(Elbeszélés).

I.

A fejedelem.

A kassai főbíróság már az 1606-dik esztendőben sem volt megvetendő hivatal. Meglátszik ez Sambsdorfer Tamás uram ő kegyelmén is, kit épen a mondott évben emelt a kassai polgárok osztatlan bizalma a bírói székbe.

Jelenleg főbíró uram nem a város ügyeivel bibelődik, hanem egyetlen leányával a szép Katharinával van elfoglalva. Becsületes, német vonásokkal bíró arcáról oly kimondhatlan boldogság, oly öröm sugárzik, a mint leányát térdére ültetve, mint a kis gyermeket lovagoltatja.

Édes, kedves, cukkerzűz Katerchen, óh ha tudnád, hogy én milyen boldog vagyok! Úgy szeretnék örülni, ugrándozni, mint a gyermek, és sírni, jajgatni, mint a vénasszony, hogy megértem ezt a napot, a melyen az én kis Katerchenem, az én egyetlen kis leányom, nem leány többé, hanem menyasszony. Tegnap még leány, ma már menyasszony, holnap pedig... óh ha ezt a szegény mütterchen megérte volna!... És úgy szeretnék sírni, jajgatni, hisz az én egyetlen kis leánykamat elragadják, elrabolják tőlem. Nem lesz már, a ki estén-

kint mikor kifáradva visszajövök, ide üljön a térdemre, fejét ide hajtsa a vállamra s édes csókjaival felderítse ezt a vén, öreg Sambsdorfert. Nem engem fog már ölelni az én kedves Katterchenem, hanem fiatal embernek fog édes, szerelmes szókat suttozni.

És az öreg bíró arcán egyszer könyccseppek peregnek le, máskor pedig örömben majdnem agyonöleli leányát, s gyorsan mozgatja lábát, hopp, hopp!

A szép menyasszony pedig az öreg keblére hajtja fejét, mosolyogva nézi atyja örömét, s könyezve osztja atyja fájdalmát. Még alig lehet több tizennyolc évesnél, de délceg, kifejtett termete s megállapodott vonásai többnek mutatják. Haja, mely feketébb az ébennél s fénylőbb a gyémántnál, gyűrűkben simul elől halantékára s méginkább kiemeli arcának fehérségét, finomságát. Egész lényén az első szerelem varázsa ömlik el, mely kész megörjíteni az érte epedőt.

— De úgy-e te azért szeretni fogsz engem mindig úgy fogsz szeretni, mint eddig szerettél?

— Óh vaterchen, hogy beszélhetsz így. Hiszen tudod, hogy én téged végtelenül szeretlek, úgy szeretlek, mint őt.

— Nem, úgy ne szeress, úgy nem szabad szeretned. Azt én mondom neked, mert látod, ő férjed lesz, míg én csak apád vagyok... Óh milyen szép is lesz az, midőn majd a vállára simúlva, édes szókkal suttoztok egymásnak s elesattan az első csók, aztán a második, aztán... No ne szégyeld magad, te bohó, hisz szabad lesz már akkor. Óh mint szeretnék én is ott lenni!

Hanem tudod mit szeretnék még megérni, meddig óhajtanék még élni?

— Mond meg vaterchen, hisz tudod, hogy érted megteszek mindent.

— Hát addig szeretnék még élni, a mikor majd egyszer nem ketten fogtok jönni öreg apádhoz, te és ő, hanem a te karodon egy kis Katerchen, vagy egy kis Tamhen lesz és te így szólsz majd hozzám; nézd vaterhan, itt van a te kis unokád! akkor majd én is eléneklem a zsoltárral, hogy most már bocsásd el Uram a te szolgádat, mert látták az én szemeim a kis unokámat.

A piruló szűz szégyenkezve rejti el arcát atyja ölébe s az öreg száját iparkodik befogni, de az még jobban kerepel, még tovább szövi álmait s utóljára nagy öléssel s forró csókokkal vet véget az enyvelésnek.

— De még mind ez titok, melyről nem szabad tudni senkinek. Pedig mennyire szeretném elmondani mindenkinek, hirdetni főnek, fának, hogy örüljenek velem együtt, hisz az én kicsi kis leányom, az én Katerchem menyasszony és pedig kinek a menyasszonya! De hát be kell fogni a szám, mert ő így akarja.

Kopogtatnak az ajtón. Talán ő jön. A leány arca elpirul az örömtől és izgatottságtól.

De a pir elmúlik. Nem ő.

— Isten hozta kegyelmedet, Kátai uram, fogadja a belépőt a főbíró. Sürögve tipeg, topog körülötte, hogy lesegítse mentéjét, kardját. Ugyan édes leányom, szólítja meg elillani iparkodó leányát siess s legyen gondod, hogy meg ne haljon éhen Kátai uram mi nálunk.

Rövid idő alatt telve az asztal mindennel, mit egy jó gazdasszony kamrájában téli időben találni lehet.

— De szerencsés is főbíró uram, kezdi meg a szót Kátai, hogy ilyen jó gazdasszony leánya van, a ki mindenre felvigyáz s gondot visel s megkiméli apját a házi gondoktól.

— Bizony áldom is érte Istenemet.

— De nemsokára majd elkerül a háztól. Nagy leány már, férjhez megy maholnap. Kivált ilyen szép leánynak akár minden nap akad kérője.

S szemeivel mohón lesi a leánynak minden mozdulatát.

— Majd választunk a nyájban, nem kötjük meg minden belépőnek a sarkát. Felel tréfásan Somsdorfer. Kínáld meg te Katherhen Kátai uram ő kegyelmét. fordul most leányához, kit a róla való beszélgetés roppant zsenirozni látszik, s azt se tudja, hogy rejtse el pirúlását. Hej, csak az okos szó is jobban esik fiatal embernek fiatal leánytól, mint a magam forma vén embertől.

— De iszen, nem fiatal már az én fejem, maholnap olyan ősz lesz, mint a lőbíró uramé. Magamnak is jó volna már asszonyt keríteni a házhoz, mert majd kikapunk az időből.

— Messze van az még Kátai uram! . . De hát a háború ügye hogy van, fordít egyet a tárgyon a bíró, érezvén, hogy forró kása körül jár s még ki találja kottyantani titkát, ha sokat beszél a házasságról. Lesz-e már béke? S foly a beszéd politikáról s nagy világi eseményekről.

Kátai nem mondható szép embernek, deli termete kissé túl magas s szeplős arcának bizonyos lenéző s szenvedélyes vonást ad előre nyuló ajka.

A politika egészen felhevíti a bírót. Egyszer csak egyet csettent nyelvvel az öreg: Ejnye, hiszen ihatnánk is egyet már Kátai uram! A nagy beszédben majd el is felejtettem. Nincs ide fel bor? No a pincébe már magam megyek, oda asszonyszemélyt nem eresztünk, mert még szerelmes talál lenni a bor és kifoly. Engedjen meg Kátai uram, addig mulattasd ő kegyelmét Katharina. Már most szabad fiatal emberrel . . . dünyögi kifele menőben az öreg, de észreveszi, hogy sokat akart mondani s hogy többet ne mondhasson, befogja száját, úgy megy ki.

Kátai s a lány magukra maradtak. Némán ülnek egymással szemközt. Katharina nem a tréfálkozó kis leány többé, hanem a tartózkodó, szemérmes hajadon, ki az idegen férfi előtt szemeit földre sűti s nem emelné fel a világért. Kátaira pedig mintha delejes hatással volna a leány. Szemeivel folyton reámered s vágygyal epedve nézi minden mozdulatát.

— Vegre egyedül vele suttognak ajkai, vele, kiért éltemet, lelkemet, üdvösségemet adnám. Kit ha nem bírhatok, össze zúzom, ki útamba áll. Oh ez a tűz, mely keblemben ég, érzem, hogy elemészt, ha nem csillapúl végre. . . Enyémnek kell lennie igen, enyémnek. S szemeivel elnyeli a hölgyet. De ha nem szeret? Oh akkor kényszeríteni fogom, de szeretnie kell.

S a szenvedélytől, a lelkében dúló vihartól, arca kipirúl, keble hevesen dobog, keze görcsösen ragadja meg a szék karját, hogy ülve maradjon.

— Oh mily szép kegyed Katharina! kezdi szenvedélytől elfogúlt recsegő hangon . . .

— Oly szép, minők az angyalok lehetnek csupán, oly szép minő halandót nem teremtett többet az ég! Oh hányszor akartam már ezt megmondani, hányszor azt hogy képe üldöz mindenütt, hogy miatta nem tudok nyugodni sehol. Oh én szeretlek Katharina! Szeretlek úgy, miként csak ember szeretni képes, szeretlek jobban, mint éltemet, mint üdvösségemet . . .!

Nem bír már szenvedélyével. Egész teste reszket, ajka rángatózik az izgatottságtól. Kezével majdnem összezúzza a szék karját, melyen ül. S a lány a félelemtől, az ijedségtől nem tudja mit tegyen. Elárulja-e a titkot, melyet tudni senkinek sem szabad még, vagy tovább hallgassa a férfi tüzes vallomását. A hallgatás Kátait egészen elragadta.

— Te nem felelsz? Oh csak egy szót, egyetlen

pici szót, mely égbe emeljen, vagy betaszítson a pokolba? Oh nézz reám, had olvassam szemeidből a választ!

A hölgy egészen öntudatlanul felemeli szemét s az találkozik Kátai tüzes tekintetével. Ez aztán egészen elveszi esztét, homályt borít eszméletére. Nem hall, nem lát, nem tud már semmit, csak azt, hogy előtte van az, kit jobban szeret életénél, kinek biztatásáért szívesen odaadná jövő üdvösségét is. Egy ugrással ott van mellette.

— Oh te szeretsz látom, olvasom szemedből, mely égbe emel, mely üdvösséget oszt.

S az erős férfi fuldokolva térdre veti magát s csókokkal borítja el annak kezét, kit ő úgy szeret, úgy imád. Katharinát az érintésre hideg borzongás futja át. mintha kígyó nyúlt volna hozzá, majd rémülten áll fel s nyitja ki száját, hogy segélyért kiáltson.

— Igen, igen, oh, egy csókot, mely epedő lelkemet az örüléstől mentse meg, egy csókot, mely felér a túlvilág összes gyönyöreivel. S remegő tüzes ajkával a hölgy száját akarja megérinteni, hogy a csók kéjével elégítse ki tüzes keble merészebb vágyait. Keze már a hölgy remegő keblét fogja át, még egy pillanat . . .

De az érintés felébreszti a hölgyet aléltságából, kétségbeesett sikoltás hangzik el s belép az öreg Somsdorfer. Egy pillanat alatt átlátja a veszedelmet. Oda ugrik leányához s Kátait erős karokkal ellökvén, felindult hangon kiáltja:

— Kátai uram meg ne érintse leányomat, ő menyasszony!

Vérfagyasztó kiáltás az, mi erre Kátai ajkáról kitör, melyet meg nem ért senki, de mely megdermeszt mindenkit.

— Menyasszony? oh hát elrabolták üdvösségemet, elvették éltemet. Nem, az nem lehet! Úgy-e kegyelmed tréfál, rebegi térdén csúszva s mosolyogni igyekszik, de a mosoly, olyan különös, olyan rémitő. Hisz őt én szeretem, neki enyémnek kell lenni! suttogja. Oh mondja kegyelmed, hogy csak tréfált, hogy nem igaz, a mit mondott! Oh könyörüljön rajtam!

— A mit mondtam, az igaz, leányom menyasszony.

Kátai nem térdel többé, de felugorva, vérben forgó szemekkel kiáltja.

— És én azt akarom, hogy ne legyen menyasszony, mert neki enyémnek kell lennie. Ki velem szembe szállni merészkednék! Az érezni fogja hatalmamát! Vegye el vagyonomat a nyomorúlt, gazdaggá, hatalmassá teszem, de őt elrabolni nem fogja. Ha pedig nem kell neki ez a csere, majd adok neki vasat, éles vasat! Mondjátok meg nevét s élet-halál harcra hívom a vakmerőt!

— Azt hiszem, hogy leányom vőlegénye egyik cserét sem fogadja el, mert ő, — a fejedelem!

Erre a szóra Kátai mereven néz egy pillanatig maga elébe, ajka mintha azt suttogná, megölöm őt, megölöm őt. Aztán szívéhez kap s egy kiáltás nélkül vágódik hanyatt, beleütve fejét az asztalba s megfestve a padlót sűrű fekete vérral.

S ajka még most is, mintha azt suttogná, megölöm őt, megölöm őt!

(Folyt. köv.).

Gaskó Gyula.

A Károlyi-ünnepély Göncön.

1890. szeptember 14.

Vándor! oldd le saruidat, mert szent a hely, a hova lépsz, a bibliafordító emlékééről beszél hozzád minden porszem; madár! a legszebb dalt zengedezve, röpjél Gönc felett, mert a legszebb hangokon zengedezni ennek a

városnak «plehánus»-a tanítá a magyar népet; szellő, lágy lehelletteddel enyhítsd a nagy halott nyugvó porait, vidd el neki egy 300 éves tartozásunkat, kamatozott hálánkat, az emlékezős édes ajándékát s mondd el, hogy «az igazak emlékezte áldott,» hogy «áll még a magyar Sion!»

Igen! a magyar Sion megmutatta, hogy van joga az élethez, hogy erős és hálás szívvel gondol egyik megteremtőjének, a bibliafordító Károlyi Gáspárnak áldásos nevére.

* * *

Gönc kicsiny mezőváros Felső-Magyarország északibb felében, hazánk egyik legszebb, legbájosabb vidékének, a szép és jó adományokkal gazdag Hernád-völgynek északkeleti csücsében, a hol a völgy már összeölelkezik a Kárpátok kiszögelléseivel. Két domb felett nyugotról is, keletről is egy-egy templom örökdió lakosok békéje felett, amaz a református, emez a katolikus felekezeté.

A kicsiny város csendjét ünnepi szokatlan zaj váltja fel, az igénytelen házak mintegy szárnyakat öltve lobogtatják a nemzeti tricolort, melyeknek veteránját a református torony ablakában lengeti a lomha hajnali szellő. Talpon a város apraja-nagyja, hullámszik az útca egész felvidékünk cifra tarkaságú népe. Itt a református felvidéki tót nép tarka öltözete, amott a nagy alföldi napbarnított fia «gyolcs ingbe», gatyába. Egy miniatűr Magyarország! Gömöri szójárás baranyival vegyül, az alföldi paraszt és a felföldi tót egy szívvel-lélekkel eljött ünnepelni nemzeti ünnepet. Majd komoly fekete ruhás papok vonják magukra figyelmünket, itt van az úri nép is. Rég nem látott tanulótársak, elfeledett barátok, a sors által szétszórt ismerősök érdekes csoportjai alakulnak, olyan jóleső hangon, oly szívvelyes szeretettel ölelik meg egymást, hogy kicsordul szememből a könny a szeretet varázsának láttára.

De kövessük a hullámszó tömeget. Iránya egy dombra vezet, ahol egyszerűségében is imponans diadalkapú ívelni át az utat, a melyen az ünnepély fő-főtényezőinek jönniök kell. A dombtetőről a Hidas-Németibe vezető útra van irányozva minden szem. Ott jön vagy 2 kilométer hosszú kocsisor. Elöl és oldalvást szép gönci legényekből alakult díszes lovas-bandérium, hátul pedig a mindinkább szaporodó néptömeg vonul a kocsik után. Itt jönnek a püspökök, gondnokok, írók és a két prot. egyház más előkelő férfiai. Az állomásnál Komáromy alispán fogadta, bent pedig Vécei ország. képviselő üdvözli őket. Ott látni a legdaliásabb főpásztort, a költő-püspököt, Erdély élesszemű egyházi vezérét, Zelenka ev. püspököt; feltűnik br. Prónay Dezső daliás alakja, kin igazán megdicsőítette magát a diszmagyar ruha; öröm látni Duka Tivadar fürge alakját, Millardnak az angol biblia-társulat bécsi ügynökének hamisítatlan angol külsejét, s a kiket az elkáprázott szem már felismerni sem tud.

Ember ember hátán. A rendezők futkosnának, ha tudnának, a csendörök rendelkeznének, ha hallgatna rájuk valaki; de hát mindenki akar látni, hallani és azért egy kis goromba döfést szívesen elszennved. 10 órakor megkondulnak a harangok s hívnek az isten házába. Temérdeken vannak a hivatalosak, de hányan a választottak. (t. i. a kik bejutni boldogok)? Elöl lépdél a püspökök komoly csoportja, nyomukban mintegy 80 esperes, palástos lelkészek (evangélikusok és reformátusok) imponans szint adva, utánuk meg a pataki kórus zászlaja mozdul idebbodább, a mint egy-egy nem tudni hánnan jövő erő lökést ad a zsúfolásig összenyomott emberártnak. Végre betelt a templom s a kinrekedt 6—7000 ember belenyugszik sorsába. Majd felzendül a megható református ének s 2000 szív küldi fel annak fenséges hangjain lenkölt érzel-

meit az eget urához. Hasonlóan buzdúl a künn levő nép is. Elragadó a két gyülekezet ájtatos éneke, ilyen lehet az égi karok zengése! A pataki kórus elismerést érdemlő szereplésére Kun Bertalan püspök úr állt a csinos szószéken, és az ő utánozhatlanul kenetteljes, szivig ható hangján szép alkalmi imát mondott. Majd őt — az abauji tanítói dalárda éneke után — a 80 éves Kiss Áron, porcsalmi lelkész s szatmári esperes váltotta fel, a ki Róm. XVI. 4. alapján tartott egyházi beszédében lelkesedve és lelkesítve fejtegette a biblia fontosságát, a mely béketűrést, vigasztalást és reménységet nyújt, benső elragadtatással hirdette a bibliafordító Károlyi örök érdemeit s minta-beszédére válaszul minden szem könnybelábadt, minden szív örömtől repesett és megújult, mint a harmattól behorított plánta. A hazai prot. lelkészek egyik elsőrendű szónoka igazán megelégedhetik öreg napjainak férfikort is megillető fényes eredményével, apostoli lelke rokonérzetet gyűjtött fel mindenkiben. A templomi istentisztelet alatt künn Novák Lajos, baktai lelkész szónokolt az ezer meg ezer embernek.

Ezután a szoborleleplezés mozzanata következett. A templom keleti oldalán, a kerítésen belől áll, a letakart, 3 mtr. magas szobor, mely hirdetni fogja Károlyink örök érdemeit. A közönség ki vonult, s br. Prónay Dezső az ev. egyetemes felügyelő gyönyörű részletekben gazdag beszéde alatt lehűlt a lepei. Egy általános sóhaj tör elő a lelkekből, mindenkit meglep a művész ihletett lelke, lebhűvöl az ülő papi alak, a mint kezében a kinyitott bibliával, elmélyedve néz, keresve a megfelelő kifejezéseket. «Mátray szobra remekmű», ez a közönség általános véleménye. Három koszorú díszíti a szobrot: szülővárosáé Nagy-Károlyé, a Magy. Prot. Irod. Társaságé és Abaujmegyéé. Majd egy fiatal író, S. Szabó József, naprágyi lelkész, (kitől e közlőny is számos művet hozott már), olvasta fel 12 aranyat nyert pályanyertes művét. Károlyi élet- és jellemrajzát. Erre Duka Tivadar hírneves hazánkia üdvözli egy hosszabb beszédben az angol biblia-társulat megbízásából a magyar prot. egyházakat, fejtegetve ama társulat magasztos céljait és örömét a Károlyi ünnepély felett. Idegen hazában élő tudósunk szavai a lélekhez szóltak, boldog volt a ki hallotta. Majd Szász Károly beszélt a Károlyi érdemeiről, irodalmi hatásáról, hatásos apologiát tartván Károlyi fordítása mellett, végül a pataki és abauji tanítói dalárdák együttes éneke, a Hymnus zendült rá és a fellelkesült nép maga is ama szép nemzeti ima eléneklése közben kezdett lassan-lassan széledezni. A protestáns nép első imája is a haza, ez az ő utolsó fohásza is!

500 terítékű közebed! hallatlan, hát hol van olyan nagy terem ebben a kis városban? Jöjj csak az iskola kertjébe, majd megmutatom! Ilyen beszéd csapja meg fületem. No erre magam is kíváncsi vagyok gondolám és jegyet váltottam. A mondott helyen deszkabódé áll s ott rengeteg hosszú asztalok nyújtózkodnak tele vendégekkel. Igazán érdekes, akár csak egy szép álom, miként termett ennyi jeles ember itt egyszerre.

A magyar ember született szónok különben is, miként maradhatna hát el ilyenkor a fűszer, a toaszt. A harmadik fogásnál Kun Bertalan püspök indította meg a beszédek árját és a «legelső magyar emberért, a népei boldogítására élő királyért és családjáért» mondott pohárköszöntőt állva hallgatta végig a közönség. Élénk eljenzések s zajos helyeslések közt mondott igazán protestáns szellemű beszédet gr. Tisza Lajos, művészies beszédében fejtegette a protestáns szellemnek ma is bizonyított éltrevalóságát, az evolutionalis áramlat felületes gondolkozását s azon vád alaptalanságát, hogy a protestantizmus csak tagadás, visszautasítva, éltette a ma-

gyar protestantizmus igazi szellemét. Szász Károly a két prot. egyház testvéries egyetértéseért, a közös celokért való együttes munkálkodásért ivott, a mit br. Prónay is viszonozott. Szász Domokos szellemes toasztjában a protestáns felekezetek két jeles vezérért. hr. Vay Miklóst, és br. Prónay Dezsőt éltette, kívánva, hogy a hanyatló nap ragyogjon még soká, a tündöklő nap tündököljön még tovább Komáromy László alispán volt osztálytársára, Duka Tivadarra üritett poharat, Duka a magyar hazát éltette, és Zelenka ev. püspököt, Zombori Gedő megyaszói lelkész pedig Erdély képviselőinek, főleg Szász Domokosnak egészségeért ivott. Nikhász László földbirtokos 50 frtot ajánlott fel a Károlyi alapra, mint a mely eszmét ő mint káplán már 20 évvel ezelőtt megpendített; ugyan-e célra a debreceni városi tanács 100 frtot adott át püspökünk kezeibe ott a közebédén.

Ezután megeredt a toasztok árja és elborította a közfigyelmet. Minden asztal egy-egy szónokot termelt s 6 óratájt lett vége a közebédnek.

* * *

Egy tündér álmot álmodám, minden vonás most is előttem áll, figyelj csak, elmondom. Valami fényes kivilágított helyen valék, virágillat, női ruhasusogás és víg muzsikaszó körülém, én pedig figyeltem és örültem. Egyszer csak egy kopott zászló alá sorakozott csoport lép egy emelvényre s énekel szívhezzólóan, teljes sikerrel. Azt susogták körülém; ez a pataki kórus. Majd szavalatokat hallék. Egy idősebb s egy fiatalabb szavaló gyűjtő darabjait tapsolta a közönség s lelkesen éljenzett. Aztán ismét dal, quartett provokálta a tapsot, s utánok valami csintalan komikus bravurozhatott, mert nevetés, viharos taps és éljenzés csapott fel hozzám; végül ismét dal hangzott felém, mintha a szabadság nemtőjének tiszteletére zengedezték volna annak dicsőségét.

Aztán muzsikaszó rezgette át idegeimet, kábult valék, elbódított a leányok hamis mosolya, édes pillantása, kecses lejtése . . . Most már egészen rabjál estem az édes álmképnek és komoly valóságnak fogadva el a látomást, mintha magam is tündérré változva közéjük leptem volna. Oh mily boldogok azok a tündérek, oh mily borzasztó volna ebből a szép álomból felébredni! gondolám elmerengve és bevegyltem a menyországba, a tündérek birodalmába, és mulattam, örültem az életnek, az ifjúságnak.

Belefáradtam, eszméim zavartak, álom volt-e ez az egész, vagy valóság?! . . . Álomnál több, valóságnak nagyon is regényes.

Rácz Kálmán.

EGYLETI ÉLET.

Szeptember első heteinek kiváló érdekességet kölcsönöz az ifjúsági egyletek mozgolódása, megalakulása. Felhívások, jelentések töltik be a «fekete táblát,» alig múlik el nap alakuló gyűlés nélkül. A mozgolódás most is korán megkezdődött s az eddigi gyűlések — dicséretül legyen mondva — példás rendben folytak le; a választások majd mindenütt egyhangúak voltak, ellen pártok alig akadtak itt-ott. Eddig következő egyleteink alakultak meg:

a) „Az irodalmi önképző-társulat“ szeptember 10-én gyűlt össze alakulás végett. Az anyakönyvet aláírt 21 tag mindennek előlt tanárelnök választásáról gondoskodott és egy szívvel lélekkel kérte fel e tisztesre nagytiszteletű Mitrovics Gyula theologiai tanár urat, ki a múlt éven oly ügybuzgalommal és tapintattal vezette a társulatot. A háromtagú küldöttség mely, e kérelem

tolmácsolására hozzá elküldetett, nem járt sikertelenül, Mitrovics úr elfogadta a bizalmat s megjelent a társulatban, hogy az alakulást tovább vezesse. Beszédében, melylyel a tanárelnöki állás elfogadását a társulat előtt is kinyilvánítá, különösen jól esett hallanunk azon ígérteit, hogy ő a mi «szép és hasznos munkálkodásunkat» amennyire teheti elő fogja mozdítani, annyival inkább, úgymond, mert nekem, «mint más téren, úgy ezen a téren is, lelkiismereti kötelességem, hogyha az ifjúság akármiféle irányban szorgalmatoskodik, ezt a szorgalmatosságot a magam részéről is támogassam.» Felhívta ezután a társulatot a többi tisztviselők megválasztására. A választás hamar megtörtént, amennyiben szavazni, talán példátlan eset) egy hivatalnál sem kellett, a bizalom mindenkiben egyhangúlag összpontosult. Alelnök lett: Fínkei Ferenc IV. é. jh.; titkár: Gasko Gyula III. é. hh.; löjegyző: Szilva Béla III. é. jh.; pénztárnok: Simon Mihály IV. é. hh.; ellenőr: Tóth Béla II. é. hh.; aljegyző: Juhász László II. é. hh. Az «Ifjúsági Közlöny» felelős szerkesztőjévé Fínkei Ferenc választatott meg, ki ugyan már a múlt év végén el lett választva, de a választást akkor körülményei miatt el nem fogadhatta. Az alapszabályok revideálására és pályakérdések kitűzésére egy egy bizottság küldetett ki.

b) „Az énekkar“ nem hiába, hogy egyik legnevezetesebb egylete az ifjúságnak, mindig legmozgalmasabb képet mutat; már most is van mit írni róla, jöllehet még meg sem alakult. A gönci ünnepélyre még a nagy szünetidőben felvette az ünnepély rendező-bizottság a pataki chorus szereplését, sőt azt is kinyomatta, hogy hangverseny rendez, pedig bizonyosan tudta, hogy az iskolai év elején a kar még nincs megalakulva. Dehát természetesenek vették és veszik mindig, hogy ha kerületünkben valami egyházi ünnepély van, arról a pataki chorus el ne maradjon. Pásztor Sámuel ének-tanár hárult tehát a feladat, hogy összegyűjtse és betanítsa az énekkart s neki jött az a szerencsés eszméje, hogy a szereplés kiváló fontosságához képest egy nagyobb kart alakítson a behívandó régi kartagokból s jelenlegiekből. Az eszme főtisztelendő püspök úr helybenhagyása folytán testet is öltött s a gönci ünnepélyen 16 «vén» s 13 «fiatal» cantor zendítette rá az énekeket. 10-én jöttek be Patakra innen-onnan a régi, jobbára protocantorságot vagy precentorságot viselt choristák, most már majd mind «tiszteledő urak,» addig az itt levő fiatalok (már bocsásanak meg a régi cantorok, ha csak a mienket nevezzük így, de más megkülönböztetést nem tudunk) lázas sietéssel tanultak s kottáztak, hogy a régiek darabjaitól el ne maradjanak, az újakat pedig a régieknek azonnal kezökbe adhassák s a közös próba annál jobban sikerüljön. Lett aztán élet elevenség 11 és 12-én a zenetermekben; délig, délután próba, közbe ismerkedés, kérdezősködés, élcelődés, még egy kis zürzavar is, amint azt mindenki tudja és ismeri, a ki valaha pataki cantor volt. A 29 cantor majd felvette a vén collegiumot, ének és dal hangzott mindig földszinten és emeleten; a fiatalok a régiektől, régiek a fiataloktól tanultak egyet-mást, elmondták külön-külön kedvenc darabjaikat a maguk mulattatására; a dal «az édes dal» összehozta a multat és jelent, a régiek egész «fiataloknak» érezték magukat, a fiatalok pedig megférfiásodtak mellettük. A imaterem ős falai régen nem is hallották úgy azokat a darabokat, melyeket különben sokszor hallottak a «fiataloktól» is; mikor a 8 bassista rázúdította, hogy «Mi zengi túl a bérceket?» vagy: «Veszszén a zsarnok,» megreszkettek a nagy ablakok, mint az iskola 300-ados ünnepélye óta nem s a 29 daloló ajk mintha egy szív, egy lélek lett volna oly lelkesedéssel dalolta a «Nemzeti zászló»-t, meg ki tudná, hány meg hány kitűnő darabot. No de lett is

eredmény; a gönci ünnepély országos jelentőségéhez bizonyára méltó volt a «sárospataki énekkar» szereplése, úgy az ünnepélyen, mint a hangversenyen s az elismerést meg is kapta, meg is érdemelte a nagy és díszes közönségtől.

Ami a tulajdonképeni ifjúsági énekkar életét illeti, erről csak annyit jegyezhetünk fel, hogy az elnökjelölt közgyűlés szeptember 8-án megtartott s itt elnökjelölteké választottak: *Vass József*, *Finkei Ferenc* és *Nagy László* kartagok. A választás azonban a közbejött ünnepély és szereplés miatt még csak aztán fog megtörténni. E körülmény is indokolja azon megjegyzésünket, hogy a chorus-elnök választását is helyesebb lenne június végére tenni, épúgy mint a könyvtárnokét vagy casino elnökét, mert az énekkarnak rendszerint alig, hogy a tanévet megkezdjük, mindjárt akad szereplése s a megalakulás, a kezdet nehézségei mindig veszélyeztetik a szereplés sikerét. Nagyon jó lenne tehát ilyenkor, ha már egy megválasztott, hivatalába beletörődött ember állana a kar élén s akkor a többi hivatalnokok választása is hamar meg lenne ejthető, míg így a többi hivatalok az elnökjelöléstől legkevesebb egy hétre tölthetők csak be.

c) „*Az ifjúsági olvasó-egylet*“ igen lanyha érdeklődés mellett tartotta meg alakuló közgyűlését folyó hó 11-én. E gyűlésen a már tavaly megválasztott elnök *Simon Mihály* mondta el programját, ezután a többi hivatalnokokat választották meg, u. m. pénztárnokká: *Szűcs Béla* IV. é. jh.; jegyzővé: *Bodnár Béla* IV. é. h.h., bizottsági tagokká a régieken kívül *Borsos István* I. é. hh. és *Mikecz István* I. é. jh. A hordatandó lapokra nézve keves változtatás történt, legjelentékenyebb az, hogy az «Ország Világ» helyett a «Hét» rendeltetett meg.

d) „*Az ifjúsági könyvtár*“ mindjárt 10 én megalakult *Szűcs Béla* könyvtárnok vezetése alatt. A régi bizottsági tagok meghagyattak, újakul megválasztottak pedig *Szabó Bertalan* IV. é. jh. *Juhász László* II. é. hh. *Kalásai Sándor* I. é. hh. és *Eperjesi Lajos* I. é. jh.

e) „*Az Erdélyi önképző kör*“ szeptember 14-én tartotta alakuló közgyűlését. Tanár-elnöknek újból *Kovácsi Sándor* választott meg. A többi hivatalnokok a következők: alelnök: *Bertók Béla* VIII. gimnáziumi tanuló, ki már a múlt év végén megválasztott; titkár: *Kérészi Árpád* VIII. gimnáziumi tanuló, könyvtárnok: *Köszeghi Dániel* VIII. gimn. tanuló, pénztárnok: *Wohl Markus* VIII. gimn. tanuló, ellenőr: *Szinyei Géza* VII. gimn. tanuló, főjegyző: *Németh Kálmán* VII. gimn. tanuló, aljegyző: *Demeter János* VII. gimn. tanuló, alkönyvtárnok: *Sinka Endre* VII. gimn. tanuló.

f) A „*gyorstíró egylet*“ bár nagyon kevés taggal, de megalakult e hó 18-án. Elnökké választott: *Finkei Ferencz* IV. éves joghallgató, alelnökké: *Simon Mihály* IV. éves hittanhallgató, jegyző és könyvtárnokká: *Juhász László* II. éves hittanhallgató. Az egylet elhatározta, hogy ez évben is tanfolyamot nyit kezdők számára, hogy könnyű alkalmat szolgáltatasson azoknak, kik e hasznos ismeretágot elsajátítani óhajtják.

APRÓ HIREK.

— *T. olvasóinkhoz.* Midőn lapunk első számát eddigi olvasó közönségünk kezeihez szolgáltatjuk, kérjük azokat, kik azt elfogadni szívesek, tudósítsanak minket e szándékukról, hogy előfizetőink s így a nyomtatandó példányok száma iránt tájékozva legyünk. Kérjük ugyan csak azon olvasóinkat, kik lapunk árával hátrálékban vannak, szíveskedjenek ezt megküldeni, hogy tavalyi deficitünk ne emelkedjék, sőt ha lehet, törleszhető legyen.

Lapunknak úgy anyagi, mint szellemi oldalát illető megkeresések a felelős szerkesztőhöz intézendők.

— *Az iskolai év megnyitása* szokott ünnepélyességekkel ment végbe folyó hó 7-én, szokottnál nagyobb fontosságot kölcsönzött azonban néki az, hogy ezzel kapcsolatban lett *Kun Pál* mint akadémiai tanár felesketve és beiktatva s ekkor olvasta fel ugyan ő székfoglaló értekezését. Az ünnepély reggeli 9 órakor kezdődött *Mitrovics Gyula* főiskolai lelkész lélekiemelő imádságával. Ezután *Szinyei Gerzson* akadémiai igazgató mondta el tanév megnyitó-beszédét, melyben szép és tanulságos útmutatásokat adott, különösen az akadémiai ifjúságnak az alapos és sikeres tanulás tekintetében; főleg lelkére kötvén az ifjúságnak, hogy mindenki egy főtantárgyat válasszon magának, a melyben teljes jártasságot, valódi ismeretet, szakértelmet szerezni igyekezzék. A lelkesen előadott és megéljenzett beszéd után *Kun Pál* akadémiai tanár lépett a szószékre s egy mély tudományossággal írt bölcsészeti tanulmányt olvasott fel, melylyel tanúságot tett e téren való hivatottságáról s előadásának kitűnőségéről, mi főleg abban mutatkozott, hogy az elvont tárgyú értekezést — holott másfél óra hosszúig tartott — mindvégig figyelemmel, sőt nagy élvezettel hallgatta úgy az igazgató-tanács és tanári kar, mint az ifjúság komolyabb része. A székfoglaló s a felesketés után nagytiszteletű *Fejes István* egyházi algondnok úr intézett rövid buzdító szavakat az ifjúsághoz, melyek szintén nem hullottak terméketlen talajra. Isten adja, hogy a megkezdett év végén nyugodt lelkiismerettel s önértéssel tekinthessünk végig annak eredménye felett.

A tanuló ifjúság létszáma nem nagyot változott, bár mindenik részen némi fogyás vehető észre, mit azonban az évi hullámszás, a végleges beiratkozások még valószínűleg betöltöttek. Az eddig összeállítható hiteles adatok a következők: Hittanhallgató van 47 (tavaly 49), és pedig I. éves 13, II. éves 13, III. éves 7, IV. éves 14, Joghallgató van 52 (tavaly 59), és pedig I. éves 17, II. éves 12, III. éves 12, IV. éves 11. A gimnáziumi ifjúság száma a progimnáziummal együtt 462, (tavaly ilyenkor 446; rendes nyilvános tanulóul felvétetett ugyanis az I. osztályba: 64, II-ikba 65, III-ikba 65, IV-ikbe 57, V-ikbe 62, VI-ikba 55, VII-ikbe 32, VIII-ikba 31, a progimnáziumba 31. Érdekes, hogy a 4 alsó gimnáziumban a felvételt megszorító intézkedés folytán mindössze 7, más vallású van, a többi tiszta református; van ugyanis az I. II. és III. osztályban 2—2 s a IV-ikben 1 római katolikus. S az egész gimnáziumban összesen 18 római katolikus és 16 izraelita van, tehát csak 34 nem protestáns.

— *A jogi alapvizsgák* folyó hó 13 és 14 én mentek végbe. Az első alapvizsgára jelentkeztek 6-an, kik közül 1 egyhangúlag, 1 szavazattöbbséggel átment, 3 egy tárgyból felfüggesztetett, 1 pedig vizsga ismétlésre utasított. A II-ik alapvizsgára 8-an jelentkeztek s 2 egyhangúlag, 4 szavazattöbbséggel átment, 1 felfüggesztetett, egy vizsgát ismételni kénytelen. Az eredmény azt mutatja, hogy a vizsgálatokat csakugyan nem a jobb tanulók halasztják júniusról szeptemberre.

— *A tájékoztatásban* 214 ifjú étkezik, három csapatra beosztva.

— *Olvasóinktól* bocsanatot, kérünk, hogy lapunk a rendes időnél később jelen meg, de részint mivel a szerkesztőség csak e hó 10-én választott meg, részint mivel a Károlyi-ünnepély úgy a szerkesztőket, mint a nyomdát is elfoglalta, előbb legjobb akaratumk mellett sem állíhattuk össze lapunkat.

— Sok vendége volt Pataknak a legközelebbi napokban. Legelőször jött a 16 régi énekkari tag, 12-én a

biblia-fordítók érkeztek meg, kik a gönci ünnepélyre menve, útjukba ejtették Patakot s itt tartották meg gyűlésüket. Valamennyien neves emberek, mint Szász Károly, Duka Tivadar (Londonból), Sziládi Áron, Millard (Bécsből), stb. összesen 12-en. A főiskola szívesen fogadta őket vendéigiül s a tanári kar este bankettet adott tiszteletükre. Végül, épen lapunk zártakor tartja ülését az egyházkerületi közgyűlés a főiskolai tanácsteremben főtiszteletű Kun Bertalan püspök és nagyságos Kovács Károly mint legidősebb egyházmegyei főgondnok elnöke alatt. A kerületi gyűlés ezúttal meglehetősen népes, mivel tagjai majdnem kivétel nélkül jelen voltak Göncön s onnan egyenesen jöttek Patakra. A gyűlés 16-án kezdődött, eddig hozott határozatai közül, mint ifjúságunkat érdeklő dolgot, csak annyit jegyezhetünk fel, hogy a supplicatiót a közgyűlés elvben eltörölte, e szép és hasznos intézmény tehát úgy látszik csakugyan végnapjait éli.

— Az egyházkerületi közgyűlés jogigazgatóvá nagy szótöbbséggel *Debreczeni Bertalan* sajó-szentpéteri ügyvédet választotta. *Csontos József*, mult évi theol. segéd-tanárnak, ki jelenleg Budapesten bölcsészetet hallgat, továbbá *Tüdős Istvánnak*, lapunk tavalyi szerkesztőjének, ki külföldre készül, a gyűlés 100—100 frt. segélyt utalt.

— *Rácz Lajos* gimnáziumi tanár heti 2 órán előadásokat fog tartani akadémiunkon a francia nyelvből. Ugy halljuk hogy mindössze 10—12-en jelentkeztek e rendkívül szükséges, szép és művelt nyelv tanulására. Kötelességünknek tartjuk felhívni ifjúságunk, különösen az első s másod évesek figyelmét, hogy el ne mulaszták a kedvező alkalmat, mely egy felette előnyös ismeret könnyű megszerzése kínálkozik.

— *Kérjük* azon t. olvasóinkat, kik az «Ifjúsági Közlöny» II. évfolyamát hajlandók volnának megfelelő árárt eladni vagy más későbbi évfolyamért becsereálni, szíveskedjenek tudatni ebbeli szándékukat a szerkesztőséggel.

Egyről-másról.

Itt a tavasz — akarom mondani — az ősz. Azaz, hogy ránk diákokra nézve mégis csak ősz, hisz ez a költőzködés ideje. A madarak tavasszal, a diákok őszszel térnek meg. «Itt vannak a költöző madarak.» A kiholt város, legalább a collegium és Monsieur kasaj körül ismét életre ébredt . . . A pletykadomb is telítve van már.

— De miért oly poros maga barátom?

— A zsidó bibliát poroztam ki — mondja egész elszántsággal theologus kollegám.

— S te?

— Én a «Corpus juris»-t mértem meg. Képzeld: tizenhárom régi font — válaszol jurista cimborám. — Tizenhárom fonttal lett nehezebb a fejem a negyedik év végén.

— Hát az enyém? Az enyém huszonhat fonttal! — mondja bizonyos szokatlan nemével a henevésznek trilla-pajtásom.

— Az nem lehet. Hisz a zsidó biblia nincs több két fontnál — vágja vissza a jogász.

S erre megindul az óriási vita (Ezek a theologusok mindig vitatkoznak!).

Másfélórai vitatkozás után kiséül, hogy mivel a *hijil-hofal* maga is nyom 4 fontot; minden zsidó betű, nem számítva ide a svát. — status constructus — $\frac{3}{4}$ fontot s maga a biblia is 4 font — épen 13 fonttal lesz több a theologus koponyájában, mint a jogászében, — — a IV. év végén . . .

Ha ugyan . . . ?

* * *

A theologusok ismét és ismét nagyban vitatkoznak, mégpedig igen aktualis kérdés felett.

— El kell törölni a supplicatiót! — mond az egyik, egy kerek képű theologus.

— Nem — semmi esetre nem! — mond a másik.

— De el kell! Engem 10 mond tiz forintig büntettek, mert beteg voltam s nem járhattam be a spártát. A supplicatio féllába már a sirban van s ime, mily szigorú rendszabályokhoz nyulnak velem szemben! Hisz még ilyen sohasem történt!

— Úgy kell neked. Becsületes theologus csak a diligentiákban szokott betegeskedni, a vacátióra mindig felgyógyul! . . . a supplicatióban pedig, ha mindig beteg volt is, egészséges. . . .

* * *

A philosophusok és gödek fényes illúziói szétfolyottak. Alig hogy kiszabadultak a gimnázium terhes jármából, alig hogy letették a «silány gimnazoj» stb. címet, ime ismét van egy szörnyű, iszonyító nevük: philosophus és göde. A ki egy új vallásra áttér, legfáradhatatlanabb védője lesz annak, s legfanatikusabb ellensége amannak, a melyekből «áthajolt.» Épigy: a kiérdemült philosophusok és gödek tudják legjobban üldözni e rémszóval az új patiensket. De hát hiába, egy szebb jövő reményében tűrni kell, szegénységhez kell őket szoktatni s azután — megvallva az igazat — meg is érdemlik. Ime egy érdekes eset:

— A convictusi szobában egy kis asztal mellett óriási szorongásban *nyolc* különböző rendű és rangú diák szivja magába a tudomány keserű gyökeréből az édes tejtét. A nyolc között egy philosophus és egy göde — mindkettő roppant phlegmás fiatal férfiú — regényt olvasnak (Ugy látszik nincs pénzük s így jobbat nem tehetés okáért cselekszik ezt). A philosophus rettenetesen — bocsánat — dörzsöli a lábát. Már kilenc óra felé jár az idő, a mendur gyerekek kihuzzák a kitolót (*δύω*) becsapják a duzzadó párnák — azaz hogy — párna közé borzas fejeket, nem gondolnak többé reggelig a *rajzoló geometriával* semmit (Akár megeheti tőlük a poloska, vagy hogy még divatosabb legyek, a philloxera).

A regény érdekes, a csend nagy . . . már csak ketten vannak fenn. . . .

De im, mi zaj riaszt?

A göde felkiált: «Micsoda bolondot találsz még ki?»

Mit . . . ki . . . ? válaszol a philosoph a legmélyebb megbotránkozás megsértődés hangján.

— Egész este dörzsölöd a lábomat . . . mintha te csak az én bosszantásomra születtél volna.

Mint villám — ugrott fel erre az én philosophusom: «Most már értem!» ordítá legteljesebb erejéből.

— Mi-i-it? kérdi göde barátja.

— Tudom már, tudom már. Hát ezért viszketet annyira az én lábam? mert a tiédet v. . . .

— Ilyen is csak a philosophustól és gödétől telhetik ki — susogják a zajra felébredt mendurok.

Dr. Diridongeaux.

Tartalom: «Szerkesztői előszó.» Finkei Ferenc. — «Az Irodalmi Önképző-társulat és az ifjúsági Közlöny.» Szilva Béla. — «A socialisták és communisták álláspontja az örökösödési joggal szemben.» Finkei Ferenc. — «Károlyi Gáspár.» Zempléni Árpád. — «Kótai Mihály.» (Elbeszélés.) Gaskó Gyula. — «A Károlyi ünnepély Göncön.» Rácz Kálmán. «Egyleti élet.» «Apró hírek.» «Egyről-másról.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 58. szám. —

Október 6 és ifjúságunk.

Szokásos dolog a multnak, a «régi jó idők»-nek dicsőítése, magasztalása s ezzel szemben a jelen korholása, kicsinyítése. Egész divat lett az ifjúságot általában különféle vádakkal illetni. Igy különösebben nekünk, sárospataki ifjúságnak is sokszor hánynak szemünkre a «régi jó idők» iránti elfogúltságból származott vádakat; gyakran vádolnak minket is egy vagy más mulasztással, kegyelethiánynyal vagy lanyhasággal. Mi, midőn e cikk megírására kezünkbe vettük a tollat, először ugyane szándékkal voltunk, de nem akarunk vádlók lenni, nem akarjuk önmagunk is szaporítani ezek számát, azért csak figyelmeztetni akarjuk ifjúságunkat egy mulasztására, a mely igazán mulasztás s a melyért csakugyan megérdemli, ha nem is a vádat, de a kartársi figyelmeztetést.

Ifjúságunk mind ez ideig elmulasztotta megünnepelni október 6-át. Évenként rendszeren ünnepélyt rendez március 15-én és azt hitte, hogy minden hazafias megemlékezési kötelezettségének eleget tett, s egészen elfelejtkezett október 6-ikáról.

Pedig 1848. március 15 és 1849. október 6 között igen nagy különbség van jelentőség tekintetében, s valamint október 6. megünnepelésével nem róhatnók le március 15. iránt érzett köteletségünket, épúgy nem róhattuk le azzal, hogy március 15-ikét eddig megültük, ama kegyeletes megemlékezést, melylyel október 6-nak tartozunk. Március 15-ét a szabadság és egyenlőség felviradtának, a szabadsajtó kikiáltásának emlékezetére szenteljük meg minden éven; október 6-án kegyeletes visszaemlékezést kell teljesítenünk szomorú végű szabadságharcunk hős áldozatai, dicső mártirai iránt. Március 15. a diadal, a lelkesült öröm napja, október 6. nemzeti gyászunk fájdalmas emléke. Míg tehát az előbbin örömnepélyt rendezünk, mint nemzeti szabadságunk tündöklő hajnalán, az utóbbin — szabadságharcunk véres alkonyán — gyászistenitiszteleket, gyászünnepeket kell tartanunk, mely után a «Megbühödte már e nép» bánatos dallamával ajkainkon, borongó szívvel oszlunk szét.

S hogy mind a két időpontnak megünnepelése hazafiúi köteletségünk, azt hiszem, igaz magyar ember nem vonja kétségbe.

És ha mi köteletségünknek tartjuk a szabadság

fényes napja első igaz sugarainak verőfényét lelkünkbe évenként felidézni, épúgy kötelességünknek kell tekinteni a szabadságharcunk gyászos kimeneteléről s édes hazánkért drága vérüket oly hősileg kiontott vértanúinkról való megemlékezést is. Október 6-át meg kell ünnepelnünk, mert ennek emlékezete még jobban ápolja hazafias, nemzeti érzületünket, még hathatósabban tanít a hazaszeretetre, mint március 15, midőn elénkbe tárja az aradi vénapot, a 13 legvitézebb honvéd-tábornok iszonyatos halálát . . . elénkbetárja a hazaszeretet legdicsőbb példányképeit, kik a gyalázatos bitón szenvedték hazafiúi erényük jutalmát: a vértanúságot.

Megbocsátani lehet a multat, de felejtetni nem szabad! A magyarnak nem szabad elfelejtene október 6-át, mert ezzel megsértené a vértanúk iránt tartozó kegyeletet s ezzel hazafiúi nemzeti becsületén ejtene csorbát, hagyna szégyenfoltot!

Nekünk, mint magyar ifjaknak, nem szabad megfeledkeznünk október 6-ról, meg kell ragadnunk e kitűnő alkalmat hazafiasságunk erősítésére, mert hiszen, ha ifjú korunkban nem ápoljuk keblünkben minél jobban a nemzeti érzületet, a hazaszeretetet, mely a polgár érények legszebb virága, akkor

«Lesz-e gyümölcs a fán,
Melynek nincs virága?»

Mi tehát, sárospataki ifjúság — valljuk be — mulasztást követtünk el eddig, s e mulasztást nekünk okvetlenül helyre kell hoznunk. Ne engedjük magunkat túlszárnyaltatni hazafiasság, igaz nemzeti érzület dolgában más főiskolák növendékei által; hiszen a pataki ifjúság a multban is mindig, mint a szabadság s a hazaszeretet szent eszméiért lelkesedő volt ismeretes, épúgy mint szabad nemzeti szellemű szeretett Alma Materünk.

És egy ilyen október 6-iki ifjúsági gyászünnepelet tartása nálunk semmi nehézségbe nem ütközik, s különböző ifjúsági egyleteink segélyével a legsikeresebben valószínű. Szavalatokat, felolvasásokat szolgáltat az irodalmi önképző-társulat, mely még egy alkalmi ódára is tűzhet ki pályadíjat, nagyobb alkalmi beszéd tartására szeretett tanáraink közül is bizonyosan mindig vállalkoznék valaki; az énekkar kész örömmel ajánlkozik alkalmi darabok előadására, s ha tudomása van a tartandó ünnepélyről, méltóan el is készülhet rá s igyekezni fog, hogy az iskolai év elején minél előnyösebben mutassa be magát; a zenekar is megalakul akko-

rára s betanúlhat egy-két szomorú darabot, gyászindulót. Ime tehát semmi sem áll útjában, hogy egy nagyobb-szabású s a nagy naphoz méltó emlékünnepelet rendezhessünk, csak akarat kell hozzá.

Az irodalmi önképző-társulat megmutatta, hogy csak akarat kell s bátor fellépés és minden kivihető: midőn egyszerű nyílt ülése — saját akaratán kívül — egész sikerült ünnepélylyé nőtt, részint a tanári kar buzgó felkarolása, részint a városi közönség szíves részvétele által.

Véleményünk szerint azonban ilyen forma nyílt ülés nem elegendő ifjúságunktól, mert e napot nemcsak egy társulatnak, de magának az egész ifjúságnak kell megünnepelnie, s az önképző-társulat is kimondotta, hogy e tétével csak figyelmeztetni akarja az ifjúságot eddigi mulasztására s kezdeményező akar lenni e mulasztás helyrehozásában, és óhajtja, hogy jövőre az ifjúság maga rendezzen, erejétől kitelhetőleg, méltó gyászünnepelet.

Indítványunk tehát a jelen évre nézve már post festa van, de nem tartottuk feleslegesnek megtenni azt, hogy ifjúságunk fontolóra vehesse figyelmeztetésünket s annak idején helyrehozassa mulasztását. Jelen évben a mulasztás különben is helyre lett hozva munkás önképzőnk buzgósága folytán, s a díszes közönség ítélete után mondhatjuk, hogy a nyílt ülés az országosan rendezett gyászünnepelek sorában számot tehet, s az önképző-társulatnak szégyenére nem, sőt dícséretére vált.

A mi fáradozásunk, igyekezetünk meg lenne jutalmazva, ha ifjúságunk jövőre követné mostani indítványunkat s egyedül rajta áll, hogy megadja nekünk e recompensatiot, a miért ma érte helyt állottunk s zavarából — melybe különben eshetett volna — kisegítettük.

1890. Október 6.

Finkey Ferenc.

Emlékezés 1890. október 6-ra.

«Éltünk rögs ösvényén két génusz vezet:
a múlt s emlékezet . . .»

Emlékezet, te édes álom! jer zárd le szempillámat, hadd álmodjam szépet, édeset . . .! Emlékezet, te susogó szellő! jöjj, suttogj regét a multról; suttogj halkan, szeliden . . .! Jöjj! óh jöjj édes emlékezet, vigy magaddal a múltba s örökítsd meg a jelent . . .! Mult, te el nem muló éretábla! mit vésett rád az emlékezet . . .? regét a csodás időkről; betűt, mit vérrel színezett s a vér még friss, nem szárad meg soha!! Jelen, te pillanatig tartó délibáb! jelenj meg sokszor az emlékezet fényes sugárinál s mutasd fel gyönyörű képeidet! Jövő, te titkos fátyol! im, merész kezekkel föllebbentem sűrű redőidet . . . és óh, ott ragyog lángbetűkkel írva: 1848. március 15 . . . 1849. október 6. . . .!

Látjuk, olvassuk mindennap, mit írt a mult éretáblájára az emlékezet tolla; ott van fölírva, hogy a magyar mi volt . . .? nép, a népek népe . . . Isten legremekebb teremtménye! Látjuk fölírva mit tett . . .? Csodát, mit csak oly nép tehet, melyet Isten keze vezet! Ott van felírva a nagy temető neve: Világos! ott nyugszik mély sírban eltemetve a magyar szabadság; hajh! mikor zendül meg e sír felett az örök életre keltő harsona . . .?

ott van felírva az új Golgotha neve: Arad! hol tizenhárom hős feszítettet keresztre az igazságért; de ott van rettentő példájára az utókornak felírva egy sötét emlékü név

És a jelen, a játszi délibáb, mily szép képeket mutat! Tündér kezek lerajzolták e gyönyörű képet s e kép mellett a világhírű mester műve kezdetleges vázlat; ilyen képet a parányi ember nem tud festeni; óh, ilyet csak tündér, nem! csak isten-kéz festhet!

E kép az október 6-án gyászoló Magyarország. Le van festve ott minden igaz magyar gyászruhában, könnyező szemmel. S ha egy képet látunk, a melyen egy édes anya van lerajzolva a mint egyetlen magzatja sírhantjára borul: nemde könybe lábbad szemünk? s midőn ez isteni alkotást, a gyászoló magyar nemzetet látjuk, a mint ráborult a szabadságért meghalt gyermekei sírhantjára s látjuk mint emel emléket kedves gyermekeinek, mint aggatja öreg, ifjú a könnyekkel áztatott koszorúkat ama sírhantra, mely 13 ártatlanul megölt szívet rejt: van-e toll leírni azt az érzést, mely e kép láttára kél szíveinkben . . .?!

Ez Istenkéz festette mesterműből akarok én e helyen egy parányi részletet — habár csak erőtlen színekkel — lerajzolni. Ott van e parányi részlet a nagy alkotáson; onnan lestem el, megpróbálom leírni; de hajh! tollam erőtlen, a kép halvány lesz, mert az emberi szív érzeményeit nincs ecset, mely híven visszaadja.

Kis városunk lakossága e napon szokatlan komolysággal járt kelt az utcákon, minden arcon meglátszott a mély bánat, mely az igaz magyar szív mélyén fakad. Atanuló ifjúság is, mely különben hamar felejt jót, rosszat s örökké vidám: ma komoly, magába vonult volt; az ifjú szív is érezte a fagyos szelet, mely egykor onnan észak felől, mint bős orkán rohant hazánkra s megfagyasztá a honszerelemtől lázasan lüktető magyar vért.

A vén «alma mater» most komorabbnak látszott mint máskor, talán megelevenedtek mohos kövei s látták a messze vonult idők sötét képeit . . .?!

Reggel 9 órakor megkondult az ev. ref. templom harangjainak ércnyelve, s az érc nyelvek oly búsan szólltak, mintha nagypéntek lett volna . . .; az volt e nap, a magyar nemzet nagypéntekje! Az érc nyelvek beszédét megérté a bánatos magyar szív; a hívogató szó nem hangzott el a pusztába: ott mennek a bús honfiak, imádságban keresni enyhületet, ott mennek a magyar Sion leányai gyászruhában, megkönnyezni a romba dőlt Siont, könnyörögni annak ismét felvirágzásáért.

Ott megy a muzsák serege, élükön a tudomány apostolaival. A muzsa Isten küldé őket imádkozni; mert a muzsa csak ott épít oltárt, a hol szabadság szellője bűg, a hol szabadságról dalol a kis madár. Aztán ott jön ismét egy csoport, a kik az apostolság magasztos tudományát tanulják, a kik a népnevelés apostolai óhajtának lenni; ezek az állami tanítóképezde növendékei. Ők is érzik, ők is tudják, hogy a szabadságot lesznek hivatva beplántálni az ifjú nemzedékbe; ők is sietnek a szabadság istenéhez erőért, segedelemért imádkozni a jövőben teljesítendő nagy munkához. Mindenkinek e szó fakad ajkán: menjünk imádkozni!

Megszólal az orgona mélabús hangja s erőteljes hangokon zendül meg minden hívő ajkán az ének: «Te benned biztunk eleitől fogva!» Jöjjetek ide kicsiny hitűek, itt megerősödik gyenge hitetek!

Az ének elhangzik . . . a szószéken az Isten szolgálója, kinek beszéde édes, mint a méz, mintha angyalok nyelvén szólna: imádkozik; megrezegteti a szív húrjait, fölemeli a lelkeket a magasságba, s ott az angyalok sere-

gében kér nyugodalmat az elhunyt hősöknek, boldogságot a hazára, vigasztalást a fájó szívekre.

Szeretve tisztelt tanárunk, nt. *Mitrovics Gyula* úr nemcsak a tanári előadó széken emeli föl lelkünket, hanem itt az Úr oltáránál is szól nekünk örök élet beszédét, fölvivén imájával lelkünket ahoz, a kinek evangéliumát naponkint oltogatja szívünkbe.

Sajgó szívünk megenyhült a tiszta szív imádságán, s gyönyörködik a *főiskolai énekkar* alkalmi énekében, melynek végeztével ismét fölzendül a gyülekezet éneke. Óh mily jó, mily édes a kebelnek megnyugodni az Úr házában!

Istenünknek bemutattuk hálánkat, kiöntöttük szívünk érzelmeit s a délutáni órákban ismét összegyűltünk ünnepet szentelni a hazafiai kegyeletnek. A főiskola kebelében fennálló *magyar irodalmi önképző-társulat* tápasztalva az «alma mater» hazafias szellemét, nem maradhatott tétlen e nagy napon, a magyar nemzet gyászünnepén. Jóváteendő az elődök mulasztását, elhatározta, hogy e napon ünnepel: díszgyűlést tart, lelkesíteni ez által az ifjúságot s a városi közönséget.

Az elhatározást — a tanári kar kész beleegyezésével — tett követte. Alig pár napi hozzákészülés után meghívja a városi közönséget s délután 3 órakor a díszes városi közönség, a testületileg megjelent tanári kar s az összes tanuló ifjúság által zsúfolásig megtöltött imateremben az *énekkar* a «Széchenyi himnus»-sal megkezdte a programot.

A lelkes dal után fölemelkedik a társulat elnöke nt. *Mitrovics Gyula* tanár úr s az ő szokásos ékesszólásával ecseteli e nap jelentőségét, buzdítva mindenkit a hazaszeretet magasztos erényének követésére, a közönség dörgő éljenei közt megnyitja a gyűlést. Majd aztán *Ladányi Endre* h. h. társulati tag olvassa fel *Szilva Béla* társ. tag alkalmi, gondolatteljes ódáját s a közönség elismeréssel adózva óhajtja látni a derék mű szerzőjét.

Egyik érdekes programja volt az ünnepélynek a *Juhász László* t. tag által írt és felolvasott «visszaemlékezés 1849. okt. 6-ra» című munka; szerző az ügyesen kidolgozott s előadott munkával többször könyvekre indítá a szép nemet, mely — dicsekedve mondhatjuk — elég szép számmal tisztelte meg ünnepélyünket.

Mint elmaradhatatlan kellék föl volt véve a műsorba a hazafias irányú szavaltat is. E nehéz feladat teljesítését *Vass József* hittanhallgató t. tag vállalta el s teljesítette szép sikerrel, elszavalván nagy tetszést aratva Ábrányi Emil «Október 6-án» című költeményét.

Most *Finkey Ferenc*, mint az önképző-kör alelnöke szól a közönséghez és az ifjúsághoz. A közönségnek megköszöni a szives érdeklődést s fölkeri, hogy a jövőben e napon ezután mindég megtartandó s többet ígérő ünnepélyen újra meg újra szerencsétlenség megjelenésével: majd az ifjúságot, mint barátait buzdítja lelkes szavakban a honszeretlem ápolása végett e napot megünnepelni. «Március 15 — úgymond — és október 6. e nagyjelentőségű napok, egymásnak kiegészítő részei!» a lelkes buzdító szavak után fölhangzik az énekkari tagok ajkán a „Szózat” s ezzel véget ér a komoly megható ünnepély.

Ime itt van a nagy képből egy picinyke részlet; jól esett megkisértenem leírását; hadd legyenek meg legalább főbb vonásai e helyen az utókor számára, hadd tanuljanak lelkesedni az elődök példáján!

Hiszen kell, szükséges a lelkesedés, mert ott világol keresztül a jövő sötét fátyolán a lángbetűkkel fölirt «1848—49» s mi is a jövő ifjai vagyunk és leszünk

hivatva e betűk mellé írni még többet is, hogy a fölirt betűkön hadd bámuljon a világ, hadd lássa: mire képes a magyar honszeretet...?!!

Most pedig jer, mu'ass velem édes emlékezet...!

Ladányi Endre,

A protestantizmus viszonya a felvilágosodáshoz és jövőjének kulcsa.

A protestantizmus meghatározására nézve igen sok eltérő nézettel találkozunk. Némelyek, főleg a kath. írók abban semmi egyebet nem látnak, mint tagadást, mint a kath. egyház dogmáinak egyszerű negatióját, a melynek élete Schlauch szerint csak «vergődés a következetlenségben», de a melyben semmiféle positivitás nincs s ezért még azzal is képesek vádolni, hogy az anyaegyházból magával hurcolt vallási maradványokat sem képes megőrizni.» (Hoványi). Szerintük a protestantizmus fedetlen ház, mely szél és vész ellen oltalom nélkül hagy, tehát biztos lakást nem nyújt. Ez azonban roszakaratú félreismerése a protestantizmusnak s megcáfolva látom a protestantizmus negyedfél százados múltjával az egész állítást, miután a pusztá tagadás senki vallásos szükségét csak pillanatnyira is ki nem elégítheti, homlokegyenest ellenkezvén az a vallással, annyi-vel kevésbbé tarthatta volna fel az ilyen protestantizmus annyi nemzedéken át magát. Az idő mindent megpróbál, a legigazabb bíró a történelem. A protestantizmus lényege kezdetben igenis volt a negatio, de már Luther is erősen positiv alapokra helyezkedett. Hiszen ő maga mondja: «Az nem finom lélek, a mely azt tanítja és beszéli: ez hazugság s aztán nem ad helyette biztos igazságot. Nem szabad valamit hazugságnak mondani s a mellett nem tudni és nem akarni az igazságot megmutatni. A ki a hazugságot meg akarja dönteni, annak helyébe nyilvános, biztos és állandó igazságot kell állítania. A hazugság nem fél addig, míg a világos szilárd igazság meg nem érkezik.» A protestantizmusban csak annyiban van tagadás, a mennyiben minden állítás egyúttal tagadása is az ellenkezőjének.

A protestantizmus valódi értelme nem lehet egyéb, csak az, a minek Röhr kifejti, t. i. „Isten Igéje vagy az evangélium, azaz az eredetileg magától Jézus Krisztustól közölt és az evangélisták és apostolok írásában okmányilag megőrzött isteni vallás a ker. hitnek és életnek egyedüli biztos és elősleges sinórnémértéke. Minden más hittételek, melyek szóhagyomány vagy írásbeli egyházi tan neve alatt ezen isteniséghez vagy az evangéliumhoz csatoltattak s azzal többé-kevésbbé ellenkeznek, mint önkényes, megbízhatatlan és emberi tekintély szüleményei, visszautasítandók. Már az ezen elvhez ragaszkodó egyház a) azon elv állító részében való viszonyulásban *evangéliumi*, b) azon elv tagadó részéhez való viszonyulásában pedig *protestáns*. Mind a két viszonyulás csak együtt fejezi ki ezen egyházi jellemnek teljességét, azon sajátságában, melylyel az történelmi előállásánál fogva bír. *Evangéliumi* az minden más *nem keresztyén* hitközösséggel, *protestáns*, pedig a *római egyházzal* való ellentétében.»¹

Ebben állván a protestantizmus lényege és értelme, egészen jól gondolkoznak azok, a kik összehasonlítva azt a katolicizmussal, azt mondják, hogy amaz az ész, ez a szív vallása, vagy jobban mondva amaz a művelt, ez a tudatlan, szívével gondolkozó nép vallása, amaz

¹ Röhr: Grund und Glaubenssätze der ev. prot. Kirche 51—53 lap.

a szabad emberé, emez a rabszolgáé, amaz a bölcsészetet emez a művészetet ápolta. Az alap, a mire támaszkodik a protestantismus. *Krisztus igazi evangéliuma.* «Csak a Jézus Krisztus vallása, a mint azt az evangéliumokból olvassuk, menten minden később hozzáragadt fantasztikus képzetekből és kötelező hiedelmektől, az, mely egyszerű fenségével szüntelenül úgy fog hódítani, mint tette azt közel 19 századdal ezelőtt (Ballagi Mór). Ebben az elvben van letéve a protestantismus történelmi hivatása és létjoga, mihelyt erről lemond, mihelyt ezt az elvet az igazi, eredeti evangéliumot feladja, azonnal megszűnik létjoga is, mert nem felel meg többé történelmi hivatásának.

Már itt meg kell azért tenni azt az észrevételemet hogy a rideg confessionalismus, a Heidelbergi Káténak és a Helvética confessionnak túlbecsülése homlokegyenest megtagadása a protestantismus elvének. «Más fundamentomot senki sem vethet azon kívül, a mely egyszer megvetetett, s ez a Jézus Krisztus.» (I. Kor. III. 11). Az ő evangélioma az az alap, melyre, mint köszálra biztosan építhet az emberiség, minden keresztyén irány, a mi nem arra épült fel, menthetetlenül megsemmisül. A heidelbergi Káté és Helvética Confessio nem jelenthet egyebet, csak azt, hogy a XVI. század olyan hitet tudott kiolvasni a szentírásból, de távolról sem akarta ez által meg kötni a kutató emberi észet az ő munkájában, sőt megengedi, hogy lehet igazibb vallást is találni a szentírásban. Nem a protestantismus elvét becsüli meg tehát az a merev confessionalista, a ki tán értelme ellenére is (!) esküszik a confessiókra, hanem a katholicismus felé közeledik akarátán kívül és csak az a különbség, hogy a katholicismus confessioi régiebbek, emezéi újabb keletűek. Teljesen igaza van *Molnár Endrének*, a hazai ker. unio egyik harcosának, mikor — bár egészen más célzattal — a dogmatikus protestantismusról azt mondja, hogy: «A katholicismus hitelvei a protestantismusban részint módosítva, leginkább pedig elrejtve feltaláltnak.»¹ *A rideg confessionalismusban protestáns alapon nem állhat az igazi keresztyén vallás.* «Nem tantételek, hanem a biblia történet által kél életre a vallás, Krisztus élete a legjobb ker. vallás.» (Jean Paul). «Isten ígéje olyan, mint Isten természete, kiki annyit olvas ki belőle, amennyi fel fogásának. lelki fejlettségének megfelel.» A biblia becse abban van, hogy «oktat, utasítást ad, de a lelket meg nem köti.» (Ballagi).

A protestantismusnak elvi álláspontján, tehát sötétségbe burkolóznia nem szabad, ez az ő részéről öngyilkosság volna. Hiszen már bölcsőjében is a világosság fénysugarai dicsőítették meg homlokát, hiszen épen a műveltség, a fejlődő emberi ész hozta ki azt a közép-kor sötét kath. homályából és ennek a felszabadult emberi észnek talajában lelte fel mindig tápláló erejét. A reformatio a felvilágosodás teremtménye volt, a felvilágosodás nem lehet annak egyszersmind gyilkosa is. A protestantismusnak a haladás szelleme elől visszavonulnia nem lehet, közönyös sem maradhat, határozott színt kell vallania és vagy együtt halad az emberiség művelődésével és ekkor igazán annak a kovásznak szerepét fogja betölteni, a mely a társadalmat minden rétegében átérjeszti; vagy lemond életjogáról, a mi mégis csak indokolatlan ballépés volna! . . . A strucpolitika nem a protestantismus politikája.

Mi baj származnék abból, ha a protestáns theologia nem akarna lépést tartani a tudományos haladással? E kérdésre ezzel az egyetlen, de sokat jelentő szóval felelhetünk: *vallástalanság.* Nagy és örök igazság rejlik *Strausz* eme szavaiban Egyesek alanyi bírálata olyan,

¹ Molnár E. Újszövetség VIII. 1.

mint a kis kúteső, melyet bármely gyermek egy darab ideig feltartóztathat. de azon bíráló, mely századok folytán tárgyilagosan véghez megy, mint rohamos folyam zajlik alá, mely ellen zsilipek és gátak mitsem érnek.»² Ez a rohamos folyam már ugyanám halad ma! A vallás célja nem lehet az emberben kételyeket támasztani, már pedig erre vezetne a maradás. Igen! mert a hívő nem tudná összeegyeztetni a világi műveltséget vallásával s kénytelen úgy gondolkozni, hogy a vallás csak nyűg a haladáson, holott pedig épen ez volna az ember egész szellemi életének megszentelésére hivatva s ezért vagy család a vallás (így gondolkodnak ma korunk műveltjei nagy részben!) vagy az ész bomlott meg s eltért Isten által elébe kiszabott útról. Ime! hit és tudás ellenségei lesznek egymásnak, pedig lehetetlen hogy az az Isten, a ki mégis tán csak nem gyönyörködik az emberi szív hánykolódó vergődéseiben, csapásul adta volna az embernek az észet s ez olyan világító útmutatója neki, hogy utóljára sötétbe vezet. «Az igazság csak egy lehet, a bölcsészetben nem lehet igaz, a mi vég vonatkozásában igaz nem volna a theologiában is s épígy megfordítva.»² Ész és vallás egymás meg nem hazudtolhatja, a meggyőződés nélküli hit csak farizeusi szájjavallomás.

De hát vajjon theologia is, mint tudomány állhatna-e fenn a nélkül, hogy összhangban lenne az ember egész műveltségével? Távolról sem, egy olyan tudomány, mely észellenes, mely talán kenyérhez juttat, de szellemi kincsekkel nem gyarapítja ismereteimet, előttem nem tudomány és annak, hogy ma már nem azt mondhatjuk, hogy a «*philosophia ancilla theologiae*» hanem azt, hogy a «*theologia ancilla philosophiae*,» oka épen az, hogy a theologia nem töltötte be már jó ideje a maga hivatását. És hová vezetne a tudománytól elzárt theologia? Oda, hogy megtanítaná a leendő lelkészeket kételkedni, vallástalanná tenné a vallás szolgáját, ettől a szomorú sorstól pedig óvja meg az Isten az emberiséget, óvja meg attól, hogy a műveltsége miatt vallástalanná vált kornak papja is vallástalanná legyen! Mert korunk nem jó kedvűből, talán tetszelgésből törődik keveset az isteni dolgokkal hitem szerint, hanem ezért, mert a vallást dogmákba burkolták az elődök s veszélyt hoztak korunk vallásosságára.

«Nagy szerencse azonban, hogy az isteniének örökös küldetése van a világon; rövid szünetekkel ugyan, de feltartóztathatatlanul halad a kifejlési örök célja felé és isteni erővel suhan át a gátokon, melyek elé gördültenek és az örök igazság befolyása alatt mindig képződnek egyéniségek, kik mint eszközök a gondviselés kezében, erélyesen működnek a hosszú út egyenetlensége körül.»³ Ennek az isteni nevelői intézkedésnek nyomait mutatja már az, hogy hazánk nagy theologusai általában mind beismerik, hogy az észnek joga van a valláshoz és a lelkiismereti szabadság jogot ad az igazság keresésére. Így *Filó Lajos* ezt beszéli nyíltan a Révész által szerkesztett «Figyelmező» 1875. évfolyamában: «A hazai orthodoxia a reformatio bevezetését nem állítja, sőt azt a biblia alapján és szellemében tovább folytatandónak tekinti» (3. lap), «nem üzen harcot a tudomány szabad fejlődése ellen sem s nem fél annak vívmányaitól, . . . megadja a vallás körében is úgy az emberi észnek, mint a lelkiismeret szabadságnak az öt megillető jogot» (5. lap). Ugyan ő a «feltámadás» kér-

¹ Schwarck-Kovács: Adalékok a legújabb theologia történetéhez. 227. l.

² Baur: Lehrbuch der Dogmengeschichte 14. l.

³ Mitrovics: Lessing mint theologus. «Sárospataki Füzetek.» 1866. évfolyam, 137. lap.

désében Ballagival folytatott híres vitája alkalmával műve jelígejéül ezt írta: «a tudomány nevében,» a mi által elismeri a vizsgálódás jogát. Megegyezik vele Balogh Ferenc debreceni tanár is, mikor ezeket mondja: «Ápolni és fejleszteni kell a tudományt, mely az anyaszentegyház és keresztyénség hatalmas támasza; fegyver az, melylyel lehet harcolni és győzni, kivált épen a tudomány e századában . . . jaj a theologiának s lelkészeinek, mely meg nem ragadja a tudományt. *nélküle elbukhatik, vele sikerre juthat.*»¹ Csak a tulzó német orthodoxia tagadja az ész jogát a valláshoz, pedig a vallásos szellem és a gondolkodó ész az a leglényegesebb tulajdonunk, mely emberekké tesz bennünket, és a melyek mindketten annyira hozzánk tartoznak, hogy ha valamelyiket feláldozzuk a másikkal, az kitör és annál erősebben követeli vissza a maga jogait. minél erőszakosabb volt az elnyomás. Például hivatkozhatunk a francia forradalomra, mely a bilincsekre vert ész nagyszerű, de ész vallásával szomorú kitörése volt; valamint a középkori katholicismusra, mely megfordítva a vallásos szellem tultengését mutatta fel, mindkettő szerencsétlenségére az emberiség biztos és nyugodt fejlődésének. (Folyt. köv.) **Rácz Kálmán.**

TÁRCZA.

Borongás.

*Utolsót lobban a halvány fényű lámpa;
Az is elaludt már csak én vagyok ébren.
Bele tekintek a mély, vak éjszakába
S lelkem elborong a jövő ködében.*

*Repülök, repülök ábrándjaim szárnyán;
Feledem a múltat s a jelennek gondját.
Lelkemet, — a jövő tarka útját járván —
Nagyra törő vágyak tovább, tovább vonják.*

*Nagy hiú dicsódgám tündérvárat épít.
Járok-kelek benne, egyszer csak megállok.
A földön vagyok már: érzem szenvedését,
Úgy szívembe talál, a mit itten látok.*

*Boldogságért kéne, s csak — életért élünk; —
Repülni akarnánk s lehüllünk a porba;
Nincsen hozzá erőnk, törpe gyengeségünk
Szárnysegett lelkünket mindig oda vonja. —*

*Nap nap után múlik s csak nő a gond egyre,
Mint habra a más hab, jó egy baj a másra!
Hát a gond borítja sosem derül kedvre?
Mégsem a boldogság, — még küzdelem van hátra?!*

*Szétfoszlik az ábránd s mi marad utánna?
Megtépett ruhában a küzdelmes élet.
Hova lett a fénye? Miénk csak az árnya:
Félig felépült ház, a mely porig égett. —*

*Bohó fiú rontsd le azt a tündér várat,
Jobb ha korán kezded az élet nagy harcát;
Nehéz küzdelem nyomán itt ott fény is árad
S így elviselheted a lét sújtó karját. —*

Szilva Béla.

Kátai Mihály.

(Elbeszélés).

(Folytatás.)

II.

A magister.

— Kátai, Kátai, miért oly szomorú kegyelmed, mintha titkos bú emésztené szíved? Oszsza meg az én örömet, mert egy magamnak sok, nem bírok meg vele.

A fejedelem gyors léptekkel szeli át kassai palotájának egyik termét. Fekete körszakálú, máskor oly rideg, halvány arcát szokatlan pir borítja el. Mély tűzű fekete szemei is azon boldogságnak kifejezői, mely keblét egészen eltölti. A kócsagtollas kerek kalap mely nélkül alig lehet elképzelni, a nagy örömben egészen félrebillent s látni engedi szokatlan magas homlokát.

— Nagyságod boldogsága az enyém is, és nem tudok eléggé örülni, hogy nagyságodat ily vidámnak s ily boldognak láthatom.

Sohasem hittem volna, hogy e szív, mely oly sokáig ki volt halva, még egykor lángra gyúladjon. De mióta megláttam őt, szívem ismét él, él és ég! Óh Kátai, kegyelmed nem is tudja érezni, hogy mily nagy a szeretet hatalma, el sem képzelheti, hogy mily változást idézett az elő keblemben. Őt látom magam előtt mindig és mindenütt, a deli termetet, az angyali arcot, melyről üdvömet olvasám, a gyönyörű nefelejtskék szemét, mely énné tudja varázsolni a földet. Vele vagyok ébren, vele álomban, vele, egyedül vele foglalkozik minden gondolatom! Óh Kátai, ha látta volna kegyelmed őt, a mint szerelmet esdő szavaimra szemérmesen suttagá a boldogító, az égbe emelő igent, ha érezte volna a gyönyört, melyet szűz ajkának érintése okozott, még a kegyelmed köszive is kiugrott volna elfásult hüvelyéből!

A fejedelem elmerengve folytatja ábrándozásait s nem veszi észre, mint torzul el lassankint a Kátai arca. mintha minden szó megannyi túsűrűsként hatna szívébe, mint gyúlad ki arca az elfojtott indulattól.

A csendet egy különös alak töri meg. Teljes ornatuban lép a terembe Andreas Nicomaeus, a fejedelem udvari astronomusa, mathematicusa és phisicusa. az alchimistákhoz illő különös öltözetben. Fején egy nagy sabesztekli ijesztgeti az embert. testét nagy szádrétű köpeny borítja, mely alól csak törökös papucs látszik ki, orrára pedig egy nagy zöld szemüveg van bigygyesztve. Egész arca sűrű s hosszú szakállal fedett, minélfogva úgy tűnik ki, mint valami macska, mely ravaszul sompolyog áldozatja felé.

— No magister uram, mit mondanak a csillagok? Mi jó, mi rossz vár ismét reám? Szólítja meg a belépőt a fejedelem.

Az pedig előbb összefonja mellén karjait s aztán földig meghajtja magát. Uram, a tudomány hatalma nagy. Ereje felhat az ég boltozatáig, hol a tudatlan ember egy felsőbb lényt keres s képes kitudni a csillagok titkait. Uram! Reád nagy szerencse vár, győzni fogsz mindenütt, elleneidet porba döntve, diadalmasan fognak lengeni zászlóid. Még hatalmasabbá leszel, mint vagy. De vigyázz és légy óvatos, mert baj és szerencsétlenség is leskelődik rád.

— Tehát ismét a szokott jóslat! Egy kicsi a rossz-ból, vegyítve sok jóval. mert ha megfordítva lenne, a magister uram gyomra bálná meg. No, de hiszen néktek is élnetek kell! Hát amice, majd ha ismét felmegy nagy tudományoddal a csillagokhoz, add át üdvözetemet. Nincs többé szükségem reájuk. Hisz az én csillagom itt van e földön, mely szebb, mely gyönyörűbb, mint valamennyi ott fenn. Óh, ez az én csillagom teljesen az enyém, nem olyan, mint azok ott fenn, melyekbe minden ilyen tudós ember, mint te, beleütheti az orrát, s

¹ Balogh Ferenc: Tájékozó pontok a theologia terén. 27. l.

ha abba belenézek, ott valóban meglátom a jövőt, meglátom még a menyországot, üdvömet is.

A magister pedig egész kitátja száját nagy bámulában, hogy miért lelkesül most oly nagyon a fejedelem. Máskor még több hatalmat, dicsőséget, győzedelmet, aztán meg hercegisasszonyt, hét fiút, egy lányt jósoltak a csillagok s nem tett semmi batást, most pedig a fejedelem neki ugrik s elkezdni ölelni, szorongatni. Ahá! gondolja magában a magister, megmondták a csillagok, hogy egy kis szerencsétlenség éri, bizonyosan megbolondult egy kicsit ő nagysága.

A fejedelem végre csillapul.

— Kátai, titkomat még nem tudja senki s óhajtom, ne is tudja meg. Magam akarom tudtára adni embereimnek s tanuja lenni a hatásnak, melyet e felfedezés elő fog idézni.

Ah, de most ismét le kell szállnom a földre. az ország gondja hív. . . S a fejedelem eltávozik a teremből.

Alig zárul be utánna az ajtó, kitör Kátáiból az eddig erőszakkal elfojtott indulat. Dühből reszketve emeli fel kezét s vészt jóslóan pokoli káromlást küld vetélytársa után.

— Szítsd, szítsd a tüzet, mely már úgy se fér keblemben, s mely ha kitör, téged is elemészt. . . Ah! hát örülök veled, ah, hát nevessek, ugráljak a te boldogságod miatt, bár ez az enyémet zúzza szét! Oh hát örülök, nevetek, ugrálok, hahaha! S rémesen hangzik az örült kacaj, eszeveszetten száguldozik az egész termen át, haját tépi dühében s véresre harapja ajakát.

— Hát szereted őt, szereted, mint senkit e világon? Oh én is szeretem, jobban szeretem, mint te, örültem, szenvedélyesen s mit tudom én miként, de úgy, miként ember nem szeretett soha! Oh én is szüntelen magam előtt látom őt, én is érzem azt, mit a szerelem egy szívben előidézni képes, de míg az nálad üdv. nálam kárhozat, míg te a világot kürtölöd majd tele undok epedésekkel, nekem szívembe kell zárnom azt, mit tudnia, sejtienie sem szabad senkinek. . . És ha az egyszer kiför, az iszonyú, az rettenetes lesz neked, és ha bennem marad, az halalkin és örök gyötrődés lesz nekem. Hah! és a csók! Te érinted az ajkat, meggyaláztad a paradicsomot, melyet nekem érintenem, megközelítenem nem volt szabad! Te tolvaj, gyilkos, rabló vagy, mert elraboltad az én üdvömet, megölted az én boldogságomat, hogy te foglaljad el azt, hogy az én boldogságom romjain építsd fel a magadét. . . Eh! Istenemre, ez nem fog megtörténni, nélküle nem élhetek! Életét életért, boldogságot boldogságért. Egyikünknek veszni kell s Istenemre, az te lész, bár az örök kárhozat lesz is büntetésem!

Rettenetes a kin, mit ez ember szenved. Arcán nincs emberi vonás, halántékán kiduzzadnak az erek s hideg verejték cseppek gyöngyöznek homlokán.

A magister összefont karokkal, némán nézi a szerencsétlen ember kínos vergődését. Arcáról már eltűnt a fejedelem előtt mutatott meghunyászkodás kifejezése, e helyett szemében valami pokoli, valami ördögi káröröm villama látható.

Az óra hetet üt, az eszharang imára hív.

Most a magister a terem egyik szögletébe csoszog s a hivatalánál fogva istentagoó astronomus a harang szavára térdre borul, arcáról egymásután tűnik el a szakál, szeméről a szemüveg, testéről a szájrétű köpeny, s ím, hosszú, veres talárban egy sima, kígyó arcú jezsuita áll előttünk, olvasóját morzsolva s csendesesen morgogva az egyedül idvezítő vallás esti imáit.

Az egész világot beszövő pók, a protestáns fejedelem udvarába is tudott szálát ereszteni!

Kátai nem ütközik meg ez átváltozáson, úgy látszik, gyakran volt ő már ennek tanúja, de nem is igen látszik észrevenni, mi körülötte történik, hisz lelkében iszonyú csatát viv, ördögi gondolatok kergetik egymást agyában.

— Andronicus! kiáltja vadul, a térdeplő jezsuitához rohanva s vállon ragadva úgy, hogy az megsziszsen fájalmában. Hát úgy-e a cél szentesíti az eszközöket s büntetés nélkül lehet megtenni mindent, mit egy ilyen szent atya, mint te megenged! Úgy-e ezt mondad nekem mindig, valahányszor kinyújtád ördögi nyelvedet, hogy engem kigyómódra megragadj, ígértél nekem örök üdvöt, örök boldogságot a mennyben, nagy jutalmat, gazdagságot e földön, ha megteszem azt, mit kívánsz tőlem, bocsánatot ígértél még azon bűnömért is, hogy eretneknek születtem! Akkor nem tettem s nem tettem volna, ha az egész paradicsomot s az egész világot adjátok is jutalmul, de most megteszem, ha örök kárhozatra vettetem is ezért. . . Igen, igen, megölöm őt, vesznie kell a föld színéről!

A jezsuita arcán vad öröm lángja gyúl ki ezen szavakra. Szemeiben oly tűz ég, mint a kigyóéban, midőn elbűvölt áldozatára készül ugrani, hogy lenyelje. Kezét kinyújtja áldozatja felé, mintha még jobban el akarná őt varázsolni.

— Tedd meg, suttogja, s az igaz vallás bajnoka fogsz lenni, tedd meg az Isten megsegítend téged. Én az ő nevében megbocsátom minden levő s leendő vétkeket s megáldalak téged, hogy bátor légy a dicső tett végrehajtásában, melyert jutalmad mennyen és földön nem fog elmaradni.

Kátaira nem látszik hatni sem az áldás, sem a jutalom ígérete; saját gondolataival van elfoglalva.

Végre felrebben.

— De ne feledd, suttogja, hogy mi neked cél, az rám nézve csak eszköz s neked segitened kell majd engem az én célom elérésében.

— Úgy lesz, mint akarod uram, hangzik a válasz. S a kígyó és áldozatja megegyeztek.

(Folyt. köv.).

Gaskó Gyula.

A női bátorság.

— Már hiába is beszél, mi nők rettenthetlenek vagyunk! Önök, férfiak, sokkal inkább félénkek. Tagadja? Hiszen csak ránézek s már . . . már lesüti szemét! A multkor is, midőn lesiklottam a lépcsőn, gyorsabban kiáltott fel, mint én s olyan volt, mint a fal! Nem hiába nevezik Plátót bölcsnek, ki, mint olvasám, a nőket is honvédekké nevezte ki! Jobban is megállnánk mi a harctéren helyünket, mint önök!

— Nagysádnak igaza van. Gyorsabban lefegyvereznek az ellenséget, még ha zuluk volnának is azok! Ilyen szemek, ajkak! . . . Egy szó e bűvös ajkakról . . . s a vértzomjazó, dühös harcfi szelíd báránykává leszen. Leteszi kardját, mindenét, zászlójával együtt szívét helyezi ily parányi lábacsák elé.

— Nem arról van szó, uram! A nő nem bátor, nem félénk, mint ön mondja! Ezer példát tudok felemlíteni. Rozgonyi Cicelle, az egri nők megdönthetetlen bizonyítékok mellett. Önök, férfiak, félénkebbek, mint mi. Ismertem egy pataki tanárt, ki az ajtócsörrenését rablók zajának véltve, az ágy alá menekült s onnan bátoritá az ajtófelé siető nejét: «Ne félj édesem, míg engem látsz, ne félj!»

— Megesik olykor ez is, de azért a nők neveltetésük, természeti alkotásuknál fogva mégis inkább félénkek.

Oly gyorsan megijednek, mint a galambok. Óh, hányszor tapasztaltam ezt nagysádon is! . . .

— Mit? Kételkedik? Bátoratlan én? Ki el vagyok egyedül a szobában gyertya nélkül esti 5 óráig, le merek menni a pince hatodik lépcsőjéig, sőt a multkor minden félelem nélkül a hetedikre is ráléptem, a szomszédék Bodriját megsimogatom?! . . . Sőt — erre feleljen — egy kilótt, rozsdás patront a multkor majd minden remegés nélkül vizsgáltam meg a földön — tíz lépésről! . . .

— Mindent, mindent elhiszek mást, csak ezt nem. Elhiszem, ha nagysád mondja, hogy a kréta fekete, a kéményseprő munkaközben a legfinomabb rizsporrall vonódik be, az a kis cica fütyölni tud, hogy Kongó benschülöttei fehér keztyű s fekete frakkban visítelnek egymásnál; de ebben az egyben, ha nem parancsolja nagysád, Tamás vagyok.

— Jól van, hitetlen Tamás! Ha nem hiszi, bebizonyítom. Nemem nem félnék! Mi nők bátrak vagyunk! Fogadjunk. Ha két hónap alatt az ön jelenlétében elsikoltom magam, készítek számára egy házi sapkát; ha pedig bebizonyítom, hogy rettenthetlenek vagyunk, ön vesz nekem egy pár kanári madarat.

— Ezer örömmel, bár hiszem, hogy nem lesz rá szükség, rettenthetlen Erzsike nagysám!

Még himző pamutot sem veszek, remegi Tamás úr!

— Lesz házi sapkám! . . . Milyen lesz? Úgy-e kék mezőben piros rózsákat fog hímezni, zöld levéllel? Bojt is lesz rajta? Hogy fogják irigyelni barátaim! . . . Óh, drága házi sapkám!

— Lesznek kanári madárkám! Milyen szép pelyhecske fogja borítani a drága picinyeket! Ott fogom tartani őket egy aranyos kis kalitkában az ablak közt. Adok nekik cukros sárgarépat. Dallal fognak reggel köszönteni. Hogy' fogja irigyelni Aranka tőlem! Óh aranyos kanári madárkám! . . .

* * *

Hat hét múlt el e jelenet óta s Erzsike valósággal a rettenthetlenség megszemélyesítője gyanánt tűnt fel. Hiába látott hernyót a fán, békát, egeret a földön; hasztalan repült felé egy cserebogár, még a méhestől is meg mert állani harmincöt lépésnyire; hiába lestem, kiáltottam rá, visszakiáltott; sőt, mi hallatlan bátorságra mutat, a multkor meg mert simogatni egy kicsi báránycikát, mely a juhász ölében pihent, s a kertben, midőn a fa árnyéka megmozdult, nem repült el sikoly cseszsznye ajkairól. Már búcsúzni kezdtem reménylett házi sapkám-tól, melyet pedig álmaimban már gyakran viseltem büszkén fejemen. Kanárik után néztem s már meg is alkudtam, a vételből már csak annyi hiányzott, hogy megtudjam a zöldes vagy teljesen sárgákat kedveli-e? Ezt mentem megkérdezni tegnap s belépésemkor e szavakkal fogadott.

— Óh mily jó, hogy jön! Hegyi Ilona esküvőjét akarjuk megmérni. Úgy-e, lesz lovagunk s kerít valami jó helyet?

Ezer örömmel, válaszoltam én s elmentünk a templomba.

A templom tömve volt s kénytelen-kelletlen, a karzatra kerültünk az orgona mellé. Erzsikét s Arankát a tanító székebe ültettem s az egész közönséget színről-színre láthattuk.

Nem írom le azon bíráló szavakat, melyek hölgyeim szakavatott ajkairól mások toiletjét illették. Szokva vagyunk már azokhoz. Nem írom le azon irigy érzelmet sem, mely keblemben Erzsikét s magamat összehasonlítva, a fiatal pár láttára keletkezett szívemben. Minek búsítsak másokat is, kik hasonló helyzetben vannak? Szótlan voltam. Eszem a fiatal páron, a kanárikon, sze-

mem Erzsike kedves alakján járt. Ez volt szerencsém. Minő pompás véletlen! . . . A hölgyek lábai a pedálkon nyugodtak, szemek a násznép s a sokaságra szegezve. Észrevétlenül elsuhantam mellőlük s a fűvő rácsozatát észszer, háromszor meghúzó. . . . Brrr. . . Mrrr . . . zúgnak az öreg sipok.

— Jaj, jaj! Mi az! Jaj, Istenem! . . . Hgl van? . . .

Jajgatva ugrik fel a két hölgy, s minél jobban ugrálnak, annál több síp szólal meg. Az egész templom zúg. A közönség nevetve néz föl s ekkor én is megszólalok.

— Itt a fejem, nagysád! Hahaha! . . . Mérje meg! Hahaha! . . . Mily rettenthetlenek a nők! . . . Repüljete kanári madárkák! Pá, pá! . . . Óh, aranyos házi sapkám! Egy orgona síptól így megijedni, mikor zongorája erősebb hangot ad! . . . Itt a fejem, hahaha! . . .

Jól van, uram! Most fogadásom megvesztettem. A házi sapkája kész lesz. De máskor majd figyelmesebb leszek. Ha még egyszer fogadunk, ágyut süthet el mellettem, mégsem ijedek meg!

Valóban egy hét múlva házi sapkám fejemen volt. Nagyon boldognak éreztem benne magam, mert ő készítette. Egy baja azonban van. Bojt nincs rajta. Ezt még szerezni kell s újra fogadok vele.

Már ki is gondoltam valamit, a mivel megrettentem, hogy sikoltani fog.

Megsókolom! . . .

De hátha nem fog sikoltani? . . .

Úgy is én nyertem! . . .

Szathmáry József.

EGYLETI ÉLET.

Ifjúsági egyleteink véglegesen megalakultak s működésüket meg is kezdték. Egy némelyikről már mult számunkban megemlékeztünk, a többiekről most számolunk le, amennyiben terünk engedi.

1. „*A theologiai segélyegylet*“ mult hó 23-án tartá meg alakuló ülését nagy. Nagy Gusztáv szakelnök elnöklete alatt. A hivatalnoki kar következőképen alakított meg: Elnök Bodnár Béla IV. é., alelnök-ellenőr Gaskó Gyula III. é., jegyző Kiss Zsigmond III. é. pénztárnok Tóth Kálmán IV. é. hittanhallgatók. A bizottság tagjai továbbá Miskolczy Endre, Sípos Mihály IV. é. Kenyeressy Árpád, Sütő Kálmán III. é., Juhász László, Tóth Béla II. é., Kalassay Sándor és Szentmártoni Dániel I. é. hittanhallgatók. Az egylet már megkezdé működését, jelentékeny összeget utalványozván ki kölcsönképen a rászorulóknak; egyuttal elhatározta a bizottság, hogy a még be nem folyt alapítványi részletek megszerzésére újlag lépéseket teend. E helyen is kérjük azokat, kik alapítványait még be nem fizették, hogy segítsék e derék egylet nemes intencióját megvalósítani. Az egylet alapítói nem csak a kamatnélküli kölcsönzést, hanem az egyenes segélyezést is célul tűzték ki az alapszabályokban. Nem volna-e még itt az ideje megvalósítani e célt?

2. „*A theol. önképző-kör*“ nagytszt. Mitrovics Gyula theol. tanár vezetése alatt a gyakorlati theol. heti 2 óráján ez évben is híven munkálkodik. A III. éveseknek alkalmi imát, a IV. éveseknek pedig egyházi beszédet kellett írniok szabadon választott szöveg felett, a szónoklati gyakorlatok, valamint a tétel vitatások is megkezdődtek. A kör titkárja Kiss Miklós III. é. hh.

3. „*A jogász-egylet*“ megalakításánál régen volt oly nagy küzdelem a pártok közt, mint ez alkalommal. Az elnök személye iránt két erős párt volt s a döntő csatánál, mely szept. 22-én vívott, csak két szóval lett győztes az egyik párt. Az alakuló gyűlés Dr. Finkey József

dékán elnöklete alatt tartatott s itt a tisztai kar következőleg lett megalakítva: elnök *Zsóry György* IV. é. jh.; alelnök: *Szűcs Béla* IV. é.; pénztárnok: *Sikó Endre* II. é.; könyvtárnok: *Incedy Béla* II. é.; jegyző: *Márci Kálmán* I. é. Bizottmányi tagok: *Kusza Béla*, *Tóth Kálmán*, *Pap Imre*, *Kovács Lajos*, *Korláth György*, *Nagy László*, *Mikecz István*, *Zombori Zoltán*.

4. *Az énekkar* az elnökválasztási törvény ismert hiányai miatt, melyek a húzás halasztásra tág kaput nyitnak, csak a múlt hó végén alakulhatott meg véglegesen. Karelnök lett erős küzdelem után: *Miskolczi Endre* IV. h. h., kit Szinyei (Gerzson akad. igazgató szept. 30-án igtatott be hivatalába. Főhangvezér: *Finkei Ferencz* IV. j. h., alhangvezér: *Gaskó Gyula* III. h. h.; Tenor I. főénekes: *Tóth Béla*, Tenor II. f. é. *Béki József*, Bass I. főénekes *Szabó Zoltán*, Bass II. f. é. *Nagy László*, jegyző *Gaskó Gyula* lett. A kar jelenleg 36 tagból áll. Az október 6-iki ünnepélyeken a kar úgy a városi templomban, mint a főisk. imateremben elismerést érdemlőleg szerepelt, noha ez alkalomra csak az utolsó percben szólítottatott fel s tulajdonképen csak rögtönözte mind a két szereplést. Biztosan mondhatjuk, hogy az énekkar ma sokkal erősebb, mint a legközelebbi években volt, kívánjuk, hogy legyen is alkalma „győzelmi babérokat nyerni”.

5. *„Az irodalmi önképző-társulat”* megszaporodott tagokkal (30) kezdte meg működését s már eddig szép eredményt ért el, két szavaltat egy munka megdicséretetett s két elemzés emlékkönyvbe lett érdekesítve. A társulat következő pályakérdéseket tűzte ki:

I. *Elégia*. Díja a *Katinszky*-alaphól 6 frt. Beadandó 1890. november 8.

II. *Oda* (tárgy szabadon választható). Díja a *Vay*-alaphól 10 frt. Beadandó 1890. november 22.

III. *Tompa költészete és Tolnay Lajos bírálat*. Díja *Orbán József* és *Mitrovics Gyula* tanár urak ajándékából két arany. Beadandó 1890. december 3.

IV. *Megismertetőn a műfordítás elméletét magyar irodalmunkban, álltassanak össze ennek alapján a műfordításnak főbb szabályai, irodalmilag ismeretes magyar műfordítási példákkal világosítottatván meg ezen szabályok*. Díja 12 frt. Beadandó 1891. február 14.

V. *Beszély*. Díja a *Prófét* alaphól 12 frt. Beadandó 1891. február 28.

VI. *Népköltészeti termék (népmese) gyűjtése*. Díja, dr. *Kiss Áron* ajándékából 5 frt. Beadandó 1891. márc. 14.

VII. *Irassanak le Abauj-Torna- és Zemplénmegyék nevezetesebb ref. templomai, a rajtok, illetve bennök található építészeti művek ismertetésével*. Díja *Király Pál* ajándékából 10 frt. Beadandó 1891. március 14.

VIII. *Melyek azon irányelvek, a melyek lyrai költésztüinkre Kisfaludy Sándor fellepte óta napjainkig fejlesztő, átalakító hatással voltak*. Díja 20 frt. Beadandó 1891. május 9.

IX. *A titkári hivatalhoz beadott legjobb prózai és költői munka jutalmazására* 5—5 frt.

X. *Komoly és víg irányú versenyszavaltatra* 5—5 frt. Feljegyzendő adat a társulat történetében, hogy október 6-án nyílt ülést tartott a főiskolai imateremben az aradi vértanúk emlékezetére. E nyílt ülés leírását olvasóink sentebb találják, mi csak annyit jegyzünk meg, hogy társulatunk kezdeményezése s a felmutatott eredmény úgy a tanári kar, mint a megjelent városi közönség, díszes hölgykoszorú s a teljes számmal felszerelt főiskolai ifjúság élénk figyelmével s dicséretével találkozott. Fogadják a megjelentek e helyen is köszönetünket részvétükért, valamint szívesen köszönjük az ének-

kar közreműködését is, melylyel ülésünk érdekességét emelte.

6. *„A zene-egylet”* hivatalnokai: *Pásztor Sámuel* tanár-elnök; *Béki József* IV-ed éves hittanhallgató, ifj-elnök; *Ladányi Endre* III. éves hittanhallgató jegyző. A tagok száma 8.

APRÓ HIREK.

— *„Hol legnagyobb a veszély, ott legközelebb a segítség”*. E példabeszéd most rajtunk teljesedett be, a mi legnagyobb örömünkre. Lapunk múlt számában jeleztük olvasóink előtt anyagi helyzetünk kedvezőtlen voltát, aggódva küldöttük szét a példányokat s szorongó szívvel vártuk: kapunk-e biztató visszhangot, s ime, alig várunk egy pár napig, megkapjuk azt biztatóbban, mint reméltük, fényesebben mint képzeltük volna, midőn egyetlen ugyan, de legelső olvasónk sajátkezűleg a következő levelet intézi hozzánk:

Budapest, 23/9. 890.

Ma vettem a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” f. hó 15-iki számát s az abban olvasható felhívás folytán, már most nyilvánítom, hogy arra a jövő évhen is praenumerálni fogok, még pedig száz — 100 frt beküldése mellett.

B Vay Miklós.

Nem halt ki tehát még az áldozatkészség a szívekből, van a ki gondos atyai szemekkel örökös szerény vállalatunk felett, hogy az hajótörést ne szenvedjen, van a ki meglátja bajainkat s azonnal segít rajtunk, van egy *Maccenasunk*, a ki törekvéseinket diadalra segíti... s ki volna ez más, mint a mi igazán éber gondoskodású főgondnokunk, a mi legnemesebb lelkű pártfogónk, a ki annyi országos elfoglaltsága s gondja közt sem felejtkezik el a sárospataki ifjúságról s a ki soha nem szűnik meg irántunk való figyelmének ily hathatós jelét adni: *báró Vay Miklós*.

Alig tudjuk örömünket ecsetelni s alig találunk szavakat a hála és köszönet méltó kifejezésére.

De nem is keressük a cifra szavakat, pótolja azok hiányát érzelmeink mélysége! Mi csak annyit mondunk, hogy forró szívvel, örök hálával telt kebellet köszönjük szeretett főgondnokunk nemes lelkű hivatását, tiszta törekvésünk iránt mutatott becses figyelmét, áldozatkészségét. Nemcsak a fehér papírra, de keblünk mélyébe írjuk fel nevét, hogy iránta érzett hálánk áldozati lángja soha ki ne aludjék s e szerény Lap folytatói előtt is mindig fényben ragyogjon, mely biztatást s erőt önt beléjük munkájuk sikere iránt.

Legmélyebb tisztelettel párosult hálás köszönetünk mellett fogadja () Nagyméltósága amaz őszinte óhajtatunkat, hogy a Mindenható tartsa meg őt az emberi kor legvégső határáig, testi és szellemi erőinek teljes birtokában a mi *„Alma Materünk”*, protestáns egyházunk s szeretett hazánk javára és büszkeségére!*)

*) Vajha többi t. olvasóink felbuzdulnának a nemes példa követésére annyiban, hogy a szerény előfizetési pénzt beküldenek, akkor közlönyünk sorsa nemcsak a jelen évre, de jövődre is biztosítva lenne. Szerk.

Tartalom: «Október 6. és ifjúságunk». *Finkei Ferencz*. — «Visszaemlékezés 1890. okt. 6-ra». *Ladányi Endre*. — «A prot. viszonya a felvilágosodáshoz és jövőjének kulcsa». *Rácz Kálmán*. — Tárca. «Borongás». *Szilva Béla*. — «Kátai Mihály. Elbeszélés». *Gaskó Gyula*. — «A női bátorság». *Szathmáry József*. — Egyleti élet. — Apró hírek.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 58. szám. —

Testületi szellem.

Az ember arra van teremtve, hogy társaságban éljen; már az ó-kor egyik legnagyobb bölcsésze kimondta e tételt, mely azóta, mint sarkigazság ismételtetik számtalanszor. Elkezdve a családon, mely a legkisebb emberi társaság, fel az államig, mint a legszélesebb körű társaságig, mindig és mindenütt csoportokban látjuk az embereket azon különböző érdekek szerint, melyek a művelődés, megélhetés vagy szórakozás végett őket összehozták. Miután az ember rendszerint ily társaságban, vagy mint nevezik: érdekkörben lát napvilágot, már gyermekkorában beleoltatik a testületi szellem, mit a nagyobb példák látása, hallása testi és szellemi fejlődésével mindinkább meggyökereztet benne. Az így meggyökösödött társulási szellem hozza létre szintén a különböző ifjúsági egyleteket. Az ifjúsági egyletek képezik az első productumát eme szellemnek, s azok mintegy előkészítik, hozzászoktatják a fiatal embert a társas együttműködéshez, mit majd az életben fokozottabb mérvben kell megvalósítania.

Az ifjúsági egyletekben képezi ki magát a fiatal ember arra, a mire sem a család, sem az iskola, mint társaságok valóban és teljesen meg nem tanítják; ezekben szokhat az önállósághoz, független gondolkozáshoz; ezekben fejtheti ki egyéni hajlamait, próbálhatja és gyakorolhatja első sorban tehetségeit, egyszóval ezekben képezheti ki egyéniségét. Az ifjúsági egyleteknek tehát igen nagy jelentőségük van, s azok hasznát, a ki bennök volt, a gyakorlati életben fogja igazán megérteni. Szabad fejlődést kell engedni az ifjúsági egyleteknek — a mint többé-kevésbé van is — már a gimnáziumban, különösen pedig a felső iskolákon, az egyetemeken, akadémiákon.

Az ifjúságnak pedig teljes erővel művelnie kell a testületi szellemet, s ennek terét, az ifjúsági egyleteket, mindig a legnagyobb szorgalommal kell ápolnia. Jaj lenne annak az ifjúságnak, mely elhanyagolná, közönyt nézné az ily egyleteket, az ilyen ifjúságból sohasem válnának igazán önálló, tehetséges, derék férfiak. Nagyon természetes, hogy valamint semmi sem lehet kifogástalan, tökéletes a világon, úgy az ifjúsági egyleteknek s magának, ezek szülőjének, a testületi szellemnek is lehetnek s vannak is koronkint hiányai, hibái, helytelen kinövésai. Az ifjúság vezetőinek s ellenőrzői-

nek kötelessége e bajokat, azok okait megfigyelni, azokra figyelmeztetni az ifjúságot s rajta lenni azoknak orvoslásán. Nekünk is ez a célunk jelen alkalommal, de amennyiben mindenkinek maga felé hajlik a keze s az egész ifjúság felett nem is érezhetjük magunkat illetékeseknek, csupán magunkról, a sárospataki ifjúságról fogunk szólni, vagyis kikutatni s rámutatni azokra a hibákra, melyek, véleményünk szerint, helyrehozandók.

Senki sem vonhatja kétségbe, hogy a testületi szellem minálunk a lehetőségig megvan. Bizonyosága ennek az a 12 ifjúsági egylet, melyben minden ifjúnak alkalma nyílik a legkülönbözőbb irányban kiművelnie magát, s hajlama és tehetségei szerint kiképezni egyéniségét. Alkalma van nálunk bárkinek az irodalomban, szónoklásban, vitatkozásban, testi ügyességben, dalban, zenében, különféle hasznos ismeretekben, a humanitásban gyakorolnia és művelnie. Mindenki megtalálja a hajlamának megfelelő kört s tetszése szerint érvényesítheti magát. Az ellenőrző felügyelet, melyet a főiskolának s első sorban a tanári karnak kell gyakorolnia, elegendő szabadságot enged és biztosít egyleteinknek, hogy céljaikat megvalósíthassák. Ez ellen ma csak a jogászegyletnek lehetne némi kifogása, mely jelenleg — bár csak ideiglenesen — egyik céljának, a segélyezésnek valósításában gátolva van. E korlátolás azonban kétségkívül jó szándékból történt, s eredményét, kiegyenlítését ma még nem is tudjuk, így róla érdemlegesen nem szólhatunk. A hiányok nem is ez irányban keresendők.

Egyleteink az egész ifjúság érdekeit szolgálván, mindenki előtt nyitva állanak, s amennyiben a bennök elérhető szellemi haszon minden ifjúra üdvös, sőt szükséges lenne, az eszményi cél mindenestre az volna, hogy minden ifjú minden egyletben részt vegyen. Ha ez túlságos — bár nem lehetetlen — kívánságnak tűné is fel, annyit mégis el lehetne várni, hogy az egyleteket úgy a theológusok, mint a jogászok többsége felkarolja. S mégis mit látunk? A legnépesebb egyletben nincs több 40—42 embernél (nem számítva azon egyleteket, melyekben minden ifjúnak kötelesen benne kell lennie, pl. kaszinót, könyvtárt stb.), tehát az akadémiai ifjúságnak fele nincs egy egyletben sem, átlagot véve pedig alig esik 30 tag egy-egy önkéntes egyletre. Ha pedig az egyes egyletek tagjainak névsorát megtekintjük, mindenütt ugyanazokat a neveket fogjuk ta-

lálni, úgy hogy minden egylet tagjai ama 40—42 ifjú közül kerülnek ki.

E körülmény igazolja azt, hogy nem lenne lehetőség az egész ifjúságnak részt venni minden egyletben, mert ha 30—40 ifjú nem tartja megerőltetésnek minden, vagy a legtöbb egyletben szerepelni, a többi 60—70 ifjú vállalai sem roskadnának össze a beállítás terhe alatt. S ennek, vagy legalább a tömeges pártolásnak meglenne az az előnye, hogy a viselendő teher jobban széteszlanék, nem kellene ugyanazoknak vinni mindenütt a vezetés és fentartás súlyát.

Még tovább vizsgálva a működő 30—40 ifjú névsorát, azt is látni fogjuk, hogy ezek közt határozott többségben a theologusok, kisebbségben pedig a jogászok vannak, dacára hogy jelenleg — s már egy-két éve — a jogászok létszáma felülmúlja a theologusokét.

E körülménynek igazán nehéz a valódi okát kitudni.

A collegiumokkal való túlterhelés nem lehet az igazi ok, megcáfolja az a 10—15 jogász, ki iskolai dolgai mellett is ráér részt venni az egyleti élet mozgalmában; hogy a jogász-egylet maga eléggé lefoglalná őket, ez kicsinyes érv, mert a theologusokat szint-úgy foglalkoztatja a theologiai egylet; hogy pedig jogásznak nem lenne szüksége amaz előnyökre, melyeket az egyletek nyújtanak, ez oly szegényes mentség, mely cáfolatot sem érdemel. Patak kis városa, nem nyújt annyi foglalkozást, gyakorlatot, mint a nagy város, melyben törvényszék, népes ügyvédi kar s egyéb elfoglaltatást nyújtó intézmény van; minálunk ezek hiányát az ifjúsági egyletek lennének hivatva pótolni, ezek adnának foglalkozást a jogásznak, ezekben szerezhethetne, ha nem is oly gyakorlati jelentőségű ügyességet, jártasságot bármi tekintetben, mint pl. egy ügyvédi irodában, de mégis olyat, melynek a gyakorlati életben is kétségtelen hasznát venné.

Úgyde ezt jogászaink nem teszik. Nemcsak, hogy az önképzőkörben, énekkarban, gyorsíró- vagy tornaegyletben lehető kevesen vesznek részt és működnek; de magában a jogász-egyletben is olyanokat engednek megtörténni, hogy a közgyűlések csak másodszori összehívásra tarthatók meg, egy-egy tudományos felolvasáson pedig ismételt felhívásra is alig jelennek meg 7-en vagy 8-an.

Leplezetlenül kimondjuk az igazságot s őszintén rámutatunk a helytelenségekre. A jogászok közt nem oly egészséges a testületi szellem, mint kellene. Ennek oka pedig valószínűleg nem más, mint az eszményekért lelkesülés lanyhulása, a túlzó gyakorlatiasság, hogy ne mondjuk, önzés és a nagyzás. Ha a kölcsönkérvények beadásáról, elnökválasztásról van szó, akkor mindenik serény; de ha felolvasásokat vagy pályamunkákat kell bírálni, alig lehet fogni egy-két embert. Megkövetelik a «tekintetes» címet, de a «tekintetes uraknak» nem méltóztatik a közgyűlésekre feljönni! Pedig bizony megérdemelné úgy a jogász-egylet, mint az önképző-meg a többi egyletek, hogy szétnézzenek bennök a «te-

kintetes urak,» s higgyék meg, hogy senki se róná meg érte őket s egyáltalán nem vallanak kárát!

Dehát ne legyünk egyoldalúak. E most jelzett hiba nemcsak a jogászokban, hanem — bár tagadhatlanul kisebb mértékben — a theologusokban is megvan. Köztük is csak 20—25 az egyletekben működők száma, tehát létszámuknak alig a fele. Pedig a theologusok pályájok irányánál, szelleménél fogva méginkább rávolnának utalva az egyleti működésre. S aztán a köteles egyletekben is megtörténik, hogy nem jelen meg határozathozatalhoz szükséges tag a közgyűléseken.

Mi tehát készséggel elismerjük ugyan, hogy a testületi szellem nálunk meg van s erőteljes is, amennyiben dacára ifjúságunk folytonos apadásának s dacára azon körülménynek, hogy a mai nemzedékek a régiekhez képest mindig fiatalabbak, s ma ritkaság egy 24—25 éves akadémiai hallgatót találni, míg régente javarésze olyan volt 4-ed éves korában: ifjúságunk ma is fentartja, virágoztatja, sőt újakkal is szaporítja a régiek egyleteit; de ez csak az ifjúság egy részének az érdeme s ép ez adott ösztönt a fentebbiek elmondására. Kissé talán kemény szavaink természetesen nem a működő 30—40 ifjúra szólottak, hanem épen a többieket akartuk felrázni közönyükből, ezeket akartuk figyelmeztetni tétlenségükre s ennek indokolatlan és helytelen voltára.

A protestantismus viszonya a felvilágosodáshoz és jövőjének kulcsa.

(Vége.)

Bölcsészlet és vallás az emberiség boldogítására egyaránt szükséges ikertestvérek. Ott van egészséges fejlődés, csak ott fejtheti ki az emberi szellem igazán a maga nagyszerű tehetségeit, ahol e kettő békében él egymással, ahol egyik se tör a másik romlására. «A szív jogait, a keresztyénség örök eszméit mellőző bölcsészlet előbb-utóbb szellemtelen materialismusba sülyed, a gyakorlati életben pedig a durva önzést, az állati érzékiséget ülteti trónra; ellenben az észről és bölcsészettől elzárkózott vallásosság élettelen orthodoxia, esztelen vakhitté fajul, mely a gyakorlati életben kikerülhetlenül tudomány és műveltség ellenes hatalommá lesz.» «A theologia nem fél a bölcsészettől, sőt szövetséges társat tisztel benne.»¹ A tudománnyal kezdet fogni akaró vallás nem féltheti az emberekre gyakorolható hatékony erejét, befolyását, az átkává sohasem lesz az emberiségnek; viszont a józan bölcsészletnek is meg lesz mindenkor a maga vonzó ereje. Hogy mennyire jótékonyan hathat a műveltségre is a vallás, azt kétségbevonhatlanul bizonyítja az a tapasztalat, hogy a tudomány ott hódít leginkább, az igazi műveltség ott a legnagyobb, ahol a keresztyénség szabadon fejlődhetik, mint pl. Amerikában. Vajjon nem követésreméltó-e már csak a tudomány kedvéért is Amerika korlátlan vallásszabadságának példája? Vajjon nem irigylésreméltó-e a kritikai vizsgálódás jogsultságát elismerő angol vallásos élet?!

Szerencsénkre a protestantismusban frigyét köt a vallás a tudománnyal. Protestáns theologiai műveltség sohasem jöhet zavarba, akármely pontján érintkezni a tudományokkal; sőt megszenteli, a kegyesség érzelmei-

¹ Dr. Kovács Ödön: A Vallásbölcsészlet kézikönyve. 1878. II. k. 11. és 303. l.

vel megaranyozza a józanész szülötteit, biztatja a kutató észet és újabb felfedezésekre ösztönzi. Mi is lelkesítné a természetbúvárt nehéz munkájában más, hacsak nem az, hogy a felismert igazságok egy világteremtő és kormányzó istenséghez közelítik?! De «az igazi tudomány sohasem fog meghajolni az olyan isten előtt, a kinek parancsára nemzetek egymást marcangolják; az olyan istent a tudomány száműzte.»¹

Ha tapasztaljuk azért — a mit csak az elfogult nem vesz észre — hogy a felvilágosultság szelleme több ponton összeütközött az eddigi vallásos élettel, ha felismerjük az okot is s ezt a dogmatizmusban látjuk: szinte kérdésbe sem tehető, hogy mi a teendő. Jaj volna nekünk, ha összedugott kézzel a «hitetlen» filozófusoktól várnók, hogy adjanak az emberiségnek vallást! Kibékíteni az ellentéteket nem lehet másképp, mint a *theológiát felemelni a philosophiához, a dogmatizmusból kivetkőztetett vallásosságot felemelni az ész magaslatára*. Ez a protestáns theologia jól felfogott feladata a jelenben.

Ezt a feladatot pedig miképpen oldhatja meg? Csendesen, lassú, de folytonos fejlődéssel és nagyobb rázkódások kikerülésével. A rázkódások útját mindenütt romok jelzik, a foradalmak mindig borzalmakkal járnak, a mit pedig a vallásos élet szent ügyeiben kerülni a legelső kötelesség. A tülerős fény itt igazán vakít, merész, mindent tudni akaró lélek itt megzavarodik, hiszen már Berzsenyi megírta:

«Isten, kit a bölcs lángesze föl nem ér,
Csak titkon érző lelke óhajtvá sejt:
Léted világít mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet!»

A vallás fejlődése csak önmagából kiinduló organikus fejlődés lehet. Nem indulhat az a korszellemnek minden gyöngé fuvalatára útra, mert a kísérletezésekkel való tapogatózásnak a vallásos életet kitenni nem lehet. A szél, a merre akar fúni, fú és annak zúgását hallod; de senki sem tudja honnan jó és *hová megyen*; ezért a vallásnak csak a kétségtelenül megállapított igazságokat lehet felölelni a maga keretébe. A gyorsan váltakozó, ephemer-értékű egyéni bölcselmi rendszerekre vallást építeni nem lehet, ezzel csak változékonynyá tennénk a vallást, alapját ingatagá, értékét képtessé s megnyugtatóra alkalmas voltát vonnók kétségbe. A kézzelfoghatókra törekvő materializmus pl. sohasem fog eljutni Isten tudatára, s a ki ezen bölcsészeti irányval akarná összeegyeztetni a keresztyéniséget, az lehetetlen dologra vállalkoznék.

Szertelenségbe csapongni, a reformálást a végletekig vitt dolgokban keresni, az emberi kebel legszentségesebb kincsét, a vallást a még hypotheticus természetű igazságoknak feláldozni nem szabad, ez nyilván vallásatlanságra vezetne; mert igaz az, a mit *Hoványi* mond: «Az egyéni vélemény futó homokán épült vallásrendszerek, mindannyi szappanbuborékok; szép színeket játszanak, csillogni nagyon alkalmasak; de valódi beltartalom nélkül igen könnyen szétpattannak, hamar elenyésznek és boldogságot bennök találni csak gyermek-ésszel lehet.»² A vallásba csakis olyan bölcsészeti elemeket lehet felvenni, a melyek megállapított, általánosan elfogadott igazságok és nem egyeseknek nézetei. A túlzó racionalizmusnak tehát semmiféle jövője nincs, épügy, mint a confessionalis orthodoxiának. Conservatív, mérsékelt haladás, de

folytonosan előrehaladás biztosíthatja csak a protestantizmus számára a jövőt, mert a mily kicsinyes, sőt nevetéses az olyan Renán-féle bizonyítgatás, közvetítés, a mely csak kérdéseket támaszt és nem erősít a Krisztus mellett, sőt gyengesége miatt épen képtessé teszi az igazságot (pl. hogy Krisztus mennybemenetele nem volt egyéb, mint az, hogy ő felment egy magas hegyre, s a másik oldalon lemenve, örökre eltűnt a tanítványok előtt): époly veszedelmes ott, ahol bizonyításra van szükség, csak állítani, confessiókra hivatkozni a józan ész ellen, s így alapjában meggyalázni az igazságot.

Nagy baj lenne reánk, protestánsokra, ha azt hinnők, hogy az igazságot készen bírjuk. Ez katolikus gőg volna bennünk. Hiszen Krisztus maga mondja, hogy «boldogok, a kik *éheznek és szomjúhozni az igazságot*, mert ők megelégtettek!»! Az embernek a maga természetét megtagadnia nem szabad, nem is lehet; már pedig semmi sincs annyira természetünkben, mint az igazság keresése.

A világra csak az igazság keresése által lehet gyökeresen hatni. Özönvíz előtti dolgok hirdetésével a művelt osztály előtt csak ebbe a dilemmába eshetnénk: vagy nevetség tárgyává lennénk, mint tudatlan, műveletlen emberek vagy képmutatóknak tartatnánk, a kik talán a kenyér érdekében ámitunk, csalunk. Mindkettő csak a vallás tekintélyét rontaná le, csak a papság jellemére vetne sötét foltot. Szóljon azért a száj mindenkor a szív teljességéből! ha valakihez, épen a paphoz nem illő az álarc, a képmutatás!

És hogy bátran léphessünk a világ elé a keresztyéniség magasztos eszméivel, hogy «a Krisztus evangélioma csakugyan Isten hatalma legyen minden hívőnek idvességére,» hosszú munkára van szükség, mert a modern theológiának még sok tenni valója van. Mindenekelőtt földolog az ő ker. egyház jellemének megállapítása, a biblia tanulmányozása, a történeti ítészet folytán kiválogatni a lényeges és lényegtelen dolgokat, megállapítani az igazi hiteles jézusi elveket s azok alapján összeállítani igazán hamisítlanul a történeti Jézus életét, személyiségét. A ki előtt porba hulljon a felvilágosodás embere is és szívesen, örömet vallja mesterül. Ha ez a már e század első tizedében megindult munka be lesz végezve, akkor készen van az alap, a melyre le lehet rakni a keresztyén élet nagyszerű épületét. Maga a biblia a szegletkő, erre lehet és kell egyedül csak felépíteni a művelt világ vallását. A szakadatlan, kitartó theologiai munkásság conservatív, óvatos, de folytonos haladással elvégre is létre fogja hozni — az isteni szellem vezetésével — azt az igazi mélyesges keresztyén vallást, melyet aztán nem hogy a felvilágosodás szelleme, de még «a poklok kapui sem dönthetnek meg!!!»

«Csak a protestantizmusban kimondott és történelmileg elismert ilyen szabad keresztyéniség eszméje fogja letörni ama korlátokat, melyeket az idő és hely körülményeinek túlbecsülése és még az örök elvek és igazságokkal is gazdálkodó óvatosság teremtett!»¹ Mert «a protestantizmus addig nyugtot nem találhat, míg a hitet a tudattal öszhangzatban nem bírja és épen ezen való igyekezetet a protestáns dogmatikának, mint vallástudománynak... feladata. Valóban többé nem oly időben élünk, hogy szolgálatot tehessen a vallásnak az, ki egyre csak tejetelével kívánja táplálni, a csecsemő korból valóságos tekintetben is felserdült emberiséget; vagy a dogmai megmutatás rozsdás fegyverével száll sikra, küzdendő a hitetlenség élesre fent szabályával; vagy netán, hogy ment lehessen a felvilágosodás zaklatásaitól, a hit válasz-

¹ Ballagi: A tudomány fejlődése hajdan és most. 21. l. A tudománynak a józan theológiával való kibékítésére szép példát találhatunk az angoloknál, kik közül főleg *Channingra* és *J. Freeman Clarke* két predikációjára, mint nagyszerű példákra hivatkozom. Ez utóbbi kettő a Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1876. évf. 18. és 20. számaiban olvasható.

² Hoványi: A fensőbb katolicizmus elemei. 30. l.

¹ Heiszler: «A keresztyéniség az unio szempontjából.» Sárospataki Füzetek. 1861. évf. 422—430. l.

fala mögé vontul és midőn minden bűvő helyéből kiszorították, kegyeletesdeklésre szorítul a *vallás részére*, a mit férfiasan, az ész és igazság minden fegyverével felkészülten kellene oltalmaznia.“ (Dr. Szeremley G.).

A világ halad s elsöpri, a mi útjában áll!

Rácz Kálmán.

Községeink 1848 előtt.

Községi életünk eredetéről, fejlődéséről s általában multjáról — be kell ismernem — nagyon keveset és hiányosat mondhatok, miután forrásaim a szoros értelemben vett községekre nagyon vékonyan csörgedeznek s csak eiszórva találhatók egyes nagyobb munkákban. Ha tehát visszamegyek is községi életünk bölcsőjéhez, gyorsan fogok haladni s gyakran leszek kénytelen ugrásokat is tenni községeink fejlődésének s egész multjának ismertetésében.

Őseink, midőn mai hazánkba bejöttek, harcias természeti, kalandozó népek voltak, s így természetesen, ha letelepedtek is egy-egy megkedvelt területen, nem alapítottak ott azonnal községeket, városokat, ez már természetükkel ellenkezett volna. A királyság felállítására óta lehet mondani csak, hogy állandóan megtelepedtek s községi életet kezdtek élni. Tudjuk azonban, hogy őseinknél, mint azon korban minden népnél, nagy különbség volt ember és ember között, a nemesség és jobbágyság közti élés különbség az egész 48 előtti időszakunkon keresztül veres fonalként húzódik keresztül. A jobbágyok száma eleitől nagyobb volt mint a nemeseké és így, ha egy nemes nemzetség megtelepedett valamely helyen s az illető területet állandó lakhely gyanánt magáénak foglalta vagy a királytól adomány képpen kapta, az illető nemzetségnek oly nagy számú jobbágyai voltak, hogy azokat a megszállt terület sikeres művelése végett, több csoportra osztották s mintegy több községet alapítottak belőlük. Innen van, hogy az állandósult nemesi községek mellett, melyeknek alakulására az ősi várszerkezet szolgáltatott alkalmat, ott találjuk a jobbágyközségeket, falvakat a birtokos nemesi nemzetség gazdagsága szerint kisebb-nagyobb számban.

Őseink — értvén most itt csak a nemeseket — maguk nem foglalkoztak se a földműveléssel (erre való volt épen a jobbágyság), se iparszerűleg bizonyos mesterségekkel vagy üzletszerűleg kereskedéssel (ezt a jövevények, hospites, végezték) és így természetes, hogy ők nagy városokat nem alkottak, nem tömörültek össze ilyes érdekek elősegítése végett; mindenkinek meg volt a maga birtoka, dominiuma, azt megművelte a paraszt, ami iparra vagy kereskedésre szükségük volt, elvégezte szintén a paraszt vagy az idegen betelepült, ők maguk csak a honvédelmet, a harcot és közigazgatást (az ország közügyeiben résztvételt) tekintették főhivatásuknak. A hol nagyobb számban telepedtek meg, az ily helyek mintegy tábornak vagy várnak voltak tekinthetők, erre mutat régi várszerkezetünk s vármegyénk alakulása.

S ezért van, hogyha nemesi községeink alakultak is 48 előtt, de nagyjából s rendezett nemesi városaink nem voltak. 48 előtti városaink vagy a régi római világ maradványai, mint Belgrád, Győr, Ó Buda, Szerém, Pozsony, Titel stb., vagy az itt talált benszülőttek épen hagyott városai, mint Esztergom, Galgóc, Nyitra, Veszprém, Zágráb stb. vagy az újonnan bejött, különösen a királyok által betelepített és kegyelt idegen jövevények különösen németek (hospites) városai, minők pl. Szatmár-Németi, Szombathely, a szépebbéi városok stb. Csak kevés város az, a melyre rámondhatjuk, hogy egye-

nesen a magyarok alapították, mint Borsod, Csanád, Csepel, Komárom, Szabolcs, Zólyom stb.

Tulajdonképeni községeink tehát a legrégebb időben csak a jobbágyközségek, mert a fent említett különböző városok királyi kiváltságok alapján voltak szervezve s szoros értelemben nem is községek voltak. A jobbágyközségek pedig 1836-ig kizárólag a nemesek, mint földes urak tulajdonait képezték s így ezek körében nagyobb fejlődésről, községi életről alig lehet szó.

A XIII—XIV. századdal, mely egész Európában a városok felvirágzásának kora volt, nálunk is nagyon feléledt a városi élet, városaink Zsigmond alatt nevezetesen közjogi tényezők is lettek. A községekben annyi fordulatot hozott az új áramlat, hogy bizonyos községek oly kiváltságokat is nyertek egyes királyainktól, melyek szabad fejlődést biztosítottak ugyan nekik, de az igazi városok, a szabad királyi város jogositványaival nem ruházta fel őket, tehát megmaradtak a községek körében. Ezenkívül egyes világi és egyházi főurak is ruháztak fel kiválóbbnak tetsző községeket bizonyos kiváltságokkal. Ezen kiváltságok adományozásánál, mely által királyaink vagy «szabad királyi» várossá, vagy pedig «rendezett tanácsú városi községgé» emeltek egyes helységeket, azon cél lebegett királyaink előtt, hogy ezen községeknek szabad mozgást, fejlődést biztosítva, az ipart és kereskedelmet bennük fejleszszék s ezáltal közvetve, az ország felvirágzását előmozdítsák. A privilégium adományozásának indokául rendszerint az hozatott fel az oklevelekben, hogy «a király örvend a nép száma szaporításának és ebben keresi dicsőségét» vagy felemlítik a hű szolgálatokat, az ország javát, mely ez által előmozdíttatik.

Meg kell itt említenem a szabad kerületeket, melyeknek polgárait királyaink vagy harci vitézség jutalmazásából vagy megtelepítés végett ruházták fel privilégiumokkal, a kiknek községei tehát szintén kiváltságoknak örvendettek s külsőleg többnyire a szabad királyi városokhoz hasonlítottak.

Miután 48 előtti jogéletünkben a közigazgatás nem volt elválasztva az igazságszolgáltatástól, az ilyen kiváltságolt városok is nemcsak közigazgatási, hanem igazságszolgáltatási hatóságok is lettek s ezekkel ellentétben jobbágy községeink miként közigazgatási, úgy igazságszolgáltatási tekintetben is elsősorban a földesúri hatóság alatt állottak. (Vége köv.) F. F.

TÁRCZA.

Költemények.

Irta: Filep Mihály.*

Panaszhangok.

I.

*Irigylem — boldogságért
A kőszírten sínylő pálmát,
A mióta így feldúltad
Szerelmeknek édes álmát.*

*A sivatag fenyőjénél
Elhagyatottabbá tettél,
A mióta kimondtad, hogy
Soha, soha nem szeretted.*

* Véletlenül jutottunk önképző-társulatunk egykori jeles tagjának, az oly korán elhunyt Filep Mihálynak eme költeményeihez s ez érdekes reliquiát nem tartottuk feleslegesnek megismertetni olvasóinkkal. Szerk.

II.

*Nem is olyan nagy dolog az,
A megcsalt szív könnyen feled.
Elfeledek én is azt, hogy
Olyan boldog voltam veled.*

*Elfeledek kökény szemed,
Csábos ajkad mosolygását,
Hütlenséged... mindent... mindent,
Majdha a sírom megássák!..*

III.

*Mik lellemre árnyat vonnak,
Bűbáratnak fájdalomnak
Vége lenne, multtá válna,
Csak az a szív... az ne fájna!*

IV.

*Visszatérnék — térden csúszva,
Leeszkolnám lábaid porát.
Óh csak szavad vonnád vissza,
Mind tréfa volt, azt mondanád.*

*Mily örömet megbocsádnék!
Sőt én kérném bocsánatot.
Elfeledném a szenvedést,
Könnyhullatást, bűt, bánatot.*

*Aztán ismét enyém lennél!
— — Édes álom, tünde álom,
Olyan édes s oly rövid, mint
Szerelmed volt — boldogságom!*

V.

*Csak még egyszer láthatnának.
Csak még egyszer ölelnélek!
És azután... és azután
Szűnne meg e kínos élet!*

*Csak még egyszer hajthatnám le
Izzó fejem kebeledre!
És azután némulna el
A panaszhang... mindörökre!*

(Miskolc.)

Kátai Mihály.

(Elbeszélés).

(Vége).

III.

A bűn és bűnhődés.

Nagy vendégség van Kátainál, ott van a fejedelem is tanácsosaival s a város főbbjeivel együtt. A nőtlen házi gazdának ezer a baja. A konyhában parancsokat adni, a pincében felügyelni, a vendégeket fogadni, mulattatni, mindez ő reá vár. Jókedve, vidámsága mindenkinek feltűnik. Mindenik vendéghez van egy alázatos, bizalmas vagy szíves szava, kihez milyen illik. Még oly alárendelt személyiséggel is szóba áll, minő a magiszter.

— Készen van minden? kérdi halkan.

— Minden rendben van.

A csengő megszólal, a vendégek asztalhoz ülnek. Itt látható teljes mértékben a fény és pompa, melylyel a házi gazda a vendégséget elárasztja. A pazar világításban, vakító fényben tündöklök a terem, arany és ezüst serlegek kápráztatják a szemet, még csábitóbbá téve a a habzó nedvet. Fényes öltözetű csatlósok szolgálnak ki s az asztalok roskadoznak az inyesiklandozó ételek terhe alatt.

Az asztalfőn a fejedelem ül, tőle jobbra Kátai, kit erőszakkal ültet maga mellé, balra Samsdorfer, a főbíró, azután Nyári Pál a hajduk kapitánya, mellette Breskay György, a fejedelem rokona, a tanácsurak s beláthatlan sora a magas és kevésbé magas vendégeknek. Az asztal végén ott gubaszkozik a magiszter is, de csakhamar eltűnik.

— Hiába, mondja szomszédainak, az én életem már csak a csillagok közt lel táplálékot. Ott jobban jóllakom, mint ha a földön pukkadásig tölteném is meg magamat.

A gyomrukkal, hála a szakácsnak, csakhamar megbékélnek a jó urak s a tokaji hegy nedve szájukat is megoldja. Nők nincsenek jelen s így a mulatság feszitelenül folyik, jókedvű beszédű s kacajtól hangosak a terem.

A fejedelem jó példával megy elől. Zámori Ézsaiás tiszteletes urammal tréfál, ki udvari papja s egyik legkedveltebb embere.

— Hát tiszteletes uram, fogott-e már törököt?

Az öregnek faluját ugyanis, még alföldi pap korában, épen mikor a szószéken volt, megtámadta egy török portyázó csapat, leányát elhurcolta, sőt a templomba is berontva, úgy lőtte meg a papot egy toknyű atyánkfia, hogy még most is sántit bele. Ezt a török csapatot keresi ő szüntelen; néha heteket töltve áruhában a török táborban.

— Bizony, nagyságos fejedelem, az én kívánságaimat nehezebben tölti be az Úr, mint a Limernéit!

— Kívánságait? Hát már több is van?

— Igen. Ha nagyságod megengedi, el is mondom.

— Beszéljen kegyelmed, ha rajtunk áll, szívesen teljesítjük óhaját.

— Nagyságodon áll s teljesítésével az egész nemzet legforróbb vágyát töltendi be. Forró kívánságom, hogy ne haljak addig meg, míg meg nem kereszthetek egy kis fejedelem fit, a ki majdan nagyságod dicső helyét elfoglalhatja s védelmezője lesz ennek a szegény nemzetnek.

— Hát bizony tiszteletes uram, én nem óhajtom a kegyelmed halálát, de ez a kívánsága mihamar teljesülhet.

— Bár adná az Isten, hogy még ma, vagy holnap!

— Ne, ne, mosolyg a fejedelem, nem megy az oly gyorsan, de a mi halad, el nem marad.

Int Kátainak, hogy töltsön serlegébe bort, aztán feláll. Beszélni akar. Néma csend lesz ennek láttára mindenütt.

— Kedves barátaim s híveim! Többször hallottam s legközelebb most is panaszt magam ellen. Igen! súlyos és terhes panaszt, melyre én magam adtam okot. Az volt a panasz tárgya, hogy nincs utódom, nincs örökösöm s így hasztalan a küzdelem, melyet oly kétségbeesetten s oly hősiiesen vívunk, utánam össze fog omlani mindaz, mit most építünk. Én tudtam, hogy jogos e vád. De hát én, ki szabadságért küzdök, ki szabaddá iparkodom tenni a nemzetet, mely fejévé választott, magam sem lehettem rabszolgává s nem kényszeríthettem szívemet erőszakolt szerelemre. A fának pedig, mely nem virágozott, nem lehet gyümölcse.

— Óh, de most, híveim s barátaim szeretek, szeretek oly igazán, oly hön, hogy e szerelem biztosíték lehet nektek arra nézve, hogy óhajotok teljesülni fog.

Egy óriási, falat rázó, lelkesült éljen szakítá meg a fejedelem beszédét.

— Várjatok! Talán még korai ez öröm. Igen, én szeretek, de nem mint fejedelem, hanem mint ember. Nem a politika által vezetettve választám ki a nőt, kihez életem kötöttem; kinek gazdagsága, hatalma javunkra válhatik. Nem! én egyedül keblem sugallatára, szívem szavára hallgattam. E frigtől nem fog anyagi haszon hárulni reánk, mert hisz választottam szegény és egyszerű, mint ti vagytok, s mint a milyen én vagyok. De a mit hatalom és gazdagság meg nem adhat, igazán szeret engem s én kimondhatlanul szeretem őt, ki nem más, mint Samsbdorfer főbíró leánya, Katharina. Ismeritek. Jól választottam-e?

A lelkesülés tetőpontra hágott, óriási éljen riadalom volt a felelet. Csengett a serleg, a bilikom, sokan, kivált az öreg Samsbdorfer sítak örömben s a fejedelem is szokása ellenére fenéig ürité a poharat.

Hah! de mi ez!

Még el sem mult, nem is csilapúlt az öröm, már a fájdalom rémült jajkiáltása hangzik fel. Alig ürité ki a fejedelem a serleget, elhalványodva ejti ki kezéből s élettelenül rogy le. S a még előbb oly beszédes ajk örökre elnémül, a még előbb oly lángoló szív örökre kialszik. A fejedelem halva van.

Az elszörnyedés rémszava tör elő minden ajkról s mint futó tűz terjed szájról-szájra, hogy a fejedelmet megmérgezték.

De ki?

Hol van a házigazda? Hol van Kátai? Nincs sehol. Eltűnt. Egy szolga jelenti, hogy már a fejedelem beszéde alatt lóra kapva elvágtatott.

Miért ment el oly hirtelen? Hisz a fejedelem poharába még ő töltött bort!... S a pohárban méreg van.

Hah! ő a gyilkos utána!

Utolsó jelenet.

A főbíró házában minden csendes, csak a szép menyasszony szobájában ég a mécsvilág. A cselédség rég nyugodni tért már, de a szerelem nem enged aludni. Katharina még fenn van.

Az éjjeli csendben ábrándozik a jövőről, maga elé iparkodik varázsolni a bekövetkező gyönyörű napokat, látja, mint borul vállára az az ember, kit ő úgy szeret. S ki viszont őt annyira szereti. S aztán atyjára gondol, kit el kell hagynia.

Az idő már későre jár. Az éjfél is elűtötték a vén Urbánban. A szép szűz a jövő fényes ábrándjaitól áthatva imára kulcsolja össze kezét: Óh Istenem! Tartsd meg nekem őket, tartsd meg e két ember életét, kiket úgy szeretek s kik nélkül én sem élhetek. Ha tudná, hogy az egyik már felülről néz reá!

Aztán álomra hajtja fejét s álmodik édes órákról, szerelemlről, boldogságról.

Alig sötétül el a menyasszony szobája, három sötét alak surran ajtaja elé.

Az egyikben hangjáról Andreas Nicomaeusra ismerhetünk; de már nem a magiszter többé, hanem egyszerű polgári ruhába van bújva.

A barát türelmetlenkedni látszik.

— Hol késhet oly sokáig, talán nem siherült volna?

Aggódását lódobogás szakítja meg, melynek hallatára arca felderül s ismét a pokoli tűz villan meg szemében. Ah! sikerült, mormogja. A madár fogva van!... A mint mondtam, fordul társaihoz, úgy tegyetek.

Most sietve közeledik egy alak, melyben a hold fényénél alig ismerhetni Kátaira. Arca fel van dülva, mintegy örült s aggódva tekint körül, vajjon itt találja-e azokat, kikre találni remélt.

— Andreas itt vagy? kérdi suttogó hangon.

— Itt uram, feleli a barát. Már régóta várlak, azt hívem, hogy nem sikerült.

— Megtörtént. Ő nem él többé. Most gyorsan munkához! megtevével mindent, mit parancsoltam?

Minden rendben van uram. A cselédség megkötözve. A falaknál biztos emberek várnak.

Kátai most maga rohan az ajtónak, melynek küszöbén túl üdvét, paradicsomát reméli feltalálni, de az nem enged erős válla feszítésének s a zajra belülről kétségbeesett sikoltás hangzik el.

— Emberek kiáltja most Nicomaeus, rajta, tegyéték, mit parancsoltam!

Erre a két ember, a helyett, hogy az ajtót iparkodnék befejezni, Kátaira rohan. Az elkábúlva nézi, hogy mi történik vele, de a barát gúnyos kacaja nem sokáig hagyja kétségben; őt saját kelepcéjében akarják megfogni. Mint veszett oroszán rohan megtámadóira, fegyvere nem lévén, hatalmas öklével iparkodik megmenteni életét s kiszabadítani a barát körmei közül. De azok hárman vannak. Ereje mindinkább fogy, szeme vérben forog, ajka tajtékot hány, s a barátira rohan, hogy árulóját s csábitóját megölje, de a barátnak acélizmai vannak, érzi vasmarka szorítását, még egy ütés s ő elkábúlva rogy a földre.

— Amice! kacag a barát gúnyosan. Tanuld meg, hogy a gyilkosság díját előre kell fölvenni s hogy, ha a mór megtette kötelességét, a mór elmehet! Te megtetted azt, mit általad elérni akartam, most már nincs szükségem reád. Én elértem célomat, a tieddel nem sokat törődöm. S mert árulóra nálunk sincs szükség s a te tetted jutalmára nekem van szükségem, ezt a kis tréfát is kénytelen voltam veled megtenni. Servus!

— Emberek! segítség! Ide jöjjetek, itt van a fejedelem gyilkosa, kiáltja azután s fellármázván a cselédséget s szomszédtságot, eltűnik, egy Isten dicsőségére és a saját hasznára való tettnek boldog öntudatával.

A Kátait kereső hajduk és vendégek pedig megtalálják a gyilkost, véreben megkötözve.

* * *

Átadom a szót a krónikásnak.

Január 13-án, reggel öt órakor megtoroltatott a fejedelem halála. Kátai nem akart vallani, tettének indokairól mélyen hallgatott. Birái nem tudván ezt másnak, mint árulás következményének tartani, mint árulóra s fejedelem gyilkosra mondták ki a legiszonyúbb halálítéletet.

«Reggeli öt órakor Kátai Mihály hat hajdu által kivezetettvén, a főtéren (hol most a szűz Mária szobra áll) felállított pelengér előtt földre lefektetett s darabokra koncoltatott fel, testének darabjai széthányattak s neve a pelengérré felszegeztetvén, kikiáltatott, hogyha valaki bátoroknék Kátai halála remét meg nem érdemlettnek állítani, hasonló sorsra jutand.

Nyolc órakor jöttek cselédei s azok testének maradványait lepedőbe szedték. A tüdejének és májának elhullott darabjaival még délután a gyerkőcök pajkosságból egymást hajigálták.»

Így veszett el nyomorúttól, gyalázatosan az, kinek talán egyetlen hibája volt, hogy oly nagyon szeretett s így szenvedett meg azért a szenvedélyért, melynek nem tudott parancsolni.

* * *

Az öreg Samsberger óhaja nem teljesült. Sohasem látta leányát menyasszonyi ruhában férfi keblére hajolva édes szókat suttogni annak fülébe.

Sohasem ringathatott unokákat reszkető térdein.

Gaskó Gyula.

Bécsi levél.

Kedves barátaim!

Nem tudom ugyan ha szívesen veszitek-e e bizalmaskodó megszólítást, kedves pataki főiskolai ifjúság, de engedjétek meg, már csak megteszem. Hisz én is nyolc évig ültem annak az iskolának a padjai közt s még nem is oly régen kerültem ki onnan. E megszólítással aztán jól esik magamat abban a kellemes csalólódásban ringatnom, hogy most is pataki diák vagyok, mert higyjétek meg, mindig örömmel s büszkeséggel felelek e kérdésre: hol végezte a középiskolákat? s a felelet még mindig csak hasznomra volt, a mi az előítéletek formálását illeti. De más is ösztönzött e megszólításra. Bécs 1.020.770 lakosa között nem lévén az embernek egy ismerőse sem, a multon táplálkozik s az emlékek ápolásával enyhíti a jelent, mely bizony így nem igen hasonlít valami viritó kerthez.

Hogy aztán fog-e titeket érdekelni annak a hajónak az útja, mely a pesti vígadótérről szeptember 28-án estvefelé 22 órai útra elindult? nem tudom, de mégis megpróbálom leírni egy pár vonással. Pontban 6 órakor cseppetnek s a fürge matrózok gyorsan felhúzzák a hajóra vezető átjárót. Éles füttyentés, erős zakatolás pihegés és hullámcsapkodás között elindulunk. Az utasok ismerősei sűrű tömegben állanak a kikötőnél s kendő lobogtatással, kalapintéssel búcsúznak még egyszer. Szemeink elmélázva tapadnak a parton állók csoportjára.

Maga az a szédülés egy nemével hat az emberre, hogy a víz is halad sebesen, de másfelé, mint a hajó. Ezért, mintha vízió lebegne el az ember szemei előtt az akadémia palotája, majd meg az épülő országház rengeteg kiterjedésében s általában az ifjú erejében pompázó főváros gyönyörű rakodó partjai. A ringó hajón utazónak oly kábító-e látvány! A leszálló nap is búcsúzó sugarait veti Pestre s megaranyozza fényes kupoláit, ezernyi színt ad a csendes haboknak. A friss dunai szél végig simítja arcomat. Mind ez oly kellemes merengésbe ringatja el az embert, a való éles vonásait elsimitja, merevséget enyhíti, összhangtalanságát kiegyenlíti s az álomkép lágy, illetes benyomásával hat a való. Az álomkép természete szerint a multtal vegyül a jelen s mintha az akadémia homlokzatán Révay s más nagyok lerázva a szobor merevségét, mozogva töltenék be az akadémiaát, az országház előtt történeti alakok sűrögnének; a «Mátyás templomot» nem a XIX. század restaurálná, de Mátyás király egészítené ki. Még fokozza ezt a nap lehanyatlásával beállt félhomály, melyet a tűzkorongként feljövő de később szelíd, aranyárgává vált hold sugara méginkább emel. A hajó fedélzetén is csöndes minden. A beszélgető társaságok az éttermekbe vonódnak, a kik kint maradnak, szótlanul, halkán járnak le s fel, most eltűnve, majd felbukkanva a lépcsőkön. A hold halvány fénye csak félig-meddig láttatja a körvonalakat. E különös világítás egyesül a mély csenddel, melyet még szokatlanabbá tesz az evező-kerekék által háborgatott habok loccsanása, mikor odaütődnek a hajó oldalához. Színté az eliziumba gondolja az ember magát.

Ily körülmények között az idő gyorsan megy, pedig bizony a hajó, a vonathoz képest, különösen így a víz

irányával szemben, elég lassan halad. *Vácot* elhagyva, csakhamar a hercegprímási székhely: *Esztergom* jön toronyaival s hatalmas kupolájú székesegyházával. Egyik szögletében mintha kálvinista templomot láttam volna szerényen meghúzódva. Másnap $\frac{1}{2}$ 11 óra van, mire Pozsony alá ér hajónk. Érdekes Pozsonynak régi vára, mely mostani négyzetes alakával, s négy szögletén levő kis toronnyal, vagy csak a helyével emlékeztet a pataki romokra. Pozsonyhoz nem messze van az utolsó magyar kikötő: *Dévény*. Utoljára látjuk itt a magyar trikólort. Osztrák részen vagy nincs egyáltalában zászló, ha van, a «Duna-szabályozó társaság» piros-fehérje leng. *Dévény*-nél bevonják a hajóról is a magyar lobogót, s fekete-zöldes-sárgát tűznek ki rá.

Minél inkább távolodik az ember Budapeستől s közeledik a határszélhez, annál erősebben nehezedik a keblére valami: «Honszeretet, ha azt ki tudnók mondani.» Keserű érzések facsarják szívét. Könnytelt szemekkel néz *Dévényre*, annak nagykiterjedésű váromlédékaira. Fent, a hegyesúcsán van egy erősség, attól aztán kőfalazott út vezet a hegyoldalban, a város végén levő másik erősségbe. Ez úttal egyenes irányban, de balra, a Dunából meredeken kiemelkedő sziklaúcsokon is vannak romok, melyek e meredekség miatt csak a várfelöli részről közelíthető meg. A középső várral ezt is hihetőleg falak kötötték össze, mint az alsó erősséget. A vár romjai mintha a sziklákból nőttek volna ki s különösen egy, ma toronynak látszó részök, úgy a szélire van építve, hogy a sziklán, a falakon kívül, úgy szólván még a madár sem állhat meg. E romok általában nagyon épek s e mellett nagy kiterjedésűek.

Reám nagy benyomást gyakorolt *Dévény*, talán az érintett helyek között a legnagyobbat, nem tudom, azért-e mert én most látom először s határszélét s a hazát is ugyancsak most hagyom el először? Mások könnyekben vették. Izgatottan siettem a fedélzet hátsó részére, hogy pillanatról pillanatra lássam a romokat, a tájkép alakulását, s hazám végső partjait. Jó messzire el evezett már a hajó s én mégis ott ültem, önfeledten nézve az elhagyott *Dévény* felé, várva, remélve, hogy még egyszer előbukkan. Többször nem volt látható. A Duna csavarogva, öblöket csinálva, széles mederben rakoncátlanul kígyózik lombos, csalitos partjai közt.

Az osztrák parton szintén várrom emelkedik, farkas szemet nézve a *dévényre*. A természeti kép aztán ugyanaz mindenütt az osztrák részen, persze a nélkül, hogy unalmassá válnék. Fűzesek között megy, hol szeszszűkülve, hol kiszélesedve, egy darabon lapályon, majd hegyek között. Itt ott egy pár kisebb várost érint Bécsfelé közeledve, össze van teljesen szorítva. A várostól jó messze, a külvárosok szelén foly a tulajdonképeni Duna, hanem a kanálisát keresztülvezették rajta. Émiatt át kell szállni egy kisebb hajóra, hogy az ember a belvárosban léphessen szárazra. A kis hajón a *Práter*, ez óriási kert mellett, bal oldalról meg a nagy-kiterjedésű gyártelepek, rakodó helyiségek mellett több kisebb hid alatt haladva el, bejut az útas a régi *Vindobonába*, a mai *Bécsbe*, a nagy császárvárosba.

A bécsiek épen ünnephez készültek, császár fogadásához. A kíváncsiak ezrei tolonganak az úccákon, lesve az előkészületeket. Így hát Bécs teljes pompájában s élénkségében áll előttünk. Olyanok az utcák, mint a méhesek környéke rajzaskor. A Burg, Opern, Kärntner Kolorrath, Stubenringen, Praterstrassen, ki egész a Nordbahnhofig két oldalról hatalmas tribunok emelkednek, jól felhasználva a vállalkozók az alkalmat. Lesz is jó bevételök, mert a bécsi nagyon kíváncsi ám! A látványosság napján már 6 órakor elfoglalták a helyeket

a mint ujjonszerzett ismerősöm mondja, mert én minden loyaltásom mellett sem voltam kíváncsi, A nevezett körútakon két sor árboe van felállítva, melyen mindenféle: porosz, szász, bajor, osztrák, bécsvárosi lobogók függenek leszorítva a megfelelő cimerekkel. Mutatják ezek, hogy az osztrák, »összbirodalom« császára fogadja az egyesült Német birodalom császárat. Hogy Magyarország is létezik, semmi sem árúlja el. Sehol egy magyar trikolor, sehol egy négy vonásos három halmos címer az «O. Magy. Duna-gőzhajózási társulat» épületét kivéve. És mindez nekem nagyon feltűnt s bántott, nem ismerve eddig csak oly kört, hol a magyar állam eszme mindég tüntetőleg declaráltatott. Először azt hittem, hogy a «Hotel Imperialon» látok egy magyar trikolorot. De bizony másnap reggel kisült, hogy 4 szemem mellett is rosszul láttam, mert az piros-fehérfekete volt. Különbén a világtörténelmet itt nem igen ismerik (inkább vagyok hajlandó ezt. mint roszakaratot feltételezni a kedves osztrák sógorról.) Az egyetemi kimutatásokban «Oestreich-Ungarnban» még mindig szerepel Istria s Tirol mellett «Ungarn» és «Siebenbürgen» is. Azt, hogy «Slavoniát» is külön számítják, nem is emlitem. De ne is legyünk pedánsak. Hagyjuk azt, hogy az egyetemi tanrend «Neuere Sprachen» rovatának csak a végire van oda dobva, hogy egy «lector» a magyar nyelvet is tanítja. Ne számítsuk, hogy a Mária Terézia nagyméretű, remek művű szobrán a vastag német miniszterek s generálisok háta megett látható csak egy-két copfos magyar, hisz oly jól illik a magyar szerénységhez a tett, s aztán a jutalom elől való félrevonulás, de meg oly szép jutalom a Moriamur pro rege nostro Maria Theresia felkiáltásért, a tettért e szerénység elismerése. Hiszen kegyelettel emlékeznek meg a magyarokra is Bécsben. ha megérdemlik! Ott áll az «Elisabethbrückén» a Kollonits szobra.

Nem csoda, ha ily körülmények közt otthon is találják magokat ifjú honfitársaink Bécsben, s nem tartják szükségesnek az egyetemi ifjak magyar egyletét. Az 1888/9. »Deutscher Universitäts Kalenderben« van még szó magyar egyletről, de az idei «Oester. Unió Kalenderben» nincs. Pedig bizony sok hasznát venné az ember, hogy a gyakorlati oldalról fogjuk fel a dolgot. Megadná az első felvilágosodásokat. mert maga az egyetemi beíratkozás ha nem oly bonyodalmas is, mint Pesten, de tapasztalatlan embernek mégis nehéz. Legelőször megveszi az ember a portásnál a tanrendet, két «Nationalét» s anynyi «Belegscheint» a hány előadást akar hallgatni; ha még indexe nincs, egy indexet. A rovatokat aztán ki kell tölteni s úgy magához véve az elbocsátási engedélyt azon iskolából, a hol az előző félévet töltötte s az érettségi bizonyítványt, megy a dékánatusba s ott az okmányait megmutatva s az egyik «Nationalét» ott hagyva a saecretáriusnál kap egy «Provisorischer Aufnahme-scheint.» Ezt aztán a dékánál aláírattja, miután a saecretárius erre udvariasan figyelmeztette. Aztán fentemlített okmányokkal a questurát felkeresni, a hol a «liquidatur» felíratú osztálynál az írásokat az ember átadja s a «cassánál» kikapja; miután a tandíjakat lefizeti. Csak arra kell ügyelni, hogyha «publicum» van a választott collegiumok közt, mely azt teszi, hogy ingyenes, akkor arra *zöld* «Belegscheint» vegyen.

Október 13-án volt az egyetemen a rektor-beigtató ünnepiesség, mi egyszersmind az évmegnyitó is. Az ifjúsági énekkar kezdte és végezte. A közönség lassan felvonul, mely különben tanügyi férfiakból, tanárokból s egyetemi polgárokból áll, kik közül a burschenschaftok elnökei — mindmegannyi hatalmas szállegények a legtöbb arcán hosszú kardvágással — középkori lovag ru-

hában, vagy csak frakkban, de azért a kard s a lovag kesztyű elmaradhatatlan. Ekkor a rektor közeledtét kürt-rivalgás jelenti s ezzel az ünnep elkezdődik. A dal után a belépő rektor tesz jelentést, s aztán az új, jelenleg *Hartel* olvassa fel székfoglalóját: a classica filologia feladata és céljáról. mely már felolvasása után 3-ik napon második kiadásban forgott készen. Mikor az új rektor a szószékre lép, az ifjak éljen kiáltás közt kardjaikat rántják s aztán mély csend között olvasni kezd.

Az előadások október 16-án kezdődtek. Az ifjúsági élet már élénk s a fekete táblákon nagy plakátok hirdetik, hogy ez s ez burschenschaft (igazán csak legénykedés az egész) tartja. «Eröffnungskneipe-»-ját, mi magyarul annyit jelent, mint megnyitó díszlumpolás és egyszersmind hirdetik, hogy ezentúl minden szombaton lesz, mi persze nem zárja ki, hogy a hét többi napjain is ne lehessen rendkívüli kneipe-ot megejteni.

Magán a városban nagyon meglátszik, hogy császári székhely. De büszkéek is rá a jó bécsiek! Még a kőműves állványt helyettesítő csigákon is ott van, hogy «császári királyi szabadalmazott társaság tulajdona.» Különbén Bécs nem építkezik most. Jókora darab földet be kell járni, míg egy most emelkedő bérházra akadunk. Aztán a magán építkezésben bizonyos hanyatlás állott be amiatt, hogy most nem szabad 3 emeletesnél magasabb házat építeni.

Itt tűnik ki, hogy a hely ügyes megválasztásától mily sok függ egy palota hatásánál, s szomorún tapasztalhatjuk, hogy Pesten a legszebb s monumentálisabb középületek is a bérházak sorába vannak beszorítva. Itt minden tekintélyesebb ház külön áll, legtöbbször park közepén s kertek, parkirozott helyek egymást érik. Most jöttünk ki a burg kertjéből s már a városház előtti téren vagyunk. A Belvedere kerteje pedig vízműveivel, szobraival azoknak az emléket költi fel az emberben, melyeket a versaillei sétahelyről olvasott. Az utcákon is nagyobb gonddal ápolják a zöldet, mint Pesten. S a felség saját kertjét sem zárja el a közönség elől, pedig valamivel több nézni való van rajta, mint a Windisch-Grätz ő hercegségeén. Csak az nem szép aztán, hogy a vállalkozók itt is kizsákmányolják a helyzetet, amennyiben nemcsak vendéglőt, de még fizetéses ülőkéket is állítanak fel. Óva intek ezektől minden útast, keserves tapasztalatim alapján! Bérház is több található kerttel. Pesten egy ilyen lakás valódi csuda.

Egy vasárnapi napon délután elmentem az osztrák Versailléba, Schönbrunnba, mely a lakásomtól egy óra járásnyira van, az apostolok szekerén, más járóműven sem sokkal közelebb. Hogy a kir. palotába juthassunk, egy hídon kell átmennünk, mely a Viena folyócskán boltozódik s melyen oroszlanok és sfinxszek őrzik a királyi palotát, persze katonák felügyelete alatt. A kapunál két oldalról egy-egy hatalmas obeliszk nyúlik fel, melynek tetejéről sasok tekintenek a bemenőre.

A kert igazán remek. Azt hiszem ilyet nem lehet látni, csak még Versaillében. A fák nyírva vannak, úgy hogy a főutakat nyílt falakként határolják 2 oldalról, mi jellemző a francia stylusra, a mellékútakra bolthajtásszerűleg borúl. Az utak központból fútnak ki s egyenesen nem kigyózza, mint az angol kertnél. Hanem az egész kertben nincs teljesen keresztül víve, csak a palota körül, de ott jó kiterjedésben. A főúton két oldalról márvány szobrok vannak. A szobrok mind mitológiai tárgyak, mint a Belvedere kertjében s annyi báj, annyi idilli van rajtuk. A főút szembe a kastéllyal vízi műben végződik, hol romok közzül jön a víz, melyet csigák fognak fel, s onnan ömlik újra le a sziklákra, hol fehér tajtékká törik szét s így hull az alsó meden-

cebe. A kagylók között allegorikus alakok vannak a víz képviselőiül. Úszós-lábú lovakat fékeznek meg női alakok s legfelül hatalmas férfi áll, kezében három ágú szigonynyal, körülte csoportozat áll, melyek közül szörny alakok okádják a vizet. Még az alsó medencéből is szökik fel két magas vízszögár. Háta megett fenyves van. Ennek az illata párosulva a nedves, friss levegővel, valami pompás a nagy város ezerféle szagú kellemetlen fullasztó levegőjéből szabadult tüdőre. A leghatalmasabb vízesésnek alá lehet menni s ott hallgatni az örökös mormogást, s élvezni az illatos levegőt. A víz folytonos mozgása között a képzeletben megmozdulnak a mitológiai alakok is. A ló paskolja úszójával a habot, a nő megfékezésével küzdök. Ha valaki nem becsüli kellemleg az antik művészetet és stílyt, jöjjön ide.

A kert legmagasabb részén emelkedik az úgynevezett *Gloriette*. Egy széles folyosó ez, melynek két vége nyílt, közepe két oldalt üveges és bolthajtásos. A tetejére is föl lehet menni szűk csigalépcsőn. A kis szédülésért, melyet a körforgás okoz, bő jutalom várja az embert fent. Bécs gyönyörű tájképe! Minden oldalra elterjed ez, beláthatatlan messzeségben. Egy óriás palota tömeg. Egyik a másikat igyekszik utólérni, de itt egyenlővé lesz mind a távolság által, csak a legyőzhetetlenek, az óriás tornyok, templomok hatalmas kupolák merednek az égnek s nézik le a hasztalanul versenyző palotákat. Nehány gyári kémény óriási zászló rúdként emelkedik fel s a belőlük jövő fekete füst gyászfényt von a gyönyörű látványra.

Meg akartam nézni még a kastély belsejét is, de most nem lehetett, mert épen voltak benne az udvartól, mit különben a fényes kivilágításból előre gyanítottam.

Ennyit akartam kedves barátaim az első benyomásokról írni. Érzem, hogy többet is lehetne Bécsről mondanom, de igyekezni fogok a hiányokat későbbi leveleimben helyrehozni. Természetesen csak úgy, ha a t. közönségnek a szerkesztő barátomnak tetszik*, kiktől hosszadalmasságomért ezúttal is bocsánatot kérek. De a távolság fecsegővé teszi az embert.

Isten veletek! Üdvözlét Pataknak s az alma maternelk!

Ifj. Mitrovics Gyula.

EGYLETI ÉLET.

1. „*A betegsegélyző-egylet*“ Dr. Kun Zoltán főiskolai orvos vezetése mellett szept. hó 20-án tartott közgyűlést. Itt felolvastattat az egylet mult évi mérlege s e szerint az egyletnek több mint 8000 frt. tőkéje van, dacára azon nagymérvű kiadásoknak, melyeket a kórház lehető kényelmessé tétele végett, a közelebbi években tenni kellett. Főiskolai orvos úr, ki minden lehetőt megtesz az egylet felvirágoztatása körül, azt is kijelentette, hogy a kórházak gyakorta látogató idegenek (még külföldiek is) a legnagyobb elismeréssel vannak a berendezés iránt s hogy az ifjúság maga tart fenn ily humanus intézetet, ennek — a vendégek megjegyzése szerint — külföldön is nehezen lelni párját. A közgyűlés ezután a hiányzó bizottsági tagokat választotta meg és pedig következőleg: ellenőrré: *Simon Mihály* IV-ed éves hittanhallgatót; jegyzővé: *Juhász László* II-ed éves hittanhallgatót; bizottsági tagokká: *Tóth Kálmán* IV-ed éves joghallgatót; *Tóth Béla* II-ed éves hittanhallgatót; *Kalassay Sándor* I-ső éves hittanhallgatót; *Eperjessy Lajos* I-ső éves joghallgatót s *Szinyei Géza* VII-ik gimn. osztályú tanuló.

* Szívesen várjuk.

Szerk.

2. „*Az akadémiai torna-egylet*“ nehezen tudott megalakulni, mivel eddigi felfogás szerint ifjúsági elnökké a legjobb tornászt választották, ezúttal pedig nem volt oly kiváló tornász, a kire emellett az egylet vezetését bízni lehetett volna. Végre az alakuló közgyűlés szeptember 21-én eltért a régi szokástól s elejtve a „kitűnő tornász“ qualificatiót, választott oly elnököt, ki az egyletet vezetni és rendben tartani e nélkül is képes leend. Tanár-elnökül újból *Nemes Ferenc* jogtanár úr, ifj. elnökül pedig *Finkey Ferenc* IV-ed éves joghallgató választatott meg. A többi tisztviselők: jegyző: *Kiss Zsigmond* III-ad éves hittanhallgató, előlornászok: *Péderi Bertalan*, *Csapó János* és *Márcsi Kálmán*, a bizottságba bevéltattak: *Kalassay Sándor* és *Sikó Endre* közttagok. Az egylet elhatározta, hogy hiányos alapszabályait újjakkal cseréli fel. Az egyletnek eddig 33 rendes és 12 pártoló tagja van.

3. Örömmel kell jelentenünk, hogy ez évben a „*tüzoltó-egylet*“ is megalakult és pedig szép számú tagokkal. Az egylet elnökül: *Dr. Kun Zoltán* urat választák, az ifjúsági tisztviselők pedig a következők: főparancsnok: *Lánczy Béla* IV. éves hittanhallgató, mászó parancsnok: *Juhász László* II. é. hh., szivattyúparancsnok: *Inczedy Béla* II. é. jh., segédtiszt: *Kalassay Sándor* I. é. hh., szertárnok: *Sikó Endre* II. é. hh., csővezető: *Eperjessy Lajos* I. é. jh., csapatvezetők: *Demeter Bertalan* I. é. hh. és *Nagy Ernő* VII. gimn. tanuló, bizottsági tagok: *Zombori Zoltán* I. é. jh. és *Kálniczky János* VIII. gimn. tanuló. Szívvel óhajtuk, hogy az egylet szépen virágozzék, hogy megfelelően nemes hivatásának szükség esetén, a mi — adja Isten — mentől kevesebbszer következniék be.

4. A „*jogász-egylet*“ nek a mult szorgalomszak végén mozgalmas napjai voltak, amennyiben a jogi kar a segélyezésnél tavaly tapasztalt szabálytalanságok megszüntetése végett, ideiglenesen felfüggesztette a segélyezésre vonatkozó összes alapszabályokat. E felfüggesztés — bár csak revisió végett történt — miután az egylet ismételt kérelmére sem nyert gyors elintéztést, sokakat igen elkésérlített, s némelyek az egylet feloszlátásáról is beszéltek, a mi azonban reméljük nem fog bekövetkezni. Szerintünk a dolog legegyszerűbb s mégis eredményes megoldása az lenne, ha a bizottság az alapszabályok szoros megtartására utasítatnék, mert az alapszabályok jók, szabálytalanságot nem tűrnek s pontos megtartás mellett a célnak teljesen megfelelnek.

5. A „*gyorstró-egylet*“ ben ez évben mindössze 8 tag van, a kezdő tanfolyamon ellenben 39-en tanulják a gyorsírást elemét.

6. A „*sakk-egylet*“ csak folyó hó 8-án alakult meg és pedig 27 taggal. Elnökké jelen évben is *Szivos Mihály* gimnáziumi tanár úr választatott meg. Alelnök lett: *Szombaty Kálmán* VIII. gimn. tanuló; pénztárnok: *Kalassay Sándor* I. éves hittanhallgató; jegyző: *Ólbey Béla* VIII. gimn. tanuló; ellenőr: *Pilissy Béla* VIII. gimn. tanuló; bizottsági tagok: *Kérészy Árpád* VIII., és *Mocsáry Pál* V. gimn. tanulók. Sajnáljuk, hogy az akadémiai hallgatók úgy távol tartják magukat az egylettől, hogy az lassanként tisztán a felgimnázisták egylete lesz.

Megalakult tehát összesen 13 ifjúsági egyletünk, vagyis minden eddig fenállott egylet. Ez évben még majdnem megsaporodott az egyletek száma, amennyiben év elején egyesek készüléteket tettek „vivó-egylet“ alakítására, az egylet ideiglenesen meg is alakult *Nemes Andor* IV. éves jh.-val, mint elnökkel s *Karska Elemér* III. é. jh.-val, mint művezetővel élén, de végleges megalakulás nem jöhetett létre, miután az összegyűltek nem tudtak az alapszabályok felett megegyezni.

APRÓ HIREK.

— *Laptársaink.* Három ifjúsági lapszerkesztő collegánk szerencsétlenül bennünket eddig cserepéldányokkal. Az „*Egyetemi Lapok*“, mely *Eötvös Bálint* felelős és *Folkusházy Lajos* segédszerkesztése mellett hetenkint jelen meg, körülbelül a legelterjedtebb s legterjedelmesebb közöttük. Az egyetemi viszonyokon felül az ország egész ifjúságának érdekeit szolgálni kívánja s céljának jelenleg meg is felel. — A Pozsonyban megjelenő „*Gondolat*“-ot jelen iskolai évben *Thüró Károly* szerkeszti. A theologiai és philosophiai tartalmú havi folyóiratot a magyarországi összes ágostai hitv. ev. ifjúság adja ki s Eperjesről *Baltik Pál*, Sopronból *Előse Zsigmond*, Pozsonyból *Taubinger Rudolf* vannak megrálasztva, hogy mint társszerkesztők a felelős szerkesztő mellett közreműködjenek. A Közlöny igen jól indult meg, bizonyosságául az összetartás áldásos voltának. — Sopronban a theologiai Győri Vilmos kör ad ki egy szépirodalmi lapot „*Törekvés*“ címmel. Felelős szerkesztője *János Lajos*, társszerkesztői *Aschendorf József* és *Faik Henrik*. Tudomásunk szerint ez az egyetlen ifjúsági lap, mely tisztán szépirodalmi tartalommal jelen meg; a beküldött első szám érdekes és gondos tartalommal van összeállítva. Üdvözljük collegáinkat s kitartást és jó sikert kívánunk működésükhöz! — Nem tudjuk mire vélni, hogy a debreceniek miért nem küldtek legalább egy mutatószámot a mi cserepéldányainkra, talán nem tartják erre érdemesnek Lapunkat? Akkor vicem pro vice!

— *Adományok.* Lapunkra az előfizetési pénzen felül fizettek *H. Kiss Kálmán* szegedi tanítóképezdeai igazgató, *dr. Bartha Béla* eperjesi jogtanár, *Warga Lajos* theol. tanár és *Csoma József* (Devecser) urak; fogadják érte legforróbb köszönetünket. — *Dr. Kun Zoltán* úr az ifj. tüzoltó-egyletnek ajándékozott 5 frtot, az egylet hálás köszönetét nyilvánítja érte.

— *Személyi hírek.* *Kérészi Zoltán*, főiskolánk volt növendéke, szeptember hóban avattatott fel az államtudományok tudorává. Őszintén üdvözljük a fiatal doctort, ki ily korán nyerte el e fontos qualificatiót. — *Tüdös István* lapunk múlt évi szerkesztője jelenleg Jénában folytatja theologiai tanulmányait.

— *A supplicatio* elvileg — őszinte sajnálatunkra — meghalt ugyan nálunk is, de még szüreti vakációra ki lettek küldve theologusaink. 22 ifjú vállalkozott talán az utolsó ingyen világlátásra, mely után e szép, regényes diák utazgatás s a legderekből tapasztalatszerző multság csakugyan a múlt emlékei közé fog soroztatni.

— *Énekkarunk* nov. 7-én *Szánthón* szerepelt néhai *Jászay Sámuel* végtisztességétételénél. A kiküldött 17 kartag közmegelegedésre teljesítette szomorú feladatát. Különösen az „*Utött a válás pillanatja*“ kezdetű darab piánói s szóelői (*Miskolczy Endre* karelnök által) kötötték le a gyászoló közönség figyelmét valamint a temetőn előadott síri énekek. — Este aztán a Mayer-féle új vendéglőben, nem feszélyeztetve többé a hely és alkalom komolysága által s nem tudva megtagadni a fiatal szív hevét, a város számos notabilitása előtt a világi darabokat is egymásután elzengezte a kar, s hogy a hallgatóság rokonszenvét és tetszését ezzel is megnyerte, bizonyítja nemcsak a sok dícséret, ének és taps, de amaz anyagi áldozat is, melylyel egyesek ennek kifejezést adtak s melyről alább találják olvasóink a nyilvános nyugtát és köszönetet. — A temetésért a kartagok 200 forintot kaptak s ezen felül oly gondos és szíves fogadtatásban és ellátásban részesültek; minőt ritkán tapasztalt az énekkar s melyért lehetetlen, hogy itt is ki ne fejezzük az énekkar mély köszönetét és háláját nagys. *Nemes Lajos*

és *Balogh István* uraknak, kik a fájdalmas gyász közepette is minden lehető kényelmet biztosítottak a szereplő tagoknak.

— *Sirisaka Andor*, pécsi tanító beküldte szerkesztőségünkhöz a „*Magyar közmondások könyve*“ című vaskos kötetét azon kérelemmel, hogy arról bírálatot, illetve ismertetést adjunk. Terünk hiánya s lapunk természete nem engedi, hogy ezt részletesebben megtegyük: ezért kívánságának röviden a következőkben teszünk eleget: A munka Erdélyi s régibb közmondás gyűjtőink munkáin alapul, de mindeniknél bővebb, terjedelmesebb, s mint ilyet, mi hézagpótlónak tekintjük irodalmunkban s szerző elismerést érdemel, már csak azon roppant fáradságért is, melylyel a több mint nyolc ezerre menő közmondás és népies szólásmód összegyűjtése járt, s mely gyűjtéssel szerző irodalmunknak nagy szolgálatot tett. De a munkának, mint irodalmi műnek is jelentősége és becsé van. Nemcsak a közmondások pusztá gyűjteménye e könyv, hanem egy terjedelmes és nagyon érdekes tanulmányt is tartalmaz a közmondások jellemvonásairól, fogalmáról, eredetéről, fejlődéséről, hasznáról, elterjedéséről, modoráról stb. Ismerteti a magyar közmondások irodalomtörténetét s még az e tárggyal foglalkozó írók életrajzát is. A ki alapos és részletes ismeretet óhajt szerezni a közmondások felől, mindent feltalál e tanulmányban, melynek egyedüli hibájául csak azt róhatjuk föl, hogy szerző túlságosan sokszor hivatkozik forrásaira annyira, hogy ez sokat levon eredetiségéből, miután majd minden állításnál egy-egy tekintélyt állít maga mellé. A közmondások betűrendbe vannak szedve ép úgy mint Erdélyinél s az ország bármely vidékén élő sajátos mondások feltalálhatók benne; az olyanokhoz, melyek sajátosságuk miatt talán nem volnának világosak, magyarázó jegyzet van csatolva. mi az olvasás érdekességét rendkívül emeli. Közöl szerző mutatóványokat a régi közmondás gyűjtők műveiből, ami szintén irodalomtörténeti szempontból nevezetes pl. *Szenczi Molnár Albert*től, *Pázmány Péter*től, *Kis-Viczay Péter*, *Faludy Ferenc*, *Kovács Pál*, *Baróti Szabó Dávid*, *Czuczor* stb. műveiből. A munkát legjobb lélekkel ajánljuk mindazoknak, kik a nép e legeredetibb termékeivel szeretnek foglalkozni, sőt bárkinek mint igazán tanulságos és élvezetes könyvet.

— *Nyilvános nyugta és köszönet.* Szántón, november 7-én, egy kellemesen eltöltött est emlékére *Dr. Borsos Endre* orvos úr 10 frtot, *Tóth Albert* hidas-németii ref. lelkes úr pedig 5 frtot, (mint első részletét a később megküldendő 20 frt összegnek) adományoztak énekkarunk alapítókéjének gyarapítására. Nem pusztán a hivatalos kötelesség vezet bennünket, midőn e nagyrabecsült, szíves adományokat a nyilvánosság előtt megköszönjük, de az a szívünket betöltő öröm és háláérzet, mely áthatott s áthat minket ma is annak tudatára, hogy a mi dalunk is tud lelkesíteni, nemes tettekre hevíteni, s hogy a mi törekvésünket, működésünket így is méltányolják és segítik. A mi lelkesedni és lelkesíteni tudó szívünk legmélyéből mondunk köszönetet az igen tisztelt orvos úrnak és tisztelendő úrnak becses adományaikért, melyre mi, a mily büszkéek, époly hálásak vagyunk. Fogadják el nemes tettük viszonzásául ez egyszerű szavainkat, — melyek ugyan hálánk tolmácsolására gyengék — tartsanak meg minket jó emlékezetükben. Fogadják a többi megjelent urak is köszönetünket jóindulatuk és kitüntetésükért, melyben minket részesítettek, s legyenek szívesek azt irányunkban továbbra is megtartani. *Sárospatak, 1890. nov. 9.* Az énekkar nevében.

Miskolczy Endre,
karelnök.

Flnkey Ferenc,
praecentor.

Tartalom: «Testületi szellem.» «A prot. viszonya a felvilágosodáshoz és jövőjének kulcsa» *Rácz Kálmán* «Közsegeink 1848 előtt.» *F. F.* «Költemények.» *Filep Mihály.* «Kátai Mihály» *Gaskó Gyula.* «Bécsi levél.» *Ifj. Mitrovics Gyula.* «Egyleti élet» «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 58. szám. —

Néhány szó a jogász-egyletről.

1890. December 6.

Mire soraink napvilágot látnak, lehet, hogy a jogász-egyletnek hosszadalmasan húzódó ügye befejezést nyer, mindazáltal nem tartjuk feleslegesnek a következők elmondását még az esetre sem; ha pedig a jogász-egylet ügye megoldás alá nem kerül: arra az esetre kétszeres fontossággal bírhatnak soraink.

A jogász-egylet ma is, az iskolai év felének leforgása után a levegőben függ, mint a Mohamed koporsója. Valóban, ha ez állapot az egylet működésére oly bénítólag nem hatna, nagyon komikus színben tűnhetnék fel előttünk. Vegetál az egylet, mint az akácza, a másodvirágzás szakán. Van a sárospataki jogakadémiának egy jogász-egylete, a melynek alapszabályilag biztosított s előírt kettős célja van: az önképzés és az önszegélyezés. Amazt az eddigi mértékben sem valósíthatja meg az egylet, mert jövője iránt teljesen bizonytalan, soha nem tudja, mit fog hozni a jövő hét; nem valósíthatja meg, mert a zavar a még meglevő munkakedvet is lelohasztotta, elfojtotta. Ezt nem gyakorolhatja, mert a jogi kar — meg vagyunk róla győződve — a legjobb intencióktól vezetve, de talán szabálytalanul s minden esetre nem egészen indokolható szigorral lefoglalja az egylet pénztárát, felfüggeszti az alapszabályoknak a segélyezésre vonatkozó pontjait s dacára annak, hogy a jogász-egylet minden lehető elkövetett már a kibontakozásra, a provisorius állapot nem változik csak annyiban, hogy a végső pontnál mindig kap a jogász-egylet egy halvány reménysugárt, a mely aztán megint csak elhagy búcsúzás nélkül s mi újra függünk a levegőben céltalanul, tanácstalanul, a legelszomorítóbb bizonytalanságban.

De ne vágjunk általánosságokkal önmagunk elé. Haladjunk nyomról-nyomra, mondjuk ki a nyílt igazságot úgy, a mint szükséges. Szeretjük hinni és remélni, hogy a helyzet megvilágításának, a tények elsorolásának ezen előadásában a tekintetes jogi kar nem fog tiszteletlenséget s talán durvaságot is látni, hiszen minket is az a cél vezet, a mely a tekintetes jogi kart; a különbség csak az, hogy mi más úton haladunk s a jogász-egyletnek jelenlegi formájában való fentar-

tására ezt látjuk jogosabbnak, méltányosabbnak, célszerűbbnek.

Kutassuk csak a zavarok okát, vessünk egy pár pillantást a helyzet jelen állapotára s következtessünk ezekből a jövőre.

A jogász-egylet pénztárában a múlt iskolai évben — sajnos — feltűnő zavarok fordultak elő. A pénztári napló hitelesített, dékáni aláírással meg lett erősítve, a pénztárnok megkapta a felmentvényt, pedig a pénztári napló, a mint későbbben kitűnt, épen nem volt rendben. A jogi kar a hibát nem a pénztárnokban, hanem a kölcsönadásban kereste s ez által arra az útra lépett. a honnan bajosan lehet eljutni a megoldáshoz. Elejét, akarván ugyanis venni a efféle zavaroknak, felfüggeszti az alapszabály kölcsönzésre vonatkozó pontjait, lefoglalja a pénztárt. Ez ugyan radikális eljárás, de nem célravezető s véleményünk szerint nem is egészen correct.

Az alapszabályok felfüggesztését nem látjuk teljesen indokoltnak, mert addig érvényben kellett volna maradnia, míg a módosítás el készül. Hiszen az alapszabályok betartása nekünk nemesak jogunk, de kötelességünk is. Azután meg az alapszabályok módosítása első sorban a jogász-egylet joga s így nézünk szerint azt a jogi kar felszólítására az egyletnek kellett volna eszközölnie. Az ügyet így sikeresen és gyorsan le lehetett volna bonyolítani. De nem így történt. A jogász-egylet kérvényezik, hogy addig míg az új szabályok el nem készülnek, a régiak legyenek érvényben. A jogi kar nem teljesíti a kérést, sőt válasza a kölcsönzésnek elvi eltörlése. A jogász-egylet újra kérvényez, kifejtve álláspontját, indokolva ez állapot tarthatatlanságát, de kérvénye el nem fogadtatik. Ekkor, látván az egylet, hogy célját nem valósíthatja meg — mert hiszen főcélja a segélyezés — kimondja, hogy az egyletet feloszlatja. A jogi kar nevében a szakelnök úr ígéreteket tesz s a feloszlás a kitűzött határidőn túl elmaradt. Az elvben eltörölt kölcsön újra combinatioba kerül s az egylet benyújtja a kölcsönzésre vonatkozó módosított alapszabályait az akadémiai széknek megerősítés végett. Ime tehát már ott állunk, a hol Szeptemberben lehetett volna állanunk!

Igy állanak a dolgok e sorok írásakor. A további fejlemény a jogi kar határozatától függ. Óhajtandó,

hogy végre valahára sikeres megoldást nyerjen a jogász-egylet ügye.

Már most lássuk, ha magával a jogász-egylettel meg vagyunk elégedve, van-e szükség erre a sok házonára? Szerintünk nincsen. Az alapszabályok jók; a végrehajtás volt felületes és meggondolatlan. A kölcsönzők nem voltak eléggé őszinték, a bizottság nem volt eléggé körültekintő és szigorú. Több erélyt, több pontosságot s a visszaélés mind a kölcsönzők, mind a pénztárnok részéről lehetetlenné van téve. A kölcsönök behajtása úgyszólván akadályba sem ütközik, mert eltávozás esetén az illető bizonyítványa mindig elegendő biztosíték; a pénztári hiányos, hogy ne mondjuk, hamis elszámolás is lehetetlen, ha a kifizetett kötvények a kölcsönzőknek visszaadatnak. Ha a múlt évben kiadattak volna a kifizetett kötvények: nem szerepelhetnek vala a zárszámadás alkalmával (hiányt pótló) tartozás gyanánt. Mi tehát nem változtatást, hanem a meglevő alapszabály ide vonatkozó részének szigorú betartását óhajtottuk volna, ámbár az előbbinél jóval szigorúbb módosításokat nem tartjuk helyteleneknek. Hogy be fognak-e válni e módosítások, azt a következők mutatja meg, ha ugyan kivívják ezen módosítások az akadémiai szék megerősítését.

Ha az akadémiai szék óhajtja a jogász-egylet fenmaradását, úgy e módosítást elfogadva, a már — hallomásunk szerint — elvben eltörölt kölcsönözést újra el kell fogadnia. Mert a jogász-egyletnek jelen formájában nem lehet főcélja más, mint a segélyezés. (S hogy ez csakis kölcsön által lehetséges, a felől beszélni is felesleges). Egy egyletnek, a melynek minden joghallgató kötelezett tagja, nem lehet egyedüli, sőt nem lehet főcélja sem az önképzés. A főcél tehát a segélyezés s ha ennek lehetősége meg van vonva, megszűnt a jogász-egylet létjoga.

Mi különben a magunk részéről kimondjuk, hogy a jogász-egyletért nem rajongunk valami túlságosan. Épen a miatt, hogy kötelező mindenkire nézve az egyleti tagság, nem eléggé élénk, nincs eléggé tevékeny szellem az egyletben. Ez különben már el volt mondva máskor is, jelen alkalommal ne ismételjük. Csak annak a kijelentésére szorítkozunk, hogy a jogász-egylet nem szolgálja teljesen kielégítőleg az önképzés ügyét.

A kölcsönzés hasznos ugyan, de nem merném állítani, hogy nélkülözhetetlenül szükséges volna. Az újabban megállapított 10 frtos maximalis kölcsön senkit sem fog úrrá tenni, sem a tanulhatást nem ez fogja biztosítani.

Ha tehát így áll a dolog: óhajtandó, hogy a jogász-egylet oszoljék fel. S ha feloszlik mi fog következni, kérdezik talán sokan? Következni fog az egészségesebb fejlődés. Állítunk jogász önképző-kört, a mely elegendő tőkével is rendelkezvén, jótékony hatással lesz a tanulni akaró és tudó elemekre. A kik pedig nem érzik az önképzés szükségességét, a

a kötelező egyleti tagság eltörlése által egy kellemtelen nyügtől szabadúlnak meg. Mi hisszük, hogy a jogász önképző-kör szükségét pótolván, tért hódítana. Mert a jogász-egyletben az önképzésre sem elég mód, sem elég alkalom nincs, miután a fősúly az egylet természeténél fogva nem erre van fektetve. Ott a productiv önképzés is segélyezési módozat s épen ez feszélyez sokakat a munkálkodásban, mert kisebb terjedelmű munkával nem akarnak előállani, nagyobb terjedelmű munka készítésére pedig nincs sem elég idő, sem elég alkalom — de meg mondjuk ki nyíltan — a létező közöny mellett nem is érdemes. Kisebbségű kérdések szóbeli megvitatása pedig neu lehetséges, mert az alapszabályok csupán nagyobb szabású vitatkozásokról intézkednek. Pedig a napi jogi kérdések megvitatása nagyon tanulságos és nagymértékben értelemfejlesztő volna. Véleményünk szerint egy jogász-önképzőben ma a szóbeli önképzésre van a legnagyobb szükség s a jogász-egylet épen ennek zárja el az útját a legnagyobb mértékben.

Nekünk mindezeknél fogva kedvenc eszménk a jogász önképző-kör létesítése s óhajtjuk (ha ugyan nem késő), hogy a jogi kar maradjon meg többször és határozottan kifejezett (bár már némileg feladott) azon nézetéhez, hogy a kölcsön általi segélyezést eltörlendőnek tartja s ez által juttassa az egyletet a felozlás kényszerűségébe.

Vajha mielőbb elmondhatnók: finita la comoedia!*

Szilva Béla.

A halálbüntetésről.

* A büntető intézkedések a közerkölcsiség hévmérőjeként azzal együtt emelkedtek, azzal együtt súlyodtak.¹ Eclatansül igazolja ezt a történelem. Mennél magasabb fokán állott valamely nép az erkölcsiségnek, annál enyhébbek, szelidebbek voltak büntető törvényei; ellenben ott, hol a nép még nem bírt kifejlett erkölcsi érzettel, szigorúak, sokszor túlszigorúak a büntető intézkedések. Nem kell oly messzire visszamennünk a történelem fonálán, s már megdőbbenünk azon számtalan s kegyetlen büntetésektől, melyekkel csak a múlt században, sőt a jelen század elején is sújtotta a büntető hatalom a jogellenes cselekmények elkövetőit. Az emberi ész valószínűség leleményessége gondolta ki az iszonyú büntetéseket. Nem elégedett meg azzal, hogy a bűnös meghaljon, hanem azon igyekezett, miképen lehetne a halál percét rá nézve még kínosabbá, fájóbbá tenni. Az emberi méltóság figyelembe nem vétetett; ki büntetett el, embertelen módon és eszközökkel büntetett meg. Ha ehhez hozzávesszük a büntető igazságszolgáltatás rendkívül gyarló voltát; teljes s hű képet

* Közöltük e cikket, nem mintha azzal mindenben egyet-értenénk, de mivel ez jogakadémiánk egy jó részének véleményét tolmácsolja. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy nem helyeselnénk a cikkirónak a jogász-egylet felosztására vonatkozó nézeteit, mert mi szerintünk a jogász-egylet szükség van s annak, mint segély-egyletnek fenn kell maradnia. Teljesen aláírjuk azonban a jogi önképzőkörrel mondott szavait, hiszen erről tavaly is cikkezünk (bár mindeddig eredménytelenül) azon különbséggel, hogy a segély-egyletet az önképző mellett is fentartandónak véljük. Szerk

¹ Pauler: Adalékok a halálbüntetés kérdése újabb fejleményéhez. Akad. ért. 1859. évf. 464. l.

nyerünk azon kor erkölcsi, s műveltségi állapotáról. Tudjuk, hogy nálunk Magyarországon a bírák kezei nem voltak megkötve semmiféle törvény által a tekintetben, hogy mely büntetéssel s mily mértékben sújthatják ez vagy ama bűnöst, sőt ami több: ők magok határozták meg azt is, mi bűn, mi nem az. Nagy hatalom volt ez a bírák kezében, melyet az igazság elvei szerint gyakorolni nem lett volna könnyű feladat. Csakhogy az igazság cége alatt nem egyszer mondatott az ártatlan bűnösnek, nem egyszer büntettek igazságtalanul. «E nép — mint hajdan Izraelé — a gondviselés közvetlen oltalma alatt élt; hiszen mindene bírájának lelkiismeretétől függött.»¹

A mint a népek a civilisatio terén mind nagyobb-nagyobb hódításokat tettek, midőn megismerkedni kezdtek közelebről annak áldásával: bekövetkezett az erkölcsök rég óhajtott szelidülése is. Természetes dolog, hogy az erkölcsök nemesbülésével arányban enyhíteni kellett a büntetések vas szigorát; ezt követelte a valódi humanizmus, a mindinkább fejlődő jogtisztélet s az igazság. A törvényhozók törekvése — a jelen század közepe óta — csakugyan oda volt irányozva, hogy összhangot hozzanak létre a nép műveltségi foka s büntető törvényei között, s hogy e törekvésük mennyiben sikerült, arról meggyőzhet bennünket minden művelt állam büntető törvénykönyve. A régi büntetés nemek mint a nép szellemével, erkölcsével, a haladó polgárosodással teljesen ellentétben állók eltöröltettek, s helyöket a humanitás követelményeinek megfelelő büntetés nemek foglalták el; úgy hogy méltán elmondhatjuk, miszerint a jelenleg érvényben levő büntető codexek a humanisticus elvek tekintetbe vétele mellett alkottattak meg, s azok intézkedéseiből az igazság s a szeretett szava szól.

Sajnos azonban, hogy a büntető codexek nagy része fentartá a halál büntetést, a büntetési nemek között. Mi indíthatta a legtöbb európai állam törvényhozóit arra, hogy e legrégebb, a humanitás, jog s az erkölcs elveivel, a cultura fejleményével merőben ellenkező büntetésnemet fentartsák: erre nézve hiába keresünk nem találunk elfogadható argumentumot. Birhat-e létjoggal oly büntetésnem, melynek célszerűtlen s szükségtelen volta már régebben bebizonyított; célszerűsége s szükségessége ellenben nem igazolható? Valóban csodálatos, hogy a halálbüntetéshez, mely felett a 18-ik század óta annyi nagy ember mondá ki kárhozzátó ítéletét, még ma is makacsul ragaszkodnak az egyes államok. E ragaszkodásuk azon téves hiten alapúl, hogy a halálbüntetés eltörlésével rosszabbra fordulnának a közbiztonsági viszonyok, jobban veszélyeztetve lenne a társadalmi rend. Reális hasisa nincs e félelemnek, a mennyiben Toscana, Ausztria példái, hol a halálbüntetés 1786-ban megszüntetett azt bizonyítják: hogy az alatt az idő alatt, míg halállal büntetni senkit sem volt szabad, a halálbüntetéssel sújtott bűnök nemhogy szaporodtak volna, de feltűnően csökkentek.

Az a férfiú, ki legelőször szállt sikra a halálbüntetés eltörlése mellett: az olasz *Beccaria Caesar* volt, ki a «bűnökről és büntetésekről» írott munkájában azt mondá: «nem jog a halálbüntetés, hanem a nemzetnek egy polgár ellen viselt hada.»² Beccariának e műve gondolkozóba ejtette Európa államainak bölcsészeit, jogtudósait, törvényhozóit; komolyan kezdtek tehát foglalkozni a halálbüntetés kérdésével, melynek jogosságát addig még csak kétségbe sem vonták. Csakhamar az írók egész sora állott elő, mindannyian mély belátással,

kiváló tehetséggel bíró férfiak, kik folytatták az irodalmi harcot, mit *Beccaria* megkezdett. A sok közül elég legyen e helyen megemlítenem *Sonnenfelset*, *Mittermayert*, *Bernert* s a magyarok közül *Szemere Bertalant* mint a halálbüntetés legkitűnőbb elleneit; védői közül pedig *Filangieri*, *Rotteck* és *Rossi* érdemelnek különösen említést. Az írók mindkét táborra tőle telhetőleg megvédeni igyekeznek a maga álláspontját; felsorolnak minden lehető pro s contra argumentumot, míg végre a kérdést annyira kimerítik, hogy *Tewerbach* e század elején már azon nézetének adhatott kifejezést: miszerint a halálbüntetés mellett vagy ellene újabb érveket felhozni nem lehet.

Az a kérdés merül fel már most, vajjon a halálbüntetés melletti argumentumok olyanok-e, melyek megdöntik az ellenérveket; vagy pedig: az ellenérvek meggyőznek-e annak szükségessége s célszerűsége felől? Nem az érvek mennyisége, hanem azok minőségére kell a súlyt fektetnünk e kérdés sikeres elbírálásánál, s ha ezt teszszük: lehetetlen igazat nem adnuk azoknak, kik a halálbüntetés fentartását nem látják okadatoltnak.

A halálbüntetés mindenekelőtt homlokegyenest ellenkezik a keresztyén vallás elveivel, melynek egyik örök parancsa: «ne ölj!» De az államnak nincs s nem is lehet joga az embert, bármi bünt követett legyen el, életétől megfosztani. Kétségbevonhatlan s mindenki által elismert tény, hogy az állam hatalma az egyesek által átengedett jogok részeiből áll; ugyanazért ha egyesnek nincs megengedve az, hogy embertársa életét kioltsa: nem létező jogát az államra sem ruházhatja át. Az élethez való jog ősjoga az embernek; ez képezi minden egyéb jogainak alapfeltételét. Az élet feletti rendelkezési jogot nem adhatta senki az állami büntető hatalom kezébe. egyedül Istent illeti az meg. Erre nézve azt mondják ugyan a halálbüntetés pártolói, hogy ha önvédelem esetén joga van a megtámadottnak a megtámadót életétől is megfosztani, miért nem volna ahoz joga az államnak? Nagy tévedés, ferde okoskodás! Megfelel erre *Szemere B.*, midőn mondja: «A megtámadottnak azért van joga védekezni, mert elidegeníthetlen joga van az élethez, nem pedig mert bűnös a megtámadás,» továbbá: «midőn a status megtámadtatik egy tagjában, nem ő maga, s nem az egész támadtatott meg, s itt mindenképpen ereje küzd egy ellen?»¹ Az állam önvédelmi jogára nem hivatkozhatik akkor, midőn valamely bűnöst halállal büntet meg, mert az államot egyes büntettek nem hozhatják oly állapotba, hogy önvédelmi jogához kellene fordulnia.

De nemcsak a szeretet vallásának tagadása a halálbüntetés, nemcsak joga nincs az államnak a bűnöstől életét — e minden javak legnagyobbikát — elvenni; hanem ezenkívül nem bír azon tulajdonokkal sem, melyekkel minden igazságos büntetésnemnek birnia kell.

A büntetés első kelléke, hogy személyes legyen azaz tisztán s kizárólag a bűnöst sújtsa. A halálbüntetés e kelléket nem nélkülözi ugyan, de végrehajtása sokkal nagyobb árnyfoltot vet a bűnössel rokonsági viszonyban álló ártatlan egyének becsületére, mint bármely más büntetés. Ez bővebb bizonyításra nem szorul. *Osztékönyv* azonban csak akkor mondható a halálbüntetés, ha nem képez absolut büntetésnemet. A magyar büntető törvénykönyv megadja a bírónak azon jogot, hogy a különben halálbüntetéssel büntetendő cselekmény elkövetőjére — ha a tárgyi s alanyi bűnösség nem oly nagy mérvű — más büntetést szabhasson ki.

A mi azt illeti: megbecsülhető-e a halálbüntetés? erre már határozott nem-mel kell felelnünk, a mennyiben oly büntetést mér a bűnösre, melynek hatását meggátolni lehetetlen. Nem tudja, nem tudhatja senki annak kö-

¹ *Szemere B.* A büntetésről különösen a halálbüntetésről. 167. l.

² *Beccaria*: A bűnökről és büntetésekről. 93. l.

⁴ *Szemere id. m.* 121. l.

vetkezményeit. Mi vár a bűnösre a siron túl: örök titok az emberek előtt. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a halálbüntetés *helyrehozhatlan*, azaz az egyszer kivégzett egyént ha ártatlansága később oly fényesen derülne is ki, senki fel nem támaszthatja: jogosan tagadhatjuk e büntetés-nem igazságos voltát. A híró is ember, s épen emberi gyarlóságánál fogva igen könnyen tévedhet a bűncselekmény megítélésénél. Mily borzasztó lehet egy ártatlan elítéltetése, esetleg kivégeztetése! Nem rendíti-e meg ez az embernek az igazságszolgáltatásban vetett hitét? nem költ-e ellenséges érzést azon törvények iránt, a melyek megengedik, illetve lehetővé teszik azt, hogy valaki oly büntetért lakoljon életével, melyet ő maga nem követett el? Meggondolandó argumentum ez mindazoknak, kik a halálbüntetés célszerűségét s szükségességét vitatják. Nem is tudnak erre felelni csak azzal, hogy hiszen minden büntetés többé kevésbé helyrehozhatlan. Igaz! de egyik sem olyannyira, mint a halálbüntetés; ha kiöltatik az élet szikrája, visszaadhatja-e valaki többé az embernek legdrágább kincsét: az életet?

A halálbüntetés *nem is példás, sem nem népszerű*. Hogy nem példás: erre tanuságunk első sorban a történelem. Azon államokban, melyekben igen sok, sokszor csekély büntettek is halállal súlytattak, az ily bűnök egyáltalán nem kevesbedtek. Evidensül igazolja ezt Anglia példája, hol midőn a pénzjegyhamisítók, kik halállal büntetettek, nagyon elszaporodtak a bankárok azt kérelmezték, hogy ne büntessék azokat halállal, mert annak rájuk nézve semmiféle elrettentő hatása nincs. Szemere idézett munkájában elismeri ugyan s egyetlen érdemérőlója fel a halálbüntetésnek példás voltát, s hogy abban az időben, midőn ő a maga munkáját írta, némiképp az is volt, onnan következtethető, hogy nyilvánosan, az összegyűjtött közönség előtt hajtattott végre. Ma azonban miután e büntetés végrehajtása zárt helyen történik, a közönség kizárásával ez érdem is elesik.

De miként is lehetne példás oly büntetésnem, melynek végrehajtása becstelenít. Tudjuk, hogy a nép, míg a kivégzett bűnöst emlékében tartja, költészetébe foglalja, addig a hohértől megvetéssel, undorral fordul el, ki pedig csak végrehajtja azt, mit a törvény parancsol, s a ki Beccaria szerint egy jó polgár, ki a közjó hasznára dolgozik, a közbátorságnak ép oly szükséges eszköze belülről, mint a bator katonák kívülről.¹

Lehet-e *elrettentő hatása* oly büntetésnek, melynek bekövetkezése bizonytalan? A statisztikai adatokból látjuk, hogy a halálbüntetést a büntető hatalom feje többször mint nem, más büntetésre változtatja át. S épen e bizonytalanságánál fogva nem bírhat a bűnösre elrettentő hatással; mert vagy számít a bűnös, mielőtt a bűncselekményt elkövetné, vagy nem gondol szándékolt büntetlenség következményeivel: első esetben elrettentő hatással lesz rá nézve az életfogytiglani fogság is, utóbbi esetben pedig nem fogja őt visszatartóztatni a büntett végrehajtásától semmi büntetés, semmi félelem. A halálbüntetés miniszteri motivatioja szerint Magyarországon az új bírósági szervezet hatályba lépte óta 1873 ig a pesti kir. tábla területén levő törvényszékek 28 halálítéletet hoztak, melyek közül azután egyszem hajtattott végre, mivel Ő felsége, kegyelmi jogánál fogva, fegyházra változtatta azt. Pedig már Beccaria megmondotta, hogy nem a büntetések kegyetlensége, de azok bekövetkezésének bizonyossága az, mi a bűn elkövetésétől visszaretenthet. Szerinte a kegyelmezési jogra csak ott van s lehet szükség, hol a büntetések túlszigorúak, s nincsen ott, hol a büntetések szelidek.²

¹ Beccaria id. m. 102. l.

² Beccaria id. m. 118. l.

A halálbüntetés *népszerűtlenségét* főképen azon körülmény bizonyítja, miszerint minden művelt állam törvényhozói gondolkoztak már annak megszüntetése felett s egyes büntető codexek nem is ismerik, mint a portugáliai, romániai, zürichi, baseli stb. büntető törvénykönyvek.

Az utolsó argumentum, melyet a halálbüntetés pártolói megeafolni nem tudnak, az: hogy e büntetés mellett a *javítás* lehetetlenné tétetik. «Ki megöli, az nem javítja meg a bűnöst.»¹ Már pedig a büntető hatalom feladata legyen nem elveszteni, de megmenteni a bűnöst a társadalomnak, s csak akkor, ha e feladatát híven tölti be, lesz azzá, a mivé lennie kell, t. i. igazságos s jóakaró bírása a bűnösöknek.

Felsoroltam mindazon főbb érveket, melyek a halálbüntetés ellen felhozattak. Meggyőző, erős érvek azok egytől-egyig, melyek előtt a törvényhozóknak előbb-utóbb meg kell hajolniuk. Hihető is, hogy nem messze az idő, midőn minden cultur állam kitörli büntető törvénykönyvéből a halálbüntetést; ez irányt előre jelzi azon körülmény, miszerint már most is a lehető legszűkebb körre van szorítva, a mennyiben alig egy pár esetben szabható ki.

Az 1878. V. törvénycikkben codifikált magyar büntető törvény a gyilkosságok s a király elleni gyilkossági merénylet bünteteire rendeli el a halálbüntetést. Miért tartotta fenn általában az 1878-iki törvényhozás a büntetést, holott az 1870 ik jogászyülés többsége is ellene nyilatkozott, erre nézve azt mondja a miniszteri indoklás: «tekintve Magyarország közbiztonsági viszonyait, nem lehet mondani, hogy ezen büntetés, melyre csaknem mindenütt szükség van, Magyarországon szükségtelen.»² Nem bátortalanság, nem gyengeség-e a törvényhozástól, valamely büntetésnem, csak azért nyilvánítani szükségesnek, mert más államokban is az? Az 1843-iki büntető törvényjavaslat alkotói szélesebb látkörrel bírtak. E törvényjavaslat ugyanis, melyet hazánk legjelesebb, jogtudósaiból alakult országos választmány készített s a melyről a külföld első rendű criminalistái a legnagyobb elismeréssel emlékeztek meg, eltörlé a halálbüntetést, mire valószínűleg sokat tett Szemere Bertalanak 1841-ben megjelent, a halálbüntetés ellen írott s az akadémia által megkoszorúzott munkája, melyben mély elmével, ritka alaposággal mutatta ki a halálbüntetés célszerűtlen s igazságtalan voltát. A lángeszű alkotók nem féltek attól, a mitől 1877-ben tartottak, hogy a halálbüntetés eltörlése az azzal sújtott bűnök szaporodását fogja maga után vonni. Munkájokkal szemben az 1878-ik büntető codex visszaesést mutat. Ez felvette a halálbüntetést a büntetési nemek közé, a 43-iki javaslat mellőzte azt, s már csak ez okból is sokkal szabad-
elvíbb volt, mint jelenlegi büntető kodexünk.

A halálbüntetés ideje lejárt; kiáltó ellentéte az a nép mai erkölcsiségének, műveltségének. Gondoskodniok kell tehát a törvényhozóknak, hogy a jus talionis nak e maradványát a büntetési rendszerből kiküszöbölve, helyette oly büntetésnem alkalmaztassék, mely nem nélkülözi a büntetés tulajdonait s mely által a büntetés céljának elérése lehetővé válik. Ilyen büntetés lenne az örökfogság, mely sokkal inkább bír elrettentő hatással, mint a halálbüntetés.

«Fordítsunk több gondot népünk nevelésére, policialis rendszerünkre, ne hanyagoljuk el praeventiv intéz-

¹ Szemere id. m. 152. l.

² Löw T.: A magyar büntető törvénykönyv anyaggyűjteménye I. köt. 48. l.

kedésünket, s halálbüntetés nélkül is célt fogunk érni.»¹
«Balzsamot s olajat önteni a sebbe, a pogány szokás helyett behozni a keresztyént, a boszú helyett a szeretetet. Ez egyszerű lesz és fenséges.»²

Kusza Béla.

A jénai egyetemről.

— Külföldi levél a szerkesztőhöz. —

Kedves Barátom!

Ti a szüreti szünnidő vidám napjait kezdtétek, mikor én útnak indultam, hogy a nagy Németországban töltssek egy esztendő. Ti örömmel búcsúztatok el két hétre az «alma mater»-től (mi még három hétig voltunk távol annak idején!), én nehéz szívvel váltam el hazámtól... Úgy látszik, úgy érzem: nem volna belőlem Kosmopolita apostol. De elvégre is csak el kellett válnom s három-napi utazás után végre elértem ide, a kis Jénába, honnan most ime ígért leveletem is veszed. E sorok célja nem lehet más, mint megismertetni veled az itteni egyetemi életet, annak jellemző oldalait. Ha itt-ott nem lesz kielégítő tudósításom, tulajdonítsd annak, hogy magyar ember nem egykönnyen tud barátkozni a németekkel, hát bizony így itten nem is lehet hamar beavatva minden dologba.

Maga a város, a Kis Jéna — ez az általános neve — nem sokkal nagyobb, mint Patak. Fekvése sem különb. Míg Patak csupán nyugatról van hegyekkel környezve, Jéna mindenfelől körül van véve s meglehetősen mély völgyben terül el, melyen a Saale foly keresztül sajtóságosan zúgó habjaival, melyek a mesterségesen készített eséseken, mintha haragosan sietnének tovaafutó társaik után. Odonság és izléses modern styl váltakoznak egymással épületein. Világítása sem sokkal különb mint Pataké. Itt is kevés a lámpa, s nagy a sár utcáin, melyeket különben kefélni szoktak s nem soperni. A város első hiteles említése 1196 ban fordul elő s azóta mindig volt olyan a milyen jelentősége a német birodalmi tartományok történetében. — A mi egészen érthető ha tudjuk róla, hogy hét csodával Jéna is dicsekedhetik, mint e két sor bizonyítja:

«Ara. caput, draco, mons, pons, vulpecula turris.

Weigeliána domus: septem miracula Jénæ.»

Már pedig a hol hetesével járnak a csudálatraméltó dolgok, ez nem lehet közönséges város. S Jéna nem is az máskülönben sem, hiszen nagyhercegi üdülő hely s itt számtalanszor megfordult nagy férfiak emléktáblái jelölik meg, hogy e kisváros a tudomány méltó csarnoka volt mindenkör. Luther, Fichte, Goethe, Grielsbach, Gnericke, Hegel, Herbart, Humboldt, Klopstock, Melanchton, Schelling, Schiller, de Wette. s ki tudná mind elszámolni azoknak neveit, kiknek emléktábla örökíté meg itteni időzésüket. Egy-egy hajlékon 4—5 emléktábla is van ott lakott jeles férfiak neveivel. Aztán emlékszobrok is meglehetősen számmal vannak, melyek között legkiválóbb a «Burschenhaftdenkmal» a német Burschenschaft alapítása idejéből vett diák alakkal, s a városház, illetve vásártéren a *János Frigyes* ugyancsak állószobra, mely szép mellékalakokkal van ékesítve, magának a szobor alakjának baljában a biblia, jobbában kard van, mint valóságos hős a protestantismusért villogtatja kardját. Ő alapította az egyetemet, s ezzel rá is térek levelem tulajdonképeni céljára.

A jénai egyetem csak két évvel előbb ünneplé háromszázados fennállásának nagyszerű ünnepélyét, mint a sárospataki főiskola. Bizonyára nagy ünnep volt az itt is, de nem volt oly jelentőségteljes, mint a pataki, mely akkor egyúttal a nemzeti újjászületés hajnalát is hirdeté, a mikor az egész ország jobbjai ott adtak találkozót egymásnak s a nemzeti, a honfiúi lelkesedés tüze, mint égő szövétnek világítá be az elnyomatás miatt szomorú ország homályos légkörét melyben még dalolni sem volt szabad csak titkon, csak rejtekben lehetett útat engedni a honfiúi érzellem ki-ki törni óhajtó árjának. A jénai egyetem ünnepe a tudományos világ ünnepe volt, a mi kétségkívül szintén jelentékeny jellemvonás — de nekünk magyaroknak — mégis csak nagyobb volt a mi ünnepünk!!

Az egyetemet, mint említém, *János Frigyes* alapítá, ki mint a protestantismus védője tünteté ki magát a smalkaldi báboriban a nem épen szép szerepet játszó *Móricz* szász választó fejedelem ellenében. 1558-ban volt az egyetem ünnepélyes fölszentelése s a tantermek az 1525-ben feloszlott paulinus kolostor épületében voltak, a mostani egyetem egészen új épület, 1861-ben nyílt meg s «új collegium» címen nevezik. Egyszerűen, de izlésesen van berendezve. Kilenc tanteremben tanítanak ezen kívül van «beszélgető szoba» a tanárok, tanácsterem a gyűlések számára. Az orvosi s gazdasági facultás számára a város különböző helyein még külön intézetek is vannak s különösen jellemző, hogy az orvosok közül többen saját maguk által berendezett klinikát tartanak s hallgatóikat ott vezetik be a tudomány mélységes titkaiba. Ez azt bizonyítja, hogy nem csekély honoráriumok volt és van, melyből biztosan áldozhatnak a tudomány oltárára. Ezek között első helyen áll a Jéna északi részén lakó *Bonswanger*, kinek a psychiatria számára berendezett klinikája valódi nagyúri büszkeségnek is bevállanék.

Az egyetemi épület három emeletes, a tantermek az emeleten vannak, míg a földszint az egyetemi szolgálak lakóhelyül szolgál, a negyedik emeletet képező «Dachstube»-k pedig a depositornak szolgálnak hivatalos helyiségül. A beiratkozás ennél az úrnál történik. A felvételhez nekünk, ref. vallásúaknak, kik rendesen az iskolai pálya vége után jövünk ki: a püspöki ajánlóleveleken kívül a s. lelkészi bizonyítványt német fordításban kell beadni, különben ki vagyunk téve annak, hogy az anyakönyvbe nem írnak be jó ideig. Nekem szerencsém volt, mert egyszerű állításomra, hogy Magyarországon s.-lelkészi vizsgát tettem már: megengedték a fölvételt. Az anyakönyvezés dija új egyetemi hallgatóknak 21 márka, veteránoknak 15. Mi már csak az utóbbiakhoz tartozunk, hiszen a pataki akadémia két facultásával rész-egyetemnek mindenkor beválik. A beanyakönyvezés a prorektor előtt történik. Ő az egyetem vezetője. Minden évben más-más tanár viseli e hivatalt. Hogy az ember csakugyan egyetemi polgár, kettős okmányt is kap. Az egyik az ügynevezett: igazoló-jegy (Erkennungs-Karte), melyet mindig magával hord az illető, a másik egy latinnyelvű okmány, mely ekként hangzik:

Academiae Jenensis Rectore Magnificentissimo Carolo Alexandro, magno duce Saxoniae Vimariensium atque ianaeensium principe landgravis thuringiae m. m. pr. d. c. h. dynastia bl. n. ac. t. coram me Prorectore nomen patriam studiumque professus Stephanus Tüdös Hungarus stud. theol. legibus academicis, Principum nostrorum auctoritate promulgatis promulgandisve, prompte se ac libenter obtemperaturum, senatus consulte et legitimum indicum sententias pie reveriturum, factionibus illicitis nunquam sese adiucturum neque ad eas vel quocumque nomine resuscitandas quiquem ullo modo collaturum in venientum autem dolo malo nihil unquam moliturum esse, quo Academiae incommodum

¹ Br. Vay Miklós beszéde a főrendiházban 1878. febr. 20.

² Szemere id. m. 166. l.

TÁRCZA.

Megtört sugarak.

I.

Lombok között dalos madár
Panaszosan sirdogál.
Ki-ki röppen s dült fészke
Újra újra visszaszáll.
El-elstrja, elzokogja
Veszteségét, bánatát . . .
Míg hallgatom, tépett szívem
Új fájdalom járja át.

Üres fészek, bánatos dal,
Éz az övé egyedül.
Fészke romja visszavonja
Akárhova menekül.
Nem is régen boldogított
Engem is a szerelem; . .
S üres fészek, bánatos dal,
Egyebem most nincs nekem.

Boldogságom romjai közt
Járok, mint a kis madár,
S bár ott reám minduntalan
Új fájdalom kinja vár:
Hol megejté, hol megsebzé
Szívemet a fájdalom;
Mégis mégis csak oda tér,
Csak oda száll bús dalom.

II.

Vidám mosoly csókdoma arcom,
Midőn először láttalak;
Szívemben él; el nem feledtem
Egy pár röridke ér alatt.

Hányszor pihent lelkem azóta
Derült mosolygó arcodon?
Abránd világ regéit szőttem:
Nagy balgaság volt, jól tudom.

Midőn szerelmi lángban égve
Hő vallomásom tördelém:
Mosolygtál s azt hívtél, jövendőm
Derűje hint sugárt felém.

És vége lőn. Abrándvilágom
Sok szép regéje megfakult;
Sok változott, sok múlt, de szívem
Téged feledni nem tanult.

III.

Mosolygva dobtál el magadtól;
Mosolygva mondtál új igent;
Mosolygva esküvél; — de szíved
Önvád súlyát nem érzi bent?

Lelkem reménye összetörve;
S cserébe újat nem keres.
Szeretni és remélni — s újra
Csalódni már nem érdemes.

Hozzid tekintek vissza-vissza;
A bánat is jó már nekem:
Nem éget úgy a seb, ha egyszer
A fájdalom — emlék leszen.

Te csak mosolygj. De óh ha egyszer
Helyén az önvád megjelen:
Meglátod, mily sivár az élet
Ha már a szlv — reménytelen.

— a. — a.

Hit és szerelem.

(Beszély).

A szív és arc két mostoha testvér. Néha ugyan egy érzelem uralja mindkettőt, de legtöbbször harcban állnak egymással. Gyakran együtt sír, zokog, majd örül mindkettő; másszor, óh igen sokszor a szív majd megreped s az arc mosolyog, ismét máskor ez könnyben fördik, amaz örömtől dobog.

Olyan jó színész az ember! . . . Ezért nehéz az emberismeret!

Sok egyén élete első tekintetre egy kedves vigjáték s csak a koporsónál tűnik ki, hogy az irigyelt élete gyászos tragédia volt.

Csak az arca mosolygott, de szíve nehéz harcban vérzett, nehéz harcban repedt meg! . . .

* * *

Az ütközetnek vége volt. Endre s harcosai futásnak eredtek. A diadal által feltüzelt győzők égő arccal s villámló szemekkel üldözik a futókat. Mindinkább inkább távolról hangzik a lovak patáinak tompa dübörgése s visszhangszerűen jő a távolból a győztes daliák «éljen Béla» kiáltása. Üres lett a csatatér. Piros a föld az elesettek kiomló véréből. Holt testek, sebesültek, vonagló lovak hevernek köröskörül. Egy lombos fa alatt három férfi áll. Az egyik a győztes herceg, Béla. Élte delén jár már, erős testalkotású, jóságos arcú férfiú. A másik Irtis, egy galambosz, kit az idő görnyedtté tett ugyan, ajkán mégis mosoly játszadozott, arcán mégis ifjú pirosság ömlött el. Mintegy kiegészítésül a csoportozathoz, a harmadik még ifjú. Barna arcszínéhez oly jól illik göndör gyűrűkben, vállára aláhullámzó fekete haja, sötét szeme fényben ég, finomul meghajlott sas orra, s jól gondozott bajusza, félreismerhetlen magyar jelleget kölcsönöznek neki. E deli levente Vatta János. Letérdel a földre, hol sebesülten fekszik az öreg Miklós György. Ősz haját pirosra festette a homlokán tátongó, mély sebből kiomlótt vér. Nem rég nyerte vissza eszméletét. Lassan, alig halhatón beszél.

— Óh, mily gyenge vagyok! Tagjaim zsibbadtak, mint ón oly nehezek. Fejem zúg, álmos vagyok Meghalni . . . Nem, nem! Még nem akarok! Leányom, Etelkám még látni akarom. Sorsa oly bizonytalan! Anya s apa nélkül, mi lesz belőle? Gondos, ápoló kezek nélkül a virág lehullatja levelét, lassan-lassan elpusztul; a leány-gyermek vezető nélkül, kitéve az élet szeszélyes játékaiknak, könnyen elvész! Nincs ereje megküzdeni a világ esábjával; nefelejtset akar szedni a rohanó hegyi

patak partján, elszédül feje, s a mély örvénybe bukik. Óh, ezt nem akarom! Síromban fordulnék meg.

— Ne aggódj, Miklós! szólta Béla. Nagy volt a vérvesztés, az gyengített el. Ha te meghalnál, úgy Endre nyert csatát! Téged elveszteni, ki Várkonyban életemet mentéd meg, kinek okos tanácsaival ezután is élni akarok, rám legnagyobb csapás volna! Ne aggódj! Lányodért elküldtünk, nemsokára itt lesz. Irtis s Vatta, gondjaitokra bízom őt, magam sietek, hogy testvérem sorsáról értesüljek. Isten veletek!

Lovára pattant s elszárgult. Rövid szünet állott be a hátramaradtak között, míg végre Miklós törte meg a csendet.

— Éltém, ha megmarad, nektek s gondos ápolásoknak köszönöm. Ezt meghálálni s gyermekem jövőjét biztosítani, lesz ezután egyedüli célom. Óh, ha megváltoznának az idők, bizton tehetném ezt! Béla, e nemes szív kellene a trónra, vele új nap jönne fel hazánk egére! Erős lelke majd megteremtené az összekötő kapcsot, minden szív közt e hazában!

— Bár úgy lenne! válaszolt Irtis. Elűzné azt a sötét felhőt, mely nyugotról szállt felénk, s nemzetünket ősi jellemétől, rövid időn megfosztotta.

— Igen, igen, szólta közbe Vatta, alig találni többé igazi magyart; a test maradt meg csak, de az ősi jelleg róla, mint gyümölcsről a hamv lefoszlott. Népünk elgyengült, hiszen a hon csak úgy erős, ha népe szívében egy érzelem lobog, csak egy az Istene, kiért a keble ég! Nem úgy, mint e hazában, hol a szív nyögve kénytelen viselni a kényszerítés zord, kemény bilincseit. Itt sirva térdel egy a szent kereszt előtt, amott a fán csüng, ki Hadúrnak áldozott! Betörnek még a család szentélyébe is, ha az gyanúra ad okot. Ez állapot tarthatatlan! Vagy egyik, vagy másik! . . .

— Igazad van, szólta Miklós, győzzön a jobb!

— Mely nemzetünkkel jobban összefér, egészíté ki Irtis.

— Kardomra esküszöm, a jelszavam ez lesz: kiált Vatta . . . De itt jó leányod!

Szolgáktól követve siet a leány. A gyors jövés, élénk pirt rajzolt arcára, piros ajkai szétnyitva, ábrándos kék szemében aggódás honol, aranyszőke haja felbomolva hullámszik karcsú termetén.

Mint egy kicsike őz, bokor zörrenésre remegve fut anyja védő oldalához, oly reszketve borúlt édes atyja mellé, a kínzó gondoktól meggyötört leányka. Letérdel hozzája, szeretőn ráborul, megcsókolja kezét, nyakát átöleli, fájó sebe tűzét csókjával enyhíti. Beszél, suttog hozzá, vigasztalja, kérdi. Hangján most gyöngédség, majd fájdalom rezeg:

— Atyám, édes atyám! Egyetlen szerelmem, védőm, vigasztalóm! Mi bajod! Mond nekem! Hol fáj? Sajog a seb? Mondjad, mutasd atyám! Csókom orvosság lesz, sebedre hús balsam. Kiszívom ajkammal égető fájdalmad, csókom megorvosol. Téged elveszteni! . . . Teljes árva lenni! . . . Óh az lehetetlen! Ha kidől a karó, kis csemete fától, a rohanó szélvész tövestől kitöri; ha vércse fogja el pelyhes madár anyját, vadász nyila lövi le kesergő atyját; ki fogja táplálni? ki fogja védeni? . . . Senki! . . . A kis madár gyszosan elpusztul! . . . Óh, ily sors vár reám, ha itt hagysz engemet, a fájdalom, a bű, az árvaság megöl! . . . Ki fog vigasztalni, ki lesz atyám nekem? . . . Szeme könybe borul, zokogása halszik, remegve szorítja édes atyja kezét.

— Ne félj — szólta az atya — jó Etekám ne félj, már nem vagyok beteg. Csak gyöngeség volt, mi itt tartott engemet, szíved hő érzelme, gyöngéd szeretete, nézd, már meggyógyított. Szavad erőt adott, elevenít szemed

ragyogó sugára. Nézd, nézd már felülök. Megtartott Istenem számodra, gyermekem.

— Óh jer haza, atyám! Ott gyógyítlak meg én! . . . Ágyad mellé ülök, fájó fejszedre liliomot rakok; nappal beszélgetek, mesélgetek neked, szépet, mire az öreg dajkám tanított meg. Ázsia bércéről, zöld, selyem rétjéről, narancsfa, citromág kedves virágáról. Beszélek harcokról, Lehel nagy kürtjéről. S majd ha a sötét éj, sötét takaróval borítja a földet, csendes álmod fölött örködni én fogok . . . Isten édes atyám! hálát adok neked, hogy örízéd édes atyámnak életét!

— Úgy, édes lányom, imádd az ég urát, s aztán köszönd meg életem ez ifjúnak, ki védett, orvosolt. Ha nincsen ő, mostan holt testemre borúlsz.

Megfordult a leány s ránézett Vattára. A két szem találkozott, de csak egy pillanatra. Etekám elpirult s lesütötte szemét s Vatta, az erős bátor ifjú, most félénk lett, ereiben kellemes melegség ömlött szét, s merengve nézett körül.

Szívtükben megszületett a szerelem! . . . Nem kell ahoz hosszú idő, csak egy perc, egy pillanat, s ama titokzatos hatalom, mely rabbá tesz, lekötí a két rokon szívet. Észrevétlenül születik, mint a piros hajnalból a fényes regg, lopva szökik a szívbe, mint egy kis nyílason át, a szobába a reszkető napsugár.

Ki mondja meg a virágnak, hogy kinyiljék, ki a szívnek, hogy szeressen? Senki, senki, s az mégis kinyilik, s ez mégis szeret!

Egy rokon lélek láttára megrezdül a szív, dobogni kezd, mint a napsugár hatására a virágbimbó feselni; a dobogás folyvást erősebb, nagyobb, mint az árny, a hanyatló nappalon. Dobogása melegséget áraszt el a testben, s az a melegség oly édes, oly boldogító! A szem tűzben ég; benne ragyog a boldogság!

Ki mondja a döngieselő méhnek, hogy a virágot szeresse, ki egy szívnek, hogy a másikért dobogjon? Senki! Semmi! S az mégis szereti virágát, szereti önkénytelenül; ez dobog a másikért, dobog önkénytelenül! Rezgő harmat virágon, fűszálon csillog, édes szerelem csak szívben, rokon szívben támad. Miért születik a harmat a leveleken? Mert ránéztek a mosolygó napra, s forró lehelletét magukba szívták. Miért születik a szívben a szerelem? . . . Mert tulajdonosa napba nézett, mosolygó szempárba! Virágnylás, égő napsugár, te vagy óh szerelem! . . .

— Köszönöm, szólta a piruló Etekám, köszönöm Vatta neked atyám életét; örök hálát érez szívem irántad.

— Ne köszönd! Én tartozom hálával a napnak, hogy ily boldog percre virasztott, hogy téged láttalak. Téged csak látni is legnagyobb jutalom! Rózsa ajkad szava, mely hozzám zeng, engem kötelez hálára!

— Óh Vatta, nem tudod, mily drága kincs nekem atyám! Bármit tegyek érte, hálám csékély leend! Mint kis virágnak völgy ölen a napsugár, mint gyöngé madárnak a csicsergő anya-pár, mint eltikkadt növénynek hús harmat, kék égnek ott fenn a csillagsereg, oly drága, kedves nekem jó atyám, kit neked köszönhetek, neked! Mit adjak érte én? Az életem csékély leend! Szent vagy, neved imámba foglalom, engedd, hogy térdre hullva áldjalak!

— Ne beszélj így Etekám! Előtted térdelni engem illet. Csókolnom lábad porát, meglopni szemed sugarát, hallgatni ajkad szép szavát, óh nem földi, de égi jutalom!

— Ne érzelegjetez gyermekek! Arra máskor is lesz idő! Etekám menjünk!

Miklóst, szolgálai egy hordszéken helyezték el, s csöndes léptekkel indultak a vár felé. Etekám kendőt lobogtatva bucsúzik.

Vatta egyedül maradt Irtissel. Szívében a válás keserve dúl. Úgy érzi, mintha elvesztett volna valamit. A nyiló virág fölül elszállt a napsugár! . . . A szép álom után, oly rideg a való! . . . Szíve még érzi napja melegét, de szeme nem látja már . . .

— Elment! Elvitte lelkemet . . . Magam vagyok! . . . Oly üres a tér, belől oly telt a szív! Úgy fáj, de mégis oly édes ez a fájdalom, kedves teher, oly jó ezt érzenelem! . . . Álom volt, egy szép álom! . . . Hadúr megmutatta legszebbik szellemét! . . . Ő érte küzdeni, ő érte élni, szavát hallani, csókját élvezni, elmerülni szeme kék egébe, átölelve tartani, érezni lehelletét . . . mily boldogság! Nem! . . . Ő sokkal nagyobb, magasztosabb, hogy ily földi kéz hozzá nyúlni érdemes volna. Nem tépik le a pompás virágot, szemlélése is gyönyört okoz! . . . Lába elé térdelni, óhaját ellesni, teljesíteni, s látni szemében, ajkán, keble örömét, már ez is boldogság!

— Vatta! Fiam!

— Ah! itt vagy te is Irtis?

— Mit beszélsz? Szíved úr lett értelmed fölött? Szeretni tudnál egy keresztyén leányt, te, Hadúr legerősebb híve? Az nem lehet fiam! A cél, mely előtted áll, melytől ezrek boldogsága függ, melyre születtél, azt kívánja, hogy felejts! Úgy mind a két érzelem, melyre építeni akarsz, megsemmisül, eredménye semmi sem! Le kell mondanod ébredő szerelmedről, kiirtanod annak csiráját is, ez gátolná ama szent célt, melyért vért, életet áldoztunk, s áldozni most is készek vagyunk. Ily titkolózás soká nem tarthat. Eljő az idő, sőt eljött már most! A királyválság jó alkalom lesz! Felejts fiam! felejts!

— Mit beszéltem? Nem igaz! Nem szeretem őt! Felpezdült vérem átkos szavai voltak azok! Nem, nem akarom szeretni! Csak Haduré életem!

— Úgy, úgy fiam. Térj magadhoz. Az idő közelget. Lehet, hogy Béla hitünkhöz hajol. Nem hiába harcoltunk érte mi; híveink mindegyike oroszlán volt, erős reménnyel csüng a jövőn. Érzelmünket még most titkolnunk kell. Ki tudja rólam, hogy táltos vagyok? Várjuk be a nemzet gyűlést, ott Béla szint vall, s ahhoz alkalmazkodunk.

— Úgy lesz, atyám! Híveinken kívül, rólam sem tud senki, semmit!

— Én elmegyek. Őt nap múlva ama berekben áldozunk, s ott majd bővebben megbeszéljük a dolgot! Hadúr veled! szólt Irtis, s kettős érzelmek közt hagyta ott Vattát.

— *Hadúr velem! . . . Velem van jól, tudom. Itt él szívemben. Itt lesz örökre Istenem! Midőn az éjjel küzd, születni kezd a regg, bíborba öltözött pirosló hajnalon, már lelkemben Hadúr! Az első napsugár nevét találja meg, rebegve csendesen, imaszó ajkamon! A szende hold, a csillagló csillagtábor halvány fénye, mindenkor szívemben találják Istenem! Az első gondolat, első pillantásom, minden, a legkisebb, a legnagyobb eszmém, csak rajta nyugszik meg, feléd, feléd repül, feléd dicső Hadúr, nagy ősök Istene. S boldog vagyok, mint gyermek álma! . . . Boldog vagyok? Ajkam hazudsz! A szolgaság, a félelem nem boldogít! A rab oroszlán, s a kalitkába zárt madár soká nem él; elvész a bátor párdúc, hogyha nem szabad, hosszú rab-ságra ítelt szív meghasad! Oh szent szabadság égi szellemünk, téged kíván szívünk, lelkünk, oh jöjj közénk! Te nélküled nem teljes imánk, énekünk, mely hozzá száll, kit dicsért minden ős apánk! Nevét kimondva, szerteszét vigyázni kell, meghalt, kit a kereszti híve áldozva lelt, mint rengeteg vadat, üldöz a német pap! Nem, ezt nem tűrhetem! Vesszen bűd életem, az ősi hit, a szent vallás, mely egyetlen birtokunk Ázsiából, apáink szülőföldéről, mely nyugtot, boldogságot adott nagy őseinknek,*

szabad leszen! . . . Sokan vagyunk! Küzdjünk meg a félvilággal, csak áldozatunk lüstje szabadon emelkedjék Hadúr felé! Engedni fogtok gyűlölt keresztimádók, vagy vesztek! . . .

— *Hát Etelka! . . . Hazudtam Irtisem! Feledni nem tudom! Szívem szabad? . . . Nem igaz! Hadúrért tette kézem! S mégis szívem ellen tenni nem lesz képes! Nem szabad szeretnem?! Tehet ő róla, hogy keresztyén? Szívemnek új vágya támadt. Őt szemlélni, hallani kedves szavát, szivni forró csókját, csak egyszer . . . egyszer átölelni, s aztán meghalni! A forró ajk után, oly jó lesz a hideg földben nyugodni!*

Lemondjak tervemről? Hadúr feláldozzam? Atyám örökségét, bosszúm elfelejtsem? Nem, nem! Ő nem lehet enyém! Kerülni fogom őt! Némulj el szívem! Ne követeled jogodat! Légy úr felettem értelem! Nyomd el a dobogó kebel vágyait. Csak egy lehet enyém, vagy ő, vagy hitem! Melyik legyen? Melyik legyen?! . . . Ő csak engem boldogít! . . . Tervem ha sikerül, milliók szívének ad vigaszt, enyhét! . . . Szívem, szerelmem egy nemzetért feláldozom! Etelkát én nem ismerem! Tied, tied vagyok Hadúr! . . .

(Folyt. köv.)

Szathmáry József.

Maris néni.

Nem tudom elképzelni, miért nem nősül meg né-mely ref. pap, mikor tehetné! Mondanak csak a káplánoknak, theologusoknak: mindenetek lesz, megnősülhetek; még a philosoph is előre tolná a nyakát. Mikor a családi érzület — ez a boldog érzelem! — már ifjú korunkban ennyire hevíti szíveinket, rabolja el álmainkat, nyugalmunkat, miért nem házasodott hát meg Samu bácsi? Gyakran ismételttem előtte e kérdést, de bizony olyan sovány volt arra mindedig a felelet, mint Samu bácsi kutyája, a Félix, a parochiális kutya. Vékonyka feleletet csak az a sok könyecsepp adhatott, melyet — mint később megtudtam — a cinteremben, az ő (Gecsemáné kertjében, titkon, keservesen elzokogott. Az ok tehát bizonyosan hűtlenség; ne bántsuk hát a szív behegedt sebeit! Különben Samu bácsi teljesen úgy néz ki, mint a többi nőtlen papok. A tökéletesedés összes feltételei szerinte is gömbölyedségben rejlenének ugyan, de ő maga, mint a templom egere, sovány keszeg módra sovány vala. Mint pap, predikálni természetesen a könyvből szokott, sőt tavaly karácsonykor elhanyagólván minden enemű segédeszköze, 5 lélekből álló híveihez így szólott: Tudjátok-e, micsoda nap van ma? «Szent Karácsony!» válaszolt Pista, a kondás. «Én nem!» kiált a bojtár. «No, fiam, kérdezd meg Pistától. Haza mehettek! Holnap papol a diák!»

De ha önként nem adta kezét Hymen láncába az öreg, meggyarapította őt az ég maga Maris néni tulipiros szeméjében. Ki volt ez a Maris néni? Nem okozott a falu lányainak nagyobb remülést a sorozás és rukkolás, gyermekeinek egy medve, mint e név hallása. A harangozó — szegény teremtés — nem reszketett volna úgy, ha januárban az utcán jeges vízzel zuhíjták nyakon, mint midőn Maris néni reá mosolygott, t. i. fogainak fehérségével tetszelgett. Ez a Maris néni nagy hatalom volt. Úr a parochián minden felett, úr Samu bácsi felett; ő volt a . . . gazdasszony. Mikor az iskolás gyermek először tanulja a nyolcas számot leírni s két kört épít egymásra, olyan forma kinézésű volt Maris néni karcsúsága, csakhogy a két gömb felé még egy harmadik is járult, a szemek, fülek, szájj és orr lakhelye, télben-nyárban, éjjel-nappal egy fehér csikos szőr kendővel hátra kötve, miáltal bár természetszerűleg is megérdemelte a «rend-

kivüli jelzöt, kétszer akkorára dagadt ki. Hogy a középső gömb teljesen kiegyenlítse az alsót, két parányi kezeckéjét legtöbbször csipőin pihentette. Szóval oly kövér volt, hogy cipője hegyét — bár azok csolnagnagyságúak voltak — sohasem láthatta, sőt a kötényt mindig a szolgáló Zsuzsi kötötte rajta. Elképzelhetetlen volt mellőle, kedves drága kis macskája: Fájvirág, melynek testéből, habár macska volt, 4 Félix is kitelhetett volna! Viselete a a rendes gazdasszonyi viselettől csak annyiban különbözött, hogy óriási cipőket viselt, mi által még itt is ellenkezett gazdájával, ki meg iszonyatos kalapokat hordott nyakán, okoskodván a vételkor úgy, hogyha az 54-es is 3 frt, a 64-es is, miért gazdagítsa a zsidót? veszi a nagyobbat!

Samu bácsi a házi béke kedvéért nem mervén egyéni véleményt kockáztatni. a két lélek teljes egyetértésben élt egymással; csak egy alkalommal tört ki közöttök a visszavonás átkos zivatara.

Az ólban gyönyörű szép sertés nyöszörgött, melynek néhaivá tétele, csütörtökre volt kitézve. Samu bácsi már előre megszopdosta titokban az ujjá hegyét, rágondolva ama nevezetes nap déli és esteli eseményeire. Ismerve azonban Maris nének abbéli gondolkozását, hogy élelmezés tekintetében mindig úgy cselekedett, mintha a hét sovány esztendő holnap kezdődne, egy pompás vacsora miatt, minőt máskor csak Kálmán napján élvezhetett. cselhez folyamodott. A szomszéd falu lelkészét családjával együtt meghívta disznótorra. E ropant államesint azonban nem merte bevallani, csak a dicső nap hajnalán, akkor is, midőn a disznónak, szerelmi suttogásnál edesebben hangzó sivitása elhangzott. Szörnyen sétált a konyhában. Már ötször állt meg Maris néni mellett, hogy megmondja. Nem merte. Újra kezdetét vette a nem jól eső séta. Végre, mint ki rettegve veszi be a gyógyszert, összeszorított ököllel áll meg, s pár remegő köhentés után így szól;

— Mariska, Kálmán szomszédékat meghívtam estére!

Az utolsó szót már nem hallotta Maris néni. A szomszédéknál már elfoglalták méltó helyüket parányi kacsói. Végig mérte tetőtől-talpig Samu bácsit. Ha a nélkül is karmazsin színű nem lett volna, mondhatnám, elvörösödött, szempillái elájultak. Némán nézte egy darabig a reszkető embert, s aztán egy óriási tapsra csapta össze kezeit, s így kezdte meg a textus nélküli predikációt:

— Ember! Szerencsétlen ember! . . . Hátha még nem késő! Megmondom, ne ölje meg! Meg lehet izenni, hogy nem kaptunk hentest! . . . Késő! . . . Már perzsel! Szerencsétlen ember! Oda van mindene! Hát megakarja étetni ezt a kis malacot is? Másnak arcára akarja rakni a mienkről ezt a kis húst? Mit eszik télire? Mit eszünk télire? . . . Ha csak egy jönne! . . . De kettő! . . . Én Istenem, istenem, egy egész had! . . . Éhes hadsereg jó, ember! . . . Én nem egyezem bele! Ide ne jöjjön senki! Értette! Ha jó, éhen marad magával együtt!

Ezzel becsukta ajkait, és siketnémasággal felelgetett Samu bácsi kérlelő szavaira. Hiába kérte, cirogatta! Hiába vette ki zsebéből a sárga, fehér babos óriás zsebkendőt, mely különben folyvást kifityegvén, Fájvirág legkedvencebb játékszere volt, hiába vette elő a legénykori portékát, hogy szemeihez emelgesse, midőn hivatkozott 25 évi zajtalan életükre, Maris néni nem válaszolt. Mit volt mit tenni, behúzódott az u. n. dolgozó szobába, hol különben Maris néni kendert s a szátvát, tyukborító kast tartotta, s büne felett elmélkedett a sovány ebédig, s ugyanezt cselekedte a «jól lakás» után, s szorongva gondolt ama percekre, melyben a szomszédék megjelennek. A mi történt, reményén felül volt, Maris néni pár perccel a vendégek megérkezése előtt, jól megozsonnáva, betegnek

tétette magát, s ágyba feküdt, iszonyú jajgatásban törvén ki.

Az érkezett papné azonnal átlátott a szitán, s megszületett a terv agyában, melylyel a szíves vendéglátást viszonzozza.

— Ugyan, ugyan Samu bácsi, szól, ne aggódjék felette, majd készítek én vacsorát. Ott a sok minden a konyhában. Rövid idő alatt kész leszek.

Ezzel kiment a konyhába, mely hirtelenében boncterem, s kórházzá is alakult; ott lévén ugyanis egy egész feldarabolt disznó, s jajgatván keservesen ágyában Maris néni.

— Maris néni, mi a baja?

— Jaj, jaj! A mellem, a torkom, nyakam, fejem! Átfáztam! Óh mennyire sajnálom! Itt vannak! Milyen jó vacsorát készíttettem volna! Mindenemet, ami csak jó, felraktam volna az asztalra. Mit fognak most vacsorálni?

— Semmi, semmi, Maris néni, azon segítek én. De egészsége, drága jó egészsége! Ki fog annak az áldott Samu bácsinak kedvére főzni, ha beteg lesz? Megkísérlem, hátha segíthetnék rajta? Zsuzsi, egy egész tál tormát reszelsz!

— Istenem, istenem, mit fognak vacsorálni? Jaj, jaj, jaj!

Zsuzsi tormát reszelt, a néném vacsorát készített. Maris néni jajgatott. Midőn az étek már készen voltak, a tál tele tormával, hozzá kezdett néném az operációhoz. Egész a füle tövéig rakta Maris nénit tormával, s egy vásszonnal leszorítva erősen lekötötte, mi közben folyvást mondogatta:

— Ez a jó, így jó, milyen jó lesz! Ne féljen lelkem Maris néni, meggyógyul, nem hal meg! Ez biztos szer, kihuzza a fájdalmat. Csak küldjön át értem máskor is.

Nem tudom, kóstolta-e már valaki a tormát ilyen alakban? Ha nem, ne kívánja tulajdonságát tapasztalni. Ha igen, heszélje el másnak is. Ha valaki beteg, még csak elviselhető, mert az égető fájdalmat, mit okoz, lehűti a tudat, hogy talán használ; de egészséges emberre, nem gondolok nagyobb kint, mint ezt. Csip, mar, éget, pokoli hőséget okoz, erős szaga megtölti az orrot, torkot; prűszköl, köhög a paciens, oly hősege van, mintha gőzfürdőben volna, szeretné magát lehűteni, de a kötelékek nem engedik, majd viszketegség veszi elő, de hiába kapdos ide s tova a kötelékek mit sem engednek. Eddig ámitásul jajgatott Maris néni, most fájdalomból. Jobbra, balra forog, szemei a torma hatása alatt könyekkel telnek meg, szája kiszáradt, s vizet inni uem szabad, kezeivel most nyakához, majd melléhez kap, de ép ebben a percben veszi elő a prűszkölés, s köhögés egyszerre, egyik sem történhetvén meg, csak egy nagyot lökődik az ágyon. Szeretné bevallani, hogy egészséges, de restelli. A roppant fájdalomhoz járul a düh, ama pazar készítés miatt, melylyel a vacsora előállt. Hiába tetette magát betegnek! Hozzá járul a pohár csörrenés hallása az első szobából. Azok ugyan jól mulatnak! Még talán a tanító is ott van! Zsuzsi átkozott nevelése s mi a legnagyobb, az a gondolat, hogy a gyógykezelést meg kell köszönni.

— Jaj, jaj, jaj!

— Ne féljen lelkem! Már pirosodik! Jól megizzasztja, s holnap reggel semmi baja!

— Az Isten áldja meg minden jóval, hogy így segít a szegény elhagyott betegem.

Ez éppen egy éve történt. A múlt héten Kálmán bátyámnál lévén, meglátogattuk Samu bácsit is. Egy cseppet sem látszik meg rajta a kövér disznó! Oda érkezünkben Maris néni beteg volt. De amint meghallotta,

hogy néném is velünk van, egyszerre kiugrott ágyából, egészséges lett, s olyan jó ebédet készített, melyre ő marasztott, hogy még most is sóhajtva emlékszem vissza rá.

Csak egy hibázott!

Füstölt marhanyelvet ettünk . . .

— Ejnye Zsuzsi, szóló Kálmán bátyám, hozz egy kis tormát!

— Nincs házunknál, kérem alásan.

— Hát hozz a faluból!

— Nincs falunkban, kérem alásan.

— Hát hova lett, hiszen tavaly nagyon sok volt?

— Valaki elhitette a néppel, hogy attól származik az a influenza, hát egy cseppig kiirtották, s a falu határára megégették.

Néném csak mosolygott.

Idem.

Jogász táncmulatság.

— December 6-án. —

A jogászok letették az első kollokviumot. Bizonyára nagy merészség kellett hozzá ilyen hamar neki vágni — gondolják a kollokvium szótól már is szorongó keblű theologusok — hiszen még el sem jött az ideje. Hogy merészség kellett hozzá, megengedem, de aggódó képzelődéseik eloszlátására felvilágosíthatom őket, hogy a feladat ezúttal nem volt szizifusi munka, sőt még egyház-historia sem, mert a studium csak egy rövid paragrafusból állt: 1. §. *Táncolni kiváló kivardtig!* A feladathoz tartozott persze még a lányok mulattatása, a mamák kedélyes hangulatban tartása, a papák virágos jó kedvre hangolása . . . de hát ezek már szükséges következményei voltak a főtételnek, melyek nélkül az egyetlen paragrafus végre sem lett volna hajtvva. S mondhatom, hogy ez az «egyetlen» paragrafus, mely folytonos szem előtt tartás okáért ott csüngött a «kaméliás rendezők» mellén, kitűnően be lett tanulva s teljes szabadsággal és pazar eleganciával (s a mi hallatlan a kollokviumok történetében: sígás nélkül) előadva.

De nem is csoda, ha az ilyen kollokviumra könnyen vállalkozik a jogász fiú s nem győzi bevárni a hivatalos határidőt, midőn azt Carneval ő méltósága kitűzni kegyeskedik, hanem a «jeles» eredmény reményében bátran kiáll a vikszolt parkettre a kedves kollokvál-tatók — a bájos táncosnők elé. Hja persze, mert most nem a komoly képű s szigorú hangú professorok előtt álltunk, hanem mosolygó arcú, cseresznye ajkú, csillag szemű tündérek előtt, a kik nem haragudtak meg érte, ha mi forgattuk meg őket amúgy magyarosan és jogászosan, az egyetlen paragrafus legkülönbözőbb, változataiban és eseteiben, sőt még azt is elnézték (mégpedig szívesen) ha a szóbeli tárgyalás közepén nagyokat ütötünk a cigány felmagasztaló piedestal oldalára.

Kérdezhetik e tehát nyájas olvasóim, hogy sikerült-e a mulatság? Mi azt mondjuk, hogy «kitüntetéssel» sikerült. S nemde bájos hölgyeim, önök is meg voltak elégedve? Mert ha nem csalódom, legmagasabb véleményük kinyomozásában, úgy az megegyezik a mienkkel, hiszen még reggeli 6 óra felé is ott jártak velünk a ropogóst, a három négyest meg-megtoldották a negyedikkel s bár ezen már csak 14-en álltak velünk a colone ba, (míg a másodikat 18 pár táncolta végig) azt hiszem-e tények teljes bizonyító erővel bírnak arra nézve, hogy magok is a mi véleményünkre szavaznak.

Pedig higgyék meg bájos hölgyeim (most már bátor vagyok megsügni) egy kicsit bizony szorongva néztünk mi a mulatság elé s képzeljük mitől féltünk: attól, vajjon a kedves «magácskák» eljönnek-e s leszünk-e szerencsö-

sek a jelesen elkészített paragrafust bemutatni és alkalmazni. S most nekünk hódolattal kell meghajlanunk magok előtt kedves tündéreink s ime lábaik elé rakjuk hálánk babérjait, hogy eloszlatták aggodalmainkat s mi fogantosithattuk azt a tudományunkat, mely többet ér minden jogfilozofianál s most megengedik, hogy egy csokrot köt-tetünk kedves neveikből s ezt a legszebb kamélia csokrot teszszük be állandó emlékül paragrafusos jelvényeinkbe az elhullott helyére. Ime, itt a csokor, gyönyörködjenek benne olvasóink is a mint azt a nagy Abécista reporter barátunk összeállította:

Antalóczi Margit (Varannó), Árvai Ilonka, Bogyay Vilma, Emödy Etelka, Katona Mariska, Kérészy Emma, Láczy Mariska, Láczy Olga, Mayer Babet, Ocsovszky Margit (Nagy-Mihály), Pavletits Vilma, Szinyei Mariska, Takács Margit (Örmező), Toppits Sophie (Tachau, Csehország), Zsindely Mariska.

A mamák pedig, kik közül többen szívesek voltak a kollokváltatás kedves szerepét elvállalni: *Dr. Finkey Józsefné, Katona Zsigmondné, Kérészy Istvánné, Láczy Lászlóné, Lázár Frigyesné (S.-a.-Ujhely), Pavletits Gyuláné, Philipp Károlyné, Takács Istvánné (Örmező), Tarnóczy Tivadarné, Tima Józsefné (Halász-homok), Zsindely Istvánné.*

Nem voltunk ugyan sokan, de a legpompásabban mulattunk; nem volt zsúfolva a terem, de nem is kongott az ürességtől, a táncosok nem veszték össze a táncosnők felett s a táncosnők se ismerhették meg színét se bizonyos kellemetlen konyhanövénynek. Minden táncosra egy táncosnő, minden kollokvensre egy kollokvál-tató, nem tisztamunka, nem boldog állapot volt e tehát? Igazán, mi minden héten vállalkoznánk egy ilyen kollokviumra. És mi is all ennek útjában? Mi nem, — s úgy-e bájos hölgyeim önök még kevésbbé. Tudják mit, rendezünk még a farsangon vagy négy ilyen kollokviumot, jöjjenek el mindenikre s akkor aztán teljesen tisztába hozzuk az 1. §. minden kigondolható fordulatait. Úgy-e eljönnek? Helyes, akkor au revoir! legközelebb január 10-én.

Pardon, bájos hölgyeim, mily feledékeny vagyok! Látják a fényes toillettekről meg sem emlékeztem, azt se mondtam meg, hány szívet sebeztek meg, azt se, hogy kinek adtuk volna az arany almát . . . pedig ime már kifogytam a papírból. De megbocsátanak, ha ezekről nem is fecsegek, mert a toillettekről nem is írhatok, olyan szépek voltak, meg aztán a gyémánt ragyogású szemektől nem is láttuk mi a tündérjelmezeket, elég volt a tündér arcokon elveszteni szemünk világát, — a sebzett szívekről sem szólhatok, mert ebben az érdekelt fél illetéktelen, — az arany almát pedig nem merem én magam odaitélni, mert félek, hogy lovagias háborút csinállok a paragrafus vitézei közt . . . csak egy szavam van tehát: viszontlátásra! bájos hölgyeim, január 10-re hozzák el a barátnőiket is!

Franczi.

EGYLETI ÉLET.

1. „*Az irodalmi önképző-társulatban*“ november 8-án járt az «Elégia» című pályakérdés. Beérkezett 10 pályamunka. Jutalmat nyert a 10. számú «Egy anya halálára» címmel; írta *Szilva Béla*, III. é. joghallgató. November 22-én járt le az «Óda» beadási határideje, s beadott 9 mű, melyek közül a bíráló-bizottság jutalomra érdemesnek egyet sem talált, hanem a nehéz kérdés helyett kitűzött egy másik költői műfajt, nevezetesen „*költői levelet*“ február 11-iki határidővel. — December 3-án adattak be a pályamunkák a Tompa Mihály költészete s Tolnai Lajos bírálata című kérdésre és pedig benyújtott 2 mű, melyek jelenleg még bíráló-

lat alatt vannak. A társulat ismét megragadta a kezdeményezés zászlaját egy nemes ügy érdekében; nevezetesen megindította egy ifjúsági bál tartásának a Károlyi-alap javára. *Ladányi Endre*, III. hh. tett indítványt arra nézve, hogy a társulat valami mulatságot rendezzen, s egyúttal egy ott felolvasandó humoreszkre 5 frt pályadíjat tűzött ki. A társulat abban állapodott meg, hogy ifjúsági bál tartását fogja indítványozni, mely hangversenyyel köttessék egybe (ennek eredményéről alább bővebben szólunk). A humoros felolvasás című pályakérdés a Ladányi díjával ki is tüzetett s a beérkezett 7 mű közül díjazásra és felolvasásra lett ajánlva *Juhász László*, II. é. hittanhallgatónak «A kötelezvény» című humoros elbeszélése.

6. A „*jogász-egylet*” következő pályakérdéseket tűzte ki:

1. A „*statisztikából*”: «Adassék elő a magyar ipar helyzete statisztikai szempontból főbb vonásaiban. Különösen fejtsék ki, mik az okai kézműiparunk hanyatlásának és akadályai gyáriparunk erőteljes fejlődésének.»

2. A *magyar magánjogból*: «Vázoltsassék az 1848-ig fennállott magyar örökösödési rendszer s fejtsék ki, hogy ide vágó törvényeinket és szokásainkat mért nem állíthatta vissza az 1861-iki országbirói értekezlet?»

3. A *magyar közjogból*: «Királysággá lévén a magyar állam, mely külhatalmak kísérlék meg függetlenségének megtörését?»

4. A *magyar alkotmány és jogtörténelből*: (ismételten) «Adassék elő az 1790—91-iki országgyűlésnek, mint újabbkori alkotmányos életünk alapjának 1. szelleme, iránya, és történeti lefolyása; 2. fejtsék ki, mi befolyással voltak az itt alkotott törvények későbbi alkotmányos életünkre és prof. egyházunkra; 3. mutattassék ki, hogy ezen törvénycikkek között melyek azok, melyek ma is érvényben vannak, s melyek azok, melyeket az idő szelleme vagy átalakított, vagy tovább fejlesztett, s a fejlődésnek minő fokán állanak azok ma?»

Mindenik kérdés díja külön-külön 25 frt, a pályamunkák, az egylet alapszabályai szerint, május 1-re nyújtandók be.

A kölcsönök ügye még mind ez ideig sincs eldöntve. A jogi kar ugyanis három feltétellel fogadta el a jogászegylet által ajánlott módosításokat: 1. hogy 300 forintnál nagyobb összeg kölcsönökre ne fordíttassék. 2. hogy jótállók helyett csak tanuk szerepeljenek a kötvényeken, 3. hogy mindazon bizottsági üléseken, melyeken pénz kérdéstről van szó, a jogi kar dékánja jelen legyen, illetve elnököljön. A december 8-án tartott jogász-gyűlés a 2 első feltételt elfogadta, de a harmadikat, mint autonómiájának csonkítását, nem volt hajlandó alapszabályai közé venni, hanem e helyett azt proponálta, hogy az utalványozás előtt mindig a dékán elé terjesztessék annak részletes feltűntetése, hogy ki mi címen kapott kölcsönt. Hogy mi lesz már most az eredmény s mikor lesz megoldva a kényes ügy, igazán nem tudjuk.

APRÓ HIREK.

— *Báró Vay Miklós* ő excellenciájának előfizetését: 100, azaz egyszáz forintot, a legmélyebb köszönettel felvettük. E hivatalos nyugtánk mellett csak ama forró kívánságunknak kell kifejezést adnunk, hogy ő excellenciája még sokáig legyen a mi biztató csillagunk, büszkeségünk és gyámolunk!

Felelős szerkesztő: *Finkey Ferenc*.

— *Ifjúsági bál 1891. január 10-én*. A mi oly régen nem volt már, ez évben ismét életre kelt: az ifjúsági bál. Az irodalmi önképző-társulat nov. 16-ára ifjúsági közgyűlést hivatott össze s indítványozta, hogy a Károlyi-alap javára az egész ifjúság tartson egy nagyszabású táncmulatságot, s még nagyobb siker végett kösse össze azt hangversenyyel. Az ifjúsági közgyűlés magáévá tette az indítványt, előleges költségekre megszavazott személynként 50 krt s a bál elnökéül felkérte *Kun Béla* jogtanár urat, ki azt készséggel el is vállalta: alelnökökül megválasztotta *Szathmáry József* széniort és *Rácz Kálmán* alkönyvtárnokot s választott melléjük 16 rendezőt az egész ifjúság köréből u. m. a theologusuk közül: *Bodnár Béla* segélyegyleti elnököt, *Miskolczy Endre* karelnököt. *Vass Józsefet*. *Gaskó Gyulát*, *Kiss Zsigmondot*, *Süthő Kálmánt*, *Juhász Lászlót*; a jogászok közül: *Zsóry György* jogászegyleti elnököt, *Finkey Ferenc* önképzőköri elnököt, *Nemes Andort*, *Mogyoróssy Bertalant*, *Bajusz Józsefet*, *Nemes Istvánt*, *Inczedy Bélát*; a gimnázisták közül *Kécsy Péter* VIII., és *Németh Kálmán* VII. o. tanulóit. A rendező-bizottság azóta nagy tevékenységet fejtett ki úgy a bál, mint a hangverseny érdekében. A hangversenyre az énekar- és önképző körön kívül a városi szépnem köréből is megnyert egyeseket a közreműködésre, úgy hogy a hangverseny előreláthatólag nagy műélvezetet fog nyújtani a hallgatóságoknak. A meghívók már szétküldték a szelrőzsa minden irányában. A hangverseny programja még nincs véglegesen megállapítva s ezért csak január 10-én esti 1/2 8 órakor (ez a mulatság kezdete) fog kiosztatni; mi azonban megsughatjuk olvasóinknak, hogy a hangverseny *körülből* következő számokból fog állani: 1. Az ifj. énekar szereplése; 2. *Bajusz József* jh. szaválata; 3. *Macskássy Sándorné* úrhölgy magán éneke zongorakísérettel; 4. Humoros felolvasás *Juhász László* hh. től; 5. *Maklár Ilonka* kisasszony magán éneke, zongorán kísérve *Zsindely Mariska* kisasszony által; 6. *Sovány Dezső* jh. szaválata; 7. Az ifj. énekar szereplése, kísérve az ifj. zenekar által. A program változatos, még sem igen hosszú, tehát táncolásra is jut elég idő. A bálon *Radics Lajos*, a híres miskolci cigány fogja húzni a talp alá valót. A nemes cél érdekében is kérjük olvasóinkat, hogy az igazán fényesnek ígérkező mulatságot el ne mulasztassák becses megjelenésükkel támogatni.

— *Herceg Windischgrätz Lajosné* ő kegyelmessége a jogász-bál alkalmából egy díszes és értékes nagy csillárt ajándékozott a jogász-egyletnek. Az egylet küldöttségileg köszönte meg a szép ajándékot.

— *Nyilvános nyugta és köszönet*. A sárospataki jogászegylet által, folyó hó 6-án — saját alapítójának gyarapítására — rendezett táncmulatságon felülfizettek: *Br. Vay Miklós* koronaőr, főiskolai főgondnok 10 frt; *Herceg Windischgrätz Lajos* 10 frt; *Láczay László* 8 frt; *Dr. Kun Zoltán* 7 frt; *Dr. Ballagi Géza* 4 frt; *Herpei Károly* 4 frt; *Szinyei Gerzson* 3 frt; *Nemes Ferenc* 3 frt; *Kun Béla* 3 frt; *Takács István* 3 frt; *Lázár Frigyes* kapitány 3 frt; *Philipp Károly* 3 frt; *Dr. Finkey József* 2 frt; *Dr. Szánthó Gyula* 2 frt; *Kun Pál* 2 frt; *Warga Lajos* 2 frt; *Debreczeni Bertalan* 2 frt; *Utassy Károlyné* 2 frt; *Vay István* 2 frt; *Trócsányi Bertalan* 2 frt; *Kapitány János* 2 frt; *Szulovinyi Gyula* 2 frt; *Katona György* 1 frt; *Molnár Lajos* 1 frt; *Tima József* 1 frt; *Koch Ernő* 1 frt; *Nemes Sándor* 1 frt; *Pap Imre* 1 frt; *Lánczy Béla* 1 frt; *Urbán Dezső* 1 forinttal. Fogadják a nevezett urak, a jogászegylet nevében, forró köszönetünket.

Mikecz István,
ellenőr.

Peterdy Károly,
pénztárnok.

Tartalom: «Néhány szó a jogász-egylet érdekében» *Szilva Béla*. — «A halálbüntetésről.» *Kusza Béla*. — «A jénai egyetemről.» *Tüdős István*. — «Megtört sugarak.» — a. — a. — «Szív és ész.» *Szathmáry József*. — «Maris néni.» *Idem*. — «A jogász-táncmulatság.» *Franci*. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

Főmunkatársak: *Gaskó Gyula*. *Szilva Béla*.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 58. szám. —

Elkeresztelési indítvány.

Főiskolánk ifjúságának mindenkor egyik kiváló sajátsága volt az, hogy részint lélek-, részint testképzés céljából egyleteket alapítva és tartva fel, azokban élénk részt vett s a helyi viszonyok miatti sajnos hiányokat ezek által iparkodott pótolni. Figyelme mindenre kiterjedt s egy testvér intézet sem tudja az önképzés annyi eszközét felmutatni, mint épen a mi főiskolánk. És mi mégis egy hiányra vagyunk bátrak figyelmeztetni az irányadó köröket. Az eszme nem új, régen felvetette azt a szükség érzete, s hogy mi most ismétljük, az csak annak a jele, hogy a szükség ez irányban még mindig nem szűnt meg.

Ha valaki az értesítő alapján mérlegelni fogná az akadémiánk által szakképzettség tekintetében elért tényleges eredményt, azt hisszük, a jogász-egyletnek kellene adnia a pálmát. Hittanhallgatóink részéről csak két-három akadémiai pályakérdés az, mi e tekintetben felmutatható, míg a testvér facultás ezek mellett, saját kebelében is tűz ki és old meg pályakérdéseket, tart jól sikerült vita-versenyeket, segítve tagjait minden irányban az önképzés útján haladni. Hogy aztán az alkalmat csak a kisebbség iparkodik felhasználni, míg a többség rideg közönnyel fordul el attól, az kétségkívül sajnos dolog; de azt constatálnunk kell, hogy jogászainknál meg van a szakképzettség lehetősége, míg nálunk theologusoknál, ez jó részben hiányzik.

Hogyan, hiszen köztudomású, hogy náluk az egyleti élet iránti érdeklődés s a hivatásukkal összefüggő munkaszeretet sohasem hiányzott; a nem köteles egyletek mindenikében a tagok túl nagy többsége a hittanhallgatók sorából kerül ki? Ennek igen egyszerű oka az, hogy a szakképzettség megszerzésére tényleg módja és alkalmá nincs. Az irodalmi önképző céljával nem egyezik meg ennek tért engedni s ha valaki mégis bővebb tanulmányozásra adja magát egy vagy más studium körében, eredményét asztalfiókjában hevertetheti a nélkül, hogy sikere által buzdítást, hibáit illetőleg, figyelmeztetést nyerhetne. Pedig nincs kétségünk benne, hogy a mikor az irodalmi társulat pályakérdéseit kevés kivétellel hittanhallgatók szokták elnyerni, a szakképzettségre is volna kedvük és hajlamuk.

Van ugyan egy úgynevezett «theol. önképző-kör»-ünk, mely a szónoklattan tanárának buzgó vezetése mellett, kétségkívül nagyon erős és fejlesztő hatással van tagjaira, de a mellett működési köre zárt és csak egy studiumban nyújt az önképzésre alkalmat, épen e miatt csak a két felsőbb évfolyamnak kínálkozik. A másik egylet, mely theologiai jelzővel bír, a «theol. segélyegylet». Bár mennyire nemesnek tartjuk is a rendeltetést, melyet a lelkesedés és áldozatkészség e gyümölcse teljesít, kénytelenek vagyunk constatálni azt is, hogy csak egy ifjúsági banknak fontosságával s jelentőségével bír, de ezen kívül semmi irányban sem adhat életjelt magáról, mert célja tisztán a hittanhallgatók segélyezése.

E kettőn kívül nekünk theologusoknak nincs más egyletünk s ez az oka aztán, hogy a szakképzettség terén nagyobb eredményt nem mutathatunk fel. Pedig az alkalom meg van rá, hogy megszerzhessük az erre való eszközt. Kereszteljük el a theol. segélyegyletet «theol. egyletté» s reformáljuk új nevének megfelelőleg. Buzgó elődeink nagy lelkesedéssel s áldozatkészséggel gondoskodtak utódaik anyagi javairól, mi vigyük előbb s segítsük szellemi előhaladásukat. Ők sok fáradsággal s nemes kitartással megveték alapját a theol. segély-egyletnek, melynek jótékony hatását csak az képes kellőleg méltányolni, ki ismeri a «szegények iskolája» hallgatóinak viszonyait, mienk legyen az érdem, hogy munkájuk eredményét tovább fejlesztettük. Ez elkeresztelésért, azt hisszük, nem fognak perbe fent, ha a kellő buzgóság nem fog hiányozni alant.

A renoválandó egyletnek kettős volna a feladata, u. m. a theologiai önképzés előmozdítása és a segélyezés. Amaz történnék felolvasások és vita versenyek, emez, mint eddig kölcsönök által. Működési köre a studiumokat illetőleg, nem volna megszorítandó. Az egylet alaptökéje megengedné azt, hogy a kiválóbb művek jutalmaztassanak s így a munka vívná ki a maga jogát a segélyezésben, a minnek szabályait pedig mindnyájunk szegénysége miatt nehéz volna megállapítani.

Ez egylet, mint a hittanhallgatók szellemi életének gyújtója, hivatva volna aztán arra, hogy a theol. facultást képviselje, s az őt illető mozgalmakat megindítsa és vezesse. Hogy csak egyet említ-

sünk. Hazai prot. lelkészképezdénk mindenike szinte vetélkedett azon, hogy október 31-ike emlékének s a reformáció megindítója s legnagyobb alakja iránti kegyeletének, minél nagyobb lelkesedéssel áldozzon. Mi nem tettük, nem csak azért, mert eddig a körülmények is akadályoztak, hanem most mikor lehetett volna, azért is mert nem volt oly egyletünk, mely hivatásánál fogva megindítója és vezetője lett volna a mozgalomnak. E hármasság céljátán önként magával hozná a testületi szellemnek erősebb kifejlését, s bizonyára sokakban az iskolai studiumok iránti melegebb érdeklődést is.

A közönynek e lapokban is említett példájától én nem tartok. Senki nem tagadhatja meg önmagát s így nem lehet az, hogy theologusaink többsége legalább érdeklődéssel ne viseltessék az egylet működése iránt s legalább a kisebbség ne iparkodjék azt a saját javára, szakképzettségének növelésére fordítani. Attól sem kellene tartanunk, hogy az erőknél ilyen elfoglaltatása miatt a legfőbb küzdőterén, az akadémiai pályaversenyeken nem fognak megjelenni küzdők, mert ez nem az erőknél elforgácsolása, sőt ellenkezőleg erősítése lenne. Megpróbálkozván kisebb kérdésekkel, nagyobb eredménnyel fejthetünk egy, már terjedelmesebb, s nagyobb kívánalmakkal fellépő tételt is.

Főiskolánk vezérhatóságának egyik leghivatottabb szószólója lelkes szavakban kötötte egykor lelkünkre, hogy iparkodjunk szakképzés által egy vagy más tudományok mélyére hatni, mert csak ilyen szakképzett embertől várható az, hogy tudománya körében igazán kiváló, vagy éppen korszakot alkotó művet, hozzon létre. Fejtegetéseit, melyekben a szakképzettség előnyeit kimutató, itt ismételni nem akarjuk; de ezeket be nem látni lehetetlen annak, ki alaposságra törekszik. Már azok is, kik megindíták azon mozgalmat, melynek eredménye a theol. segélyegylet, érezték a szakképzettség szükségét s a segélyezést önképzéssel akarták párosítani. A mozgalom azonban később más irányt vett. A szükség ma sem kisebb; legyen mienk az érdek, hogy azt megszüntettük. Indítsuk meg a theol. segélyegyletnek reformálását, melynek végcéljaként az önképzés lebegjen, hisszük, hogy ez nem csak előnyünkre fog válni, hanem érdemül is fog betulajdoníttatni. Ne hiányozzék a buzgóság s elismerik majd, hogy ezen kor méhe sem volt meddő.

Benevolus.

Mit tehet a tudományos felvilágosodás támadásai ellen a vallás érdekében a catholicismus?

Nem igen van korunknak egyetlen elfogulatlan gondolkozója sem, a ki át ne látná, hogy a dogmatikai kérdéseknek tisztázatlan és a gondolkozó észszel igen sokszor ellenkező volta miatt, mennyire a vallásos krízis szélére jutottunk. Azok, a miket némelyek a keresztyéniségtől elválasztani nem tudnak, a miket éppen a legfőbb igazságoknak is szerettek emlegetni a vallásban, azok a felvilágosodás által alapjokban megtámadva, sőt

lerombolva; maga a keresztyénség megdőbvenve áll meg e romok felett, s mint a tengeren kitört viharban a tanítványok, oly kétségbeesetten kiáltanak Krisztushoz: segits Uram, mert elveszünk!

Ez a jajveszékelés leginkább illik a catholicismus szájába, mert neki van legtöbb félteni valója s talán még saját léte is komolyan van fenyegetve. Mert hát alkalmas-e a catholicismus a műveltebb rétegek vallásos szükségleteinek kiellégítésére?

A catholicismusnak jellemző vonásai ezek: a) a vallás lényegét külsőségekbe helyezi s azok végrehajtásának s illetőleg használatának a lélekre csodás befolyást tulajdonít; b) polytheistikus elemeket vett fel magába s Istennek imádatát háttérbe szorította; c) az emberiség előhaladását akadályozza, mert mereven ragaszkodik a hagyományokhoz, azoknak nevében az elméket és szíveket lenyügözni s örökös kiskorúságban tartani törekszik.¹

Ezeket a jellemvonásokat pedig a felvilágosodás szelleme magában absorbeálni nem képes. A külsőségeknek, a lélekre csodás befolyású dolgoknak kora lejárt. ha valaha úgy épen napjainkban van legtöbb értéke az igaznak, a léleknek s a mi nem a lélek szava, az «mint zengő érc és pengő cimbalom,» csak pusztába kiáltott szó, nyomtalanul elenyész. A vallás a lenyügöző formásokat már nem tudja megtúrni magán a szellem lerázza a bilincseket s szabadságra tör. Polytheistikus elemekkel sem tud megbarátkozni a XIX. század, az a század, melynek legnagyobb baja éppen az, hogy egy Istent is alig akar hinni, ez az istentelenség kikiáltott század istenné emelt emberek előtt (Mária, József, a szenteknek végtelen sorozata, no meg a «csalatközhatlan» római pápa) imádatlalt leborulni soha sem fog s az utána következők még kevésbé. A haladás kora elhárít útjából minden akadályt s ha ilyen akadályul ismeri fel a hagyományokhoz mereven ragaszkodó, a szellem birodalmában is, zsarnoki uralomra vágyó catholicismust, azt előbb-utóbb elsepri maga elől s oda temeti az emberiség többi romjai közé. «A gondviselés ellen vétkeznek azok, a kik azt a fejlődés eszközlésében betűimádatukkal akadályozzák.»² Ez a bűn büntetés nélkül nem maradhat!

De hát ugyan nem hajlandó-e a catholicismus feladni ezen jellemvonásait és haladni a műveltséggel együtt?

E kérdésre semmivel sem felelhetnénk természetesebben, mintha megvizsgáljuk a catholicismusnak éppen ebben a században, a legrohamosabb szellemi haladásal dicsekvő században viselt dolgait.

A francia forradalom leveretése után visszaállították a pápai hatalom. A fontainebleau-i concordatum (1813 jan. 25.) megkötése és Napoleon szerencse-csillagának elsötétedése után VII. Pius az eltiport papuralom feltámadásának és fényesebb jövőjének édes reményeitől boldogan bevonult az örök városba (1814.). A lenyügözött szellem erőszakos eruptioja megtaníthatta volna a pápaságot arra az igazságra, hogy a szellemet bilincsekbe verni nem igen tanácsos és mit tesz? Nem alkuszik meg a tudományos haladással, hanem álúttakon akarja megfojtani a fejlődő gyermeket, uiaálni akarja a keresztyéniséget. A cég igen kecsgettető és nagyszerű volt; hazánkban is a hazaszeretet és egységes nemzet jelszavait írták fel zászlójukra az unio apostolai és a megtámadott vallásosság védelmét hirdették, mert — mint Hille Ágost, slukkenauai káplán mondá — «az evangeli-

¹ Szász Domokos: A vallásos eszmék története. Kotoszvár, 1870. 188. l.

² Simén Domokos: i. m. 70. l.

kusok az ő új szabású filozófizmusokkal alul megássák az evangéliumot és ennek talpigazságait. A jelszó hatott és a protestánsok is kezdtek az unióról komolyan gondolkodni. Egy *Bátori Gábor* («Az evangéliumi ker. tolerancia» 1822.), *Kölcsey Ferenc* («Élet és literatúra»-ban), *Pap István* («A vallási egyesülés ideája» 1823.) stb. szívesen üdvözölték az eszmét s készíttetni kezdték az egyesülés útját. De a ravasz terv csakhamar kitűnt. Hiába hirdette *Guzmics Izidor*, az unio legtekintélyesebb kath. harcosa nagy fennen, hogy «a religió az igazságos kritikától soha sem félhet» («Élet és Literatura», II. k., 10. rész); nem lehetett észre nem venni, hogy ezzel az egész ajánlattal csak magába akarta olvasztani a kath. egyház a protestantizmust a végre, hogy a felvilágosodás szellemével szemben annál erősebben támadhasson. A terv nem sikerült és csak azt a meggyőződést meríthette be'őle a világ, hogy a katholicismus a felvilágosodás szelleme ellen haragra készül.³ A harc azonban — talán a gyengeség érzetében — elmaradt, csak magában igyekezett megszilárdulni, erőt akart gyűjteni a katholicismus. És ekkor jön ezen belső erőgyűjtés betetőzéseül, a hierarkhia koronájául a *vatikáni zsinat*, a mely nyíltan tudtára adja a világnak a maga álláspontját a műveltséggel szemben a *pápa csalatkozhatlanságának dogmájában*, a mely így hangzik: «Tanítjuk s isteni kinyilatkoztatáson alapuló hitcikké — dogma — határozzuk! hogy a római pápa, midőn hivatalosan — ex cathedra — szól, azaz midőn az összes kereszténység pásztora- s tanítójaként szerepel, legfőbb apostoli tekintélyével a hit vagy erkölcs tanát, az egyetemes egyházat kötelezőleg meghatározza, isteni segedelem által, mely neki szent Péter személyében meg lőn ígérve, azon *csalatkozhatlansággal bír*, melylyel, hogy az egyház birjon, midőn ez a hit- és erkölcsstanát meghatározza, az isteni megváltó akarta; s azért a római pápának illetően *határozatai* önnön magukból, nem pedig az egyház beleegyezésével, *megmáshthatlanok*» (Const. I. de Eccl. Chr. cap. IV.). De a csalatkozhatlansági dogmát is megszorította magára a pápára nézve — mintha félteni lehetne őt is a felvilágosodástól — ezt mondván ki a 80. §-ban: „A római pápának nem lehet és nem szabad az előrehaladás-sal, a liberalizmussal és a civilizációval kiegyezkednie és ahoz alkalmazkodnia.“

Ennél az eredménynél már egészen bátran megállapodhatunk, ebben van letéve a katholicismus jövőjének egyedüli alapja. E század eléggé változatos képe kétségtelenné tette azt, hogy a katholicismus a maga jellemvonásaiból soha egy hajszálnyit sem hajlandó engedni, arra semmiféle művelődésnek befolyása nem lehet. «Róma mindig Róma marad. Nem feled soha. Nem adja fel főérdekét soha. Nem hajolhat meg soha. Az alkudozás az idővel másnak élet, neki halál. Róma összeomolhat, de nem engedhet.»⁴

A katholicismusnak egyetlen alapdogmája a tanító egyház, a hierarkhia. A «fensőbb katholicismus» nagyszerű frázisának szószólója, *Hoványi* szerint is, «a hierarkhia elvét kell magasztalni és a mi földolog, elfogadni,»⁵ *Guzmics* is a hagyományt és az egyházat tartja a földolognak és nem a szentírást, *Maistre gróf* így nyilatkozik: «Én a hierarkhiát a dogma elé tenném, any-

nyira szükséges az a hit fentartására,»⁶ *Champagny* szerint: «az egyház nincsen egy tartományhoz és egy püspökhöz sem kizárólag lekötve, hanem egyedül a pápához.»⁷

Az ilyen nyilatkozatokat ismervé, biztosan és elfogulatlanul megállapíthatjuk a katholicismus szerepét a tudományos haladással szemben.

A katholicismusnak fejlődnie lehetetlenség, hiszen ő maga tiltakozik a vatikáni zsinat idézett határozatában a haladás ellen. A katholicismusban *tudományos theológiáról*, a mely össze akarná egyeztetni az egyház tanát a külvilággal, a műveltséggel, szólni egészen felesleges, sőt lehetetlen, miután a theológiának ott csakis az képezheti a feladatát, hogy legfőbb igazolja a pápai kibocsátványok helyességét, de kritikát gyakorolni a létező állapotokra, az egyház tanaira s ennek alapján tán új nézeteket alkotnia nem lehet, nem szabad. A mi egyszerű dogma jelleget nyert, az örökre dogma marad, mert «szentelt dogmatikus szekrény nélkül elröpül a keresztényenség dicső magva»⁸ s az egyház egyszer kimondott véleménye örök és megmáshthatlan igazság. Sőt nagyra vannak a kath. írók azzal, hogy a katholicismus «igazságot» ad, a protestantismus pedig csak «nézeteket» produkál.

A katholicismus az újkor vívmányait el nem fogadhatja, azok ellen tiltakoznia legszebb kötelességeül ismeri. És okosan cselekszik. Ha «az egyházi élet alapformái annak isteni szerzőjétől adattak,» akkor mindent, a mi ezzel ellenkezik, kárhóztatni kell. A katholicismus csak kettő között választhat: vagy elfogadja a tapasztalat által kétségtelenül bebizonyított újkor igazságokat s akkor egész régi csalatkozhatatlanságát megtagadja: vagy ellenáll az újkor kísértő szellemének s duzzogva átkot szór a szellem minden újabb fuvallatára. Mindkét esetben buknia kell. A körülményekkel meg nem alkudhatik, mert akkor egész rendszerét le kell rombolnia, egész multját önmagához következetlenül megtagadnia, a mivel csak az elítélt protestantismusnak adna igazat. Ha pedig mindent megtagad, a mit az újkor vall, a mit a tudomány létrehozott és a világosság bántó fénysugarai elől bagoly módra a középkor sötét barlangjába vonul: akkor túléli a haladó világ és arra iöbbé hatása nem lesz. Mindkettő öngyilkosság, a mi pedig kikerülhetetlen, mert nincs egyetlen felvilágosult, igazán művelt ember, á ki jó katolikus volna; s a mint szabad emberből soha sem lehet jó rabszolga, férfi sohasem válhatik naiv gyermekké: úgy a szabadság édességét ízlelt emberből, a saját eszét használni tudó halandóból sohasem lehet az egyház engedelmes szolgája, a ki lemondjon istentől adott legbecsesebb kincsének, az igazi isteni szikrának, eszének használásáról.

Semmivel sem jellemezhetném jobban és zárhatnám be a katholicismusnak a műveltséggel szemben indított támadó szerepének s jövő sorsának fejtegetését, mint ha idézem *Altieri Henrik* bibornoknak Németországra alkalmazott eme szavait: «Igy múlni ki önmaga által, saját belső szükségés fejleményeinek következtében veszni el: ez a bosszú nemtőjének műve!»

Rác Kálmán.

³ Az egész «uniovitályt» részletesen ismerteti *Filó Lajos* a Sárospataki Füzetek 1860. évf. 481—95, 631—59. l.

⁴ *Heiszler József*: «A legközlelebbi mult és hatása.» Sárospataki Füzetek. 1861. évf. 42. l.

⁵ *Hoványi*: «Fensőbb katholicismus» 75. l. Hoványi a fensőbb katholicismust nem a tudományosságban keresi, hanem a hierarkhiában. Hát az alsó hol van?

⁶ *Hoványi*: i. m. 62. l.

⁷ *Hoványi*: i. m. 64. l.

⁸ *Hoványi*: i. m. 31. l.

TÁRCZA.

Búcsú 1890-től.

*Elmentél ó év Isten hírvél . . .
Eredj, csak menj, hisz senki sem maraszt.
Magasztalást nem fogsz te hallani,
De lesz reád, tudom, elég panasz.*

*En nem dicsérlek, mert be nem töltéd,
Meg nem valósítád nagy álmimat:
Előbbre nem vivéd a századot,
Mely összeroskad már a gőg miatt.*

*A népeken ma is csörög a lánc!
S a trónok, mint a dudva, díszlenek;
Báldnyimádó a nép még ma is,
Járomba hajtják földi istenek.*

*Hegyvert kovácsol milliók keze,
Megvédni néhány gyáva mumiát,
Kiknek szavára béke, harc terem,
S az anya sírva vesztí el fiát.*

*Egy kis csoport a milliók között,
Mint kis hajócska széles tengeren,
Előre tört, de azt se tűrhetéd,
Hogy, mint a többi, jobb, dicsőbb legyen.*

*Melyhez köt engem drága, szent kapocs,
E' nemzetet előbbre nem vivéd,
Ez szolgál most is és szegény, pedig
Egykor két tenger hordta szét híré.*

*Láncot nem hord igaz, de rongy szalag
Van a nyakán és még kevély reád;
Úgy tűri mint a jól táplált öl-eb,
Nem hogy letépné, szétszakítaná.*

*Hazám, hazám, szép multú nemzetem!
Hol van szívedből annyi szép erény?
Vitéz valúl te és nem ily tunya,
Békébe, harcba bátor és serény.*

*Meddig tűröd, hogy ősi szárnyaid
Egy átkos faj lenyírja szüntelen?
Ki ott járhatnál mindenütt elől:
Hátul kullogsz mindig a versenyne.*

*A te új éved óh mikor jön el?
Vagy megszokád már, hogy vezessenek,
Nem tudsz magadtól lépni egyet is?
Járszalagod letépni nem mered?*

*Ne, óh ne is tépd! Várd a míg lehull,
A míg eléd repül a sült galamb;
Míg érted jönnek majd a nemzetek,
S megkondúl házadon a vészharang.*

(Berczel 1890. December 31.)

Szikszay András.

Hit és szerelem.

(Beszély).

(Folytatás).

Máskor olyan csendes volt a liget. . . A tölgy leveleinek susogását, a dolgoz méhek csendes zümmögését nem zavarta semmi, csak az olykor-olykor megcsendülő madár dal, s a bokor árnyában búsuló gerle szomorú bűgása. Nem járt itt élő lény, csak a dalos madarak, virágról-virágra repdeső himes lepék s a tisztán játszadó nyúlak.

S most egyszerre népes lett a liget. Füstölgő oltár körül ember csoport áll, férfiak, nők vegyesen. Az arcon az áhitat fensége honol. Összekulesolt kezeiket az égre emelve imát rebegnek az ajkak. Hadurnak áldoztak! Irtis fehér hosszú talárban, fején díszes virágkoszorúval az utolsó imát mondja el! Közötte szép fehérbe öltözött, piros rózsafüzérrel feldíszített leánykák szolgálnak föl.

Ők szítják a tüzet; ők adják a táltos kezébe a leölt állat feldarabolt részeit. A négyszögű oltár baloldalán éneklő papok állanak mellettük, mások kürt s dobbal kezükben.

Félkörben veszi körül a nép az oltárt. Köztük van Vatta is, arcán a boldogság el nem titkolható jeleivel. Boldog, hogy Istenének áldozhatott, imát rebeghetett! De a boldogság sugárzó öröme mellett ott van az arcán a benső harc, a folytonos küzdelem eredménye, a halványság is. Önmagát legyőzni nehéz, szívét legyőzni még nehezebb! . . .

Egy siró gyermek az, kit minél jobban csendesít, annál jobban sir s követeli a megígért s megáhitott tárgyat. Lelkében Hadúr képe mellett ott van az Ételkái is. Mindkettő nagy hatalom már! Hit és szerelem! A veleszületett s az éveivel folyvást erősülő hit, s a hirtelen támadt, de már hitével egyenlő nagygyá, hatalmassá vált szerelem. E két hatalom küzd szívében egymással; melyik lesz erősebb? Melyik hatalmasabb? Ajka hitének ad elsőseget, szíve dobogása szerelme mellett bizonyít.

Elhangzott már az ima Hadúrhoz, el az ég, föld, tűz és víz szelleméhez, dobok pergése, kürtök rivalgása vegyül a nép utolsó kérés énekébe.

Lejött Irtis az oltár lépcsőjéről s egy árnyas fa alatt ülő ékes ruhába öltözött ősz felé közeledett. A jós volt ez. A megölt fehér ló belső része előtte hevert a földön s figyelmesen vizsgálja azt. Az erek különböző futása s a részek épsége előtte a jelek, melyekből jós igéit összeállítja. — Társam, szolt Irtis hozzá, kit Hadúr bölcs lélekkel s éles látással áldott meg, mit mondott a zsiger; népünk jövője milyen lesz? Boldogság vagy bánat osztályrésze?

A jós felemelkedett, szemét az égre irányozva, lassú mormolás után ily szókra nyitja föl ajkát:

Szeretve van, kedvelt e nép Hadúr előtt,
Nagygyá, e föld biztos urává ő teszi;
Míg zöld levél virúl e szép hegyormokon,
Míg csak arany halásztól hullámos a föld,
Míg csak virág terem a selymes réteken,
Míg édes bor csepeg Szerencs vidékein:
Itt boldogulni fog mindig a nagy magyar;
Erős hatalmas lesz több ezred éven át.
De néha-néha majd az ég sötét leszén,
Manó hatalmat nyer a hármás bérceken,
Jönnek nehéz napok, kemény vihar-csaták,
Foszlanyra szaggatott zászlónkra gyász tolúl.
«Árpád segits» kiáltnak majd a sík mezők,
«Hazánk oda» jajgatnak majd a bérctetők,
De elveszni hazánk, Hadúr nem engedí.

És jöni fog, kiért kiált az árva nép!
 Ez lesz a jel: Nagyot dördül az ég, a föld,
 Füstöt bocsát az ősz Kárpát hegyormain,
 Halbó Tiszánk majd zúg, s kicsap a gátakon,
 És támad új vitéz. Árpád nevébe jó!
 Fénylő acél villan, kezében kopja száll!
 Szívében tűz; dörgön kiáltja «föl Magyar»
 Ágaskodó lován repül a délceg hős,
 Utánna ősi hun, s vitéz magyar sereg.
 És tart a harc! A vér patakként csörgedez.
 Piros leszen a nap tányéra, vér piros!
 És fut Manó s kiált «Ne bántsát az ősz magyart!»
 Az ég csatáz vele! Dicső Hadúr vele!
 És újra nagy leszen a nemzet, a magyar.
 Zászlója föllobog büszkén a hegytetőn,
 Dal váltja föl a jajt, sarló a kardokat,
 És szép hazánk örökre béke földje lesz!

A nép örömrivalgása fogadta a jós szavait. Hadúr szeretete, a jövő boldogsága felvillanyozott mindenkit. Boldogan sietett mindenki kosarához, s lelkes dallal ajkai-
 kon széledtek el a ligeten, hogy az áldozat sikerét vig
 áldomással ünnepeljék meg!

— Nem tartasz velünk Vatta! kérdé Irtis.

— Majd később! Jolán jósolni fog nekem, meg-
 hallgatom.

Szép barna lány vállt ki az oszló sokaság közül. Fekete szemei élénk fényben égtek, arcán bús melázás honolt. Megállt Vatta előtt, s ráfuggesztvén szemeit, dal-
 lamos hangon szólott hozzá:

— Uram, nevem Jolán; szülöm nem ismertem. Mint árva nőtettem fel az ősz Irtésnél én! Jövönk, s a sors Hadúr kezébe van, s azt ő a jobb tenyérre írta föl, mutasd kezéd!

Letérdelt Vatta előtt, s a felé nyújtott kezét vizsgálja. Hangja remegett:

— Piros erek, hosszúk! Uram ez szerelem Uram szeretsz A szíved nem tied többé! Jobban szeretsz, miként lehet szeretni lányt. A harmat a levélt, párját a kis madár. Szép csillag az eget, földünk a nap-
 sugár úgy nem szeretheti, miként te szíved őt. Ajkad nagyot sóhajt. Szemed az árulód . . . De kit imád lelked, jobban szeret téged; ő ég, neved suttogják ébren ajkai, téged ölel, karol álmába' mindig ő. Mint szomjas utazó a hűvös ér után, vágynak remegve ajka csókodért.

— Őh mond tovább! Mily szép! Tovább, tovább!

— Szavad parancs. Beszédem csak jelen uram; jövőd borús képét most festik ajkaim: Kicsinyke pont hűvely ujad tövén: halál. Éltes rövid leszen, ha nem vigyázzsz reá! Útad, melyen haladsz, örvénybe visz uram. Terved, mi nyomja szívedet, tudom.

— Ki volt az áruló? Ki mondta meg neked, mi csak még szívben él, csak terv? Az nincs tenyerembe árva! Mond ki az áruló nevét! Vérére szomjazom!

— Csak csendesen! Ne légy heves! Még áruló magyar nem volt, s nem is leszen. Véletlen az, mi fölfedé-
 előttem azt, mi elrabolja éjete, álmatok. Irtis, a vén táltos nevelt fel engemet. Megáldja érte majd, óh áldja is Hadúr! Imádom őt, csak élteért remeg szívem! És im . . . az ősz veled veszélyes útra tért! . . . Az álma volt az áruló, az beszélt el, mi tervetek Őh iszonyú! . . . Kiirtani a keresztthivöket! . . . Ne tedd meg azt! . . . Tervetek nem sikerül . . . életetek veszélybe jut . . . Kiméld meg őt. Hisz élte már rövid. Erőszak oltja el. Beszéld le őt Uram! Én láttam álmomban kiontva véretek!

— Álmod csak álom volt, valóvá nem leszen! Féltő szíved beszél! Amit teszünk, azt férfiak teszik. Erős a kéz, bizzál kardunkban jó leány! Már lombot hajt az

ég, már tette kész e szív! S ha úgy lesz is Hadúrért halni kéj!

— Ne, óh ne tedd! Még egyre kérek én. Szerelmedet ne áldozd fel, ne szép jövőd. Tied lesz ő, s te boldog ő vele! A mennyt varázsoljátok majd a földre le. Mi szép lesz az! . . . Mi boldogság mosolyg reád! . . . Szép kis lakod mennyország a bérc alatt. Egy szép mosolygó nő, kitarva karjai . . . Az ajka csókra kész. feléd, feléd kacag! . . . Vadászni voltál, fáradt vagy, a csókja vár. Pihenni sem kell most, erős vagy újra már. Vad harcba mégy, egy csók édes talizmánod . . . A kard, a kopja elkerül: szeretve vagy! . . . Szép homlokod a gond ekéje szántja föl; egy csók . . . a gond repül . . . barázda nincs többé . . .

— Tovább! Beszélj! Oly szép! Tovább, tovább!

— Aztán egy gyermek, szép göndör hajú, kicsiny fiú! . . . Gyügyögve tartja majd apró kezét feléd! . . . «Apám, apám!» mondják cseresznye ajkai . . . Most már öledbe van, cirógat, édesget; bajszod, szakállad játékszer. Nagyot kacag, ha megrángatja s mondod: «Fáj, ne bántsát fiam!» Megcsókol, rád borúl! . . .

— Tovább, szívemnek jól esik. Tovább!

— Szép úgy-e, szép? . . . S mindezt eldobni van erőd? Mint pára oszlik el a szép jövőd, ha nem hajolsz, ha nem teszed meg azt, ha megvetett szavam! . . . Egy szép mennyország így, halál jövőd amúgy! Ha nem kiméld meg a galamb ősz fejet, kiméld meg ezt, ne áldozd fel szerelmedet! . . .

— Ne mond tovább, minden szavad talál, csábitón jó fülembe. Feleség . . . gyermek . . . de hát Hadúr? . . . Csak egy lehet enyém! Vagy ő, vagy a hitem! Melyik legyen, melyik? Repedj ketté szívem! . . . kiált Vatta, s gyors léptekkel tűnt el a fák között.

— Vatta! kiált a lány utánna. Elment . . . Mi lesz ősz apámmal? . . . Beszélni fogok a leánnyal, hátha elvonhatja ez átkos tervtől szívét! Ha Vatta nem lesz vezér, a nép magától kezdeni fél, s nem lesz semmi a dologból! . . . Miféle kiáltozás az? Mintha leány sirást hallottam volna? . . . Nagy ég! . . . Etelka itt elfogva! Mi lesz vele? . . .

A megzördült bokrok közül Etelka alakja tűnt ki, utánna két csatlós, kiknek arcát öröm foglalta el. Ezek voltak örül kiállítva, hogy az áldozat alkalmával meg ne lepje őket senki, s hogy azt, kit észrevettek, hogy után-
 nok lesett, elfogják. Így került a kezükbe Etelka. Öröm-
 kiáltásaikra a mulatók mind elösiettek.

— Társak — szól az egyik — a berek alján járt e leány, mindent látott, halál reá!

— Utánunk lesett — tódította a másik — kereszt a nyakában; elárulhat, halál reá!

— Halál reá! — zúgott a nép.

— Vatta! Vatta! Hát nincsen itt, kiált Jolán. Megmentheti! . . . Ha a leány elvész, tervem bukik. Megkeresem, bárhol legyen! s sietve távozott azon irányban, merre Vatta eltűnt.

— Ne bántsátok! esengett Etelka. Mi vétkem, nem tudom!

Irtis megdöbbenve állott ott, arcán a benső küzdelem dúló vonásaival. Jól tudta, hogy Vattát tervében e lány szerelme gátolja, az tartja vissza a cselekvéstől. Mióta a leánnyal találkozott, azóta lett álmódzóvá. Órákig elült egy helyen, fejét kezébe hajtva. Ez a leány a gát, mely az esemény bekövetkezését akadályozza. Most mily jó alkalom volna, hogy elveszítse. Ölesd meg, szólj értelmé; Vatta csak hite hatalma alatt lesz. De hát a leány oly szép, oly ifjú, talán szerelme hozta e helyre? Mily nagy fájdalom lesz Vattának, ha érzelme

árgya ily gyászos módon hal el! . . . Mentsd meg, sugta szíve!

— Híveim! szólott. Ne hirtelenkedjünk. Megfontolás legyen tettünk vezére. Ily ifjú életet a sirba zárni le, megfontolás nélkül, szégyen átok leszen.

— Egy veszszen el inkább, kiált a sokaság, mint mi. Halál reá!

— Gondoljuk meg, ő Miklós leánya! . . . Jerünk kissé félre, hallgassuk ki az öröket, s itéljünk higgadtan. Addig Temes vitéz a lánnyal itt marad!

Rosz kedvvel ment a nép Irtis után, Temesre bizván Etelkát.

Ott állt a lány, arca fehér volt, mint a hó, álomnak tűnt fel előtte a való, reszketett, mint a nyárfa levele. Remegő ajkai bús panaszra fakadtak.

— Fogoly vagyok. Miért? Ki mondja meg nekem? Veszélybe életem, közel van halálom! Virág szedni jöttem, magányt kerestem én, az erdő csendjében álmodni álmokat, elmerengve szöni édes ábrándokat, nyugalmat keresni, elvesztett nyugalom. Mióta ösmérem, folyvást csak őt látom, ébren, alva, éjjel felőle álmodom. Kicsiny szobám máskor édes daltól zengett, azóta zárda lőn, szomorú néma lett; helyem nem találtam, nyugalom nem leltem. Csak őt, csak őt látni, enyémnek mondani, gyötrő gondolatom, egyedüli vágyam . . . Majd munkát kerestem, a munka enyhet ad, ha gyötrő gondokkal, búval telt a kebel. Fonnai kezdettem el. Nem ment, orsóm lehűlt, elszakadt a fonál, hiszen gondolatom máshol, körülte járt.

— A kertbe mentem el, kicsiny virágimmal beszélni, ő velük, kedves társaimmal. Most néma volt minden! . . . A rózsza nem leszelt, szomorún hajtja le sötétpiros fejét; lombok közé búj el. Szegfűm elfeledte most édes meséjét, illatos rezedá szerelmi bűt említ: mint csalta meg egykor, hogy szakadt meg szíve, midőn a lilium narcis-hoz szegődött, annak örök társa, kedves szeretője; hajdani ruháját, kék bársony virágát azóta nem hordja, a barna szín illik szíve mély bújához. A víg ibolya is máskor mindig nevet, versenyre hívja föl kacagva az eget; a víg ibolya is bánatos lett mostan, mélyen behuzódott a bokor tövébe.

— Vigaszt nem találtam, enyhet ott nem leltem, máshol kell keresnem, máshol feltalálnom régi nyugalomam, csendes boldogságom.

Az erdőbe jöttem. Hiszen itten máskor dalt hozott ajkamra a víg madár ének, ha a lombok alatt zöld pázsiton ülve tarka virágokból koszorút kötöttem, bokréttát csináltam! Csengő madár ének, lombok susogása, kis patak csörgése máskor megvigasztalt. Mily nagyot kacagtam, ha a pajzán viszhang vidám énekemet tompán megújrázta, s visszaénekelt rám a távoli bércről . . .

De nem úgy történt most! . . .

A zöld lombok alatt nyögve bűg a gerle, jó párját keresve zokog a vadgalamb, mindenütt keresi sehol sem találja; szerelmi bűt beszél, susog a zöld levél, fájdalmat tolmácsol madár piczi szája.

Hol találok meg hát régi nyugalomam? Megkérni mentem el a csacska csermelyhez beszélje el nekem, mit nem tud a galamb. A locsogó habok gúnyolódva szóltak, elfutottak tőlem, elutasítottak, menjek a virághoz megmondja az nékem, hogy mit vesztettem el, mi van a szívemben.

Virágszedni jöttem, hogy tőle meg tudjam, hol van nyugalomam, régi boldogságom?

Kék harang virág volt első a kit kértem. Harangját megrázta, nem tudja mi bajom. Az ibolyát kértem, az sem adott választ, gyöngyvirághoz jöttem, maga mellé hívott, megnyitotta száját s elkezdett beszélni. Beszél

szelelemről, tényes mennyországról, ölelő karokról, üdvötadó csókról s beszéde oly kedves, jól esett lelkemnek dobogó szívemnek.

Mig beszédén kissé merengve álmodtam. vad kéz riasztott fel, egy férfi jött hozzám. Durván kiáltott rám, elhurcolt engemet s széttörte álmomat, legkedvesbb álmomat . . . Fogoly vagyok! Miért? Ki mondja meg nekem? Veszélybe életem, közel van halálom. Meghalni ily korán, nehéz, nehéz nagyon. Hiszen szívemben még álom s remény vagyon. Álom s remény . . . Mi szép! . . . Beteljesülne még? . . . Azt mondta gyöngyvirág, mesélte kis szája . . .

Mig Etelka így beszélt csendesen, a nép meghozta az ítéletet. Irtis ellenállása mit sem használt s most visszajött, hogy végrehajtsák azt.

— Leányom, szólt fájdalmasan Irtis, átkozd meg sorodat, fejed fölött a pálca eltörve, meg kell halnod. Készülj utolsó órádra s imádkozzál.

— Ne, oh ne bánts atyám, adjatok kegyelmet! Én nem tudom mit vétkeztem!

— A szentháromságra

— Halál reá! kiált a nép.

— Ne bántsatok! Ha van szívetekben irgalom, kegyelmezzetek! . . . Tekintsetek ifjúságomra, még nem életem, tavasz virul szívemben! Ne foszszatok, ne foszszatok meg életemtől! . . .

— Halál reá!

— Mindenre a mi szent, jövő boldogságtokra kérlek, ne bántsatok. Ártatlan vért ontotok! . . . Irtis, te ismered atyámat, gyászos lesz öregsége, megreped szerető szíve, ha egyedüli vigasza, egyetlen gyermekétől, fosztjátok meg. Azt sem tudom mi a vétkem ne bántsatok . . .

A nép már-már megszánta a sirva könyörgő leányt, a nők könyezve kéri a férfiakat. «Ne bántsatok, ne bántsatok,» midőn egy komor kinézésű férfi, Körös, hirtelen kivállik a tömeg közül, karját megfogja s durván taszítja le a földre a leányt.

— Ne késlekedjünk, szólt. A mi életünk több mint az övé. Ha elbocsátjuk; ma szabadok vagyunk, ki tudja, holnap hol lehetünk. Hány lélek vált meg testétől ilyfajta árulásra? Leány, ha nem imádkoztál, már késő! Kunoss, jer s szűrd le!

— Nincs hát segedelem? Ártatlan vér fog ömleni? Egy gyöngye nőt seuki sem véd meg? Mily csend. A nők zokognak, Irtis könyeit törli. Mindenki sajnálja a szerencsétlen leányt, de rajta segíteni nem tud. A törvény szigorú parancsol a szív érzelmeinek. Ily ifjan, ily korán kell meghalnia. A nyiló rózsabimbót is megszanja az érző szív, ha letörve látja, hát még egy szép ifjú leányt, ki erőszakosan vész el?!

Etelka térdre esett. Nem sirt már. Szíve túl áradt a fájdalomtól. A nagy fájdalom pedig nem ismer könyeket, halkan imádkozik:

«Atyám, bocsásd meg nékies, mer tne tudják, mit cselekesznek!» s bezárta szemeit.

Kihúzza már a kard, mellette áll már a gyilkos, már felemelte a villogó acélt . . . midőn megzördül a bokor, sápadtan, süvegnélkül, zilált hajjal, égő szemekkel, lihegő kebellet fut közéjük Vatta, követve Jolántól s messziről hörgőn kiált:

— Ne bántsatok! . . . Ne

A nép s Irtis öröm kiáltással fogadják őt. Etelka feláll, égre emeli szemeit s nagyot sikolt:

— Vatta! . . . Ments meg! s a kiállott lelki küzdelmeiktől fáradtan a hozzá siető ifjú karjaiba dől.

(Vége köv.).

Szathmáry József.

A kötelezvény.

(Humoreszk).

Jelige: „Ő megtette kötelességét, ő mehet.“
Shakespeare.

«Hárman valának együtt» egy elegánsan butorozott salonban: Philomeliomena, Eulália és Zsuzsika... Eulália a kényelmes pamlagon elterülve, mosolyogva eregeti a finom cigarett kékes füstgyűrűit; Philomeliomena egy kiterített ív papírra igen fontoskodó, nagyon komoly arculattal s határozott betűkkel ír; Zsuzsika pedig, ki a *triumfeminatus* között a legszebb, legfiatalabb és legnaivabb, de egyszersmind a legszerelmesebb vala, az ablak függönyei közé állva, sir.

Ime, ez a helyzet signaturája!

De hát miért cigarettézik a mosolygó Eulália, miért ír a fontoskodó arcú Philomeliomena, és miért sir a legszerelmesebb Zsuzsika? Ezek mindenesetre, alapos, ügybevigó, de nem könnyű kérdések. Mi okozhatta a három testvér ilyen különböző lelki állapotját?

Ha okosak akarunk lenni, előbb egy indiskrét dolgot kell kikutatnunk. Nevezetesen a matriculát kell kézre kerítenünk, olyanformán azonban, hogy «a dámák diadala a farsangon» be ne következzenek.

Borzasztó dolgokat beszél ez a matricula.

Philomeliomena, az a komoly, ráncos arcú hölgy, még akkor született, mikor a magyar nemzet a csaták oroszlánja lett a szabadságért, azért az áldott, édes szabadságért. S a nemes hölgy ezelőtt 42 esztendővel szívta magába a szabadság érzelmét, a mennyiben még Hymen láncait sem akarta magára öltetni. mert szerinte, jóllehet rózsásak és édesek ezek a láncok, mégis csak láncok és így a szabadságról táplált nézeteivel nem egyezők. Azért maradt ő pártában, mert szabadság nélkül, miként — a lybiai puszták oroszlánja — nem tud élni. A rossz nyelvek ugyan mást mondanak. Azt mondják, még csak kísértő sem volt, a ki szabadságérzetét megrendíteni csak távolról is megrendíteni akarta volna, s hogy minden este, reggel így imádkozna: „*Ís vigy engemet a kísértetbe és szabadíts meg ettől a nagy szabadságtól.*“ No, de a rossz nyelvekre nem szoktunk mi adni semmit (!)

A finom cigarett füstjét mosolyogva fuvó Eugeniáról is sok mindent összedarálnak a rossz nyelvek, hogy bizony ő kisasszonyosága sem mai gyerek már, hogy a Schmerling korszak alatt látta volna meg először ezt a fényes napvilágot. A kor világnézte őt is hatalmába kerítette, a mennyiben az osztrák sógorok iránt ma is nagy vonzalommal viseltetik és hogy a régi jó időkben valami csinos, göndörhajú zongora mesterrel duettbe ő is dalolta volna, hogy: «a szökés párosan, óh mi édes, óh mi szép!» a mit azonban annyival inkább nem hihetünk, mert ez a dal maga is egynehány esztendő. Elég az hozzá, hogy Eugénia nagysám egy 36 esztendő, csinos fiatal, barna kis lány.

És Zsuzsika? A síró Zsuzsika? Ő róla még a rossz világ is csak annyit tud mondani, hogy 18 esztendő kis szívecskéjében már eljött a virágakadás ideje s hogy ez a napsugár a gimnázium mathesis-physika professzorának, Pál tanárnak szemeiből villant volna ki szívének fakadó rügyeire. S az igazság érdekében még azt is meg kell említenünk, hogy Zsuzsika a két nagyobb hajadonnak nem édes testvére. A kedves mamájuk volt testvér, s így ők testvér gyerekek, *árva, függetlenek és dadók.*

Igen, óh igen!

No, valahára tüleltünk ezeken az indiskrét dolgo-

kon, a nélkül, hogy a triumfeminatus a hajunkba vagy, a mi még kellemetlenebb, fülünkbe kapaszkodott volna. Különben most nem igen érnek rá. Életbe vágó dolgokkal foglalkoznak. Nem a cigarettézést, írást és sírást értem, mert most mást cselekesznek. A fölé a bizonyos íráská fölé hajolva tanakodnak, a mi náluk egyenlő a csendes veszekedéssel.

Most Philomeliomena szólal meg: Én már aláírtam, nos Lulu azt hiszem, te vagy az idősebb, te következel.

Én? kérdi meglehetősen indignatioval Eulália nagysám... Hát aláírjam?

— Persze, hogy alá! — contrázik rá Philomeliomena.

— Csak azért se — replikázik a kis, legszerelmesebb Zsuzsika.

— Te Zsuzsó! hallgass! — inti őt feddőleg a triumfeminatus legkomolyabb tagja, az átszellemült arcú Philomeliomena.

— Én nem írom alá — mond Zsuzsika.

— Én se! — kiált Eulália.

— *Muszáj!* — harsog a szabadságszerető Philomeliomena alt baritonja.

De hát csak nem váltót akarnak aláírni ezek az ártatlan kisasszonyok?

Még ha csak váltót írnának alá!? Sokkal nagyobbat tesznek ők! Kötelezvényt írnak alá. Szörnyű egy hivatalos kötelezvény. Ilyenformán hangzik:

Kötelezvény.

Mi, alólírottak, teljesen épséges észszel, egészséges gondolattal és egyenesen a legszabadabb akarattal fogadjuk, illetőleg kötelezzük magunkat, hogy férfi szemek mérgesen csalogató nyilai ellen véd- és dacszövetiséget kötünk; a férfiak kísértéseinek a legszilárdabb közönyösséggel fogunk ellenállani; férfiak szavának soha hinni nem fogunk; a férfiakat, mint ártatlan nemünk kegyetlen elnyomóit megvetjük, utáljuk, gyűlöljük; s szabadakaratomkat, melylyel a felséges úr Isten ajándékozott meg bennünket, egy szeszélyes férfi indulatainak soha alá nem vetjük, s ha talán valamely gyilkos tekintetű férfiú kísértésbe hozná valamelyikünket, a nem kísértettek azt a legteljesebb erejükből igyekezendének a kísértő körmei közül és hálójából kiszabadítani, vagyis röviden szólva: szerelmesek soha nem leszünk, férjhez soha nem megyünk.

Isten minket úgy segéljen!

Kelt stb ...

— Nos Lulu, irod-e már?

— Jó no, mond ő a stoikus nyugodtság legközönyösebb hangján, úgy sem lesz erre a kötelezvényre szükségem, aláírom Hol van?

— Itt!

— Helyes. — Tessék! s az aláírt kötelezvényt Philomeliomenának, a tintába bemártott tollat Zsuzsikanak adta át.

— No Zsuzsika, szeretsz-e te minket? kérdi Philomeliomena.

— Még ilyet kérdezni is? Ti voltatok második mamám, hát hogyne szeretnélek?!

— De képes volnál e minket egy hitvány férfiért elhagyni?

— Hát — mondja vontatottan és elpirulva Zsuzsika — nem tudom én, vagy mi?!

— Nem? kérdi a két furia — pardon — kisasszony egyszerre, hát nem tudod? Hát elhagynál egy férfiért? De ha már minket nem szeretsz, legalább a sportokat: színház, lóverseny, korcsolyázás, concert, bálakat szeretned. Látod Zsuzsika, egy férjes nőnek ilyen helyekre

anélkül, hogy meg ne szólnák, nem lehet menni. És te egy férfiért elhagynád a sportokat. Jól van no! Ha nem írod alá, nem jöhetsz velünk a ma esti concertre. Ha férjhez akarsz menni szoknod kell az önmegtagadáshoz, unalomhoz és magányhoz.

— Alá kell írnom, — monologizál magában a leg-szerelmesebb Zsuzsika — mert ezek a haragos né-
néim még megteszik, hogy nem visznek el a ma esti
concerttel egybekapcsolt táncmulatságra. pedig Palkó már
meg is angazsirozott a II-ik négyesre. Majd fenhargon
folytatá: «Ugyan ne haragudjatok hát lelkeim, hiszen
alá írom. Szeretlek benneteket, jobban, mint a világ
összes férfait.» S ezzel beütötte a tollat a patriarcha-
lis tintatartóba. s míg finom. nőies vonásokkal írta a
nevecskéjét, csak arról gondolkozott, hogy: «de ám
Palkót az egész világnál jobban szeretem.»

— Jól van? — kérdi a könnyelmű legszerelmete-
sebb kis leány mosolyogva.

— Jól! Lelkem! Jer ide, hadd öleljünk, csókoljunk
meg. Jó vagy te, szeretsz bennünket... Le a férfiak-
kal, éljenek az emancipált nők! S a csókok végtelen
tömege szakadt a Zsuzsika hófehér bár, de jelen pillá-
natban szerencsétlen nyakára.

— És most servus! kedvesem! — mondá Philo-
melioména — jer Eulália, a ruhát próbáljuk fel. Ma
este — minthogy a kötelezvény védi különben könnyen
lobbanó szívetem — szép akarok lenni. Mily jó is lesz
csalogatni a férfiakat, hallgatni vallomásaikat és kika-
cagni őket. Hahaha!

Zsuzsika magára maradt, nevetett, sirt és gon-
dolkozott.

Kopogtattak.

— Szabad!

— Alázszolgája Nagysádkám.

— Jó napot — mond félvállról Zsuzsika.

— Egyedül?

— Igen! — felelé ártatlanul.

— Szeretsz? — kérdi hevesen és gyorsan Pál ta-
nár úr, a gimnázium mathesis-physika professora.

— Kimondhatatlanul, — susogja a Pál karjaiba
omló Zsuzsika.

— Enyém leszel tehát? — kedves, aranyos boga-
ram te? — mondja a gyönyörtől kipirult arcú pro-
fessor.

Mintha mély, rémes álomból ébredne fel, úgy nyi-
totta ki e szókra Zsuzsika a szemét.

— Istenem! — mit tettem? Megfosztottam maga-
mat a boldogságtól, aláírtam azt a szerencsétlen köte-
lezvényt, susogja halkan, s mutat az asztalon fekvő alá-
írt kötelezvényre.

Pál hirtelen átfutja a kötelezvény soraikat. Lángba
borult arca elsápadt egy kissé, de aztán földrengető,
homéri kacaj reszketteté meg a salon napsugaras le-
vegőjét.

Hanem Zsuzsika csak tovább könyezik.

Ne sirj aranyosom, nincs semmi baj. A kötelez-
vényt majd csak megsemmisítjük valahogy.

De hogy?

Én így gondoltam, és sugott valamit a síró kis
aranyosnak.

Mintha borús felhő elvonul az égről, úgy derült ki
a Zsuzsika arca is. Táncolt, tapsolt örömeiben. Ah be
jó lesz! Oh mi szép lesz! Kedves Pali, hát igazán sze-
retsz te engemet?

— Ha nem teszed a mit mondtam, mindjárt nem
szeretlek.

— Jól van az, megyek már... Pá Palkó! Sok
szerencsét az izzasztó munkához.

— Valóban izzasztó munka lesz — mondja a ma-
gára maradt Palkó — no de Isten neki, meg kell tenni,
ki kell szabadítanom azt a kis bolondos leányt a mar-
kukból már a saját érdekemben is.

S azzal odament a finom kristály tükör elibe, ki-
csipte magát úgy, hogy a logaríthmus táblája is meg-
bámulta volna.

Belépett Eulália.

Pál az *udvarlás Istenének* segítségül hívása után hoz-
záfogott a nagy s élethevágó munkához, izzadt; mint
egy favágó; szavalt, mint egy Spartacus; sóhajtott, mint
egy zephir; térdelt, mint egy gladiator s győzött, mint
egy Napoleon.

— De engemet kötelekék kötnek, folytatja a meg-
sebzett szívű 36 esztendő barna kis lány s «nem eresz-
tenek ezek a láncok.»

— Ah, kérem a boldogság közeledtének tudata erőt
fog adni Nagysádnak, neked, te gyönygös gyémántom,
s szét fogja tépni azokat a láncokat piciny kezeivel.
Ügy-e remélhetek?

— Jó, no — hisz maga ellenállhatatlan, majd meg-
gondolom a dolgot.

— Ügy, úgy ígérje meg nekem, hogy teljes erejé-
vel oda fog működni, hogy az az ómenes kötelezvény
megsemmisüljön.

— Igérem, és...

— Pecsételje meg egy csókkal, az első csókkal,
arról a reszkető pici piros ajakról.

— És az ígélet megpecsételtetett nem egy, de 100
csókkal. Pál úgy látszik el volt veszve. A csókok özö-
nébe fült volna bele, ha szerencséjére be nem lép a
legvénebb gyémánt, a gyémántok Cohinoorja, a komoly
Philomelioména.

— Szent Isten, Lulu! mit művelsz? Hát ez a foga-
dás?! kiált fel a vén hárpia megrémülve, s talán irigy-
kedésből is.

— Óh kérem — sietett válaszolni a professor úr,
eleresztve karjai közül Euláliát — ő nagyságát a ma
esti I-ső négyesre engagiroztam meg és a hajtűjét iga-
zítottam.

— Gondolom, — mond a kételkedés eltitkolhatatlan
gúnymosolyával arcán Philomelioména — de ajánlom ön-
nek tanár úr figyelembe venni a kötelezvény eme passzu-
sát: «és a férfiakat, mint ártatlan nemünk kegyetlen elnyo-
móit megvetjük.» Ha talán kísértetbe akarná hozni Eulá-
liát, úgy a megvetés hatványozott mértékben fog az ön
szépen megfésült fejére szállani. — Lulu hová mégy?

— Megyek lelkem, a konyhában lesz dolgom...
«Ejnye, csak már a szerelmesek négyesére, a II-ik né-
gyesre engagirozott volna meg ez a Palkó»...

Ketten maradtak.

— Atya Úr-Isten, adj erőt a legnehezebb munká-
hoz, a legvénebb csont megpuhításához, sóhajt a legér-
zelmesebb hangon Pál tanár úr, azzal hozzáfogott a leg-
nemesebb elhatározással, a legnagyobb hévvel, a legiz-
zadtabb homlokkal, s teljes két órai izzadtságos fárada-
s után a legteljesebb kudarc lett az ő «osztályrésze.»
A kudarc után, melyet annál inkább érzett, mert a Phi-
lomelioména legyezőjével nem épen kellemes érintke-
zésbe jutott kiborotvált arca, Pál tanár «partra szállott,
levonta vitorláját», azaz felállott térdelő helyzetéből,
megtörülte izzadó homlokát, s újabb erőt gyűjtött a be-
következendő ostromra.

«Férfiat énekelek, dallok dalt,» mert Pál tanár rop-
pant hevesen támadott. A ragyogó jelzők voltak katonái,
a suttogó sóhajok suhogó kardjai, a sűrűn cupogó kéz-
csókok dörgő ágyui, lécszög alakra kicsapott bajusza volt

a dárdája, maga pedig a hadvezér. A beveendő vár a Philomeliomena ő nagysága 42 éves szívecskéje.

— Philomelioména, ne taszítson el lábától! Oly jó itt nekem. Oly jó lenne itt nekem meghalni, haldokolva susogni azt, hogy «szerellek.»

— Pál úr, hát csakugyan szeret maga engemet?

— Óh Philomeliomena! Mint Spartacus Flaviát, mint Rómó Juliát, mint Bánk Melindáját, mint a csicsérgő madár a zöld lombokat, mint a zöld lombok a tavaszi napsugarat, mint a napsugár a harmatcseppet, mint a harmatcsepp a fűszálat, úgy szeretlek én téged aranyos Philomelioménam, meg is engagiroztlak a ma esti III-ik négyesre.

— A II-ik négyest jobban szerettem volna, no de így is jó lesz. Hát széttépjem a kötelezvényt?

— Ha szeretsz, szét fogod tépni karesú ujjacskaiddal.

— Igen, de ehhez a másik két aláíró beleegyezése is szükséges.

— Hívd őket együvé, térden állva fogom mindannyijukat megkérni, hogy oldozzanak fel tégedet, ha azt akarják hogy boldog lehessenek *te veled.*

S Philomelioména kiment, hogy összehívja a nemes aláírókat.

Pál tehát *megtette kötelességét*, letörülte térdéről a port s felsóhajtott: Nem hiszem, hogy egy VI-ik gimnazistának egy 9 jegyű számhoz a logaritmusait kikeresni olyan nehéz lenne, mint ez az én küzdelmem vala; nem hiszem, hogy Napoleon nagyobb győzelmet nyert volna a három császár háboruban, mint én a három leány meghódítása által. Már az elvesztegetett időt, a legyező ütést, az izzasztó küzdelmeket nem bánom, no de a ki-keményített ingemet és galléromat sajnálom.

... A három ő nagysága összegyűlt.

Pál egy erős szónoki dikciót vágott, melynek végző pontja ez vala: a ki azt akarja, hogy *egyik testvérük* boldog lehessen azáltal, hogy a kötelezvény megsemmisítetik, álljon balra.

Philomeliomena volt az első, ki balra állott.

— Nekem — mond Eulália magában — érdekemben áll, mert az az *egyik testvér* én vagyok.

S ő is balra állott.

Zsuzsika kezdett egy kicsit confidenskedni. Jó, no! — mondá fennhangon — én voltam az, a ki a legcsökönnyösebben irtam alá a kötelezvényt, én nem saját érdekemben, de a *ti érdekek*ben beleegyezem.

S a kötelezvény ezer darabra szakadt Pál kezében.

S most öltözzenek nagysádek, nekem is át kell öltözködnöm, mert egészen kiizadtam az engagirozásban. Hogy is lesz csak. Igen! I-ső négyes. II-ik négyes. III-ik négyes. Csókolom kis kezeiket! Azaz, hogy még egyet!

Azzal oda lépett a legszerelmetesebb Zsuzsikához, átölelte izzadó karjával s mondá: «Van szerencsém bemutatni *jegyeseimet*, önöknek, *kedves anyósainak!*»

Juhász László.

I f j ú s á g i b á l.

Mandragora, óh édes mandragora virág! Te a szerelmesek boldogítója vagy, óh, jöjj hát hozzám is s adj erőt, hogy, bár homályosan is, ecsetelni tudjam egy gyönyörteljes éj felséges lefolyását! Napnyugatkor emelt kis oltárra tesznek téged a vágyó szívek napnyugta volt akkor is midőn az ifjuság által rendezett hangverseny kezdetét vette; elégítsd ki az én szívem vágyát is! Küldj valakit, ki helyettem írjon, beszéljen; én nem tudok. Az ígézet még tart, lelkem előtt összefolyik minden, rózsaszínű felhő borúl az éjre, bűgő gerlét, pacsirtát hal-

lok énekelni, a távolban a tenger zúg, hajós imáját hozza felém a szellő... kering, forog előttem minden, andalító zene, illatos kavargás!...

... Köszönöm, mandragora, segélyedet!

* * *

Egy világlátott utazó jött hozzám kis fiával. Most érkezett az élvezetek hazájából. Beszél nekem, elmondja, hogy egy hangversenyéről jő, mely úgy egészében, mint részleteiben nagyszerű, a legfinomabb izlést is kielégítő volt. Nyolcat ütött az óra, mondja ő, midőn a szépen díszített teremben fölharsant Radics Lajos miskolci zenekara hangszerein a nyitány. Mintha harcra készülnének, pörgött a dob, zengett a trombita. A katonai zenekart utánozta a jólszervezett kar nagyszerűen. Ifjak sorakoznak az emelvényen. A *főiskolai énekkar*, Gaskó Gyula úr zongora-kisérete mellett éneklí Hubay Jenő „A hajós imája“ című műdarabját. Színezní hanggal, utánozní a vihart, majd az ima lágy hangját nehéz, s ezt a jeles énekkar nagy könnyedséggel győzte le. Majd ifj. Bajusz József úr lepte meg egy ujdonsággal a közönséget, midőn Nikolaitól „A persa paraszt“-ot szavalta. Jelen szabatos, mélyen átérzett előadásával teljesen megérdemelte a hallgatók zajos tapsokban nyilvánuló elismerését. Le lehet e a rezgő napsugárt rajzolni, a kelő nap bitorát utánozní?... Ép úgy lehetetlen a Maklárý Ilona k. a. éneklését s Zsindely Mariska k. a. zongorajátékát dicsérnı. Hallottam már az ég felé törő pacsirtát dalolni, az éj kedves énekesét, a fülemilét csattognı, daluk szép volt; az ő éneklése ezt is felülmulta. Hangja lágyabb az enyhe szellő susogásánál, zengőbb a cimbalom szavánál. E két kedves lénynek már csak megjeleneése is lebilincselte a közönség figyelmét s midőn a szép, kis kéz megüté a zongora billentyűjét, az eperajkak felnyíltak, mindenki rabja lett a szerető barátnők művészi szereplésének. Zokogott a dal fájon, együtt sirt vele a zongora. Az „Álmomban az éjszuka“ kezdetű dal örökre feledhetetlen lesz azok előtt, kik boldogok voltak azt jelen alkalommal hallani! Egy kedves, friss dalocska után, szünni nem akaró taps hangzott fel. Hasztalan teltek a percek, a taps folyvást hangzott, a közönség a kedves lényektől nem akart megválnı. Hiszen olyan jó volna a fülemilét hallgatnı mindig!... A bájos jelenet újból kezdetét vette. „Volt nekem egy szép szereplőm“ kezdetű dal gyönyörködteté a hallgatókat. A pacsirta, ha újra kezdı, jobban csattogtatja. Maklárý Ilona k. a. most fölülmulta önmagát, Zsindely Mariska k. a. vele érezve mutatta be játéka tőkélyét. Igazán, nem tudok dicsérnı... Nyelvem szegény... Pedig úgy szeretnék, még itt időznı!... «Miért nem tudom elfelednı?...» Lehetetlen, lehetetlen! Ezután Sovány Dezső úr szavalta a „Bál után“ című vig monológot. A jól mulatott közönség megérdemelt tapsai jutalmazták szép tehetségű salon-komikusunk művészi előadását. Újból hallani óhajtá a szavalót, mire ez „A szórakozott kiasszony“ című darabot adta elő. Tetőpontra hágott az élvezet, midőn Macskássy Sándorné úrnő a Mandragora-dalt Delibestől, részletet a Trnbadurból s Borgia Lukrécıából a Bordalt énekelte ifj. Zsindely István úr zongora kísérete mellett. Művésznőt hangversenyen hallani ritkán lehet, most művésznőt csodált a közönség. Midőn a Mandragora-dal olykor kesergő, olykor esdő részleteit énekelte, hangja, mint a vad galambé, bűgött, a Bordalnál pedig erős, szinte férfias volt. Csodálatra méltó az a játék, a mit e kedves művésznő hangjával művelt! A legmélyebb hangot egyszerre a legmagasabb, az olvadékonny, lágyat a legerősebb, viharzúgásszerű váltotta fel. Megittasult a közönség az élvezettől s tüntető tapsviharral esdett újabb dalért s a fáradhatatlan művésznő egy magyar dallal

tette boldoggá meghódított hallgatóit. Művésznő kísérőjében is művészt talált. Ifj. Zsindely István úr játéka a magasabb kritikát is dicséretre kényszeríti. Majd ismét az énekkar, közönségünk a százados kedvence, foglalta el az emelvényt s „A népfölkelők“ című tréfás cantate kifogástalan előadásával nevette meg a hallgatókat. A műsor ezzel véget ért, de a szereplők kedves emléke nálam mindig megmarad. Még most is látom, kezdetben, mint özikék, félénk barátnőket, hallok az édes, behízelt dalt, a bájós kezek által kicsalt accordokat, látom a biztos fellépésű művésznőt, hallok felséges énekét...

— És ez mind igaz?

— Édes barátom, rezgő napsugárt kísérlettem meg rajzolni. A való magasan felülmúlja azt. Nem sikerült. Különben kérdezze meg fiamtól!

* * *

— Oh bácsi, felelt a kis hamis, ne hallgasson a papára! Ő csak ilyenekben talál élvezetet. Én a hangverseny alatt is a bájós hölgyekben gyönyörködtem! Szépen dalolt az a kis lány, szépen zongorázott társa, de én szemléletükbe merülve el, elfeledtem rájuk figyelni! Oh, mennyien voltak még ott ilyen angyalok! A nyakam elfaradt a jobbra-balra, előre-hátra nézésben. Itt egy kökény-szem-, ott egy mosolygó kék égben veszttem el, ismét másutt egy rózsaszínű kötött magához. Milyen jó volt, mikor a mamák foglalták el méltó helyüket, az emelvényt. Bizony méltán megilleti őket e kitüntetés, mivel ők nagyon jók lehetnek, hogy a mennyországból ily szép angyalokat kapnak s még inkább, hogy elhozták őket ide. Csak menjetek mamák, menjetek, engedjétek nekünk tért, mert már húzza Radics bácsi! Pihenjétek, hiszen elfáradtatok, midőn január 2-án a karavánt Ujhelybe vezettétek, mikor Schön Sándor bácsi (a papák nagy öröme) azt mondta: «Szent Kleofás, minő karaván!» s «Boldogan néz szét a sok mamán!» Radics bácsi húzta, a párok lejtettek. Az első négyest 60 pár táncolta. Mily kedvvel táncoltak, azt képzelheti! Ezzel különben nem akarom most fárasztani, mert három csokrot kell készíteni, mivel a szereplő hölgyeket meglepem. Kell nekem öt szál hiacint. Kedves jacintus, kinek fehér ruhád van, hagyd ott azt a kis fiút, nagyobb kell neked, ha azt akarod, hogy, mint daloltad, minél hamarabb «takaros kis menyecske legyen belőled.» Nézd az a bécsi philosoph majd elnyel a cvikkerével! Nézd, az a másik jacintka, ki melletted szokott ülni, nem gimnázistával táncol. Ugyan, kedves barátom, ki vele vagy boldog, ne hallgass reá, hiszen «akármit mond is a lány, soha sem mondja igazán!» Látod, harmadik jacint már boldog. Hej, az a káplán nem adja őt a világ minden kincséért sem! Pedig nem érdemi az a természetes ember azt a kis, habszerű leánykát. A negyedik jacint velem táncol. Hiába tapostam igyekezetemben agyon a nadrágom, ő mindig Miskolc felé sóhajt. Hiányzik neki, ki tavaly úgy járta a palotást! Az ötödik jacintot Liszka adja. Nem is való ő oda, hiszen oly epedve néz rá a fal mellől, annyi sok vágyó kebel. Fuxiára van szükségem! Ne legyen oly komoly, fuxia nagysám, már vége a kíséretnek. Egy harmadrész csárdás az enyém, legalább arra a pár percre tegyen boldoggá. Igaz, megrabolok érte ezer embert!... Ide illik csokromba a hardicsai csillagesa. Menj tőle, te hosszú theologus, ne seperd kendőddel a padlót, úgy sem lesz ő a te csillagod! Rózsa, rózsa, szép rózsa, de még nem csipke rózsa, hanem aranynyal áttört rózsa, búza kalászszal, fejdíszeden szép pillangóval, te illesz ide. Ne tekints éjfél szemekkel azokra a fiukra. Elszédülnek. Tekints, óh tekints reám, én tudok egy kissé korcsolyázni s megtanítalak. Természetes nefelejs, hagyd el kissé barna ká-

lánodat, úgy sincs neki «se bajusza, se szakála,» szelid természetteddel ragyogni fogsz virágaim között. Kedves hortensia nagysám, imádom a hortensziákat, különösen, ha ilyen bájósak s oly jól táncolnak, mint kegyed. Jöjjön most az egyszer ide. e drága csokorba, hiszen ide jő még almafa virág is. ha szépen megkérem, ott hagyja azt a nevetős féltanárt. Ne is hallgasson rá, hiszen gondolata most is Szepsiben jár! Fehér csipkerózsa, bár a mandragora virágot már kebledre tűzte az az igen magas bácsi, hadd el egy kissé, jöjj bokrétámra s kívánom nektek, legyetek boldogok nagyon boldogok. Primula, nefelejs, két kedves virág, ne felejtsetek el engem ti se, hiszen megengednek fáradhatatlan táncosaitok, ha bűvköröktől kissé meg lesznek fosztva. Épen ide illik a lizskai gyöngyvirág, a zsadányi fehér-pipacs. Az az úr ki az énekkart kísérte a zongorán, azt mondta, nincs szebb virág, mint a fehér pipacs. ő ég a pipacsért, nekem hivatalban esküdtöt meg. Oh, mily szép csokrot kötöttem, de még hiányos, nagyon hiányos. A nagy illatár elvette ismerő képességemet s nem tudom felismerni Liszka, Őrmező, Ujhely, Venczellő, Sárospatak többi kedves, nagyon kedves virágait. Jöjjenek mind ide, elkeresztelném én viola-, rezeda-, liliom-, piros rózsának mindnyájukat. Különben kell is ide keresztvíz?! Hiszen meg vannak keresztelve! Örömkönyekkel, melyekről így szól Petőfi: «Mikor Isten a nőket teremté, Örömeiben sírva fakadott.» Édes bácsi, a nénikékről fogok beszélni, a mamákról. Ott vannak, ott van a kedves... nini, hiszen nincsenek itt mamák, hiszen mind fiatal lányokká ülnek ott az emelvényen... Nagyszerű! még egy csokrot kötök. De kinek?... Azért az óriási fáradságért, melylyel e nagyszerű mulatságot létre hozta, . . Kun Béla bácsinak! Éljen soká!

Nunc venio fortissimum!... A kredenc! Képzeld-e...

— Köszönöm, köszönöm, kis fiam, elég lesz most ennyi! Hagyd azt március 15 ére! Akkor hazafias toaszatok is lesznek! Nézd, ez a szerkesztő, mily mérgesen tekint rám, pedig egy sorral sem írok többet, mint ő parancsolt. Hogy ártson meg neki is a mandragora virág!

Mandragora, édes mandragora virág! Felteszlek téged egy édes kis oltárra s kérek, tedd, hogy bájós társaidat minél hamarabb láthassuk. Láthassuk általad dicsőítve, boldogan mosolyogva.

Idem.

Községeink 1848 előtt.

(Befejezés.)

A XVI—XVII-ik században, minthogy királyaink a városokat, mint közjogi tényezőket az oligarchia ellen saját céljaikra kezdték felhasználni, feltámad nálunk is, mint Európaszerte a városok ellen a reakció, a széles városi jogok erős korlátozásokat szenvednek. Községeink maradnak előbbi állapotukban egész 1832-ig. Községi életünk azonban nem lehet virágzó; a nemesek, ha alkotnak is községeket, nem azokban, hanem a megyékben gyakorolják önkormányzati jogukat; a jobbágyok úrbéri hatalom alatt állanak s ez útját vágja szabad fejlődésüknek; a privilégisált városok mutathatnak csak nevezetesebb községi életet.

Hogy általában városaink, úgy a szabad királyi, mint a rendezett tanácsúak, sokkal nagyobb virágzásnak örvendettek, mint szoros értelemben vett községeink s az ipar és kereskedelem mellett az igazi községi életet, a polgárok részvételét az önkormányzatban, itt látjuk tulajdonképpen megtestesülve, annak okát másrészt a hosszú török uralomban is kereshetjük. A török pusztí-

tásoktól való félelem ösztönözte az embereket, hogy nagyobb városokba menjenek, melyekben jobban meglesznek védve a töröktől, s hol még, ha a város török uralom alá kerül is, nagyobb biztonságba lesznek, mint a községekben, miután a török a meghódított kis községeket egyes spahiknak adta, kik azokat zsarolták, míg a népesebb községekkel, városokkal nem tette azt. Innen van az, hogy ezen idő alatt az ország déli részén nagyon sok kis község lett lakatlanná; a lakosság — kivált a nemes — hacsak tehetette, felköltözött a török uralom alól ment vidékekre, vagy ha ott maradt is, a városokba, nagyobb községekbe csoportosult. A városok tehát könnyen vállottak az ipar, kereskedelem általában a kultúra gócpontjaivá s természetesen, hogy a községi élet igazán ezekben fejlődött szabadon, amennyiben a földesúri hatóság sem gátolta őket, vagy legalább nem oly mérvben, mint a jobbágyközségeket.

1836-ban a jobbágyközségekre nevezetes újítást léptetett életbe a IX-ik törvénycikk. Megengedi ugyanis, hogy a jobbágyközségek földesúri tartozásait, szolgáltatukat örökre megválthassák, úgy azonban, hogy az úri hatóság sértetlenül hagyassék. E törvénycikk hozta létre az úgynevezett szabadalmas községeket s községi életünk fejlődésében korszakot alkot. De ezt a korszaklem követelte is; a szabad eszmék terjedtek nálunk is, az emberi jogok iránti fogékonyság nőttön nőtt — a nagy francia forradalom és a napoleoni hadjárat hatása alatt — a keblekben s mindez világossá tette a létező állapotok visszasságát, a jobbágyság állapotának, elnyomott helyzetének emberietlen voltát. E szabad szellem hozta létre a 32—6-ki törvényhozás nevezetes intézkedéseit, melyek elsősorban törték meg a nemesi előjogok rég megszilárdult jegét, s ennek lön eredménye a községi élet felpeszdlése is.

Végre a hazánk történelmében örökre nevezetes 1848-ki törvényhozás a földesúri hatóságot megszüntette (IX. törvénycikk 4-ik §.), az évszázados különbséget nemes és jobbágy között örökre eltörölte, kimondta a közteherviselés elvét, az általános hivatalképességet, a képviseleti kormányzat elveit s mindazon nevezetes szabadság jogokat, melyek ledönték a rendi kiváltságok roskadozó oszlopait s a középkori elavult viszonyok helyébe egy, a szabadság és egyenlőség alapjára fektetett új államot alkottak hazánkból is. Ez újjászülő átalakulás következménye lön, hogy községeink is mind felszabadultak a földesúri hatóság alól, mely megszünt s minden község közvetlenül a megyék fenhatósága alá lett helyezve vagyis igazi alsó fokú közigazgatási organummá tétetett.

Mint e vázlatos áttekintés is mutatja, 1848 előtt — kivált tág értelemben véve — nagy különbségek voltak községeink közt s ezeknek számos nemét különböztethetjük meg. A tulajdonképeni városok közt meg kell különböztetni a szabad királyi városokat, a szabad kerületekhez tartozó városokat, nevezetesen a jászkun-, hajdú-, XVI. szepesi, fiime-buccari-, turopolyai stb. kerülethez tartozó városokat, továbbá ugyan e tekintetben különbségeket találunk Erdélyben a három fő nemzetiség városai közt. A tulajdonképeni községek közt pedig láthatjuk a szabad és szabadalmas vagy úgynevezett rendezett tanácsú mezővárosokat, püspöki városokat, a falusi községeket, melyek ismét vagy nemesi, vagy jobbágyközségek voltak. A 48-ki törvényhozás nem érvén rá részletesen rendezni a községeket, egyelőre meghagyta, mindezen különféle alakzatokat, kivéve a nemes és jobbágyközség közti különbséget; a városokra nézve mintául a szabad királyi városokat vette fel s mindenféle várost ily módon rendelt szervezni; a községeket pedig a megyék alá rendelvén, ezekre bízta azok szervezetének szabályozását. F. F.

EGYLETI ÉLET.

1. A *theol. önképző-kör* november hó 18-án a következő tételt vitatta meg: Előnyös vagy hátrányos volna-e a protestánsokra nézve az 1868. 53. törvénycikknek olyképeni megváltoztatása, hogy a szülők maguk határozhassák meg gyermekeik vallását? Az érdekes tételhez csak két egyén szólott hozzá. Az egyik felszólaló a kérdésben befoglalt hasznossági elvből indulva ki, előnyösnek tartaná ránk, protestánsokra nézve, a vallás szabad választását. A jelenkor felvilágosult szellemének inkább megfelel a protestantismus szabadelvűsége, mint a katholicismus vakhite, s a művelt középosztály bizonyára sokkal nagyobb mértékben hajolna a protestantismus tanaihoz, ha erre alkalmat kap, mint ezt a kath. clerus reméli. Állami szempontból azonban felszólaló óhajtja, hogy a jelenlegi törvény ne változtassék meg, mert ezáltal az amúgy is forrongó kedélyek folytonos egyenetlenségnek lennének áldozataivá.

A másik felszólaló morális okokra támaszkodva, a törvény megváltoztatását károsnak tartaná. Mi sem alacsonyítja le annyira úgy az egyház, mint a lelkész tekintélyét, mint az, ha híveinek számát a lélekhajászat útján akarja szaporítani. A római kath. egyház, midőn a reform javaslatot felveti, épen a capacitatio sikereire számít, míg a protestantismus, a lelkiismereti szabadság elvével fogva, ezt nem teheti. De különben is a róm. kath. egyház uralkodó egyház lévén, ennél és anyagi befolyásánál fogva, nekünk kisebb számú és folyású egyháznak hasznunk a törvény megváltoztatásából nem lehet. Különben a gyűlés egész folyama nélkülözötte a vitaközös jellegét, mi hisszük, nem annyira az érdeklődés, mint vállalkozási kedv hiányát mutatja.

2. A *„jogászegyletben“* a mult hóban *Kusza Béla* IV. é. jh. felolvasást tartott a halálbüntetésről. A bírálók ajánlatára az egylet 5 frttal jutalmazta a sikerült felolvasást.

A kölcsönök ügye épen dec. 15-én, midőn mult számunk megjelent, lett véglegesen elintézve. A gordiusi csomó, melyen az egylet majdnem hajótörést szenvedett akként oldott meg, hogy a jogi dékán pusztán értesíttetni fog a bizottsági ülések tartásáról, de nem fog ott elnökölni. Az egylet többsége elfogadta e megoldást, mihez meglehet hozzájárult ama kényszerítő helyzet is, melybe a pénzes tárcák lapossága a diligentia gyével önkéntelenül belesodorta a tulajdonosokat, A pénztár megnyílt s özönével jött a kérvény az «utazás» címére, a kölcsönök utalványozva lettek és lön nagy békesség a jogászok közt s nagy büfelejtő riadal a Kürtben és Zónában.

3. Az *„akadémiai torna-egylet“* életében a mult hóban megemlített mozzanat történt. Az alapszabály revisiójára kiküldött bizottság ugyanis beterjesztette munkálatát s azt az egylet elfogadta, s egyúttal elhatározta, hogy mihelyt alapszabályai megerősíttetnek, ki is nyomatja azokat. Csak örülni tudunk, hogy az egyletnek is lesz már rendszeres és szakszerű alapszabálya. A tisztí karban változás állott be, amennyiben Finkey Ferenc, eddigi ifjúsági elnök, sokféle elfoglaltsága miatt állásáról lemondott s helyébe *Kiss Zsigmond*, eddigi jegyző választott elnökké, jegyzővé pedig *Juhász László*, II. é. hb. A távozó elnöknek buzgó működéséért, melyet különösen az alapszabályok megkésztésében kifejtett, jegyzőkönvi köszönet szavaztatott. Az egylet dec. hó 15-én zárt versenyt rendezett három díjjal (magas ugrás, súlydobás, kötéljáték). A versenybírószág tagjai ezúttal titkos szavazás útján választattak meg, így rendeli az új alapszabály és pedig az elnökön kívül Finkey Ferenc, Szűcs

Béla, Juhász László és D'elle Vaux Béla tagok ítelték oda — mint versenybírák — a díjakat a küzdőknek. Az új alapszabályok ez intézkedése folytán tehát ki lesz zárva mindig annak a lehetősége, hogy a versenybíróóság ítélete ellen zúgolódhassanak egyesek, mert a választott bíróság határozatában mindenki köteles lesz megnyugodni. A magasugrásnál első díjat (3 forint) nyert *Molnár József* (145 cm.), másodikat (2 forint) *Keresztúri József*; súlydobásnál (232 cm. magasság) első díjat *Tóth Menyhért*, másodikat *Keresztúri József*; kötéljátéknál a díjat Szilva István vitte el. A verseny után közgyűlés tartatott, hol Márczy Kálmán előtornász leköszönt s helyére *Eperjessy Lajos* I. éves joghallgató választatott.

4. A „*gyorsíró-kör*“ december 1-én tartotta első versenyét. Az 1 forint díjat *Simon Mihály* alelnök vitte el, ki 167 szótagot írt egy perc alatt; versenytársa, Juhász László, 152 szótagot írt.

5. Az „*Erdélyi önképző kör*“ a lefolyt félévben tartott összesen 12 zárt ülést, melyeken volt 30 szavalat, közülök 10 elemzéssel. Emellett több munka készült önkéntesen, melyek közül megdicsértetett kettő s emlékkönyvbe vétetett kettő.

A kitűzött pályakérdések közül a műfordítás határideje 1890. nov. 15-én járt le s a beérkezett négy közül a második és harmadik számú között a díj egyenlően osztatott meg, amannak szerzője *Wohl Márkus*, emezé *Végh Elemér*. A beszélyre kitűzött határidő folyó hó 10-én járt le s a beérkezett 5 pályamű bírálat alatt van.

APRÓ HIREK.

— Az új év első napján Szathmáry József széniorunk egy szép levélben üdvözölte szeretett főgondnokunkat br. Vay Miklós ő excellentiáját, ki az üdvözlöt azonnal táviratilag megköszönté, biztosítván ifjúságunkat, hogy mindig örömeire szolgál ha mi éretünk valamit tehet s minket bármiben segíhet. Adja az ég, hogy sokáig segítsen is!

— A második félévben a jogi szakon következő special collegiumok fognak előadatni: *Allamszámviteltan* (Kun Béla) heti 3 órán; *Bányajog* (Dr. Szánthó Gyula) heti 2 órán; *A mezőgazdaság elmélete* (Dr. Ballagi Géza) heti 2 órán; *A nemzetközi jog története* (Dr. Ballagi Géza) heti 1 órán; *A jogközlészet története és irodalma* (Kun Pál) heti 2 órán; *Törvényészeti orvostan* (Dr. Kun Zoltán) heti 2 órán; *Európai államok statisztikája* (Kun Béla) heti 1 órán; *Teleklönyvi rendtartás alapelvei* (Dr. Finkey József) heti 1 órán; *Oklevéltan* (Orbán József) heti 1 órán; *Magyar Csődjog* (Dr. Finkey József) heti 1 órán; *Művelődés történet* (Kun Pál) heti 4 órán és *Bölcsészeti történet* (Kun Pál) heti 4 órán.

— A katonának besorozott joghallgatók közül félévi kedvezmény gyanánt öten végzik be a jelen félévvel jogi pályájukat. A kedvezményre igényt tartó hatodiknak — a kinek pedig legtöbb joga is lehetett volna hozzá, miután már ki is szolgálta önkéntesi évét — a miniszter nem adta meg a kedvezményt, azon indokolással, hogy az illető akkor szolgált, mikor még katonai szolgálattal egyidejűleg jogászokdni is lehetett. De mivel az illető katonasága alatt nem volt jogász, remélni lehet, hogy ismételt kérelemre, neki is megadja a kedvezményt.

— *Felvilágosítás*. Lapunk múlt számában közölt vezércikkünk, mely a jogász-egylet ügyeivel foglalkozott

— hallomásunk szerint — félreértésekre adott alkalmat. Nevezetesen, némelyek azt magyarázzák ki abból, mintha mi cikkünkben oda törekedtünk volna, hogy azt bizonyítsuk be, miszerint a jogász-egylet pénztárában előforduló zavarok a jogi kar múlt évi dékánjának hiányos számvizsgálata folytán állottak volna elő. Midőn ezzel szemben egyrésztől csodálkozásunkat fejezzük ki a felett, hogy cikkünkben — mely sem valótlan nem állított, sem nem támadott meg senkit sem, egyedül a tényt constátálta — ily tendentia tulajdonított; másrésztől kijelentjük, hogy sem a volt dékánt, sem a volt bizottságot mulasztás vádjával terhelni nem volt szándékunkban, annyival kevésbbé, mivel a számvizsgáló bizottság a rendelkezésére álló okmányok alapján a zavaroknak nyomára sem jöhetett s a felmentvényt a pénztárnoknak jó lélekkel adhatta meg. Hogy a pontos számvizsgálat mellett is, mikképpen lehetett hiány a pénztárban, azt múlt cikkünkben jeleztük (t. i. a pénztárnok a már kifizetett kötvényeket terjesztette be követelés gyanánt), itt tehát arra nem terjeszkedünk ki, annyival kevésbbé, mer tegy újabb megejtendő vizsgálatnak leendő feladata; továbbá, mivel nekünk nem a múlt visszaságainak felderítése, hanem a jogász-egylet érdekeinek jövőre való megvédése volt célunk.

— A sportkedvelő fiatalság ez idén is megalakította a korcsolya-egyletet, melynek élén Láczy László ügyvéd úr áll. Az egyleti jégpálya, mely a vasúti állomás területén levő gödörben van, vasárnap, 18-án fog ünnepélyesen megnyitni Molnár József zenekarának közreműködésével. A jégpálya átengedésért köszönet az ifjúság iránt szívesen érdeklődő állomásfőnököknek.

— A jogászok közt ismét nagymérvű mozgalom van. A jogászelelnök ugyanis, e félévvel bevégzi iskolai pályáját, s így új elnököt kell választani. Eddig már több jelölt nevét hangoztatják, s úgy látszik, ismét erős mérkőzés leend a megtiszteltetésért.

— Az ifjúsági bál anyagi tekintetben is fényesen sikerültnek mondható. A tiszta jövedelem, mint halljuk meghaladja a 100 forintot.

— A II. od. éves hittanhallgatóknak alapvizsgálati írásbeli tételül következő kérdések tűzettek ki: 1. Adassék elő a pápai hatalom fejlődésének története kezdettől VII. (Gergely haláláig). 2) Adassék elő az apostoli zsinat története.

— *Zempléni Arpád*, főiskolánk volt növendéke. kitől lapunk is hozott már egy csinos költeményt, s kinek nevével a fővárosi sajtóban is gyakran találkozunk, március hónapban adja ki „Önvád” című verskötetét. Az előfizetési iverk e napokban küldetnek szét, s mi a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— Kaptuk a „*Debreceni Hittanszaki Önlépző-kör*” Közlönyét. A *Jánosi Zoltán* szerkesztése mellett, havonként megjelenő közlöny eddigi számai igen érdekes theologiai dolgozatokat hoztak.

— A *főiskolvi betegsegélyző-egylet* bizottsága elhatározta, hogy a kórházat telefonnal kötheti össze a főiskolai orvos úr lakásával. Ha e határozat testet ölt, kórházunk még nagyobb kényelmet fog nyújtani az ifjúságnak. Köszönet érte fáradhatatlan buzgalomú orvosunknak!

Tartalom: «Elkeresztelési indítvány.» Benevolus. «Mit tehet a felvilágosodás ellen a katolicizmus?» Ráczy Kálmán. «Búcsú 1890-től.» Szikszay András. «Hjt és szerelem.» Szathmáry József. «A kötelezvény» Juhász László. «Ifjúsági bál.» Idem. «Közsegeink 1848 előtt.» F. F. «Egyleti élet.» «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útca 133. szám. —

Szerkesztői előszó.

A jelen számtól kezdve az «Irodalmi önképző-társulat» választása következtében, a mi feladatunk lesz a «Sárospataki Ifjúsági Közlöny» szerkesztése. Csaknem teljesen új gárda, bár e lapok hasábjai nyomán nem egészen ismeretlenek a nevek. Midőn azonban a szerkesztést ezennel átveszszük, tartozunk annak kijelentésével, hogy a személyváltozás nem fogja maga után vonni lapunk szellemének s céljának megváltozását is. Nem, mert hiszen mi oly közönség elé lépünk, mely elődeink programjára csoportosult zászlónk alá s így a lappal, a közönséggel együtt az is örökségünké válik; de nem különösen azért, mert a több oldalról jövő méltányoló elismerés, mely lapunk ez évi számait kísérte, azt bizonyítja, hogy a program helyes, a lap szelleme jó, e programot megtartani és megvalósítani lesz törekvésünk.

Tolmácsolója leszünk a sárospataki ifjúság közszellemének és törekvéseinek, számot adunk az iskola falai között folyó életről s ennek eredményéről, bemutatjuk kiadó társulatunk jelesebb termékeit. E lap Ifjúsági Közlöny, épen azért senki se keresse benne a kifejlett tehetség jeleit; de a ki meg akar győződni arról, hogy ifjúságunk még mindig a régi erővel buzog a szépért és nemesért, az annak jelenségeit bizonyára látni fogja.

Lapunk nem akar a szerkesztőség monopoliuma lenni, hiszen Ifjúsági Közlöny s e nevének nem felelhet meg akkor, ha mereven elzárkózik azon testülettől, melyet képvisel; ifjúságunk tagjaitól eredt közérdekű cikkek, ha különben kellő színvonalon állanak, mindenkor megtalálják helyüket. Azon óhajtaással zárjuk be sorainkat, mely minden évben újra, meg újra ismétlődik, de csak kevéssé valósul meg, hogy lapunk és az ifjúság között a viszony legyen a lehető legszorosabb.

Gaskó Gyula,
felelős szerkesztő.

Juhász László,

Ladányi Endre,

főmunkatársak.

A szent István napja, mint nemzeti ünnep.

Baross az országgyűlés elé terjesztett törvényjavaslatban a sz. István napját szünnepnek rendeli el, a parlament meg Andrássy Tivadar gróf javaslatára határozottan nemzeti ünnepnek mondja ki. Egy evangélikus lelkész, Veress József tiltakozik ellene, protestáns szempontból és ráfognak ezért, hogy pánszláv; Mocsáry szintén azt teszi, mit tennie kell egy ref. embernek s alig akarják meghallgatni; a «t. Ház» buzgó evangélikus elnöke tiltakozik azon kifejezése ellen, hogy a felekezetekre ráoktroálják a sz. István napot, sőt a «Pesti Hírlap,» e tekintetben különben a legönállóbb és szabadabb elvű napi lap sértő és alaptalan gúnnyal megjegyzi, hogyan is volna Mocsárynak érzéke az első magyar király kegyelete iránt? Irányít meg, ki a szent jelzöt akarja kihagyni, kinevetik, kitréfálják s kérdik tőle, hogy akkor a prot. Szentkirályi mért nem húzza ki a neve alól azt a sértő szót? Erre Tisza feláll és kezében Budai Lászlás históriájával, megmutatja, hogy a protestánsok sem tiltakoznak István király szentsége ellen, és hogy azt a protestánsok is megünnepelhetik. Az elfogulatlanok aztán nagy örömmel újonganak az elfogultak felé, hogy íme a nagy kálvinista Tisza mit mond. A mit pedig ő mond, az a protestánsok szava! (?) A «felvilágosodott» s a «felekezetiességen felülemelkedett» bölcshonatyák meg rendkívül sajnálják, hogy napjainkban még mindig felmerülnek, sőt mostanában mind többször és hevesebben a felekezeti kérdések, mely pedig művelt és modern emberekhez épen nem való.

A modern világban egy oly idealis társulat tagjának vallani magát szóval és tettel, mint a minő egy vallásos felekezet: szégyen és elfogultság; de egy politikai felekezet szolgálójának lenni: valami magasztos dolog. A vallásos nézet nyilvánulása szégyenlésre méltó elmaradottság, míg más részről meg a klubokban s a t. «Házban» a klikkek uralkodnak. Üres frázis, felkapott cifra szó, hangzatos semmi, a közönyösséget, a valláserkölcsei elvek iránti érzéketlenséget takargató lepel az egyenlőség e modern apostolainál «a felekezetiességen való felülemelkedés.» Ezt nekünk, protestánsoknak mindig meg kell gondolnunk és sohasem szabad felette örülnünk, vagy

Lapunk jelen számához egy negyedív melléklet van csatolva.

plane elbiznunk magunkat, ha valamelyik pártban egy-egy törekvéseinkkel összehangzó gondolat felmerül, mert e nemű ideális törekvésekről nincs szó egyik pártban sem. Igaz az, mit Kossuth mondott: «Úgy lát-szik, a politikához semmi köze az erkölcsnek.» Az ilyen eszméket, ha felmerülnek is, csak ajkukon hangoztatják ez urak, s a dolognak a mélyére nem hatnak, miből aztán az következik, hogy a legnagyobb ellentmondásba esnek. Egyik szavuk megtagadja a másikat. Tiltakoznak az ellen, hogy a karácsony első napját szünnapül rendeljék el, mert az 600,000 zsidó polgártársat sértene meg, de sz. István napját nemzeti ünneppé teszik, mitsem adva arra, hogy az ellen meg 3.000,000 protestáns hazafi érzülete lázad fel.

Az országgyűlés és napi sajtó, roppantúl az egyenlőség bajnoka, s hazafiasságunktól elvárja, hogy esetleg sértő határozatainknak is készséggel alávetjük magunkat. De mikor nekünk kellene kapni, nekünk kellene részesülnünk az egyenlőség jogaiban. akkor előbb megkérdik az uralkodó egyházat, hogy vajjon nem hántja-e ez őket? De a protestánsoktól nem kérdik meg, ha ünnepelhetik-e a sz. István napját? Pedig mi protestánsok nem esünk kegyetlenségbe és nemzeti szempontból hálátlanságba, ha tiltakozunk e nap szentsége ellen.

Istvánt nagy királynak tartják és kétségen kívül sokat tett nemzetünk megszilárdulása érdekében. De hát vajjon ő-e történelmünk legnagyobb alakja? hogy épen az ő emlékezetére kell e hazában minden nyelvű és vallású lakosnak egy napot szentelni. Hát a ki a nemzetet behozta Európába, nem jobban megérdemelné-e a kegyeletet? S a közelebbi multban nincs-e számos olyan történelmi esemény vagy alak, mely úgy, sőt jobban nyújthatna alkalmat a nemzeti együtt ünneplésre, közös öröme, közös reményre és közös imádkozásra? Bizonyára van és tudják azt a képviselők közül is sokan, hisz némelyek március 15-ét akarták megünnepelni, mások a Lajos napját. Akármelyik történelmi fontosságú napot inkább lehetne választani, mint ezt. Akármelyiket inkább ünnepelhetné felekezeti érzületének megsértése nélkül úgy a katolikus, mint a protestáns, úgy a görög, mint a zsidó. Elismerjük mi a nagy király érdemeit, tudjuk, hogy mily sokat tett a civilizáció meghonosítása érdekében, de felednünk nem szabad és nem is lehet, hogy ő vetette meg alapját azoknak a gazdag dotációknak, melyeket most a katolikus papság élvez s ő vetette meg alapját a klérus hatalmának is. Hát ezért örvendünk mi sz. István napján? ezért dicsőítjük a szent királyt?

Pénz a világ kereke: szokták mondani. Nos, az pedig a klérus kezében van s ennek segélyével az ő bigotizmusa, hatalom féltése és a tiszta fénytől való borzongása útját állja a felvilágosodás haladásának s fényelgésével megvásárolja a hiú lelkeket. Hát a hatalmáról, melyet a szent király adott neki, mit említsünk? Azt, hogy a miniszterek még most is Eszter-

gomba szaladnak megkérdezni, ha szabad-e el nem keresztelni az akatholikus gyermekeket?

A történelmi igazságot tekintve sem tudunk lélekkel venni részt a nemzet e közös ünnepében. Senki sem tagadhatja, hogy István erőszakkal terjesztette a kereszttyénséget, nekünk pedig nagyon sok okunk van megtagadni a különös kegyeletet az olyanok emlékéttől, a kik a lelkiismereti szabadságban, az egyéni lélek hitvilágába nyúltak be idegen kőzzel, erőszakosan.

De mindent eltekintve, már csak azért sem ünnepehetjük mi augusztus 20-át, mert eredetileg, jellegileg, katolikus ünnep s csupán mint *ilyen* jutott eszébe a kormánynak szünnapül s aztán nemzeti ünneppül rendelni el. Ha a kath. egyház mint szentet nem ünnepezné széles e világon, úgy a kormány nem igen keresgetett volna a történelemben egy ilyen közös ünnepnap után, vagy ha igen, úgy nem e napon találta volna azt fel. Azt mondhatják erre, hogy a dolog ilyen felfogása részünkről csupán szűkkeblűség, mert a jót az ellentáborból is el kell fogadnunk. Jó, legyen hát az, felteszszük (bár nem engedjük meg), de egy nemzeti ünnepnek nem szabad sértenie egy honpolgárt sem, még elfogultságában sem.

Szóval igazán örömnappá ránk nézve szent István napja! s még crudálva látják, hogy épen mi, példás honfiak tiltakozunk az ünneplés ellen és nem hisznek Mocsárynak és *Prónay* bárónak, s általában azoknak, kik a prot. közhangúlatnak és felfogásnak adtak kifejezést, s kik ez úton is fogadják hálás köszönetünket, de Tiszának, ki szívesen üli meg augusztus 20-át.

Mi, mindenkor, szinte rajongással veszünk részt a nemzet örömeiben s így lelkesedéssel ülnénk meg egy közös nemzeti ünnepet is, de ne sértse az felekezeti nézeteinket az ő «szentsége» által és ne az a nap történelmi emlékeivel. Válaszszanak ki oly napot, melyben igaz hazafiúi örömeinket ne zavarja felekezeti felfogásunk ellentmondása. Szívükből örülünk március 15-én, szívükből gyászolunk október 6-án, de augusztus 20-ának ünnepeletetésében — mint Mocsáry nagyon helyesen kifejezte — oktroálását, a katolikus többség erőszakoskodó, elfogult hatalmi tényét látjuk. Egy protestáns ember megtagadja önmagát, meg elveit, ha István király emlékének egy napot szentel ünneppül. Ha a hívő és hazafi szétválasztható lenne, úgy talán lehetne ünnepelnie, de ez képtelenség, hiába hirdetik ezt a modernnek. Már pedig a nemzet érdeke is azt kívánja, hogy a közös ünnepen minden honpolgár, minden skrupulózitás nélkül részt vehessen.

Azért közönyösen néznünk nem szabad az országgyűlés határozatát, *de a konvent által kérnünk azon törvény töröltetését, mely nemcsak hogy általános szünnapül, de ezzel együtt, ebből kifolyólag egyszers mint nemzeti ünneppül is rendel el a sz. István napját.* Ne tagadja meg az állam tőlünk református hazafiaktól, hogy mi is lélekkel vehessünk részt a nemzet ünnepében s ne

követelje tőlünk azt az áldozatot, mikor nem is kike-rülhetetlen, hogy vallásos elveinket tagadjuk meg a mikor hazafiúi kötelességünket teljesítjük. Nekünk, mint hazafiaknak *jogunk*, sőt *kötelességünk* egy olyan nemzeti ünnepet követelni, melyben mi is szívvel, lélekkel részt vehetünk! Ifj. Mitrovics Gyula.

A keresztyénség győzelme.

Alapige: I. János V. 4.: «A mi istentől született, meggyőzi a világot.»

— Pünkössti egyházi beszéd. —

Örömnünpre viradtunk ma fel Isten jóvoltából, keresztyén atyámfiai, az első keresztyén egyház megalakulásának örömnünpre. Szinte látom arcaitokon az öröm sugarait játszadozni, mikor visszaszállok képzelet szárnyain az élet fáradalmaitól megpihenni, azokra a felséges, feledhetlen emlékre, a melyek az első Pünköszt örök időkre megdicsőítették. A Mester halála után 52 nappal ott ül a 12 árva tanítvány Jeruzsálemnek egy elhagyott szegény házában, együtt ünnepelnek szeretettel összetartva. De ime! a néma csendbe zaj vegyül, zúgó szél tölti be a házat, kettős tüzes nyelv ül mindenikökre s ők elkezdenek idegen nyelveken beszélni. Ekkor elő áll a lelkesedés tüzeitől lángoló Péter apostol, s kint az utcán predikálni kezd a járókelőknek.

De hát hogyan? Annak a Mesternek tanítványai, a kit csak kevéssel azelőtt a leggyalázatosabb módon végzett ki a vakbuzgósággal szövetkezett papi ármány, ezek a lenézett, megvetett galileai emberek merik felemelni szavukat a nép tömeg előtt?! Nevetség, szánandó mosoly és gúnykacaj kél a tömeg ajkain, hiszen «édes bortól részegedtek meg ezek!» És Péter csak beszél tovább, beszél a feltámadt Krisztusról s beszél hévvel, az igazság adta benső lelkesedéssel. A nép figyelni kezd, mind többen-többen csoportosúlnak körülte, odafordúlnak, lebölvölve állanak meg és a lelkesedés szavai által elragadtatva kérve-kérik az imént még gúnyolt tanítványokat, mondván: Fogadjatok be minket magatokhoz, kereszteseljetek meg, mi is hiszünk a feltámadt Krisztusban! «És megkeresztelkedének azon a napon mintegy három ezeren,» megalakúl az első ker. egyház.

Ugyan mi idézhette elő a hangulatnak eme gyors megváltozását, mi tette hívökké a gúnyolódókat, mi öntötte az imént még félnék tanítványok lelkébe, azt a varázs-erőt, a mely a világ első hőseivé avatta fel őket? Mi okozta azt, hogy Krisztus evangélioma nem férhetett meg többé a tanítványok szűk körében, hanem predikálni kezdék azt a «háztetőkről is»? Miben rejlik az alapja annak, hogy a kis mustármag terebélyes fáva növekedett, melynek ágain fészket raktak a madarak, lomb-sátra pedig pihenő helyet nyújt az egész művelt világnak? Bizonyára semmi egyébrek nem köszönhető ez, mint a keresztyénség isteni eredetének, isteni tartalmának örök igazságának.

Foglalkozunk azért e mai szent emlékünnepehez méltó komolysággal a keresztyénséggel, mint világhódító és örök igazságokat tartalmazó hatalommal és vizsgáljuk meg közelebbről: *mivel győzte s győzi meg a keresztyénség a világot?* És mig erre a kérdésre azt felelem, hogy *I. a szabadság, II. az egyenlőség és III. a testvériség szellemével* kisérjetelek buzgó figyelemmel.

* * *

A keresztyénség meggyőzte s győzi a világot *I. a szabadság szellemével.*

A jól értelmezett, félre nem ismert szabadság a

keresztyénség egyik győzelmi fegyvere és egyúttal legnagyobb áldozata. Az előtt nemismerte ezt a drága égi leányt az emberiség. Jézus mondta ki legelőször a szabadság szent eszméjét, mikor a benne hívő zsidókat ezzel vigasztalta: «Ha ti megmaradtok az én beszédem mellett, bizony az én tanítványaim lesztek és megismertitek az igazságot, az igazság pedig *szabadokká* tesz benneteket!» (Ján. VII. 31., 32.)

És az igazság csakugyan szabadokká tette az embereket. Az igazság megismertette a népet a saját emberi jogaival és ez kezdte látni, hogy az egyik ember épúgy istennek teremtménye, mint a másik; érezni, hogy a rabszolgának is vannak jogai az ő urával szemben. Felnyitotta a szabadság boldog érzete az elnyomott, megalázott nép szeméit és az megvidúlt és cselekedett. Mihelyt megalakúl az első keresztyén egyház, azonnal szabadságra tör a maroknyi zsidóság, felkél lerázni magáról a zsarnok római hatalmat és hogy hiú lett törekvése, annak bizony nem ez a hősi elszántsággal küzdő maroknyi nép az oka. De a mi késik el nem múlik. Háróm századdal azután a világ csarnokának, Rómának is számolnia kell ezzel a keresztyénséggel, mely eszméltre indítja a meghódított és eltiport népeket a maga jogairól és csak a szabadság jelszavát írja zászlójukra. Ime! Nagy Konstantin, a büszke Róma zsarnoka kénytelen megalkudni a szabadság szellemével, mellé áll az eddig üldözött keresztyénség ügyének s azt írja zászlajára: ezzel győzz! Ezzel a szellemmel győzött a keresztyénség a történelem annyj meg annyj lélekemelő jelenetében, a szabadság emez fényes jelszava lelkesítette csak nem régiben is az európai nemzeteket, hogy kivívták jogukat a korlátlan zsarnoki hatalom ellen. Oh égi szabadság szelleme, mennyi áldást hoztál te csak e mi édes magyar hazánkban is, mennyi boldogságot növeltél fel ebben a véráztatta földben!

De nemcsak társadalmi téren győzött a keresztyén szabadság szelleme, nemcsak a rabszolgák százezerjének véres verejtékével gulákat építő Faraókat, vérszopó Nérókat, az alattvalók jogait bitorló Akhábokat törölte ki a jövő történelem lapjairól, hanem a Keresztelő Jánost meggyilkoló Heródesek felett is meghúzta a lélekharangokat. Szabadságot derített a szellemvilág egére is.

A szabadság visszahelyezte az észet a maga jogaiba, győzött nagy-pénteken megfeszített igazság s a felszabadult gondolat megteremti az első keresztyén egyházat. «A keresztyénség éltető ereje felszabadítja a zsidókat a lélekölő ceremóniák járma alól, nrává teszi az ember fiát még a szombatnak is és azt mondja a külsőségek által lelket nyugtató farizeusoknak: az Isten lélek, lélekben és igazságban kell őt imádni!» A keresztyén szabadság eloszlatja a pogány népek feje felől a babonák sötét fellegét és jogot ad az embernek arra, hogy sorsát a maga legjobb belátása szerint intézze; szabad akaratot ad kinek-kinek, urává teszi az embert önmagának, akaratának és tetteinek. Jézus szerint csak egy szolgaság van; «a ki bünt cselekszik, az szolgája a bűnnek» (János VIII. 34.). mert azért tett szabadokká a keresztyénség bennünket, hogy kiki használja fel tehetségeit az Isten által elébe kitűzött céloknak elérésére.

A keresztyén szabadság szelleme hozta ki a mi őseinket, a reformatorokat is a kath. anyaszentegyházból, mint a szolgálat házából; a világban folytonosan működő isteni bölcsesség ez által adott újabb és magasabb életet a keresztyénségnek és felvilágosodott szellemet, igazi műveltséget a világnak.

Ime! atyámfiai, így győzött, győz és fog győzni a jövőben is a keresztyénség a szabadság szellemével a világ felett.

(Folyt. köv.)

Rác Kálmán.

TÁRCZA.

Költő leszek.*

— Fiam, kijártad a hat elemit,
Azt akarom, hogy naplopó ne légy,
Tanulj ki bármit, a miből megélsz,
Válassz magad: — mesterség van elég.
Faragni, fűzni, látom, hogy szeretsz,
Van kedved hozzá? — asztalos lehetsz.
Vagy lakatos? — hányszor monddd magad:
„Ocskából is csinál az, új vasat!”

Nem, nem megyek anyám! nem mehetek.
Valami más! — kézműves nem leszek.

Abban maradt. Henyéltem én tovább
Ábrándok, kedvtelések lágy ölén.
Jártam az erdőt e szép iskolát,
Lakmát ütöttem mások szőlőjén.
Miveltem a hét ősi szilvafűt:
Leettem rólok a termés javát.
Gyúrtam, faragtam, mázoltam sokat,
Mint a kít kilenc műzsa látogat.

Óh öntudatlan, ábrándos kezek!
— Anyám, én nem tudom, hogy mi leszek?

Tetszett a könyv, e vonzó szép beszéd,
Mely édes bűt, szép örömet lehel.
Színek, formák, érzések, — a mi szép:
Összhangozott szívem sejtelmivel.
Olvastam „Toldit”: — írtam másikat;
Petőfi mellett sokszor rám viradt.
Kinek képzeltem? szót rá nem lelek: —
Gyermek se volt, csak úgy egyszerre: lett.

— Anyám, én nem tudom, mit érzek.
Mi a költő? — mert én költő leszek.

S elmondta ő. — A bánat, gyermekem,
Melyet az Isten végkép elhagyott.
Mi fáj? Mit érez? gyöngén, szelíden
Elmondja: azt hiszi, hogy hallgatod.
A fájdalomnak sírni jól esik,
A könyeknél a vers jobban segített.
Írtam én is, úgy néha, délután...
Hanem, hát férjhez mentem azután.

Anyám! szavaid olyan édesek!
Kedves anyám! én csak költő leszek.

— Fiam, a költő mind koldus, szegény.
Petőfi is, ládd, mennyit bujdosott;
Élt a szegénység sóltan kenyerén:
Költőkké nem lesznek az okosok.
Tanulnod kéne, nincs rá alkalom,
Mert én nem járathatlak Patakon.
Alig van a betevő falatunk:
Fiam, mi nagyon szegények vagyunk.

Kifordultam a kertbe hirtelen,
Sírtam soká, fájón, keservesen.

— Szörnyű szegénység, mely békóba versz,
Mely tudatlannak hagyod a nyomot!
Bezáród lelkét ama fény előtt.
Mit annyi dús öntelt szívébe hord.
Tanulni vágyom, érezni sokat,
Röpülni a madárral szabadon,
Érezni túlás, látás gyönyörét...
— Fiam szegények vagyunk mi nagyon!

A gazdagok, a dúsak, boldogok!
Anyám akárhogy, tanulni fogok!

Ah végre! Jó sors és jó rokonok
Besegítettek: Menj, tanulj te is!
Oltsad forró, epesztő szomjadat,
Mától e vén ház, házad neked is!
Nem fájt, hogy jó anyámtól válni kell,
Tudtam, szívünk úgy is egymásra lel,
Szerető lelkét elviszem velem: —
Búcsúnk meleg volt, — könnyű s könnytelen.

Midőn beértem a vén épületbe,
Sírtam, ugráltam, boldogan nevetve. —

* * *

Lecsillapult az éjjeli moraj.
A vak sötétlél lámpasor dacol.
Felhők ülnek az égen. Fut a hold,
Nyílást keres hogy lásson viláhol
Égy rést, melyen kiöntsa sugarát,
Hogy földérintse e nagy éjszakát.
Rohan örjöngve, mint a lázbeteg,
De mindenütt csak új felhő tömeg.

Így küzdök én s mily homály alatt,
Hogy lássak és hogy engem lássanak.

Zempléni Árpád.

Hit és szerelem.

(Beszély).

(Vége).

Vatta szótlánul áll egy ideig. Az ijedség, a fáradság lecsukták ajkát. Erős keble lázasan lihegett. Tétovázva függeszti szemeit a jelenlevőkre, mintha álmodott volna, tévedezve szedi össze gondolatait s midőn meglátja karján a nőt s megdermedve állani maga előtt a választott hóhért, eszébe jut minden, magához tért. Hölgyét bal-karjára véve, kirántva kardját, kipirult arccal, szikrázó szemekkel, mély fájdalommal kiált fel:

No most ki lesz a hős? Ki fog megölni egy gyöngé nőt? Óh! gyáva had, hát volt lelketek, hát elnézte volna hitvány szívetek, hogy elöttetek folyjon ki vére egy ártatlannak? Nőt gyilkolni magyar szokás? Hitvány tömeg! Szégyen, hogy véretek vagyok! Kardom kezemben van, foly sötét véretek, ha ujjatok e leányhoz ér! Ki más világon szolgám vágy lenni, ide! Acéloom elboesátja majd a föld alá! Világ ellen megvédem őt, jertek, a testeteket kardom hasítja szét!...

Kérlek Vatta, szólt közbe Irtis, ne heveskedj. Ismered törvényeinket! Megleste áldozatunkat; nem csak reánk, de rád is veszélyt hozhat. A törvény parancsol s mi engedelmességedünk.

— A törvény!... Azt ti alkottátok. Nagyobb annál a másik, mely szívünkbe van vésve, melyet istenünk «Hadur» alkotott, a szeretet, a védtelenek pártfogása! Megölni nem engedem, csak testemen át juthattak hozzá! Ő az enyém! Ki fogja az én tulajdonomat megsérteni? Mély hallgatás, a nép megfélemlent. De elő állt ekkor Körös. Bátran emelte fel fejét, dörgőn szólt:

— Én! Mi! E leánynak halni kell. Vagy holnap már bennünket keresnek halálra. Tudod te jól, hogy atyja nagy hatalom, a legbuzgóbb keresztyén, legátkosabb gyűlölnök. Ha meg tudja, hogy hozzá ily közel áldoztunk, lelkünk érzelmeinek a tilalom dacára kifejezést adtunk, mindent elkövet, hogy függjünk. Vagy te azt kívánod, hogy ezer mást érjen a szegényletes halál, saját hitsorsosaid bitón függjenek? Hány árva, hány özvegy fog sírni e leányért! Haljon meg! A törvényt te is alkottad, engedned kell

* Mutatvány, szerzőnek „Önrád” címmel Húsvétra megjelenő vers-kötetéből.

neki. Hitvány lélek az, nemtelen bíró, ki felfüggeszti a törvény végrehajtását, ha maga érdekelve van! Haljon meg!

Haljon meg! zúg a nép.

— Jól van, szólott Vatta, ha halált kívántok legyen halál. A törvénynek igaza van, engedni kell. Vért akartok látni, folyon hát a piros vér; én szívemet hasítsátok szét, gyilkoljatok, öljetek le engem, csak őt csak őt ne hántsátok! Életem élteért!...

— Nem úgy, válaszolt Körös, a baj így megmaradna. Igaz, te nem éreznéd a meggyalázást, csak mi. A törvényt kijátszani nem szabad. Ha keresztyén meglesi áldozatunkat, halál reá!...

Öröm villámlott fel Vatta arcán, a végső szükségben mentő gondolata támadt, így megszabadíthatja Etelkát.

— El, kiáltott fel, ily törvényt! Nincs többé szükségünk rá! Álljunk nyílt homlokmal a világ elé! Ki a zászlóval! Bontsátok ki Hadúr zászlaját! Az idő megérkezett! Holnap után gyűlés lesz, követeljük jogainkat, szabadságot lelkünknek, tiszteletet vallásunknak elismerést vallásunknak elismerést az ősi hitnek. Kérjük hangozzon szóval, ha ez nem használ fegyverrel!

— Éljen Vatta vezérünk! zúgott a nép!

— Fel minden férfi a küzdelemre. Edzettek meg sziveteket, erősítetek lelketeket. Félre a titkolódzással, Hadúr az egyedül Isten. Mienk a haza, e hit benne a szent, az ősi! Ne mi rejtegezzük magunkat ő előlök, ők dugják el keresztségeiket! Nem kell már félnünk, hogy meglesnek, föl a küzdelemre, életünket Hadúrért!

— Életünket Hadúrért! kiált lelkesedten a nép.

— Menjetek el házaitekba, búcsúzzatok el családótoktól, élesítsétek ki kardotokat! Holnap itt összegyűlünk s megyünk követelni szabadságunkat.

— Szabadságunkat! zúgott a nép s lelkesült arccal távozott.

Jolánkát ajultan vitte el magával Irtis.

Vatta egyedül maradt Etelkával. Elaléltan feküdt karjain. Szemei lezárva, pici szája lecsukva; azok nem nevetnek, ez nem beszél, susog; csak a kobel lassú emelkedése mutatja, hogy él. Elmerült az ifjú a halvány arc szemléletében. Most érezte igazán, hogy mennyire szereti, most midőn a végzetes lépést már megtette. Ő érte tette azt!... De hát azért szeretnie nem szabad?... Hátha sikerül őt visszahozni az ősi hitre? Szeretni fogja őt, azt mondja a szíve. Mélyen arcába néz, gyöngén susog szava:

— Etelkám! szerelmem, drága szép virágom! Ébredj, nyisd föl szemed, hadd lássam meg benne a mosolygó eget, találjam fel benne ragyogó csillagom; nyisd föl eper ajkad, susogjad édesen, amit szívem beszél, folyvást ezt dobogja: szeretlek édesem!

Nagyot sóhajt a lány. Fölnyitja szemeit mélézva körülnéz s midőn meglátja Vattát ijedve kiált fel:

— Ah!... Hol vannak a gyilkosok? Nem kívánják már véretem?... Oh Vatta! mivel köszönjem meg jószágodat? Életemet mentetted meg...

— S vele saját életemet.

— Köszönöm jó szíved érzelmét. Már másodszor kell hálátlan lennem irántad. Tetted sokkal nagyobb, hogy sem méltón megköszönhetném!

— Ne köszönd, ne hálálkodj! Ha te meg haltál volna, én sem élnék már! Oh Etelka mint szeretlek! A mióta megláttalak, nem volt egyetlen egy gondolatom, mely ne rajtad nyugodott volna meg! A te szemedet láttam, ha az égre néztem; tűzét éreztem, ha a nap mosolygott; fényét, ha az égen a szelid csillagok ragyogtak. Piros ajkadról beszélt a rózsahimbó, szép arcodról

a hajnal fakadó bibora, hangod zengett fülembe, ha hallottam a pacsirta szavát. A hol jártam, keltem, csak te voltál eszemben! Szeretlek, érted élek! Oh szólj, szíved mit mond:

— Mit mond? szól a piruló leány. Mit dobog?... Oh, ha azt eltudnám mondani!... Kis gyöngyvirág beszélt el, azt sugom meg neked: megtaláltam szívem vágyát s mit a multkor elvesztettem, régi boldogságom!... s oda borult a boldog ifjú keblére.

A dalos madarak visszajöttek a berkekbe: daloltak, csicseregtek. Énekük a szerelem volt! A vadgalamb megtalálta párját, nem nyögdécsel már, kacag szerelemből. A kis patak csacsogó hullámai nem futottak most el, a parthoz simúltak s a nefelejts virágnak suttogtak szerelemről, boldogságról!...

* * *

Miklós vára ismét daltól zengett, a jó kedv Etelka boldogságával ismét vissza költözött abba. Egy kis szobában ül a lány s beszélget atyjával arról a nagy veszélyről, mely életét fenyegette.

— Ezt láttad leányom? kiált fel Miklós. Oh hát mégis él e hazában az az átkos hit, mely annyi nyugtalanságot okozott már; mégis füstölnek az egyszer már lerombolt oltárok, a szörny ismét feltámadott? Pogányok voltak azok, kik véredet szomjazták, kik megvetik a mi Istenünket, kigúnyolják Jézust s nevetségesnek tartják a szentleket. Vérral áldoznak, gyilkolásban gyönyörködik Istenük. Kit ismertél meg közöttük?

— Irtisen kívül senkit, atyám!

— Hát ő is? Hogyan beszélt pedig a multkor az egy hit mellett! Hát ő erre gondolt? No majd megmutatom neki, ki az igaz Isten!

Vatta nem volt köztük?

— Nem. Ő csak akkor jött, midőn a gyilkos már majd átjárta szívemet, s midőn ájulásomból fölébredtem csak ő volt mellettem.

— Csodálatos!... Most megyek készülni, mert tegnapelőtt megnyílt a nemzetgyűlés, holnap oda fogok menni.

Az atya távoztával gyötrő gondolatok lepték meg Etelka szívét! hátha ő is pogány! Miért hallgattak volna szavára? Mit ígérték nekik? Oh! ha pogány volna! Nem, nem, lehetetlen! Semmi jel nem mutat arra. Hiszen akkor közöttük lett volna!...

Ily gondolatok közt lepte meg őt Vatta, kinek láttára a lányka arca azonnal felvidült. Mosolylyal ajkán sietet eleje s ott felelte magát karjaiban, ott édes ajakán.

— Megloptam az országgyűlést, szól a boldog ifjú, elszöktem onnan egy kis időre, hogy láthassalak téged, sietve jöttem, hogy elmondjam szép álmomat.

— Félőlem álmodtál? Oh mond, beszélj szépet!

— Félőled álmodom éjjel nappal! Ez is reánk tartozik, mert nagyon hasonlít szerelmünkhöz. Álmod messze vitt el egy kicsiny szigetre, mirtus ág, ciprus fa nyújtottak itt árnyat, lábom alatt virág, kék, piros virágok beszéltek én hozzám: «Szakíts le, szakíts le». Nem nyúltam hozzájuk. Nem hallgattam meg a locsogó habokat, bár mesébe kezdtek; meséjük untatott; tovább mentem, tovább!

Igy értek el végre egy kicsiny kunyhóhoz, zöld lomb ékesíté alacsony kis falát, tetejére szaladt a szép zöld folyondár, hol egy pár kis galamb csókolódzott boldogan, édesen. Megnézem, megnézem, mi van a kunyhóba; ha környéke ily szép, tartalma szebb lehet. Kinyitottam ajtaját, hát kit látok ottan? Etelkám vár reám mosolylyal, boldogan.

— Oh de szép! Igazán álmodtad? Én nem tudok ily szépet álmodni, csak ha ébren vagyok. Oh a múlt éjjel is iszonyú volt álmom!

— Mi volt? Beszélj el! Felőlem álmodtál?

— Felőled, de rosztat. Egy erdőben voltam, rengeteg erdőbe, óriási szikla állta el utamat. Kit láttam tetején? Te voltál ott, szívem, s mosolyogtál felém felém nyujtád kezéd, megsiklott a lábad, véres fővel buktál elémbe a földre... Itten felébredtem, milyen jó, hogy itt vagy s nincsen semmi bajod.

Vatta elszomorodott e beszédre, a látomásokban sokat hitt. Búsan hajtotta le fejét s kis idő múlva rezgő hangon így szólott:

— Etelka, igazán szeretsz te engemet?!

— Különös kérdés.

— Elmondjam neked, mire a dajkám tanított: «Mint a galamb a mézes búzát».

— Minden körülmények között szeretnél!

— Egészséges állapotodban ép' úgy, mint betegségedben.

— Ne tréfálgj. Nagyon komoly dolgot akarok neked mondani.

— No így összeráncolom homlokomat, mint a tisztelendő úr, mikor meggyóntam neki kis leány koromban, hogy anyámtól elraboltam egy kis darab mézet!

— Etelka, én . . . pogány vagyok!

Nagyot sikoltott és elsápadt a leány.

— Nem igaz! Tréfálsz!

— Igaz! azért jöttem, hogy magammal vigyelek. Nagy dolgok vannak készülődésben! A keresztyénséget eltöröljük. A király három napot kért a gondolkozásra, holnap letelik s az ősi hit diadalt arat. Oh jöjj velem, térj át, mily boldogok leszünk!

— Soha, soha!

— Hát nem szeretsz, megutáltál már?

— Ön szerettek, de így nem lehetek tiéd! A szikla a magas szikla. . . Ne menj vissza! . . . Életed veszélyben lesz. A jám készülődik, fegyverei csatlósait, megtudta, hogy te a pogányok közül szabadítottál meg! Ne menj vissza! Maradj itten; én megtanítlak vallásunkra, annak szépségét kitárom elődbe, elbeszélem a szeretet embe-
reinek az üdvözítőnek életét, ki vérével váltott meg bennünket. Megszereted, áttérsz s boldogok leszünk, vagy ha itt nem élhetnél, elmegyünk arra a kis szigetre, ahol a galambok csókolódtak s ott . . .

— Soha, soha!

— Nem eresztlek, átölelek, karommal itt maradsz! Keblére borult csókolta, kérte, elnevezte mindenének

Vatta ingadozva állott a lány előtt. Egy szép jövőt dob el magától. Amott hívei várnak reá, itt szerelme bilincselte le; amott szavát adta, nélküle talán megbukik a terv; emitt egy szívet repszit meg s magát is boldogtalanná teszi örökre. Mit tegyen? Melyiket válaszsza?

E lelki tusa között lépett be Etelka atyja. Arcán borús gondolatok tükröződtek le, szemei boszús tűzben egtek, hangja reszketett a felindulástól:

— No ez szép! A király körül fogva pogányoktól. Nincs ki segítsen rajta. Szava holnap letelik. Ide küldte csatlósát, hogy szedjem össze a környék katonaságát s mentsem meg! Összeszedem! Elmegyek! Utolsó napja lesz a pogányságnak. Van még erő a karomban, összeszedem mind s a pokol átkát zúdítom e hitvány tömeg fejére! Ott hagyja holnap gonosz életét mind! Fiam, ott leszesz te is, segélyemre jöjj! Már intézkedtem! Indulunk! Eredj, fegyverkezz!

— Ott leszek bátyám! Fegyver lesz kezemben! szólott Vatta s gyorsan távozott a szobából. Szívéhez kapott Etelka s egy iszonyút sikoltott:

— Vatta! Atyám! Hívd vissza, mentsd meg őt!

— Mi ez leány? Mit jelentenek szavaid? Nem értelek! Miért ez a félelem? Együtt leszünk, egymás mellett

küzdünk, én tapasztalt vagyok, ő vitéz, segítsünk egymáson!

— Atyám! szólott a zokogó leány, ő pogány! Miklós megdőbbsent, arca halálsápadt lett, hangja iszonyatosan hangzott:

— Hah gonosz vipera! . . . Hát ő is? Gonosz apja vére csereg ereiben! Nem ismeri apja szégyen teljes halálát? Majd megfogom neki mutatni én! Megölöm! Házamba lopózott az én házamba egy pogány! egy véreskezű, durva szívű gaz! S te ezt tudtad s nem utasítottad ki, nem üztetted ki kutyáim által. . . Megölöm! Magam ölöm meg!

— Atyám! életünket mentette meg!

— Szégyenlem, hogy élek, hogy ezt az életet egy pogány mentette meg. Hadd tiportak volna le a lovak, hadd folyt volna ki vérem, csak egy átkos pogány szégyenletes keze ne ért volna hozzám! Megölöm!

— Atyám! szereted lányodat? Csak egy kissé? Ha igen, nem teszed azt! Vele kioltod gyermeked életét és. . . Atyám, én szeretem őt teljes lelkemből, szívem össze forrt az övével, ne tépd ketté, mindkettő meghasad!

— Megölöm!

— Úgy lányod felett is kimondtad az ítéletet. Ránt-sad ki hát kardodat s kinek életet adtál, itt áll előtted, szúrd a hideg vasat a forrón szerető szívébe; szúrd nem átkozlak, áldani foglak érte, hogy előbb én haltam meg s az én lelkem fog ott várakozni rá, hol boldogok leszünk! szólott a leány s zokogva dőlt atyja keblére.

Miklós erre nem gondolt. Barátságának képzelte még csak a két fiatal viszonyát s ime az forró szerelem. Agyában ezerféle gondolat cikázott át. Látta leányát megrepedt szívvel, halott halványan feküdni a koporsóban, hallotta az emberek gúnyos szavait: «Ime ez az a Miklós, ki élete megmentőjét felkoncolta!» Megborzadt. De továbbá feltűnt előtte a szorongatott helyzetben levő király, kinek hűségét esküdött s hallotta annak elhaló utolsó szavát. «Legjobb hívem is megcsalt megszegte esküjét.» Látta az égő templomokat, a legyilkolt papokat; széttört kereszteteket, megbecstelenítve az oltárt, megfertőztetve a szent kelyhet. Látta feldúlva az egész országot a végveszély szélén állani a hazát! (Gyermeke s hála . . . király, vallás, haza. Mindkét oldalon erős érvek! Mit tegyen? Apai érzelmei zajongtak lelkében; zokogó leánya keblén, érezte annak görcsös vonaglását! Úgy szereti! Úgy szereti! Esküszegő, hazaáruló nem lesz soha! Mindenét, mindenét veszítse el inkább, életét, csak becsületén szennyfolt ne ragadjon.

— Ne szólj, ne kérj leányom! Megyek! A haza minden előtt! Megölöm! Isten veled!

— Apám, kiált a távozó után a lány, előbb engemet! . . . s összekulesolt kezekkel nézett egy ideig maga elé. Boldogsága széttörve, kedvese élete veszélyben. Mit tegyen egy gyenge lány?

— Megmentem! Nem engedem! Kiragadom őt atyám kezei közül, kiragadom vagy meghalok ő vele!

* * *

— Hogy zúg a nép, hogy zajong! Mint szigetet a zajongó tenger, vett körül a tömeg. Erőszakkal követeli a keresztyénség eltörlését! Újra kinőtt a hydra levágott feje! Ah! amott ég a falu kicsiny tornya! Mily vad szenvedélyvel török szét a kökeresztet. Nincs bennük szív! Iszonyú, iszonyú! . . . Pörölyük egyszerre szétzúzza a lelkész tisztas fejét, hajánál fogva hurcolják a földön azt a keresztyén nőt, (kisdédét) a ledöntött keresztet csapdossák! Iszonyú, iszonyú! . . . Nincs segítség? . . . Magam megyek reájuk, hadd vérezzem el a keresztért! Még egyszer fordítom meg a főveny órát s aztán . . . aztán meghalok . . . még sem engedek.

E szomorú gondolatok Béla lelkében dúltak. A szahadban felállított trónja pogányokkal van körülvéve. a rakoncátlan nép tele torokkal kiáltozza:

«Le a keresztel, le a keresztel.»

Vezetőjük Vatta, mellette Irtis. Merészen állanak meg a király előtt, szemük a főveny órán csügg. Egy kis idő még s tervük sikerül, az ősi hit diadalt nyer. Vatta ösmervén Miklós készülődéseit, a legbátrabb férfiakkal vétette körül magát!

A király arca sápadt. Szemei esdően tekintenek a távolba. «Nem jó, nem jó!»

Néhány perc még s a főveny alá hull...

A tömeg lázasan kiáltja:

— «Le a keresztel, le a keresztel!»

A király ingadozik, csendesen kihúzza kardját, ajkát már szóra nyitja fel, midőn a kis erdőben, mely mellettük terült el, felharsan a kürt riadó szava s Miklóssal élükön rohannak a tömegre az összeszedett katonák! A király arca sugárzik az örömtől. Meg van mentve!

— Rajta! kiáltja a tömeg, ne hagyjuk magunkat! Ki a karddal s ott hagyva a királyt, Vatta s Irtis vezetése alatt szembe rohannak Miklóssal.

Rövid ideig tartott a küzdelem. A fegyelmetlen tömeget szétszórta a rendezett várkatonaság. Miklós 2 nyilat lőtt ki. Az egyik Vatta mellét, a másik Irtisét fúrta keresztül.

Alig buktak el, két lány szaladt hozzájuk, s kétségbe esett kiáltással borult rájuk. Etelka és Jolán voltak azok, kik Miklós után futva épen az utolsó percben érkeztek meg.

— Vattám! szerelmem! sikolt Etelka, ébredj fel! Érted jöttem, magammal viszlek! Elmegyek, hová te hívsz nyisd fel szemed, s mosolyg rá!... Meghalt!... szívére szorítja kezét, lázasan ugrik fel, szívetrázóan sikolt «Atyám» s élettelenül hül kedvese hideg testére.

Ki mondja a virágnak, hogy elhervadjon, ki a szívnek, hogy maghasadjon?

Senki! senki!

Az mégis elhervad! Ez mégis meghasad! Jolánka leült nevelő atyja mellé. csókokkal árasztotta el ősz fejét; csendesen suttogott ajka:

— Jere velem! Elviszlek! Sirod én ásom meg! Koszorút kötök rá, szép fehér virágokból, mint hajad. Rozmaringot ültetek reá, kis kunyhót építetek mellé, ott fogok élni poraid mellett, imádkozom érted, énekelni fogok a madarakkal! Szegény atyám! Szegény atyám!

A pogányok szétszórattak. A diadalt Miklós vívta ki. S még sincs szemében öröm! Hol van arcáról a diadal ékes pirja? Miért nem zeng ajka győzelmi éneket?!

Némán áll meg leánya holt teste mellett, halvány arcán könnyek peregnek. Nem szól csak néz! Milyen fehér Etelka arca, mint liliom, milyen tiszta, mint az érintetlen virágszirom; rózsá ajka sápadt lett, kék szemei is behunyva, örökre!... Ki tette ezt? Ki eszközölte?...

Már egy órája áll felette s még sem nyilt meg ajka.

Hozzá lép Béla:

— Miklós bátyám! mi bajod, szólj az Istenért! Meg-némúltál?

Egy nagy sóhaj tört elő a remegő kebelből:

— Istenem, Istenem!... Miért érdemltem ezt meg?.. Uram király! Mindenemet elvesztettem!...

S görcsös zokogással borul le a két holtestre.

* *

A függöny legördült. Kettős ravatal felett állottak. Mondjátok meg, nem gyászos tragoedia volt ez?!...
Szathmáry József.

Egy szív tragoediája.

I.

Felhágott Apolló fényes szekerekével a bibor vörös ég keleti szélére.

Elfut a sötétség... elfutnak az álmok.

Így harcol Apolló naponként, szüntelen s harcolni fog mindig, míg csak lesz sötétség. A sötétség olyan, mint a havas észak hideges lakója: akkor tud harcolni, ha viharok vannak, ha beköszönt a tél. Apolló meg akkor győzedelmeskedik, akkor tudja magát feltartani soká a sötétség el'en, ha a tavaszszellő rálehel csókját a jégburok alatt nyugvó természetre.

A tavaszi zephir csókolózik vígan a lombtalan ágak gyenge rügyeivel, kellemes melegség ömlik el a réten, erdőn, mezőn végig és a föld lerázza havas bilincseit.

Diadalmas phönix lesz a természetből, felkél halottiból.

De a megtört szívet nem lehet gyógyítani. Ha megfogták egyszer a jeges bilincsek, ha nem érez többé; nem lesz abból soha érző szív, egész szív.

Nincs phönix ereje.

II.

Elfutott az álom Kálosai Évi ábrándos szeméről.

Az ablakredőnyök nem voltak képesek he nem ereszteti egy reszkető sugárt. Megakart fürdeni Évi szemeiben.

Apolló feljebb hág fújó paripáin, de szinte megállott a reggeli ég alj meredek lejtőjén, megállott csodálni a gyönyörű Évi észbontó kezeit, jegenye természetét, piciny kezecekkéit, ábrándos pilláit égszínű szemének gesztenyeszín haját, formás szájacskáját, bűbánatos arcát. Azt gondolta talán, hogy a gyermekiért könyező Nió-bét látja maga előtt. Még annál is szebb volt e bánatos asszony. Búja Nióbeé, szépsége Vénusé. Nem csoda hát, hogy még Apolló is megállt csodálni bájait.

Apolló! Apolló! Mostan már nem véthet. Elmúltak azok a régi fényes idők, a mikor ő is lejárt a magas égből a szép asszonyokért epedve lángholni, lángolón epedni,

Elmúltak... nem árthat...

Szép Évivel szemben nem is árthat senki...

De hát... hej! mégis oly igéző szemei vannak a daliás Csáthy Elemérnek!?

Pedig Évi férje, Kálosai Orbán. Csáthy Elemérnek árnyéka sem lehet. Nem hasonlítanak, nem versenyezhetnek.

Ki is versenyezne Marsnak erejével, Apolló szépségével, Neptun joságával. Pedig ez a sok jó fényes tulajdonság mind egyesült benne, Csáthy Elemérben.

Ne csodálkozzunk hát a szép Évi lelkén, ha a köznapias Kálosai Orbánt nem tudja szeretni

Nem szerette soha és mégis nője lett. Így hozta a sorsa, így akarta apja, így édes anyja és Kálosai Orbán.

Mért akarták azt így? Nem tudták ta'an, hogy a szív megboszúlja magát irtóztatón, s szörnyű boszújának az lesz áldozata, a ki megengedte széttépni a láncot, mely a máshoz köté?

Évi megengedte és meg is boszulta magát Évi szive... Évin boszulta meg...

III.

Kálosai Orbán gyönyörű kertjének pompás tava mellett dobog Évi szive.

Mért dobog annyira? Örülni kellene a sok nefelejesnek, mely ott hever szerte kis lábai előtt. A nefelejesekből e szó van kirakva a halastó partján harmatos füveken: „Naplemente után“.

Mit jelenthet e szó?

Azt csak Évi tudja. Úgy dobog a szive, azért dobog az úgy.

A dobogó szívű Évi is lehajol, felszed kötényébe a nefelejcekből és ő is kirakja kék nefelejcekből: „*Eljövök, itt leszek.*“

Kálosai Orbán nem bírta felfogni, hogy mi baja lehet a feleségének.

Óh ha tudta volna!

Mi lett volna velök?

Nem tudta sehogysem vigasztalni Évit. Igen rosszat sejtett. Mindig figyelemmel kísérte lépteit, szörnyű előérzet gyötörte kebelét.

Nem is alap nélkül.

IV.

Lehanyaglott a nap.

Évi is kilebbent a fényes kastélyból, a tó felé tartott — Már Elemér várta. Ölelő karjait tárta ki elébe, egy hosszú ölelés, egy forró, tüzes csók fogadta Évikét. Évi esztelenül rohant karjaiba.

A mint felocsúdott a hosszú csók után az édes álomból, ijedve hátrált meg. Hisz ő férjes asszony, törhetetlen eskü köti a férjéhez, annak becsületét meg kell védenie.

Elemér követé.

Mért fordulsz el tőlem, drága Évim, mond csak? Hát megérdemli-e Kálosai Orbán, hogy te az oldala mellett hervadozz el? Tudjál csak *akarni*, mindjárt boldog leszel.

— Nem leszek az soha, nem lehetek már én, — zokogja könnyezve Évi eltakarva bánatos szemeit.

— Eh, mért e csüggedés? Mitől félsz Évikém?

— A közvéleménytől.

— Becsületed félted? Mellettem nem vesz el, meg védem akkor is, ha éltembe kerül.

— Nem, te nem védheted. Magamnak kell védni, s *annak*, kit gyűlölök, mert ő hites férjem, neki van rá joga.

— Annak, kit nem szeretsz? Vagy talán szereted?

— Férjemet? Gyűlölöm, borzasztón gyűlölöm . . .

Csak téged szeretlek, úgy, de, úgy szeretlek, mint virág a patak hűvös árnyú partját, mint a futó szarvas a hús forrás vizét; úgy vágyom utánad, úgy szeretlek téged!

— Óh én is szeretlek! Szeretlek, imádlak. Mint a bűgő gerle az erdő zöld lombját, mint a szálló pille a a színes virágot, mint ember csak képes, úgy szeretlek téged. Mely úgy töri, zúzza a szívemet szélylyel, észt megbontó hévvel, lángzó szenvedélylyel, örületes forrón, határtalan mélyen szeretlek tégedet egyetlen reményem. És ha te is szeretsz, hisz magad mondtad, miért nem jöss velem?

El, de még sem megyek, nem mehetek veled, nem mehetek jaj, jaj!

— Jer, óh jer velem, boldogok leszünk majd; jer Évi, jer velem!

. . . Megzörren a bokor, megrezzen Évi is.

— Jaj, jaj! nem, nem megyek . . . Isten veled édes! Eredj! menj, ne kísérs! ne kísérs engemet.

. . . A hosszú csók után oly nagy ürességet érzett kebelében.

A távoli bokrok elfedték a szegény bús Csáthy Elemért. Vitte Évi szívét, hogy vissza ne hozza.

Vissza! visszahívom! Kiáltok is neki! Elmegyek vele a világ végére is — mond Évi zokogva. — *Meg-török a szívem!*

Ekkor lépett ki a sűrű bokor közül Kálosai Orbán. Ideje is volt már. Soká várákozott. Ily sokáig hagyta szegény nejét Évit, a nagy *kísértésben*. Itt volt az ideje.

V.

Nem kiáltott Évi, csak azt mondta halkán, *tört szívéből* tört ki a szó: Isten veled! kedves Elemérem, semmim — és mindenem!

— Hát, ugy-e nem szeretsz engem te rossz asszony? — harsog Kálosai.

— Óh dehogyan szeretlek, gyűlöllek rettentőn! De, ha már nőd vagyok becsületes lélek, meghalok melletted de *becsületesen a becsületemért.*

— Hát azt, a ki elment, szereted-e Évi?

— Elemért? *Szeretem, őt nagyon szeretem. . . .*

Juhász László.

Jogász táncestély.

1891. február 14.

A bálban megfogja a szerkesztő úr a frakkom szárnyát s ilyenképen foglyúl ejtve, kiadja rendelet számba menő kérelmét, hogy írjam meg a báli referátát. Kérem sohasem írtam referátát, de azért megígértem, hogy meglesz s komolyan föltettem magamban, hogy keresek magam helyett egy reportert, a ki tudja az efféle kedves kötelességek titkait. Még ha ott nem lettem volna a bálban, nos, hát akkor tudtam volna valamit összehozni, de hát így, egy éjszaka boldog percei után, hogy legyen a szegény reporter őszinte és igazságos? S hogy ime mégis megírtam, ennek oka, mi tures tagadás lenne, egy kissé az önzésen alapul. Nevezetesen alig szabadítom ki a frakkom egyik szárnyát a szerkesztő kezei közül, már a másikat fogja meg a jogásznök s szintén tudósítást kér, igérvén honorárium fejében egy táncrendet. Tovább nem szabadkoztam. Ha egy kissé féltem is, hogy tollam nem lesz elég jó a táncestély sikereinek leírásaihoz, mégis csalogatott a vágy, hogy én legyek a szerencsés, a kinek ez a kedves kötelesség jut osztályrészéül, a honoráriumról nem is beszélve.

Hohó reporter úr térjünk a dologra! Nem kell szószaporítással rabolni azt a másfél vagy, két hasábnyi tért, a mely ez alkalommal rendelkezésére áll. Pardon! jön már a referáda.

Halk suttogás, izgatott sürgés-forgás van a rendezőség között. Boldog Isten! már nyolc óra elmúlt s még senki. Hjah! nem akar első lenni senki ám! Lám a pontos mamák igyekeznek is azon, hogy ne legyenek épen ők az elsők, s előhírnökül a cselédet küldik, hogy tudja meg, hányan vannak már? Sokan mindnyájan, felelék mohón a rendező urak, csak épen ő nagyságáék hiányzanak. Ilyen ártatlan hazugság megtöri a jeget s egy félóra alatt tele van Carneval vidám csarnoka. Igyekszik is foglalkozni a nemes fiatalág jóhiszemű része, hogy ki ne kopjék a boldogságból, (hiszen hol lenne annyi hölgy, hogy mindenki nyugodtan nézhetne a jövő elé) hajh de már késő! hát mire való volna a korecsolyatér, ha nem arra, hogy a ki boldog akar lenni, ott foglalkozzék? Ejh! húzd rá Jóska! mostan drága minden perc nem szabad vesztegelnünk. Nos hát, ráhúzta! És aztán perdültek a párok, járták a csárdást kedvvel, szépen, elbódítóan, mint a hogy az a jogász táncestélyen szokott lenni. A hegedű gyors taktusára mind frissebb, hevesebb, boldogítóbb lesz a tánc, az arc nyiló rózsái megsokszorozódnak, azokra a beszédes ajkakra vidám, játszi mosoly kél, itt ott már is belecsendül a dal a zene akkordjai közé: olyan a kedv, mintha már odakünn a hajnal pirja derengene. Pedig még-még hál' istennek messze van a reggel! Legyen is, hiszen oly sokan gondolják vágyó sóhajjal, epedő, sóvárgó szemekkel a jogász gyerekek közül: bárcsak ez az éjszaka, tizenhárom éjjel

tartana! Úgy-e, hájos hölgyeim maguk sem bánják, ha napfogyatkozás (alvás-éj-növekedés) volna. Szegény, hoppon maradt fiúk! végre ti reátok is felderült! Húzzák az első keringőt. Ah, azok a hullámzó, kavargó párok egészen elbódították fejemet. Úgy látszik, mintha minden keringene, még az én eszem is. Reporter barátom ébredjezz. Az első négyesre sorakoznak! Felriadtam! hiszen az én dologom most kezdődik, most kell megbecsülni a statisztikát, s bár ez valamennyire nehéz tudomány: kijelentem, hogy ez alkalommal nehézségeit feledtette velem annak költészete.

Ott voltak: *Árcai Ilonka, Bogyay Vilma, Both Zsuzsika, Emödy Etelka, Fehér Etelka, Katona Mariska, Kaufman Johanna* (Hotyka), *Kérészy Emma, Maklári Ilonka, Zsindely Mariska, Mester Anna, Szinyey Mariska, Toppits Sophie* (Tachau, Csehország.). A négyest 20 pár táncolta. Hiába is erősködik szerkesztő uram, hogy hűszig csak tud számolni, hogy ez a reporteri statisztika csak 13 hölgyről szól: mégis 20 pár volt. Avagy méltóztatott e már látni szerkesztő uram négyest 13 párral. Igazat szölok higgye el! ha nem hiszi: találja ki, hol a dolog nyitja? könnyebbség okaért még egy kis segítséget adok. Nevezetesen jelen voltak még: *Both Istvánné, Fehér Gusztávné, Katona Zsigmondné, Kérészy Istvánné, Lázár Frigyesné, (S.-a.-Ujhely), Maklári Miklósné, Zsindely Istvánné, Meczner Gyuláné, Mester Istvánné, Philipp Károlyné, Tima Józsefné* (Halászhomok), *Waller Lászlóné*, stb. stb. stb.

Hogy a négyes után mi volt, hogy volt? Azt már ne kérdeje tőlem a szerkesztő úr! Nem értem rá, hogy statisztikát írjak a toilettekről, a hajdíszekekről stb., mert magam is táncoltam, mivel hogy mulatni a fő, nem pedig reporterkedéssel másokat untatni. Legyen elég annak constatálása, hogy mindenki elbájoló volt.

Száz szónak is egy a vége: mulattunk kivilágos viradtig s nincs oka megbánni a rendezőségnek, hogy ime második jogászbált rendezett; s nem csalódom, ha kijelentem, hogy a hölgyek sem unták magukat. Bocsanak meg hölgyeim, hogy nem értek az árulkodás mesterségéhez, ha értenék nem ilyen volna a referádám.

Már most még önköz egy pár szót rendező urak! A rendezés valóban szép, ügyes, tapintatos volt. Különösen kell dicsérem a táncrend megválasztása körüli ügyességüket, mely ujdonságánál és csinoságánál fogva (legyező alakú volt) mindenkit meglepett. Csak egy hibája volt, hogy egygyel kevesebbet rendeltek önök, mint a mennyi elég lett volna: nekem nem jutott. Így hát a referáda írásért nincs egyéb jntalmam, mint az írás élvezete; a honorárium valószínűleg elmarad, ha csak maguk kegyes hölgyeim nem adnak egy legyezőt, vagy legalább a szalagját.

Va-la.

EGYLETI ÉLET.

1. „Az ének-kar“ múlt hó 29-én közgyűlést tartott a *Finkey Ferenc* eltávovása következtében megüresedett praecentori állás betöltése végett s arra egyhangúlag *Gaskó Gyula* III. éves hittanhallgatót választotta meg, az így megüresedett segédpraecentori állásra pedig *Szentmártoni Dániel* I. éves hittanhallgatót, *Szabó Zoltán* a bass I. szolam főénekes távovása miatt szintén kénytelen volt lemondani s helyébe *Sovány Dezső* III. éves joghallgató lépett. Szakavatott, a buzgóságban példányoszerű s tapintatos karnagyának elvesztését őszintén sajnálja az énekkar s távovásakor jegyzőkönyvileg fejezte ki elismerését működése iránt.

2. Az „irodalmi önképző-társulat“ csaknem teljes tisztújítást ért folyó hó 14-én. Elnöke s e

lapoknak szerkesztője, *Finkey Ferenc* eltávovván az «alma mater» kebeléből, a társulat elnökévé s lapjának felelős szerkesztőjévé *Gaskó Gyula* titkárt, titkárrá *Kiss Zsigmond* III. éves hittanhallgatót választotta. Főmunkatársakká *Szilva Béla* visszalépése után *Ladányi Endre* III. éves hh., és *Juhász László* II. éves hh., lettek. E helyütt is sietünk kifejezést adni azon őszinte sajnálatnak, melylyel a társulat elnöke s szerkesztője távovását tudomásul vette s azon közelismerésnek, melyet társulatunk jegyzőkönyvében is megörökített.

A társulatnak ugyanazon ülésén folyt le a műfordítás elméletére vonatkozó pályakérdés. Fájdalom eredménytelenül, míg a költői levélre 3 versenyző mű jelentkezett, ezek bírálata alatt vannak.

3. A jogász-egylet sem kerülte ki az általános restauratiót, melyen az egyletek legnagyobb része átesett. Elnöke *Zsóry György*, a semester végével belejezvéni iskolai pályáját, állásáról leköszönt. Az egylet jegyzőkönyvileg köszönte meg buzgó fáradozását s azon bátor magatartását, melyet az egylet önállósága érdekében tanúsított. Utódjává egyhangúlag *Mogyoróssy Bertalan* III. éves joghallgató választotta meg, ki programjával azon lesz, hogy a jogász-egylet jövőre is független önálló testület legyen.

4. A „*theológiai segély-egylet*“ megváltoztatni kívánja alapszabályainak azon pontját, mely kimondja, hogy a bizottság által a forgó tőkének csupán fele osztható ki kölcsönképen. Ohajtandó, hogy hittanhallgatóink érdekében az egyletnek jogos és méltányos kívánsága teljesüljön. Attól nem kell tartanunk, hogy az egylet ez által felesleges kiadások eszközlője és a könynyelműség segítője lesz, mert a bizottság elég garanciát nyújt arra nézve, hogy ezután is csak ott fog segíteni, a hol arra valóban szükség lesz. Az alapszabályok fentebbi pontja mellett pedig még ott sem segíthet mindig.

5. Az „*erdélyi önképző-kör*“ múlt hó 25-én kegyeletes ünnepet szentelt *Erdélyi János* emlékezetének. *Bertók Béla* alelnök lelkes és szép szavakkal jellemezte iskolánk nagynevű tanárának érdemeit, melyeket mint költő, bölcsész és aestheticus vívott ki s buzdította a kicsiny társulatot, hogy a nagy névhez méltó lenni iparkodjék. Az ünnepély második része a komoly és víg irányú verseny-szavaltat volt; annál *Kérészy Árpád* és *Bíró Lajos*, ennél *Izsépi Zoltán* nyerték el a versenybírósg ítélete következtében a kitűzött díjat. A tagokon kívül elég nagy számú érdeklődő volt jelen s gyönyörködött a szépen sikerült ünnepélyben.

6. „A *gyonstró-kör*“ folyó hó 14-én tartott közgyűlést, a *Finkey Ferenc* távovtával megüresedett elnöki székét *Simon Mihály* IV. é. hh. töltötte be, helyébe alelnökellenőrnek *Juhász László* II. é. hh.-t választotta meg s az így gazdátlanul maradt jegyzői tollal *Szentpéteri József* I. é. hh.-ót bízta meg.

7. „A *betegsegélyző-egylet*“ folyó hó 12-én tartott választmányi ülése megejtette a félévi pénztárvizsgálatot, mely alkalommal kitűnt, hogy az egylet bevételei 2043 frt 05 kr, kiadásai 1965 frt 52 krt tesznek ki. Pénztári maradvány 77 frt 53 kr. Ezzel összekötetésben ide iktathatjuk, hogy *Zemplésvármegyének* a telephon felállítására vonatkozó rendelete még a tavasz folyamán testet fog öltetni!

APRÓ HIREK.

— Az „*Ifj. Lap*“ t. olvasóhoz. E lapok 5 ik számának megjelenése után viszonyaim váratlanul akként alakultak, hogy jogi tanulmányaim elsőlítottak Sárospatak-

ról s így válnom kellett t. olvasóimtól is. Innen, a «Királyhágón túl»-ról, ahova jöttem, küldöm tehát búcsúszavamat volt olvasó közönségemhez. Talán felesleges is mondanom, hogy én nem örömet hagytam el szerkesztői állásomat, sőt nehezemre esett a válás, mert a megtisztelő, bár terhes kötelesség, melylyel az Önképző kör bizalma felruházott, nekem feledhetetlen emlékü kedves kötelesség volt s én szívvel lélekkel csüggttem a lap előhaladásán, — nehezen esett a válás különösen most, midőn már belejöttem volna a munkába feladatom betöltéséhez — a kezdet nehézségeit legyőzve — már igazán hozzákezdhettem volna. Így természetesen csak félmunkát végezhettem, s ha ennek eredménye sem volt kielégítő t. olvasóim előtt, tulajdonítsák ezt a szerkesztői előszavamban kifejtett nehézségeknek, melyek új munkakörben mindenkire nehezedenek. Midőn tehát istenhozadót vagyok kénytelen küldeni volt t. olvasóimnak s a pataki ifjúságnak, kikkel ily minőségben többé nem találkozhatom, egyúttal köszönetet mondok mindazon barátainak, kik engem munkámban szívesen gyámolítottak s kérem is, hogy működésüket ezután se vonják meg e laptól: utódaimnak erőt, kitartást, mindenek felett egyszerűséget kívánok a szerkesztéshez. A t. olvasó közönség további szíves pártfogását kérve a Lap számára, maradtam Kolozsvárrt 1891. február 7.

Finkey Ferenc.

— *Előfizetési felhívás* Zempléni Árpád «Onvád» című verses kötetére. Tisztelt Közönség! Hat hét év óta különböző fővárosi és vidéki lapban megjelent verseimből egy kötetnyit óhajtanék kiadni. E kötetrel két célt gondolok elérhetni. — Egy-két tiszta, benső hanggal kívánok járulni a magyar nemzeti költészethez s az ellogólatlan kritikából meg akarom tudni: mennyiben közelíttem meg vezérlő eszményemet. Anyagi áldozatra azonban képes nem vagyok. E tekintetben az olvasó közönségre kell apellálnom. segítsen elő engemet előfizetési által. Én megjutalmazva érzendem magamat, ha könyvem megjelenését lehetővé teszik. A kötet 8—9 íven, sima velin papíron, elegans tiszta nyomással husvétra fog megjelenni. Fűzőt példány ára 50 krajcár. Az előfizetési pénzek március 15-éig bezárólag szállásomra (VI., Nagy János-utca 17. sz. alá) küldendők. gyűjtőknek 10 előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálok. Budapesten, 1891. január hóban. Hazafias tisztelettel *Zempléni Árpád*. Midőn munkatársunknak ezen költemény kötetét a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe, egyszersmind kijelentjük, hogy az előfizetési pénzek közvetítését a «Közöny» szerkesztősége is teljesíti, s a kik előfizetni szándékoznak, az összegeiket husvétig legyenek szívesek beküldeni szerkesztőségünkbe. Ha esetleg szükség volna reá, kívánatra a szerkesztőség gyűjtő ivvel is szolgálhat.

— *A jogász táncestély* szombaton este ment végbe a városháza termeiben szép számú közönség, és az ifjúság szíves részvétele mellett. E helyen azonban nem foglalkozunk a táncestély lefolyásával, az érdeklődők erre nézve bálí referádánkban találhatnak bővebb felvilágosítást.

— *Nt. Wargu Lajos* Ker. Egyháztörténelmének III-ik kötetéből (XIX.-ik század) az első fűzet megjelent. Mint-hogy különösen volt tanítványai között többen vannak olyanok, kiknek tartózkodási helye szerző előtt ismeretlen s így részükre a megrendelt példányt el nem küldheti, ez úton is felhivatnak, hogy azt szerzővel mielőbb tudassák.

— *A jégspport* a kedvező időjárás folytán vígan folyik még mindig a jégpálya sík lapján. A városi közönség és a deákság egyenlő mértékben siet a testedző mulatságnak hódolni s nem dicsérhetők eléggé a kezdeményezők, kik az egylet megalakítása által a Bodrogon való, gyakran életveszélyes korcsolyázást szüntették meg. Nagy a szomorúság a serdülőni kezdő nemes ifjúság közt, mert az igazgatóság egy rendelete betiltotta az iskola udvaron való havazkodást. Nagyon helyesen, mert a megindult golyózáporok árjában ellenségnek nézte a vitéz magyar még a jámbor járókelőket is s egy pár jótékony háttütes veszélye nélkül nem volt tanácsos járnai a háború színhelyén.

— *Akadémiánkon* a következő polgárok colloqáltak jeles eredménynyel: Béky József, Lakatos Áron, Miskolczy Endre, Simon Mihály, Sáros Mihály, Sütő Áron, Tóth Ferenc IV. é, Gaskó Gyula, Kiss Zsigmond, Sütő Kálmán III. évesek, Erdélyi András, Fűri Lajos, Juhász László, Keresztúri József, Szilva István II. évesek, Kalassai Sándor, Róthe Lajos, Szentmártoni Dániel I. éves hittanhallgatók. A joghallgatók közül Emödy László, Finkey Ferenc, Kusza Béla, Szabó Bertalan, Szűcs Béla, Tóth Kálmán, Viczián Géza IV. évesek, Kiss Rezső, Kovács Lajos, Szeghy Lajos, Szekeres Dezső, Szilva Béla III. évesek, Fejes Ernő, Tárzi Pál II. évesek, Eperjessy Lajos és Ponorán Döme I. évesek.

— *Tüdős Istvánnak*, lapunk múlt évi szerkesztőjének, ki jelenleg Jénában öregbíti tanulmányait, főiskolánk igazgató tanácsa félelvi gyűlése alkalmával 50 frt. jótéteményt szavazott meg.

— *A II. éves hittanhallgatóknak* múlt számunkban közlött két alapvizsgálati tételéhez harmadikúl a következő tűzött ki: összehasonlítandó az u. n. tíz parancsolat az exodus és deuteronomium alapján s meghatározandó a hasonlóságok és különbségek is oregicaai jelentősége.

— *A hernád-németii* három éves rectoriának megürült székére a hittanhallgatók közül senki sem jelentkezett, s így az állami képezdéből kellett az állásra embert keresni.

— *A március 15-iki mulatság* érdekében már két irányban is megindult a mozgalom. Némelyek ifjúsági bál mellett kardoskodnak, mások zárkörű pikniket kívánnak rendezni. A bekövetkező zavarok elkerülése végett jó volna az ifjúsági gyűlést e tárgyban mielőbb összehívni.

— *Akadémiánkon* a hittanhallgatók száma egygyel növekedve 49-et tesz ki, míg a joghallgatóké a múlt félévhez viszonyítva kettővel esett s így összesen 50.

— *Nyilvános nyujta és köszönet.* A február 14-iki jogász táncestélyre felülfizettek: Bc. Vay Miklós 10 frt. Dr. Ballagi Géza 5 frt. Kun Béla 5 frt. Dr. Kun Zoltán 3 frt. Philipp Károly 3 frt. Bogay Zsigmond 3 frt. Szi-nyei Gerzson 2 frt. Kérészy István 2 frt. Knobl János 2 frt. Szánthó Gyula 2 frt. Ujalki István 2 frt. Walter László 2 frt. Bálint Dezső 1 frt. Fehér Gusztáv 1 frt. Maklary Pap Miklós 1 frt. Kovács István 1 frt. Tima József 1 frt. Nevezett urak fogadják a rendezőség leg-mélyebb hálás köszönetét. Sárospatak, 1890. február 15.

Mikecz István,
r. b. pénztárnok.

Philipp Alfréd,
r. b. ellenőr.

Tartalom: «A szent István napja, mint nemzeti ünnep.» Ifj. Mitrovics Gyula. «A keresztényiség győzelme.» Rácz Kálmán. «Költő leszek.» Zempléni Árpád. «Hit és szerelem.» Szathmáry József. «Egy szív tragoediája.» Juhász László. «Jogász táncestély.» Va-la. «Egyleti élet.» «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi Önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útca 133. szám. —

MÁRCIUS 15.

«Magyar történet muzsája,
Vésdől soká nyugodott ;
Vedd föl azt s örök tábládra
Vésd föl ezt a nagy napot!»

Petőfi.

A múzsa meghallotta az intő szót, mely a magyar nemzet dalnokának ajkáról hangzott el; föl vette vésőjét s a soha el nem muló ércablára történetet vésett. Fölvéste, mit tett e napon a magyar nemzet...?!

Jertek ifjú társaim! nyissuk fel ma az ércablájú könyvet s olvassuk el a dicsőség fényével megaranyozott betűket. De talán gyenge szemünk elkápráztat a fényes betűktől; talán mi nem is tudunk ily ragyogó lapra tekinteni...? Nem! hiszen nem vagyunk mi «törpe nép, mely feledne ős nagyságot;» hiszen «nem szült gyáva nyúlat Nubia párduca...!»

Elő, elő tehát a XIX-ik század mózesi tábláját! s mi is mint Izráel választott népe, szent tisztelettel olvassuk annak minden betűjét.

Jöjj tavaszi szellő! hallgasd meg mit olvasni fogunk s midőn csókolgatod a fák fakadó rügyeit, az ébredező virágok bimbóit, sugd meg nekik mit hallottál tőlünk, sugd meg a hótakaró alól kimosolygó hóvirágnak a varázs-ígét, mely éltető lelke mindennek, sugd meg nekik halkán, szeliden: ébredjete kis virágok! itt van a szabadság!

Ragyogó napsugár! ha van még e földön nép, melynek egén az elnyomatás sötét éjszakája ül: törd át a vastag sötétséget, hadd ragyogjon fölöttük is a szabadság napja!

Jöjj tomboló vihar! vidd magaddal mit tőlünk hallottál s ha útadban olyan embert találsz, ki a hatalom polcán ülve, millió embertársa fölött kegyetlenül zsarnokoskodik: ordítsd fülébe, dermeszd meg zsarnok karjait e szókkal, melyeket tőlünk hallottál: *egyenlőség, testvériség!* Igen, e három szóval: *szabadság, egyenlőség, testvériség,* ezzel kezdődik ama fényes lap, melyre talán nem is gyarló emberek, hanem félistenek tettei vannak felírva...! Hallj-

tok mily szépen zeng a bűbajos szózat...? óh halljátok és értsétek meg!

Ott van felírva a magyar nemzet esküje, melyet a lánglelkű új próféta mondott a bilincseit széttörni készülő nép előtt. Klió érdemesnek tartotta ezt is följegyezni, mert a világ összes népeinek esküformája ez; «esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk...!»

Ott van felírva a 12 pont, a magyar nemzet kívánalma. Olvassátok el ezt ti királyok! csak annyit kíván a nép tőletek s ha ezt megadtátok, óh, akkor nem kell trón, nem kell a trón mellé bakó...! akkor minden ember nem a durva parancsnak, hanem a szeretet törvényeinek fog engedelmeskedni!

Felvannak írva a ti neveitek is ti lánglelkű, utólrhetlen nagyok, szavaitok nem hangzottak el a pusztában. Megérté azt a gyermek s gyenge kezébe kardot fogott, hogy ha kell, fegyverrel is diadalra juttassa az igaz eszmét; megérté azt az édes anya s maga küldé csatába legdrágább kincsét, az egyetlen gyermeket; megérté az aggasztán s kihülni készülő keble forrongó vulkánná változott, melyből lávaként ömlik a buzdító szó, s remegő ajkán, melyen eddig csak imádság szavai fakadtak, most lelkes csatakiáltás tör elő. Mintha csak látnám, mint olvasztja a földmives ekevasát gyilkoló szuronynyá, látom mint dobja a honleány mátká gyűrűjét, drága ékszereit az olvasztó kohóba, hogy pénz legyen belőle, a melylyel ruhát, fegyvert vegyenek a fűszál módjára termő katonaságnak!

Csodás idők voltak azok... boldog volt ki akkor élhetett...! De hajh! a fénynek árnya is van! a ragyogó ércábla mellett van egy sötét lap is. E sötét lapon ott látszik a dalnok vérbetűje, melyet önvérével írt a vesztett csatában, hol életét áldozá hazájáért; olvassátok csak! egy szó ez csak, de Isten után legszentebb; *hazám!* aztán ott vannak a sötét lapon: Világos... Arad...! Ott porba omlik a zászló, mely annyi diadalmas csatának volt

jellobogója; itt tizenhárom sírhalom emelkedik, egy letiport nemzetnek gyászos temetője. . .!

Magyar ifjak, barátaim! ne feledjék soha, a miket ma olvastunk; olvassuk el minden március 15-én; olvassátok ti is, jövő századok fiai; legyen nekünk a történet ezen lapja evangyeliomunk, mőzesi táblánk; ne feledjék mivel tartozunk hazánknak, őseink emlékének, a magyar nemzet hírnevének. . .!

Es te kis fecske madár! ha visszatérsz kémkedő útadból többi társaidhoz megmondani nekik, hogy már itt is «megenyhült a lég, vídúl a határ», vándor útadban pihenj meg a nagy száműzött, a megtagadott magyar polgár, a márciusi napok herojának hajlékán; ha nyitva találod a csaknem egy századot élt aggastyán dolgozó szobájának ablakát: repülj be hozzá, csevegj neki sokat, sokat az ő szép hazájáról, hű fiairól s mondd neki, hogy e mai napon minden igaz magyar ember így beszélt szent lelkesedésében:

«A magyarok Istenére

Esküszünk,

Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk!»

Ladányi Endre.

A keresztyénség győzelme.

(Vége).

De győz a keresztyénség

II. *Az egyenlőség szellemével is.* A szabadságot, mely a keresztyénségnek első győzelmi jelszava, kiegészíti, mintegy megszenteli az egyenlőség keresztyén eszméje. Hiszen mit érne az a szabadság, a mely csak a népek egy részét boldogítaná; mit érne az a jog, a mely egyeseket töltene el a maga áldásaival, de csak azért, hogy ezek aztán annál könnyebben győzedelmeskedjenek társaik felett s annál erősebb bilincsekbe verhessék az emberiség egy bizonyos osztályát?! Az ilyen szabadság nem keresztyéni, nem lenne méltó a Krisztus szentséges nevéhez.

Az első győzelmi jelszónak, a szabadságnak értéke tehát tulajdonképen csak abban van, hogy azt Krisztus s általa a keresztyénség az egész világgal közölte, az emberiség közkincsévé tette. S közkincsévé lett az az *egyenlőség* eszméje által, a mi egy második új jellemvonás és hatalmi erő a Jézus vallásában.

Fellázad az értelem, felháborodnak a szív nemes érzelmei az ő világ történetének olvasásakor, hol az osztály különbségek a legirtózatosabb módon uralkodnak. Vannak nemzetek, mégpedig jelentékeny szerepet játszó hatalmas nemzetek, a hol az emberi egyenlőség gondolatának legkisebb nyomára se akadunk, a hol míg az egyik fényben, emberi jogainak összes élvezetében szinte kimerül. addig a másik emberfeletti erővel húzza az igát, egész életét a mások szolgálatában tölti el ezen nagy önfeláldozásának jutalmául még az ember nevet is megtagadja tőle a világ. Nincsen az ő világban egyetlen nép sem, melyben páriáknak, a szó legszorosabb értelmében vett rabszolgáknak szomorú helyzete ne döbbsen meg szívünket. A khinaiaknál minden emberi jog élvezetében dúskál az előkelők osztálya; a művelt indus nemzet papjai magukra rakták az emberi méltóság összes előnyeit. a páriákat pedig még az emberi társadalomból is kita-

gadták. velök érüklözni se engedtek a felsőbb osztályoknak, az előkelők hideg gúnnyal, kevély megvetéssel fordultak el az alacsonyabb sorsúaktól,

És mennyire egészen más képet tüntet fel a keresztyénség? «Nincs többé úr és szolga, mindnyájan egyenlők vagyunk az Úr Jézus Krisztusban!» mondja a nagy apostol, Jézus mindenkit hív magához személyválogatás nélkül; a ki megfáradt az élet küzdelmeiben s ő mindenkit egyaránt részesít a megvigasztalás áldásaiban. Óh! mennyire egészen más világ ez az ő világnál, mennyire lélekemelőbb, elragadóbb eszmék ezek a régi világ különbségtévő eszméinél! mily mohó vágygyal ölelhette magához az emberi egyenlőségnek eme fenséges eszméit az a pogány, a ki a szellem vívmányainak élvezetétől a lélek kincseivel is egyedáruskodó bölcsék által el volt tiltva! mennyi gyönyört okozott az egyenlőség annak a zsidónak, a ki rabszolgája volt a római hatalomnak!

És az egyenlőség eszméje folyvást hódított és hódít napjainkban is. Az uralkodó kénytelen megosztani hatalmát a néppel, a rabszolgák az egész föld kerekességén jogegyenlőséget nyernek uraikkal s az így egyenlőkké tett emberiség közösen munkál egymás javára, egymás boldogítására. Csak egyre vigyázzunk, atyámfiak! A társadalmi rendben az egyenlőség eszméje nem korlátlan, ott mindenki annyit ér, a mennyit a közjóra tenni képesége van s a mint különbözők a talentumok, úgy különbözőnek kell lenni a munkabérnek is. Hadd dőljenek le a születési és rendi válaszfalak, de a keresztyénség igazi szellemében csak úgy fog tökéletesedni az emberiség, ha az egyenlőséget félre nem érte, nem használjuk fel azt a társadalmi rend teljes felforgatására. Ne értsük azért félre az egyenlőség magasztos eszméjét, ne mérgezzük meg a társadalmi rendet annak gyógyítására adott orvossággal.

S hogy ettől távol maradjunk, vizsgáljuk meg közelebbről azt, hogy miként győz a keresztyénség.

III. *A testvériség szellemével?* a testvériség szelleme az a harmadik és a *legnagyobb* fegyver, a mellyel a keresztyénség meggyőzte a világot. Mert a szabadság szelleme féktelenkedésre, az egyenlőségét a rend felforgatására vezetne, ha meg nem áldaná, meg nem szentelné ezeket a testvériség nagy eszméje. Ez teszi lehetetlenné azt, hogy a szabadságot szabadossággá, mások ártalmára adott eszközzé változtassuk; ez távolítja el a társadalomból az egyenlőségnek olyan félre értett felfogását, a mely mások javainak, méltóságának, társadalmi állásának megtámadását hozná magával. A testvériség eszméje tetézi be a keresztyénség épületét. A szabadság és egyenlőség alapot, a testvériség irányt ad az erkölcsi élet fejlődésének.

Valami felséges eszme az istenfiúság eszméje, melyet Jézus hirdetett, áldásos következményekben gazdag Jézusnak az a mondása: «Egy a mi atyánk mennyben és mindnyájan atyafiak vagyunk!» ez hozta a földre a felebaráti szeretetet, mert ha egy a mi atyánk a mennyben, akkor mi mindnyájan testvérek, atyafiak vagyunk, a kiknek egymást szeretni szent és édes kötelesség.

Hallod-e ezt a szót, te elkevélyedett zsidó, a ki választott népe vagy Jehovának, a ki könyörtelenül kirekesztés minden más nemzetbeli proféták vallásának boldogító áldásából; a kit ridegen hagy a jerikói úton összeroskadt idegen, úgy, hogy egy samaritánusnak kell rajta könyörölnie: Jehova nem kizárólag csak a te Istened, ő mindenkinek Istenévé lett s az eddig megvetett népek testvéreiddé váltak! Hallod-e a testvériség szavát te büszke görög és római, a ki eddig csak nemzeted tagjai iránt ereztél kötelességet. nincs többé barbár, mindenki testvéred neked. Hallod-e a testvériség szavát,

te önző, rideg világ, a mely eddig csak önmagadat szeretted, másokat gyűlölni szinte kötelességednek tartottad: testvéred a szenvedő, a nyomorult koldus, az árva s még a bűnös is. Értsd meg te önző, te kevély dús gazdag, hogy az elhagyatott Lázárok testvéreid neked; értsd meg te bölcseségedben elbizakodott tudós, hogy az együgyű, testvéri szeretetedet érdemli meg s tanítsd őt testvéri szeretettel, türelemmel! öltözzétek fel a szeretetet, vigasztaljátok a szenvedőt, töröljétek le arcáról a könnyeket, tegyétek le a népeket pusztító áldástalan háborúk fegyvereit s a béke olajágával közelítsetek egymás felé! Testvérek vagyunk, egy és ugyanazon atyánk van a mennyben! A keresztyén testvériség a szeretet a békeség fénylő napját hozta fel az emberiség egére s ime! ez a nap elűzi a könyörtelen ellenségeskedés sötét fellegét, jótékony melegével fejlődésnek indítja a könyörület s a békeség csiráit, hogy beteljesedjék, a mit a próféta mondott: «A farkas a báránnyal, a párdac a kecskefiúval együtt lakik, a borjú és oroslánkölyök, a fejőstehén és a medve együtt legelnek, fiaik is együtt fekszenek, az oroslán mint az ökör szalmát eszik; a csecsszopó az áspis lakhelyében gyönyörködik, a csecstől elválasztott gyermek pedig a bazilikus lyukába dugja kezét.» (Ézsaiás XI. 5—8)

Óh! hát van-e vonzóbb erő a szeretetnél a világon, óh! hát van-e szív, a mely a testvériség eszméjére fel ne dobogna s van-e emberi értelem, a mely ellen tudna

állani a testvériséget hirdető keresztyénségnek? Leborúl a világ előbb-utóbb a szeretetet hirdető Jézusnak nagy lelke előtt s esdekelve mondja: Fogadj be testvérednek engemet, én is hinni akarok a szeretet mesterében!

* * *

Ime, Keresztyén hívek! láttuk azokat a jelszavakat, a melyek a keresztyénséget győzelemre segítették s segítik a jövőben és új világot teremtenek a régi romjain. A szabadság, egyenlőség és testvériség szelleme biztosította a multban az isteni ügy győzelmét és biztosítani fogja a jövőben is. Mert a világ még nincs meggyőzve, még sok a tenni való és ebben nekünk is munkálkodnunk kell. Becsüljük meg azért igazán e szent eszméket, általok megújíthatjuk a világ ábrázatját. A munka nem nehéz, mert eszközeink már magukban is győzelmi erőt rejtenek. Ha látjuk azért, hogy itt és ott félre van ismerve, vagy talán meg is van gyalázva a keresztyénség e három győzelmi fegyvere, siessünk apostoli buzgósággal a fenyegetett sáncokra. Ha a tanítványok házáat betöltötte a szent lélek, ezt a templomot is betölti Istennek lelke, csak akarnunk kell. Munkára hát! keresztyén atyámfiai s segítjük győzelemre azt a zászlót, melyre a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméi vannak felírva. Isten velünk lesz a küzdelemben, mert az igazság meg nem hal soha, mert az igazság Istennek lelke! Ámen.

Rácz Kálmán.

TÁRCZA.

*Mind eljövénk, hogy üdvözöljük újra
Borús idők pirosló hajnalát.
Hogy zengje el a lantnak gyenge húrja
Az érzést, mely szívünk ma hatja át?
— Hátunk mögött a multnak fénye árad;
Előttünk a sávár, sötét jelen...
... Én nemzetem, szeresd, imádd hazádat.
Hogy az a múlt ismét jelen legyen!*

*— Beszél a múlt... Szépen derült a reggel,
Fölglyült a nap a fellegek mögül!
Nem haldokolt az éj még soh'se szebben:
Szabadságot hagyott most reggelül.
Mosoly derült hazánk borús egére,
Tavas szellője lágyan sutogott...
De jött a vész s népünk haragra kelve,
A szív, az ész gyorsan tüzet fogott!*

*Száz hős csatán rohantak tűzbe, vészbe,
Száz hős csatán arattak diadalt;
Tisztán belát szemünk a nagy egésze,
Látjuk miként csodálják a magyart!
A néperő buzogva tört előre...
Amúlva nézték népünk, mely — akar;
A félholt népben ennyi tetterőre
Ki számított? — Feltámadt a magyar!*

*Feltámadott! — S mégis hányan tagadják
Ma nemzetünk; s arcúl ütik jogunk;
Reményeink s jöcönket elragadják...
Óh nem panasz, — haragra van okunk!
Haragra, mely az ellent széttiporja,
Haragra, mely ölö tüzet lehel;
Hol van a kard? — hisz éle most se csorba;
A kar erős és lángol a kebel. —*

*— Régy volt talán, hogy már feledve minden?
Hisz nem feledni van okuk — elég.
Az ős erény kiégve, veszve nincsen;
Veszély között ez népünk vértje még.
Ki vet szelet, vihart arat utána;
Ne űzze senki harcba a vihart;
Haragjának ellent ugyan ki állna,
Ha síkra száll, — a míg csatája tart?*

*— Hogy akkor is reánk borúlt az éjjel,
Hogy elbukott minden, mi szent vala.
Zászlónk zsarnok zilálta, tépte széjjel,
Gyilkolt, rabolt, az ellen bős hada,
Hogy jajszó hangzott e hazába szerte,
Hogy átkozánk az Istent s önmagunk: —
Az ármány volt, mely a tört szívünkbe verte,
Üldözött a sors, — de gyótvák nem vagyunk!*

Óh hányszor s hányszor sújta ránk az ármány!

— Undok légyó gyanánt csúszik, közelg, —
Nappfényiben s az éjnek néma árnyán
Lappangva él; a vész mindig közel.
S bár nem dörög az ég ma még felettünk;
Magyar figyelj, vigyázz, résen legyünk!
Óvólag ínt száz példa már megettünk:
Elbukni óh! — ne hagyjuk nemzetünk!

Nehéz küzdelemre várhat a jövődő,
Jogunk, magunk, hazánk kockán forog
Mint gyöngye részeg ember a kerengő
Örvény szélén, a nemzet tántorog.
— Százszor elárult, százszor földre sújtott,
Megannyiszor fellábadt nemzetem:
Ellenidnek hitvány, csalárd az újok...
Kezed kardon! — szíved helyén legyen!..

Szilva Béla.

M a r t y r o k.

(Novelette).

I.

Kicsiny szobában ernyős lámpa mellett két nővér rakja szorgalmasan az öltéseket egy fehér menyasszonyi ruhára. Hermin sötét, fekete fürteivel s el-el révedező nagy szemével, délceg természetével a görög mythos istennőhöz hasonlít, míg Eliznek, az ifjabbnak arcvonásain s szelid kék szemében a kedvesség sugára honol.

Az asztalon felbontott levél fekszik.

— Tehát haza jön Gusztáv, itt lesz nemsokára?

— Igen! feleli Hermin. A mint írja megismerte az életet, befejezte tanulmányait, most haza siet, önálló üzletet nyit, s végtelen boldogsága egy szerető szív igen szavatától függ csupán.

— Ah! sóhajt föl Eliz, kié lehet az a szív?

— Kié lehet? ismétli öntudatlanul Hermin. S eszébe jutott a pillanat, midőn az ifjú hosszú útjára indult s búcsút vevén tőle, oly némán, szótlanul nézett reá beszédes szemével s oly soká tartá kezét a magáéban. «Ne feledjen engem soha!» rebegé s eltűnt szemei elől. Úgy érzi, mintha szívének egy titkos húrja rezgésbe jönne ez emlékekre s azt suttogná; «tied a szív, melyért az ifjú rajong, tied a szó, mely őt boldoggá teszi.»

— Mily széppé is válhatott azóta mióta nem láttuk?! mereng el Eliz. S mily nemes szívű volt akkor is! Emlékszel, hogy gyámolította szegény özvegy anyánkat, s mily szeretettel volt irántunk mindig?!

— Pedig csak rokonszenv csatolta hozzánk s nem vérkötelek.

— Oh boldog leend a szív, mely az övével lesz összekötve, végtelen boldog a női kebel, melyért szíve dobogni fog.

— Ah, suttogja Hermin, hisz ez ugyanazon szózat, mely az én szívemnek hirdette egy titkos ábránd megvalósulásának reményét. Tehát ott is megcsendült a hang, boldogságot, szerelmet hirdetve? Szegény Eliz, gyenge szíved hogy bírja el, hogy reményed meg ne valósuljon soha, hogy ne legyen a tied a boldogság, melyért epedsz, melyről ábrándozol.

— Mint szeretett minket, mily örömmel töltötte nálunk minden szabad idejét, megosztva s növelve örömlenket, s midőn édes jó anyánk meghalt, a vigasz cseppjét öntözgetve gyászoló szívünkre!

— És mily erős és bátor volt mindig!?

Óh, ha ő itt lesz, majd megvéd a tolakodó emberek tamadásaitól. Képzeld Hermin, ma is, midőn a divatárustól jöttem haza, egy kiálthatatlan arcú, cilinderes dandy üldözött egész a kapuig.

— Látod miért nem kérted fel Samu bácsit, ő elkiért volna... .

II.

Szabad! . . .

Egy kiált arcú fiatal ember lép be az ajtón.

— Ah, suttogá Eliz, ez üldözött.

— Hölgyeim, én gróf Csapodi Dénes vagyok, művészet, művészek, művésznők és szép nők pártolója. Remélem hallották hiremet. Az istenivel szoktam kocsikázni és az aranyossal lovagolni. . . .

— Uram! . . .

— Voltam a párizsi szépségversenyen, a londoni lownon, a bécsi zengereiben, a pesti kékmacskában, de mondhatom hölgyeim, önökkel nem versenyezhet senki. Az isteni van most divatban, de esküszöm, hogy ha önökkel csak egyszer végig fogok kocsizni az Andrásyn, azonnal le lesz szorítva a turfról. Hölgyeim!

S monocliját kellő eleganciával jobb szemére csapva, Herminhez közeledik.

— Uram, ön eltévesztette az ajtót, kiált Hermin szikrázó szemekkel. Mi varró leányok vagyunk s így az ön foglalkozásához semmi közünk.

— Á já, hölgyeim, á já, önök tehát varró leányok Sacrbleu! Hölgyem. önnek nem is áll roszul a harag, chansai így még jobbak, így még istenibb. No csak hamar vágjon pofon, essünk túl rajta, ha már a sanguinicusok közé tartozik.

S szalonias könnyűséggel Herminhez közeledve, átkarja ölelni derekát, de a monocli csörömpölve esik le a földre s a gróf úr kénytelen phlastromot keresni elő, hogy beragaszsza vérző arcát.

— Fi donc! Holnap majd ázt hiszik a clubban, hogy párbajom volt, . . . Sacrbleu, ilyen pofot még az isteni sem tud adni. Oh én imádom önt, itt térdelek lábai előtt.

Samu bácsi, segítség! kiáltja Eliz.

— Megyek, szaladok gyermekeim, hallatszik a szomszéd szoba falán át.

— Hölgyeim, átengedem a tért, hebegi a gróf, ijedten menekülve.

De késő.

Az ajtót inkább bedűtve, mint nyitva, rohan be egy alak. Nem magasabb, mint egy gyermek, a hátán púp emelkedik ki görbe válla közül. Sápadt arcán, az ajkak körül négy szál szört lebegtet görbe mellének lihegése. Hosszú csontos keze térden alól ér, egyikben egy rozsdás kardot, másikban egy mult századbeli karabélyt tartva, vérben forgó szemekkel rekedt hangon kiáltja.

— Zsivány, gyilkos, rabló, megváglak, lelőlek, megszírlak!

— Uram, monsieur úr, ez sértés, hebegi a gróf, az asztal tulsó oldalának védváraiba menekülve. Gentleman ön? . . . kész vagyok elégtételt adni, itt a vizitkártyám. Jaj, fordítsa el azt az ágyut!

— Majd adok én neked olyan vizitkártyát, hogy sohsem kell újra nyomtatni, kiált vérben forgó szemekkel a kis emberke, a kéjencnek rohanva.

De a gróf egér útát nyerve elmenekül, zálogul hagyva a nagy sietségben félcipőjét.

— Megváglak, lelelőlek, megszírlak kiáltja Samu bácsi a menekülő után szaladva s a lányok csak alig tudják visszatartani.

— Phú, most képes lettem volna azt az embert

elevenen megnyúzni. Szegény, szegény gyermekeim, hát megijedtek?

— Óh nagyon

— Hátha még Samu bácsinak is baja lett volna miattunk!

— Önökért akár az oroszlánál is megharcolnék.

Nyomorúlt vagyok, de önökért küzdve oly erősnek érzem magam, mint Sámson. — Mert erőt adna a szerelem, suttogák ajkai s a kis ember arca lángban ég.

— Óh mi is végtelenül becsüljük, nem, szeretjük önt édes Samu bácsi! s gyöngéden átöleli Eliz hős védőjüket.

— No igen így, óh, de hogy is lehetne engem *amúgy* szeretni, mormogja a cirógatót.

— Valóban, sohasem hálálhatjuk meg azt a szivességet, hogy minket, elhagyott, árva leányokat barátságába fogadott s szivességgel halmozott el. S végtelenül jól esik tudni, hogy mégis van itt egy nemes kebel, kire nézve nem vagyunk egészen *idegenek* — folytatja hálátelt szívvvel Hermin.

— *Idegenek!* Óh ha tudnád, hogy minden gondolatom *te* vagy, egyedül *te*. — De hát csakugyan oly egyedül állanak *önök*? S oly mohón lesi a választ, mintha végzetét hallaná kimondani.

— Igen. sóhajt Hermin. Négy éve, hogy meghalt édes jó anyánk s azóta nem volt itt senkink. A szerencsés véletlen e házba vezetett minket új lakot keresni s itt ismertük meg önt, egyetlen barátunkat az emberáradatban.

— De hisz akkor ön nem szeret... dadogja öntudatlan?

— Önt, óh...

— Dehogy, mást.

— Mást nem!... senkit! senkit! — felel idegtépő resignatioval Hermin.

— Oh Hermin, a remény olajágát hozták meg nekem e szavak, annak a reményét, hogy meg fog hallgatni. Szeressen *engem!* De hát úgy-e azt hiszi, hogy a nyomorúlt testben nem lángolhat a szív, nem érezheti azt az édes érzést, minek neve szerelem, ha ábránd-képét feltalálta? És én feltaláltam. Ha szívében nem lelt még tanyát egy édes ábránd, ha férfi nevét nem suttogják még ajkai epedve, szerelemmel, legyen *enyém*, legyen *nőm*.

S a kis ember kipirult arccal ott térdel Hermin előtt. A teremtés remeke és korcs szülötte egymás mellett.

— Ön elfordul, tehát mást szeret?

Hermin elsápadt a meglepetéstől. Némán, szótlánul áll ott egy percig. Ajka mozog, de hangot nem ad.

Nem, nem! becsüllek téged, de szeretni? Óh, nézz ide, lásd itt van szívémben annak képe, kik szerettek, kihez szívem minden vágya vonz, s kit feledni nem tudnék soha. Nem, nem...

És akkor Elizre esik tekintete s a kimondott szó megakad torkán.

— Istenem, mit tegyek? azt mondjam-e, hogy nem tudnám szeretni szívét, azt a nemes szívet, mert teste rút? Nem, nem! vagy eláruljam-e, hogy szívem már nem szabad, hogy szeretem azt, kit Eliz s összezúzzam ezáltal azt az életet, melyet csak a szerelem boldogságának reménye tart fenn? eláruljam-e, hogy az ő reménye nem fog megvalósulni soha, mert itt vagyok én boldog álmainak megrontója? gyilkosa legyek saját nővéremnek?..

És a két szempár oly szívszorogva mered rá, mintha élet és halál közt lenne választás.

Hermin szívében *győz a szeretet, győz a szerelem felett.*

— Igen, rebegi halkán, neje leszek. S homloka körül a martyrság díszkoszorúja fénylik.

Két sóhaj lebben el, az *Elizé* s a boldog vőlegényé. Melyiknek boldogsága nagyobb? Ha tudnátok, hogy egy nemes szív boldogságának romjain épült az fel! ha tudnátok, hogy az a nemes lélek, mint szúrta önszívébe a tört azzal az egy szóval, mely titeket boldogokká tett! Pedig mily könnyen fordíthatta volna rátok azt a tört! Nem tette, mert nagyon tud szeretni.

— Óh mily boldog vagyok, suttogja a vőlegény, megcsókolva az odanyújtott kezét.

De az oly hideg, oly merev.

— Én leszek a kis mama, csacsog Eliz. Áldásom reátok gyermekeim! Samu bácsi! gyermekem jer keblemre! Ezután nem lesz ám Samu bácsi, csak Samukám. Itt a bruder csók!

Ő boldog, mert győzött a szeretet!

III.

Hermin, a fiatal asszony egyedül van.

Ha az a tudat boldogíthat, hogy a saját boldogságunkat, reményeinket, vágyainkat feláldozva, másoknak szereztünk boldogságot, akkor Hermin bizonyára boldog volt. Nemde keserű boldogság lehet az? De ő csak a boldogságot érezte belőle, a keserőséget nem.

Néha előtört szívében az a kedves emlék, az az édes ábránd, mely eddig keblét eltölté, de elfojtotta azt, elfojtotta a *szeretet* miatt.

Ha látta férjének véghetlen boldogságát, melyet *igen* szava reá árasztott, ha látta, mint éled nővére attól a gondolattól, hogy boldog sejtelméi végre megvalósulnak, óh akkor ő is nagyon boldog volt. Nem jutott eszébe megsiratni, megbánni azt a nagy áldozatot, melybe neki e két szív boldogsága került, nem jutott eszébe, hogy mind ennek ára az ő boldogsága, az ő szerelme volt.

És az ilyen martyrokat nem sorozzák a szentek közé!

Csak egy nyugtalanította, csak egy zavarta meg nemes szívének boldog érzetét. Ha Gusztáv haza jön, nem tudja-e meg Eliz úgy is a keserű valót, s akkor nem törik-e össze az a boldogság, melyet ő oly féltékenyen őrzött s önszíve árán tartott meg? óh ettől félt, ettől rettegett.

Merengéséből léptek riasztják fel s önkénytelenül sikoly lebben el ajkáról.

— Ah Gusztáv, ön megérkezett?

— Igen, a szerelem gyors szárnyain repültem, hogy régóta ápolt álmaimat megvalósítsam, hogy egy ajk *igenje* régóta sóvárgott boldogságom édenébe emeljen. Hermin, óh mondja ki e szót, melyért oly soká kellett epednem.

Hermin lesüti szemét, nem bírja ki annak a két szemnek tekintetét.

— Hermin, ön nem válaszol?

— Nem... mert én asszony vagyok.

— Az égre Hermin ne tegye próbára reménykedő szívemet!

— Valót mondok. Nem vagyok szabad.

— Óh Istenem! hát ezért küzdöttem a boldogság reményével éveken át, hogy most így kelljen csalódnom, hogy így semmisüljön meg egy pillanat alatt azon éden, mely küzdelmeimben erőt, biztatást adott!

Két kezével borítja el fájdalomtól dült arcát,

— Gusztáv, az égre kérem hallgasson meg! *én szerelem* önt... A magány csendes óráiban ezerszer jutott eszembe a boldogság, melyet keblén fogok majd feltalálni. És mindez elveszett! közém és ön közé állt egy gyege szívnek boldogsága, egy beteg életnek szerelme, reménye, mindene, nővérem. És én ez élet árán nem tudtam volna boldogságomat elfogadni. Itéljen el, ha tud, tel, ettem-e másként?

— Hát drágább-e előtte testvére boldogsága, mint saját szívének szerelme?

— Igen, mert én fogok tudni parancsolni e szívnek s elnémul benn a szerelem. Fájni fog, de nem öl. Szegény Eliz együtt veszett el volna álmaival, ábrándjaival szétfoszlott volna élete is.

— *Őn a szerelet martyrja*, mond az ifjú meghatva a nagy lélek nemességétől,

— *S ön legyen a szerelemé!* Tegye boldoggá Elizt s vele engem is boldoggá teend. Hisz ön férfi, az ön szíve erősebb, mint az enyém. gyenge nőé. Az igazi szerelem a legnagyobb áldozatra is képes, ha szeret tegye boldoggá őt.

És Gusztáv nem taszítja el a kezét; megindulva hajtja le a fejét s ajka ezt suttogja.

— Legyen akaratára szerint, elhiszi-e, hogy igazán szeretem?

— Óh jöjj csak Eliz, kiállja a hazaérkezőnek Hermin, ő megérkezett.

— Ó!... Gusztáv!?! sikoltja Eliz, nem bírva szívével. Nem bírja elrejtteni felindulását, kitör az szaván, arcán, hangján, mindenütt.

— És hozott is magával valamint, egy gyógyításra váró szívet. Gyógyítsd meg te szerelemmel. suttogja egymásba téve kezeiket.

— Eliz, oh szóljon megteszi-e?

— Igen, rehogi elpirúlva s odaborúlva arra a kebelre, melyre vágyott, melyért epedett.

Ilyen martyrok is vannak a világon! —a.

Mondjátok meg...

Mondjátok meg, melyik drágább?

Rózsám szeme vagy az ég?
Mennysország van mindkettőben,
Mindkettőnek színe kék.

Ha az égre föltekintek,
Rózsám szeme ott nevet;
Ha szemébe elmerülök,
Látom, a mennyt, az eget....

Drágább e szem! Az ég mosolyg
Mindenre e világon,
De e pár szem csak rám nevet
S benne üdvöm találom...

Te mást szeretsz?

Te mást szeretsz? Szíved másért dobog?...
Óh, mily sötét, mily gyászos végzetem!..
Hol üdvöm vártam, az imádott ajk,
Az mondja ki halál-ítéletem!...

Óh, ha korábban mondd ki e szót,
Elhal a tűz, bár fájón hamvad el.
De most, midőn lángol egész valóm,
Nem bír a szó szívem reményivel!...

... Tavaszkor, ha kihajt a gyenge rügy
S fagy jó reá, még visszamegy, vonúl;
De ha levél, virág volt, óh akkor...
Hervadt virág!... A földre sírva hull...

Ide!

Március 15-ike Sárospatakon.

Borongós tavaszi nap, a láthatáron sűrű köd s mégis — mily különös — a szívekben lángoló érzélem, ünnepleni vágyó lelkesedés. A szabadság hajnalának 43-ik

évfordulóját ünnepli ma minden magyar, ünnepeljük mi, nem fényesen, pompával bár, de lélekben, buzgón, lelkesedéssel. Még most is fülembe cseng a talpra magyar gyújtó dallama, még most is ott zajong a hazafias szavalatok viharos hangja, még most is előttem lebegnek a lelkesedéstől kipirult arcok. Érzelmimnek árja, ömölj ki keblemből, lelkesültségem fellengő ereje mutasd meg magad, hogy hiven tudjam visszatükrözni azt, milyen volt a nagy nap ünnepe közöttünk.

Az ünnepély reggel nyolc órakor kezdődött a főiskolai progimnázium termében, a melynek lelkes vezetője, Szathmáry József szénior, igazán dicséretre méltó hazafias szellemben vezeti a kedves kis fiúkat. Az öntudat bájos virágának fésülése, a «haza, szabadság» nevével kezdődik meg a jószívű «tanár bácsi» ápolgatása alatt. A fésülő virágok szűkkörű ünneplése oly naiv, oly bensőségteljes, oly extasitikus volt, hogy igazán sajnálnom kell azokat, a kik ott nem lehettek. Mikor a „Hymnus” lángoló hangjai kirebbentek a kicsinyek ártatlan ajkain, mikor a kis *Gézuka* valódi szónoki verve vel, korához mérten szokatlan hévvel szavalt a „Emlékbeszédet”, fejtegette (igenis fejtegette!) a márciusi napok óriási eredményeit, mikor a kis *Béruka* égre emelt kezekkel kiegészítá az «Esküszünk!» lelkesítő jelentését, mikor az igen kis *Ferike* az árva tábort Pistuka szívreható történetét regélte el s végre mikor az a kis komoly fiú oly ünnepies méltósággal bezárta az ünnepélyt, igazán úgy előmlött szívemen az a jótékony melegség, a minek én nem tudnék nevet adni, úgy elfogta keblemet valami titkos érzélem, a minek nem tudnék határozott irányt adni, s érzelmeim heves kitörése csak egy, a jó tanár bácsinak halkán rebegett «köszönöm» szóban culminált.

Majd megszólaltak a városi templom harangjai. Mintha még azok az ércnyelvek is másképen szólanának ma, mint máskor s lelkesebben hívnák össze a polgárságot és a tanuló ifjúságot az istenházába, hogy ott adjon hálát e napért a mindenhatóknak, hogy áhitattal hallgassa ihletett pásztorának lelkes szavait.

A tulajdonképeni ünnepély délután 3 órakor nagyszámú és díszes közönség jelenlétében, a főiskolai imateremben folyt le. Az itt kiosztott „Programm” egyes pontjainak a legmagasabb igényeket is kielégítő keresztül vitelére igazán érdeméhez illő dicsérő szavakat nem vagyok képes találni a magyar szótárban, megfognak tehát engedni a t. szerepök, ha jellemezni nem tudó tollam talán igen gyöngye fog lenni. Kilenc érdekes pontja volt a programnak. Elsőben a nagy múltú főiskolai énekhar adta elő *Oláh Károly* „Fohász”-át a jóhangú elődökhöz méltóan. Azután az ünnepély szónoka, *Szathmáry József* szénior olvasta fel terjedelmes és a jelen viszonyokra finom vonatkozásokkal átszőtt, valódi szónoki műremeknek nevezhető „Emlékezését 1848—49-re.” A fellelkesített hallgatóság tapsokban és éljen riadalmakban nyilvánuló enthusiasmusára úgy vélem elég buzdítás, és jutalom aszónoknak. Majd a főiskolai zenekar adta elő szépen, szívrehatóan azokat a kedves, azokat a hangulatos „Kosuth dalokat,” mely után *ifjú Bajusz József* lépett az emelvényre, s azzal a szokásos rátermettségével, tehetségével szavaltta el hasonnevű édes apja „Március 15-én” cz ódai szárnyalású költeményét. Lehet-e lelkesítőbb, mintha egy jó szavalatot hallhatunk, lehet-e felemelőbb, mintha azt a derék szavalatot egy szerető fiú ajakiról hallhatjuk? A már így is fellelkesített közönség extasisát a főiskolai énekhar által kitűnően előadott „Csatadol” riadószerű hangjai még fokozták. Ezek után *Sovány Dezső* olvasta fel kellő hangsúlyozással a *Szilva Béla* ügyesen megírt, nyertes „Alkalmi ódáját,” melyet *Vass József* régi hírében méltóan előadottszavallata követett. A darab „Lukács Öldön: És mégis

élnék" című rhapsodistikus hangú ódája maga is gyűjtött, hát még az előadás? Az ünnepélyt az énekkar által előadott „Szabadságdal” s a zenekar „Induló”-ja a program többi pontjaihoz méltóan fejezte be.

* * *

— Azt hiszik kérem, hogy ez még minden? Ne higyjék! Mondok én ennél még nagyobbakat is. Nevezetesen, este folytattuk az ünnepélyt, igenis az ünnepélyt a városháza termeiben. Hazafias lelkesültséggel táncoltunk azokkal az igen kedves magyar és magyar ruhás kisasszonyokkal, persze csak a szabadság emlékére.

A mulatás szükséges kellékei megvoltak.

A Jóska cigány a fényes teremben fényesen kitett magáért, az „árvaszegfű” csárdást úgy a talp alá húzta, hogy reporteri természetnek is a legnagyobb kísértéseket kellett kiállania, nehogy táncra perdüljön; a parket sima volt, a női táncrend szép, fényes, ragyogó vala. maga egy megtestesült poésis (úgy-e hölgyeim?) a vállszalagos rendezők csinosak, elegánsak, chikkesek valának, a jeunesse doré kitett magáért. Hát kéremalásan kell-e egyéb?

Ragyogott is az egész ifjúság szeme, mikor azokat a szebbnél szebb-hermelines, vagy hattyuprémes belépőben belépő, nem, belebegő angyalokat meglátta. A tánc, a fény, a mámor, a bál riadó zenéje a hetedik menyországba ragadták a rendezőket, a frakk repült, a klakk ropogott, a lakk rohant, a szív dobogott, a kebel lihegett, a pikoló hangjai a dobogó szív mélységes fenekéig hatottak, szóval, röviden az ifjúsági bál — ismétlem — sikerült. Ezzel meg van mondva minden és én mégsem tudom leírni, visszaadni azt a fényt, azt a kedvet két hasábon keresztül.

Mit írjak még!

Írjunk statisztikát! A souppé-csárdás 9 hogy volt-tal 2 hosszú óráig tartott, 3 francia négyes volt, melyet 28 pár táncolgatott, s a magasba nyúló torony órája 6 ot ütött, mikor a vígan mulatozó közönség szétszórt.

Az előadottak nyomán, — hogy egy rendező szavaival éljek — Dr. Carneval, ez az ügyes köz- és váltó ügyvéd, jóllehet már bezárta évkönyveit és annáleseit, ezt a mulatságot bizonyosan aranybetűkkel fogja beírni könyvébe. Hát még azokat a kis nagyságokat, a kik ott voltak?! A lapba is aranybetűkkel nyomtatnánk, de Steinfeld uram azt mondja, hogy most nincs készletben aranypor, s így csak dűt betűkkel írjuk ide, „abc” rendben, hogy senki meg ne haragudjon: Abaházy Erzsike, Abaházy Irma és Murgit (Liszka) Benedek Ilona, Both Zsuzsika, Elmődy Etelka, Eperjessy Ilona, Fehér Etelka, Haizer Erzsike (Hardicsa) Hartenthal Irén, Inczedy Etelka, Kapitány Bella, Katona Mariska, Keczer Ilona, (Bojár, Sáros) Kerekes Matild (Liszka), Kérészy Emma, Kruszevszky Olga (Miskolc), Mester Anna és Ilona, Nagy Vilma, Szinyei Mariska, Szunyogh Vilma, Terhes Margit, Zsindely Mariska.

Asszonyok: Abaházy Józsefné (Liszka) és Istvánné, Bálint Dezsőné, Both Istvánné, Fehér Gusztávné, Kapitány Jánosné, Katona Zsigmondné, Keczer Gézánné (Ujhely). Kérészy Istvánné, Mester Istvánné, (Szerencs) Özv. Mester Istvánné, Mitrovics Gyuláné, Nagy Gáborné, Szívós Mihályné, Szuhay Benedekné (Barcika, Borsod.), Szunyogh Sándorné, Terhes Barnáné, Turján Gáborné, Ujlaki Istvánné, Zsindely Istvánné.

Igenis kéremalásan ott voltak ők és a bál fényét, sikerét emelték. A városháza most is megfelelőnek bizonyult a kettős cél: a bíraskodás és a táncvigalmak tartásának...

És most, uraim, hölgyeim, engedjék meg, hogy letegyen tollamat és lehajtsam fejemet. Nem vagyok képes többet írni... az a „piros pruszlik” azok a „napoleon

rózsán kéjelgő lepkék” egészen elbőitottak, megigéztek, lebűvöltek... Ábrándozzunk! aludjunk! jó éjszakát!!!
— Semmi piros pruszlik, — semmi jó éjszakát, — riad fel a hátam mögött álló felvont szemöldökű szerkesztő; reporter vagy így a fényes toaletteket is meg kell énekelned.

— Kérem szerkesztő úr — mille pardon! — de az öltözékék leírhatatlan szépségűek valának, azért nem is brom le, mert még könnyen eltalálnék tévedni a tüllök, mollok, creppek, satinek, echarpok, heliotropok, brocardok, dudorok, fodorok, hodorok, puffok, muffok, máslik, kamáslik labirinthjében.

Laclius.

Egyről-másról.

— A zajos ifjúsági közgyűlések világra szóló eredménye egy eddig ismeretlen axioma: jogász nélkül nincs semmi nagyszerű. Minthogy pedig Kolombus Kristóf, Shvare Berthold és még egy páran megdönteni látszanak e feltétlenül érvényes axiómát, értesülésünk szerint, nevezettek legközelebb díszjogászokká (ogruak beatificáltatni).

* * *

— A március 15-iki emlékünnepe rendező bizottsága költői tehetségének kiváló jelét adta akkor, midőn Petőfi talpramagyarját így alakította át:

Esküszünk, esküszünk!
Hogy (potya) kesztyűnk nélkül
Rendezők mi nem leszünk.

Hogy a bizottság költői fejlődésének bizonyítékát adja, ajánljuk, hogy jövőre egy öltözet caiser ruhát és tiz forintnyi napidíjat is szorítson be a sorokba. Hiszen csak nem lelkesedhetünk ingyen!

* * *

(Gimnazista: március 15-ike van.

En: Az ám! Erős torkot, gyors lábat s mindenekfelett hazafias lelkesülést kívánok az ünnepléshez.

(Gimnazista: Nem tudok már én lelkesülni.

En: Hogyan? Hát miért borul el szép szemed világa?

(Gimnazista: Hogyne, mikor ilyen hallatlan eset történik, kérem március 15-ike vasárnap!

Ez volt hát az oka, hogy fiatal atyánkfia oly elkeseredett fofortissimóval énekeltek az elégedetlenek kardalát! És óh borzasztó, nem akadt solistájuk, a ki előadta volna keblük titkolt kívánságát, hogy ez éven március 15-ike 16-án legyen!

EGYLETI ÉLET.

1. „Az irodalmi önképző-társulat” életében a következő nevezetesebb események történtek: megtartotta a társulat a versenyszavakat, még pedig a komoly irányút február 25-én, a vígírányút március 4-én, Tompa Mihály «Bosnyák Zsófiájának» elszavalására öten vállalkoztak kik közül Tóth Menyhért III. é. hh., Juhász László II. é. hh. 2—2 frtot, Eperjessy Lajos I. é. jh. egy frtot nyert. A vígírányú szavalt egyetlen pályázója Sovány Dezső III. é. jh. volt, ki a kitűzött «Pázmán lovagot» a társulat teljes megelégedésével adván elő, dicséret mellett öt forintban, a teljes díjban részesült. Az óda helyett kitűzött költői levélre három munka érkezett s nyertese Szilva Béla III. é. jh. 15n. Lejárt a «beszély» pályakérdés is; a versenyző öt mű sorsa felett most dönt a bíráló-bizottság. A műfordítás elméletére vonatkozó kérdés azonban nem talált megfjtőre s helyébe Schiller «Die berühmte Frau» című költeményének lefordítását

tűzte ki a társulat, április 12-ére kívánván a pályázó művek beadását.

2. „*A theologiai segélyegyletnek*“ lapunk mult számában említett azon kérelmét, hogy a nagyszámú segélykérésnek különben nem tehetvén eleget, a kölcsönadható összeg száz forinttal nagyobbítsák, a köziskolai szék csak feltételeesen engedte meg, ha t. i. a szakelnök ennek szükségét fogja látni. Ezzel kapcsolatban pedig elhatározta azt is, hogy megszüntetve az egylet eddigi teljes autonómiáját, a kölcsönügyek ellenőrzését a szakelnök útján kezébe veszi. E határozatban a köziskolai szék határozottan elítéli a bizottság eddigi működését; pedig nevezett testület teljes lelkiismeretességgel és figyelmes körültekintéssel a minimumra iparkodott redukálni azon visszaéléseket, a melyek az ilyen természetű egyletben a legnagyobb vigyázat mellett is előfordulhatnak. S ha ez a bizottságnak a köziskolai szék határozata szerint nem sikerült, félt, hogy egy, az ifjúság körén kívül álló, annak anyagi ügyeit kevésbé ismerő egyén sem fogja tudni azokat teljesen megszüntetni. Óhajtjuk, hogy a jövő ellenünk bizonyítson. A segélyegylet sem kerülhetne ki az egyletek ez évi közös fátumát, a restauratiót; elnöke Bodnár Béla a múlt hóban lemondott s utódát legközelebb fogja megválasztani a theologiai facultás.

3. „*A theologiai önképző-kör*“ egyházi beszédek írásával és bírálásával foglalkozik, a harmad éveseknek közönséges egyházi beszédet, a negyed éveseknek agendát kell írniok. Ezekon kívül több a gyakorlati élet körébe vágó kérdés került szinre és vitatott meg.

4. „*A jogász egyletben*“ három felolvasás tartott és pedig a következő tételekről: „*A polgári házasságról*“ Tárcsi Pál II. é. jh. által. „*A kereskedelem fontossága a nemzetgazdaságban*“ Kiss Rezső III. é. jh. által. „*A politikai pártokról*“ Szilva Béla III. é. jh. által. Mind három felolvasó, kivéve az utóbbit, kinek munkája jelenleg még bírálat alatt van, valamint az első felolvasás alapos bírálatának előterjesztője, Oláh István III. é. jh. 5—5 frtos díjban részesültek.

5. „*A torna-egylet*“ életéből két igen fontos mozzanatot jegyezhetünk fel. Egyik az, hogy az elkészített alapszabályokhoz, minthogy az egylet a vívást is programjába vette fel, még új paragraphusok ragasztandók, s így az alapszabályok kinyomatása, melyet előbbi számunkban jelezünk, ez iskolai év folyamán nem igen fog megtörténni; a másik még talán érdekesebb és fontosabb mozzanat pedig az, hogy az egylet legalább 10 taggal képviselőleg részt fog venni a máj 17—18-án Pesten tartandó országos tornaversenyen. Minthogy pedig a versenyen résztvevők pünkössti legatiojukat vesztenék, Nemes Ferenc az egyletnek buzgó tanárelnöke megígérte, hogy oda fog hatni, miszerint a versenyzők az iskola pénztára, gyűjtés, vagy e célra rendezendő táncmulatság jövedelme által legalább részben kárpóltassanak. —

APRÓ HIREK.

— *Kérjük szíves olvasóinkat az előfizetési pénzek s főként a hátrálékos összegek beküldésére, hogy kötelezettségeinknek mi is eleget tihessünk.*

— *A sárospataki főiskola ifjúsága ötven forinttal a pancsovai közművelődési egylet alapító tagjai közé lépett. A nemes tett nem szorúl dicséretre; a «szegények isko-*

laja» áldozatkészség tekintetében is jó példával jár elől s leteszi a maga fillérét a közügy oltárára akkor, a midőn a gazdagok iskoláiról e tekintetben szomorúan hallgat a krónika.

— *Az „Egyetemi Lapok“ március elsei száma a millenium ügyével kapcsolatban azt indítványozza, hogy a nagy nemzeti ünnep alkalmából országos szövetkezetet létesítsen a felsőbb iskolák ifjúsága. Mi a magunk részéről kész örömmel üdvözljük a bölcsőjében ringó csecsemőt, a társulás eszméjét s szívből kívánunk neki fejlődést, erősödést és teljes kifejlődést ama nagy ünnepre.*

— *Sirisaka Andor «Közmondások gyűjteménye» című művének árát 1 frt 20 kr-ra szállította le, valamint külön fűzetben is kiadta a közmondásokról szóló tanulmányát, szemelvényt csatolva hozzá. Ára 33 kr. A kritika által mindenütt dicsért mű ára szerzőhöz küldendő Pécsre.*

— *A március 15-iki emlékűnnepély rendezése tárgyában több zajos lefolyású gyűlést tartott az ifjúság; az eltérő vélemények heves összeütközése a multak sötét képeit idézte emlékezetünkbe. Mintha csak újra életet nyert volna a vizály és gyűlölet, e két romboló elemf Élete azonban nem volt tartós, ma már sirjában nyugszik s a béke és nyugalom szelleme uralkodik. Sajnos, hogy épen a testvériség ünnepe idézte elő a pártoskodást, a melynek pedig épen közös akaratra, közös cselekvésre, egyetértésre volna szüksége. De hát ha a facultási szempont a fő és nem az a jelező, hogy győzzön a jobb, a vizály el nem kerülhető. A gyűlés intézkedett az emlékűnnepély megtartásáról s ezzel összeköttetésben elhatározta, hogy ifjúsági bált fog tartani. Megválasztá az ünnepély szónokát s a bál elnökét, valamint a rendezőbizottságokat is! A tanári kar felkért tagjai azonban ismételt kísérletek után sem voltak hajlandók a szónokságot, illetve a bál elnökséget elfogadni s így az ünnepélyt régi idő óta, most először, kivárolag az ifjúság tartja. Az ünnepély szónoka Szathmáry József senior, mint az ifjúság elnöke lesz, valamint a bál elnöki tisztet is ő teljesíti. Az előkészületek mindkét irányban megtörténtek s így remélhető, hogy a mai ünnepély méltó lesz a szent naphoz*

— *Az electio f. hó 20-án fog megtartatni, ezután szétrepülnek a múzsafiak a szélrózsa minden irányában s a vén falak két hétig ismét csendesek lesznek.*

— *Megjelent és beküldetett: «Elbeszélések» írta Paal Gyula. A csinos kiállítású tartalmas kötet ára 1 frt 20 kr. Tiszta jövedelme a Tompa szoborjavára fordítatik. A nemes cél és a kötet értékes volta egyaránt ajánlják a megvételre.*

— *Nyilvános nyugta és köszönet. A sárospataki ev. ref. főiskola ifjúsága által, a márciusi emlékűnnepély javára, f. évi március 15 én rendezett zártkörű táncestély alkalmával felülfizettek a következők: Mocsáry Miklós (B.-Szemere) 5 frt, Bálint Dezső ev. ref. lelkész 2 frt, Bogyay Aladár, Both Józsefné, Fehér Gusztáv, Hodinka Ágoston, Hodossy Béla, Púza Sándor, Szabó Pál, Zsindely Istvánné 1—1 forintot. A fent nevezettek fogadják a főiskolai ifjúság halás köszönetét.*

Harsányi Bertalan,
ellenőr.

Kenyeresy Árpád,
pénztá nok.

Tartalom: «Március 15.» Ladányi Endre. — «A keresztyénség győzelme.» (Vége). Rác Kálmán. — «Március 15.» Szilva Béla. — «Martyrok.» a. — «Mondjátok meg...» — «Te mást szeretsz?» Idem. — «Március 15-ike Sárospatakon.» Laczilus. — «Egyről-másról.» — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útea 133. szám. —

EMÖDY DÁNIEL

1819—1891.

«Egy szó nyilalott szívkünkön keresztül. S eröpke szóban annyi fájdalom.» Emödy Dániel nincs többé. Mikor a tavasz lehelletére új élet kél a régi romjain, mikor megújult erővel vágyik körülöttünk minden élni, fejlődni, mikor öröm mosolyg felénk minden rügyből, serkedő fűszáלבól: óh akkor dobban meg tépő fájdalomtól alma materünk szíve, akkor kell gyászt öltenie és koszorút fonnia egyik főbüszkeségének szomorú ravatalára, akkor teljesedik be a próféta látomása: *Ime, egy kéz küldeték énhozzám és abban összehajtott levél vala és valának benne írva sírások, nyögések és jajszavak* (Ezékiel II. 9—10). Mikor az életadó nap sugarai legelőször törtek át a sötét takarón: akkor szállott el az Úrnak angyala egy nemes fenkölt lélekkel a földről, kezében az örök evangéliummal, melyre fel van írva: *Boldogok a halottak, a kik az Urban halnak meg, mert megnyugosznak az ő fáradaimaiktól és cselekedeteiknek jutalma követi őket* (Jel. XIV. 13.).

Végsőt dobbant tehát hosszas szenvedései után az a szív, mely annyi nemes tett gazdagságával dicsekedhetett, megszünt gondolkozni az a fő, a mely a jövő megteremtése végett 28 éven át volt világító fáklya és tűzoszlop főiskolánk ifjúsága előtt és mi összetett kézzel esengünk a létel és élet bölcs Istenéhez, hogy küldjön gyászunk sötétjét eloszlatni egy világító sugárt, küldjön egy vigasztaló angyalt, a ki selemeljen a porból, a hova lesújtattunk, mert *elesett a mi fejünk koronája, porba hullott egyik legdrágább gyöngyszeme*. A magánjognak országhírű tanára, va-

lódi kapacitása, mély elméjű, hangyaszorgalmú tudós, a ki még hajlott korát is meggyőzve akaraterojével, folytonosan lépést tudott tartani a tudomány gyors haladásával, kit úgy szólván íróasztala mellől ragadt el a gyászhozó betegség, a kivel szemben igazán nagy túsát kellett vívnia annak a kórnak, mely halálát okozta; igazi jó honfi, a ki tevékeny életének legszebb idejét, ifjúsága aranyéveit a szabadság véres küzdelmének oltárán áldozta fel, a ki Kossuth, Petőfi, Jókai és annyi sok más óriásnak belső barátja, igazi bajtársa volt, a ki ama félistenekkel együtt részt vett hazánk mai boldogabb helyzetének megteremtésében: ez a nagy férfi az, a kinek kihűlt tetemei felett zokog a bánatba borúlt alma mater, zokog a nagy idők emléke iránt kegyeletes haza, keseregnek szeretett családjának tagjai, jó barátai és nagyszámú tisztelői. Mi az ő nagy érdemei előtt némán borulunk le és szinte kételkedve kérdezzük: miért fosztott meg ily jellemtől, ily példányszerű nemes lélektől az isteni gondviselés, miért is kellett elköltöznie annak ebből a porházából, a ki a legnagyobb érdemekre koronául olyan szerénységet tűzött fel, a minoról példabeszéd-szerűen ismeretes volt a mi Emödynek!

Valami nemes büszkeség, magasba törekvés ihlete szállotta meg az ifjúi lelket mindenkor, valahányszor a mi nagy emberünk jószágos arcáról próbálgatta olvasgatni ama nagy idők történetét, azt az igazán tisztos és dicső multat, melyet választottainak jó kedvéből ad az ég. Élő nagy alakja a múltaknak: te már nem fogod többé lelkednek földi

takarójával emlékeztetni hazafiságra az ifjúságot! Beszélj, óh beszélj lelkünkhez szellemeddel és emlékeddel fényeskedjél előttünk a honfűi kötelességek munkás mezején, hadd teljesedjék be a zsoltáríró szava: *Fénylik a setétben is az igazaknak világossága!* (112. Zsolt. 4.) Itt áll gyászba borúlva a te ajkad mézédés szaván csüngő ifjúság, a volt tanítványoknak beláthatatlan nagy serege és néma arcukon aláfolyó könyeivel adózik neked, mint Mózesének, vezérlő lelkének összeomlott porsátora felett. Miért, óh miért kellett megszakadnia, annak a közhasznú pályának, melyen te 72 év súlya alatt is oly lelkesen, annyi tudományszomjjal és annyi dús ismerettel forgolódtál, hogy míg gyertyaként másoknak világítasz, önmagadat emésztetted meg?! Óh de nem zúgolódunk már a gondviselés ellen, megnyugszunk s nyugodjál meg te is, elköltözött nemes lélek abban a gondolatban,

hogy hivatásodnak éltél, munkássággal példát adtál, tudományoddal gazdaggá tetted reád bízott reményeid hazánknak és társadalmunknak és emlékezeted áldott lesz közöttünk, mert: *«a kik sokakat az igazságra vezérelnek, fénylenek mint az égnek fényessége, mint a csillagok öröklé!»* (Dániel XII. 3.)

Eltávozott nemes lélek, elszállt nagy szellem! Életed egy gazdag tartalmú könyv, melyhez kitartó munkásságot, egyszerűséget, nemes szerénységet tanulni fogunk fordítani, a hova tanácsért, lelkesedésért fogunk zarándokolni, ha úgy kívánja majd az idő. Sírodra elviszi az ifjúság kegyeletvirágokból font koszorúját és lelkednek közöttünk szétosztott részeiből el nem múló emlékoszlopot állítunk neked szívében s így fognak megvalósítani a költő szavai:

Non omnis moriar, multaue pars mei vitabit Libitinam!

Rácz Kálmán.

Egy „eszme,” a melyhez szeretném, ha többen is hozzá szólanának.

Hogy e sorok olvasói első tekintetre tisztában legyenek a felől, vajjon mihez szóljanak hozzá? célszerűnek látom mindjárt e cikk elején megmondani a címratban jelzett «eszme» kifejezés értelmét, így gondolván elérhetni célotat, hogy t. i., ha valaki érdemesnek tartja továbbra is érdeklődni a bizonyos eszme iránt: végig olvassa e cikket, vagy pedig más lapra fordítson?!

Ma nem élünk a csodás hajdankor bűbajos világában, hogy elhagyjuk a szellem táncokat, a halottak megelevenedését, mindazáltal én mégis úgy képelem, mintha legalább is szellemet akarnék idézni. Igen, mert halottat vélek megeleveníteni akkor, a midőn ez eszmét halottaiból életre akarom költetni e lap hasábjain. A múlt 1890-ik év őszén jelen voltam ez eszme temetésén, azaz, hogy megmagyarázzam szavaim értelmét, itt valék Sárospatakon amaz előttem örökre nevezetes egyházmegyei őszi közgyűlésen, a melyen kimondatott, hogy a «supplicatio, mint magát túlélte intézmény, eltöröltetik.» E határozat halotti orationak tünt fel előttem, s midőn elhagytam a gyűléstermet, olyan érzelmek szállottak meg, mintha egy kedves barátom temetéséről jöttem volna haza.

De miért háborgatni a meghaltat sírjában? mondhatná valaki! Ezt világért sem akarom tenni, hadd legyen neki édes a nyugalom, legyen könnyű felette a föld! Hanem a szerető szívnek meg van engedve, hogy arról, a kit úgy szeretett: beszélhessen, sőt az álom, e csalfa tündér sokszor oly jó, hogy bűvös karjaival karjaink közé teszi szerelmünk tárgyát. Ez bátorít föl engem arra, hogy egyet-mást elmondjak a fent jelzett «eszméről;» hogy megelevenítsem halottaiból elveszett barátomat, a supplicatiót.

Nem akarom itt alkalmazni az ismeretes köz-

mondást, hogy: «a holtakról vagy jót, vagy semmit,» mert hiszen talán csak sophismákkal tudnám «csak» a jót mondani a supplicatióról; de a semminél már tiszteletből is többet érdemel e százados múltú könnyedén eltemetett intézmény. Nem akarok pro et contra vitatkozásba bocsátkozni azokkal a tiszteletre méltó tudós férfiakkal, a kik — bár sok jó oldalát méltányolták — megkönyezetlenül tették sírba a tanuló ifjúság barátját, a supplicatiót, mert hiszen nekem azt tenni nem illik, (XIX-dik századbeli udvariasság). Jelen soraimnak nincs egyéb céljok, mint elmélkedni a felett, ha vajjon méltán temetett-é el, föltámadhat-é ez eszme halottaiból? életre kelhet e, mint phönix hamvaiból s ha igen: mi módon...? Azt én nem ítélem meg, hogy érdekes-é e tárgy s nem tudhatom, hogy érdekes-e azokat, a kik már nem supplicálhatnak, de azokhoz szólok, a kiknek érdekökben áll e tárgygyal foglalkozni, a főiskolák tanuló ifjúságához.

«Meghalt és eltemetett!» lássuk miért? mert «önmagát túlélte intézmény!» Túlélte önmagát, mert a művelt XIX-ik század nem tűri meg, hogy egy képzett fiatal ember faluról-falura, házról-házra járva gyűjtsön magának tapasztalatot — akarom mondani — *pénzt!* Hát ez igaz! de hiszen sok szoba bölcs, sok katedrai tudós szerzett magának itt-ott — sokszor egy nyomorúlt falucsukában — olyan bölcseséget, a melyet talán a világ összes könyveiből sem tanult volna meg. Vagy mondjuk, hogy megtanulta volna, de honnan vegyen pénzt, melyből megvegye ama bizonyos könyvet, a melyet ha megtanul bölcsőbb lesz minden bölcseségnél? Voltak nemeslelkű emberek, a kik adtak pénzt, hogy könyvet vehessen a tanulni vágyó ifjú, a ki üres zsebbel, üres fejjel lépett be az iskola falai közé, hogy onnan kikerülve, egykor mind a kettőről elmondhassa: megtelék az én erszényem és fejem, mint őszzel a búzával meg-

rásomat azzal indokolom meg, hogy kéréssem, indítványom az mindnyájukhoz, a kik talán egyező véleményen vannak velem, beszéljék meg maguk közt bőven e tárgyat s ha talán meleg pártfogásban részesülnek elmondott szavaim, a közelgő zsinat elé terjeszen be az összes ref. főiskolák ifjúsága egy «memorándumot,» a melyben az itt elmondott és talán a másutt felmerült eszmék egybe lennének foglalva, kérelmezvén ezek alapján a supplicatio visszaállítását. Hiszem, hogy a zsinat figyelembe venné a komoly célú kérelmet s talán kedvezőleg fog intézkedni? Vajha úgy lenne . . .!

Azonban addig magunk közt legyen meg a megállapodás, a véleményeknek, hiszem, helyt adnak az ifjúsági lapok? Mint mondtam, szeretném ha többen is hozzá szólanának. Az idő már közel: «addig munkálkodjunk, míg nappal vagyon!» **Ladányi Endre.**

Egy pár dogma a XIX. század ítélő széke előtt.

Az igazi vallásosság azon képzelt őrei, a kik a szabad-szellem fuvallatától a középkori dogmák védett sáncai mögé elvonulva hitetleneknek, vallástalanoknak tartják a felvilágosodás embereit, legtöbb panaszszal vannak eltelve a *természettudomány* iránt. És az egészen érthető is.

A mióta ugyanis Galilei kimondta az «*eppour si mouve*» emlékező szavakat, a mely vakmerőségeért 1616. sok meghurcolás után végre is a börtön lakójává lett, azóta csakugyan megindult a föld; megindult és mozog. A természettudomány azóta kimozdította a földet abból a szilárd pontból, a világ központjából, a hová az emberiség primitív gondolkodása helyezte; a föld azóta egy elenyésző bolygóvá lett a roppant mindenségben, a bolygók megszámlálhatatlan tömkelegének egyik parányi részecskéje, a melynek lakója az ember végképen nem igényelheti magának a központot, nem tarthat igényt arra a gondolatra, hogy minden a világon ő érte, az ő gyönyörködtetésére teremtetett volna. Az ember, Istennek büszke képmása, porszemmé törpül el a nagy mindenségben.

Minő egyszerű a bibliának kosmogoniája ehhez képest? «A világ — mondja a VI. században a nagy tudományáról híres *Kozmas* szerzetes¹ — sik parallelogram. melynek hossza keletről nyugatra éppen két akkora, mint annak szélessége északról délre. A világ középpontjában van az általunk lakott föld, körülvéve az oceántól; ezt ismét egy másik föld környezi, melyen az özönvíz előtti emberek éltek és innen szállott Noé a bárkába. A világ északi részén van egy magas kupalakú hegy, mely körül forognak a nap és hold, mikor a nap a hegy tulsó oldalán van, akkor a földön éjjel, mikor a felénk néző oldalra kerül, akkor nappal van. A külső föld széleihez van erősítve az ég, mely négy roppant magasságú falból áll, ezek meg egy rengeteg nagyságú boltozatot hordanak; s ekkép egy megmérhetetlen nagyságú épületet képeznek, melynek alapja a föld. E nagy építmény ketté van választva a föld és égboltozat közt elterülő firmamentum vagy erősség által, s ez az egész roppant épületet két nagy emeletre osztja. A firmamentum oldalain, távol a földtől van ismét egy nagy ocean, mely az erősség feletti vizeket képezi. E vizek és az égtető közti tér képezi az üdvözöltek tartózkodási helyét; ellenben a firmamentum

és a föld közti tér az Isten szolgálattevő szellemeinek, az angyaloknak szolgálat tartózkodási helyül.»

Ilyen formának képzelte a VI. század egyik legnagyobb hírben álló tudósa a világot s a mint ő bebizonyítja, egészen a biblia alapján, mert pl. a földet azért mondja parallelogram alakúnak, mert Pál apostol a földet sokszor sáternak említi, a mivel ugyanazon alakúnak kell lennie a frigsáternak, a mely pedig kelet-nyugati irányban kétszer oly hosszú mint északról délre.

És hol állunk ma a kosmogoniai elméletben? Kopernik elmélete által a fejünk feletti ég Isten trónjával, angyalaival együtt üres, hiú levegővé vált, mely szemünk láthatárát képezi, s a melynek roppant ürében millió meg millió nap és hold kering. Az éggel együtt azonban eltűnt a pokol is. Ha a föld gömbalakú, alattunk nem tátong olyan véghetetlen sötét ür, a minőnek a biblia írók a poklot képzeltek, a föld belseje pedig ha izzó tűzben ég is, de nem alkalmas olyan kízásra, minő a pokol feladata volt, miután már csak odajutni is nehezen gondolható el. Az ég csillagai sem azok ma már, a minőknek azokat a mindent önmaga hasznára magyarázó kezdetleges emberi értelem tekintette. Míg a régiek a biblia alapján úgy nézték azokat, mint jeleket, melyekkel Isten tudtára adja egyeseknek s az egész emberi nemzetségnek a jövőt, megmutatja pl. a bethlehemi pásztoroknak a helyet, a hol a Megváltó született, addig a XIX. század embere azokat égi testeknek, önmagukban önmagukért létező megannyi külön bolygónak tekinti, melyeken még szerves élet, sőt pl. a Mars bolygóban az embernél is magasabb lények létele is gondolható, melyek örök törvény szerint a kölcsönös vonzerő hatása alatt végzik pályafutásukat és nem arra vannak rendeltetve, hogy a mi sorsunk szerint alakuljanak és haladjanak útjukon.

Ime! ennyire különböző már csak a kosmogoniai alap is a bibliában és a tudományos műveltségben. Teljesen más az egyik és más a másik, egymásnak teljesen ellentétei. És vajjon melyik elmélet felel meg inkább az igazságnak! Kétségkívül az, a melyik több bizonyító érvet tud felhozni, a melyik kézzel foghatóbb. A biblia a maga elméletét seholsem igazolja, ott Mózes is, meg a többiek is egyszerűen csak állítanak, bizonyítani szinte feleslegesnek tartják. A tudomány ellenben nem így cselekszik, az halad okról okra, igazságról igazságra s mikor a tapasztalat a föld körülhajózhatóságát mutatja, a távcsövek előtt az ég eltűnik, a csillagok életre, mozgásra hivatva tűnnek fel, az egész világegyetem véghetetlennek bizonyul: akkor vajjon van-e művelt ember, a ki ezen eltagadhatlan tapasztalatok dacára az ellenkezőt merné állítani? *A tapasztalatra épített vizsgálódás egészen megdönti a biblia kosmogoniáját minden józan értelem előtt.* Leomlott az ég, leomlott a szellemek világa, a csillagok szerepe elmúlt és többé angyalokkal megrakott égről és ezzel együtt ördögeivel rémitő pokolról a tudomány nem enged beszélni.

De nézetem szerint ez a kosmogoniai elmélet-változás a vallás lényegét legtávolabbról sem érintette. Isten nagysága csak végtelenül emelkedett az emberiség tudatában az által, hogy a megszámlálhatatlan világok urává lett s hatalma nemcsak az általunk szemlélhető földre és a látható csillagokra terjed ki. Az az érzelem, mely porig alázza le az embert Isten nagyságának megdölgölésére, csak mélyebb, csak nagyobb lett az ő világának nagyobb mértékű megismerése által. A vallás csak a babona nyügeitől, ettől az alantossalossággal együtt járó, de fejlettebb korban már teher gyanánt ránehezülő társtól szabadult meg az által, hogy az emberiséget kivonta a csillagok befolyása alól s megtisztította az elméket, saját urává tette az embert saját tetteinek. Az újkori kosmo-

¹ *Kozmas*: «Typographia Christiana.»

goniai elmélet tehát csak Istennek nagyságát növelte, csak a vallást emelte tisztább fenségesebb polcra, arra, a mit megérdemelt. Különben, hogy mennyire nem érinti ez a vallás lényegét, mutatja az, hogy egyetlen művelt ember sincs már napjainkban, a ki a bibliai kosmogoniát nemcsak hogy komolyan védelmezni próbálná, de még csak sajnálná is annak átalakulását, és vajjon vádolhatjuk e mégis az összes művelt világot vallástalan-sággal?!

Módosítólag hatott továbbá az újkori felvilágosodás a világ teremtésének bibliai elméletére is. A geologiai, archeologiai kutatások eredményei után, melyek évezredekkel ezelőtt létezett szerves világot fedeznek fel a mai világ előtt, a Krisztus születése előtt mintegy 6000 évvel történt világteremtés csak a mesék országába tartozik; valamint egészen meseszerű a 6 napos teremtés is akkor, a midőn egy Darwin pl. meggyőzőleg kimutatta az állatok lassú fejlődését, a fajok fokozatos átalakulását s azt a tagadhatatlan ténnyt, hogy a teremtés nincs bevégezve, az a szellem, mely a világot létrehozta, ma is folyton munkás és a tökéletesedés legkülönbözőbb fokozatain új meg új lények állanak elő, a minők eddig ismeretlenek voltak a világ előtt. Ilyen igazságok mellett a világ teremtésnek 6 nap alatt bevégzett teremtésének ténye többé meg nem állhat, nem, bizonyára még akkor sem, ha egy napot ezer esztendőnek veszünk.

De hát vajjon változtat-e ez az igazság valamit a világnak istentől származásán? Kétségkívül semmit sem, mert ha egyik teremtmény közvetlen a másik romjain állott is elő, ha a tökéletesebb lény az átváltozások végtelen sorozatán a tökéletlenebből fejlett is ki, ha Darwinnal együtt ezt a fejlődési folyamatot a föld természetéből, valami ösztönszerűen működő szüntelenül munkás erőből magyarázzuk is ki: végtére is oda kell jutnunk, hogy a vég-okra, a világteremtőre, a működés, fejlődés megindítójára kell visszavinni minden létezőt, tehát elvégre is Istent kell a világegyetem vég-okául, teremtőjéül elismerni. Sőt Darwin maga is úgy véli, hogy «Isten teremtményei mintegy megdicsőülnek azon felfogásban, mely szerint nem egyes közvetlen teremtői munkásságnak köszönik létüket, hanem csekély számú őselemeknek a földi előkori történelmen át egyenes ágon leszármazott utódai gyanánt vétetnek.» Sőt tovább menve ez nemcsak hogy Isten nagyságát, teremtői erejét és bölcsességét nem csökkenti, hanem még remekebb alkotásnak mondhatjuk *Spüth Henrikkel* együtt az egész természet, «ha nem részletezett férc munkának tekintjük, melyben a teremtő sajátkezűleg most ezt, majd amazt a hibát pótolgatja, hanem olyannak, mely összes miúdságában egy Isten-illette levési életműködésnek önfejleményű terméke.»¹

Hiszen már Mózes teremtési eszméjében is bizonyos fejlődésről van szó, már ott is meg van engedve az, hogy egyik teremtmény a másikat megelőzze, mit szenvedne hát a vallás, ha a hat napot évezredek hosszú sorozatára változtatjuk? Vajjon nem nagysága és teremtői ereje, örökös munkássága dicsőül-e meg Istennek azon felfogás által, hogy ő folyvást teremt, folyvást működik a világban és nem ül tétlenül az ő csillag-trónusában? Hát vajjon van-e az embernek valami restelni valója arra a gondolatra, hogy az ő ősapja majom volt; ugyan nem nemesebb teremtmény-e a majom mint a sár, melyből a biblia szerint gyúrta Isten Ádámot? Bátoran megállhat azért a vallás a Darwin-féle átváltozási elmélet mellett is, mert «mikor itt természeti törvények

jönnek említésbe, egyedül csak azon módra mutatunk, mely által az isteni hatalom gyakoroltatik . . . s a törekvés, a teremtés történetének minden eseményeit megmagyarázni, bármily nagyok és titokteljesek legyenek is azok, éppen annyi, mint gyermekként anyánk lábainál ülve, vágygyal tudakozódni oly dolgok felől, mik születésünk előtt történtek.»¹ Minden elmélet utóvégre is oda vezet, a mit oly szép naivsággal fejez ki Mózes: «Kezdetben teremté Isten a mennyet és a földet!»²

(Vége köv.)

Rácz Kálmán.

TÁRCZA.

Az én királynőm.

*Az én királynőm a trónon nem ül,
Nem is bíborszínű a széke.
Fejét nem rázza meg hitetlenül,
Királynőkként haragban égve.
Törvényt hogy alkot, arra sincs remény . . .
Hű szolgálhad körülte nincsen,
Mivel az én királyi nőm szegény,
Szegény — de nekem drága kincsem.
Elolthatatlan lánggal ég e kincs,
Miként a nap sugára, fénye.
Ily bűvös tűz az én szívembe nincs,
Ily lángtól szívem összeégné.
Így is fellángt és lebűvöl az,
Midőn suttogva szól: „szeretlek!“
Ha tél van: eltűn s fölkel a tavasz,
Határa nincs ily szeretetnek . . .
Királynő vagy és én király vagyok . . .
Szíved királynak is nagy álom.
Hév napsugár vagy, a mely rám ragyog,
Oltár, hol üdvömet találok.
Sötét homályos éj vagy, és nekem
Gyermekkorom elővarázslod . . .
Vigasztalóm a szenvedéseken
Mutatva a reményvirágot.
Melletted őh szerény, kicsiny virág
A föld minden gyémántja csak rög.
Több vagy nekem, mint e kerek világ,
A melyet fájdalom s harag főd.
Ábrándjaimnak fényes képe vagy,
Csodás Isten-kéz festheté ezt.
Ébren vagyok, s e kép álmodni hagy,
Alszom s a kedves arc felébreszt.
Midőn a szép nap arca megjelen
S fénylő sugárait kibontja:
Ép úgy mosolyg a nyári reggelen,
Mint e szemek hő villanattja.
Korlátlanul uralkodik ma is
Selyem pilláival felettem.
Szemben vele szívemre nincs paizs,
Szemének rabszolgája lettem.*

¹ Laplace: «A teremtés természettörténelme.»² L. bővebben a *Sárospataki Füzetek* 1863. évf. 795-847 l. Goda László magvas tanulmányát.¹ *Spüth II.*: «Ein Beitrag zu richtiger Schätzung der sogenannten Entwicklungs- oder Transmutations-Hypothese.» 1860.

Ah én imádom őt s határtalan
 Szerelmi tűz viharzik érte
 Szívemben, és e láng miatta van,
 Ki élet-útamat kimérte,
 „A ki szegény“: mondják az emberek,
 De én tudom: nincs ott szegénység,
 Hol a szemből gyémánt könnyű pereg,
 S ék-kő a homlokon a fenség.
 Hát még az ajk, az arc mi isteni?!
 De mit beszélék én tovább még?!
 Akkor se tudnám őt lefesteni.
 Ha napfényből lenne a festék.
 Fenséges ő, miként a felkelő
 Nap. S mégsem ül királyi széken...
 De mégis-mégis trónon székel ő:
 Királyi széke, trónja szívem.

Juhász László.

Nyolc év múlva.

(Novelette.)

Hajnalljk. A nap ezernyi lángsugaraival áttöri a barna felhőket, ezek foszlányokban tűnnek el az égboltról.

Itt-ott báránnyfelhők uszkálnak az azurkék égen; mindenik egy-egy tündöklő arany hegy.

Ott dalos pacsirta röpül föl-föl; talán a szép fényes naphoz szeretne szállni, hogy ott — a fénytengerben fürödve — dalolna dalt szépet, bűbajosat!...

Itt piciny méhike fürdik a lilium kelyhében s lakmározik a nektárédas virágmézből.

A rét virágai, az erdő lombos fái ragyognak a harmatcsepptől, mintha ezer, meg ezer csillag tündökölné minden levelen...

A hegy tövében a kis falucska bádogos tornya szór vakító sugarakat s a kis harang ezüst csengésű hangja egybeolvad a hajnali szellő sutogásával, a madarak reggeli énekével.

Az élet fölpezsdül mindenütt, az erdőn, mezőn, a falucskában. A nap halad tovább-tovább a felhőtlen ég sima országútján. Útközben bepillant a távolban emelkedő hegy tetejére épített várudvarára is. Századok óta vonul el minden reggel e vén falak fölött, századok óta pillant be annak magas kőfallal kerített udvarára; s egykor milyen életet látott ott...! és milyet most...?

A dicsőség napjai letűntek a mulandóság mély tengerébe. E tengerből most csak a bemohosodott bástyák emelkednek ki; óh ha azok beszélni tudnának...?!

E hely, hol egykor sasok fészkeltek, hol egykor ágyuk dörgése reszketteté meg a levegőt; most temető, élőhalottak temetője.

E temető borzalmasabb, mint az, hol cyprus borúl a porladó csontok fölé; — ott már nincs fájdalom, nincs panaszos jajszó; — de itt van! Az élő halottakon bilincs csörög, arcaikon látszik, hogy a szív szenved, — ajkaikon panasz, szemökben köny; — vagy ha ezek nem? — sötét tekintet, boszúra vágyó, összeszorított ököl, — Istent, embert szidó káromlás...! e hely itt, az emberi társadalom élőhalottjainak temetője: a fogház.

A nap ide is szórja sugarait. Hiszen talán ezeknek a szerencsétleneknek is nyújt egy kis vigasztalást az, ha csak egy vékony sugár hatol is be sötét celláikba? talán ők is örömmel üdvözlik a hajnal pirt?

De nem! itt nem jó kedvvel, nem örömtől ragyogó arccal kelnek ki az emberek ágyaikból; itt nem a sza-

badba vágyódás érzete, hanem a börtönőr durva parancsa készlet a fölkelésre. Itt nem látszik a fölkelő arcán az a gyönyör, a mely más ember arcán tükröződik a hajnalpir láttára; itt minden arc olyan, mint a márvány, egy izom sem rándul meg azokon, egy mosoly sem kél az ajkakon.

Óh! miért is örüljenek e szerencsétlenek a reggelnek...? hisz az rájuk csak kint, szenvedést, csak fájdalmat hoz! nem nyújt nekik a nappal ezer meg ezer élvezetet; ők nem hallják a világ zsiromgását, gyermekök kacagását, csak a bilincs csörgését, a börtönőr durva szavait. Ennek örüljenek? azért várják az új nap fölkelését?

Nekik mindegy, ők nem bánják, nappal van-e, vagy éjszaka?! ők csak az időt, az éveket, hónapokat... az órát, percet számolják, várják türelmetlenül, mennyi idő van még hátra, hogy lekopják kezeikről a vérfolt, a melyért az emberi igazságszolgáltatás négy komor fal közé száműzte őket a társadalomból; várják mikor nyílik föl előttük a kapu zár; mikor léphetnek ismét az erény vagy a bűn útjára...?!

A várakozás oly nehéz; de végre is vagy a halál jó el, vagy az óhajtván várt pillanatot.

Az udvar egyik felében különös, — mondhatni szokatlan — jelenet játszódik le. Egy élőhalottnak jött el a nehezen várt pillanatot; most kong fülébe az óráütés, mely szabadulási idejét jelzi.

Kezében egy fényes köralakú rézlapot tart, melyre a 115-ös szám van rajzolva. Ajkán gúnyos, — fájdalommal vegyült — mosoly kél, színtelen szemeivel mérőn nézi a fényes rézlapot, aztán így szól:

— «Tehát szabad vagyok végre! Többé nem 115-ik szám a nevem; visszaszereztem becsületes nevemet nyolc év árán. — Tiszták kezeim a vérfolttól, melyet egykor — engedve egy bűnös, csábító syrén szózatának — ártatlanul kiontottam; lekopott nyolc év alatt a vérfolt; az emberek megbocsátottak, ismét szabad polgár vagyok s talán még találok jóakarátú szívekre is, a kik nem szégyenlik megszorítani vérrel bemocskolt jobbjomat...? de hajh! vajjon Istenemnél van e kegyelem...?! s aztán térdre hull... imádkozik...»

Imádkozásából egy szózat ébreszti föl «Erős Márton ön szabad! itt van elbocsátási engedélye; éljen boldogul! Isten vele...!»

Erős Márton fölkel, magához veszi kis csomagját, elbocsátási engedélyét; — visszanez még egyszer sötét cellájára, bilincseire; búcsút int rabtársainak; a kapu megnyílik s aztán egy csatanás... zárnnyikorgás... óh mi szép itt kívül az élet...!

Oda benn ismét néma minden, az élőhalottak nem gondolnak többé szabad társukra; — foly a munka szokott rendben: — a napsugár vidáman mosolyog; — a komor falak némán állanak...!

Erős Márton komoly gondolatokba merülve, könytől csillogó szemekkel megy a vasúti indóházhoz, hogy vonatra ülve elmenjen szülőföldre; oda, a honnan ezelőtt nyolc évvel vasra verve hozták el a törvény emberei; — hogy elmenjen «annak» az ártatlanul meghaltanak a sírjához, bocsánatot kérni szellemétől; hogy elmenjen szemébe mondani «annak az asszonynak» a kiért gyilkos lett: nézd kigyó itt vagyok! kellek-e még nyolc év múltán is...? nézd, hoztam neked emlékül karperecet, melyet a bilincs surolt annak a kéznek a csuklóján, mely kéz, a te kezéd birhatásáért meghúzta egykor a forgó pisztoly ravaszát...! úgy-e szép e karperec...? óh milyen jól illenek gömbölyű karodra...! igen! igen! megmondom neki; hisz ez szerelmi vallomás, melyre a bilincs csörgés tanított meg...!

Az idő szárnyain repült a nyolc év s a nyolc év elég idő volt arra, hogy a szép asszonyért lángoló szerelem kialudjék. S méltán aludt ki e szerelem; mert a börtön elzárt falai közé is eljött a hír, hogy a szép asszony férjhez ment.

Erős Márton nem szerelmi vágyakkal jön tehát haza, hanem álmaiból kiábrándulva, a csalódástól megkeményedett szívvel jön intő példának szülőföldére, hol a hitegetés csaknem mindennapi dolog.

Megy-megy a gép..; völgyek bércek tűnnek elé, maradnak tova...

Végre ismerős a táj. A hegyek, a vén fák, a kis patak... mind-mind ismerős..; ezek nem változtak nyolc év alatt semmit

Éles fütty...! s az utolsó állomás.

Erős Márton dobogó szívvel lépked a kedves göröngyökön; már ott látszik a malom.., mintha aranykerék forogna ezüst patakban, oly széppé teszi a ragyogó napsugár! mily kellemes zene a fásült szívnek a kerek egyhangú moraja... hisz rég nem hallott, rég nem látott ilyet...!

Közelebb-közelebb ér vándorunk a malomhoz, míg végre a nagy gátparthoz érkezik. Ott már találkozik élő lényvel is, a ki bizonyára az ő kedves hazájából való..?!

Igen...! egy nő az, ki foszló ruhában kuszált hajjal, kezében hosszú fűz vesszővel, ül a meredek gátparton s csapkodja a vizet; szemében oly horzszató tekintet rejlik... olykor-olykor görcsösen felkacag s mindannyiszor nagyokat csap vesszejével a vízre, azt hívén, hogy az ő előle is elfut — mint egykor Mózes elől, — hogy megláthassa mégegyszer «azt,» a ki őt megcsalta; a kiért ő «valakit» elfelejtett...; meg kell, hogy lássa... hiszen szívét akarja kitépni a hűtlennek, hogy azt meg-egye... s várja-várja, hogy talán megnyílik a víz...?

— Adj Isten jó napot! szól Erős Márton a melázóhoz.

— Mit csinál ott azon a meredek gátparton? vigyázzon, mert még letalál csúszni a vízbe!

— Mit csinállok?... hát ütöm ezzel a vesszővel a vizet, hogy váljék kétféle, hogy megtaláljam itt az uramat...; én löktem őt ide, mikor egy zsák búzát hozott a malomba;... a mint ment a pallón, én lassan utána mentem s aztán... bele... ha.. ha.. ha..! most meg akarom keresni, hogy megegyem szívét...! ha.. ha.. ha..! én megcsaltam erte Mártont, nem vártam a nyolc esztendő; hozzamentem feleségül s aztán ő megcsalt engem, mást szeretett; de szíve az enyém lesz mégis.. azt én eszem meg.. milyen jó ízű lesz a csalfa szív... ha... ha... ha..! nyolc év múlva haza jön Márton s aztán az ő felesége leszek... hiszen Mártont szeretem én igazán s ő is csak engem szeret...! milyen nagyot is durrant kezében a pisztoly... s milyen szép piros vére volt az első uramnak...

Andrást ő ölte meg... Lacit én fektettem ide a puha menyasszonyi ágyra... ha.. ha..!

Erős Márton összerázkodik e szavakra. Borzasztó gondolatok kergetik egymást agyában. Csengnek fülébe az elmondott szavak, hallja a pisztoly durranását... látja szemei előtt a kiömlő vért... fejéhez kap... Istenem! hisz ez Borcsa...!

Néz-néz a szerencsétlen asszonyra, aztán így szól: Borcsa! te vagy az...? nézz reám...! Én vagyok Márton! a nyolc év letelt, hazajöttem...!

E szavak mintha onnan a vízből jöttek volna; a szerencsétlen asszony megrezzen s egyszerre tisztán eszmél, de csak egy pillanatig...! szemét merően Mártonra szegi s aztán hangosan kacagva felugrik... egy

locsanás... a víz óriás gyűrűket vet... s a malomkerék csak tovább forog...

Erős Márton pedig felsóhajt az égre: igaz igaz vagy Istenem!...

A kis falu temetőjében minden vasárnap megjelen egy sírnál — melyben egy összetört szív pihen, — két gyermekkel egy férfi; az ő jóltevőjök, ki anyjok sírjánál könyezik. Az volt apjok gyilkosa!...

Viski E.

Rólad gondolkozom...

Rólad gondolkozom, te rólad,
Te vagy eszembe' szüntelen,
Midőn jövöm fátylát levonni
Segít a röpke képzelem.

Bucsúzó nap aranyra festi,
Minden sugárt a hegyre át;
A gondolat, elmém sugára,
Folyondárként borúl reád.

Reád borúl s mi édest nyujthat
Jövöm, azt csak benned lelem;
Jutalmazás csupán te volnál,
Mit adhat egykor Istenem!

Hervadt virág...

Hervadt virág, száraz ágak,
Rég' lehullott levelek!
De szeretném felcserelni
Gyászos sorsom veletek.
Betegségtek, aluvástok
Egy rövidke óra.
Felébredtek szép tavasszal
Vagy pacsirta szóra.

De engemet nem gyógyít meg
A tavaszi napsugár,
Szívem bűját nem enyhíti
Vig madárdal s i latár;
Az én sebem, az én bajom
Sokkal nagyobb fajta,
Meggyógyítani nem tudná, csak
Egy szép kis lány ajka.

Idem.

Útazás a bálba.

Mottó: Legjobb a csók.
Ver.—Fer.

Mikor az első hópehely cikkázva végig suhan a levegőn, s imbolygó suhanással száll meg az ablak párkányzatán, akkor kéjes örömben dobban meg a leányszív s az első bálnak előre sejtett gyönyörei rezgő melegséggel szaladnak át a dobogó keblen.

De az első hópehelytől nagyon hosszú az út az első bálig. Rengeteg praktikába s körmönfont ravaszságba kerül az, hogy eljusson az ember a varrónöig; a csipkék, fulardok, illusion szövetek kábító tömkelegébe.

Jöjjetek ti lesütött szemű szende leánykák s ti biztos tekintetű mamák, vessünk egy tekintetet a télnek első báljaira s nézzük meg az útat az első hópehelytől a bálterem ajtajáig!

Te se maradj el jámbor kopaszodó papa. kövér tárcáddal és papucs alatt nyögő vakmerőségeiddel, valamint ti agglegények, ti szükségtelen s fölösleges terhei a földnek, ti se maradjatok el, hozzátok el unott éltetek fanyar mosolyait s azt a néhány szál bús hajszálát, mely tar fejeteiken szégyenkezik.

S végül aranyos ifjúság, jöjjetek ti is velem. Tietek az élet, a jelen. Majd egykor ti is jámbor kopaszodó papák lesztek, s esteli kimaradástok alkalmával nem vidám dalolás, hanem csöndes önmegadó türelem vezetend a villogó szemű mama törvényszéke elé s talán majd öt kisasszony „rejtő halk zokogását teremről-teremre” Azért azt mondom neked aranyos ifjúság, hogy „Szedj illatos rózsákat, míg tart a szép nyár,” mert eljön az idő, mikor nem illatos rózsákat szedsz, hanem lehúzó cipődet mikor felmegy a garádison, hogy életednek félszemmel alvó párját fel ne riaszd valahogy.

* * *

Az első foruma a bálbamenésnek a mama. Olyan forum, a melynél előre nyerve van az ügy. Ha délelőtt megjön a báli meghívó, már délután előleges tanácskozmány tartatik, melyen határozatba mégyen, hogy a bálba el kell menni: török, vagy szakad. Utoljára is a lányok hadd mulassanak, a mama ugyan saját magáért nem menne, de hát a lányok kedvéért meghozza ez „áldozatot.”

Hanem hátra van a papa. Mert a bálhoz nemcsak meghívó, meg kisasszony kell, a bálnak elmaradhatatlan tényezője a papa. Egy jámbor, pocakos öreg úr, a kit a mama rettenetes családi szabályrendeletekkel kormányoz, s kinek nyakához közeledő homlokán a báli meghívók láttára verejték üt ki. Ne gondolja senki, hogy a mama csak úgy kiadja a papának a rendeletet, hogy: „megyünk a bálba!” Oh nem. Mert a papa ilyenkor megbikacsolja magát s inkább meghal, mintsem egy fillért is áldozzon a bálba menés oltárára. Hanem nagy politikával s bámulatos bölcseséggel oldalról kerülik meg a papát s tárcájából maga dobálja ki a jámbor öreg a bankót, későn jutva tudatára annak, hogy ő az állatok között a jámbor szívűek osztályába tartozik.

Egy ebédnél azt veszi észre a papa, hogy kedvelt étel-lei vannak napi renden és pedig szokatlan nagy adagokban. Ebédnél nem veszik el a bort előle azon szokott megjegyzés kíséretében, hogy „te a Krisztus palástját is meginnád,” de sőt éppen elébe tolják az üveget és senki sem botránkozik meg rajta, ha az üveg egész a végletekig kiürül is.

Mikor reggel felkel, azt kérdi tőle a mama: „hogy aludtál édes öregem?” s az ámuldozó édes öreget még a kisasszonyok is „kezeit csókolom apa” szívlágyító köszönettel üdvözlök.

Eddig csak az előszobában, meg a konyhán volt szabad a papának pipázni s ha bevitte füstölő élvezetét a szobába, öt kisasszony, meg a mama kapott fejfájást s mind a hatan arról panaszkodtak, hogy a függönyöket megszeszi a füst. Most azonban a papa annyira vakmerő lesz, hogy ő a szalomba is betolakodik és senki sem kergeti ki.

Végre egészen elszemtelenkedik. Lábát felrakja a fotelekre, pipáját akárhol kiveri s olykor veszekedni is próbál. Igaz, hogy veszekedése csak annyiból áll: „ne csiripoljatok annyit,” vagy rámondul a mamára: „fogd be a szád,” de ez bőven elég, hogy szörnyű tekintélyes arcot vágjon hozzá s nagy léptekkel le és fel járkálva mutassa, hogy ő az úr a háznál.

A mama e közben ravaszul mosolyog, s mikor ebéd után az öreg a kanapéra telepszik délutáni szunyadásra, a mama

is oda lebben. Ölébe veszi fejét a pöffeszkedő papának, s mint egykor, mikor még a mama karcsú volt, a papa pedig teljes hajú és nem volt öt kisasszony, tehát a régi jó időkben; lágy, meleg kezével álmra simogatja a nehezedő szempillákat s a folyton növekvő homlokra selyemernyőt borít rózsaszín tenyerével.

A papa, a kit Jánosnak hívnak s azért ilyen jámbor ember, természetes, hogy sokat hisz magáról s álomba szenderedve a boldog öntudat bamba mosolygásával készül magában, hogy egy fényes dikciót fog mondani este a vendéglőben, hol egy vidám baráti estélyen jelen fog lenni a cimborák között. Mikor felébred, még akkor is a mama puha keze takarja szemét s bár a mamának lábai szörnyen zsibbadtak már, azért mégis enyeleg a papával s az öreg kövér, veres arcait kedélyesen megveregeti. A papa ellágyul s mint valami vízi ló, élvezi a semmittevés gyönyöreit. A mama megcirogatja fejét s kijelenti, hogy ilyen kedves buksi fej nincs több a világon s hogy az öreg egy vén huncut, kinek a fülét meg kell tépni. S a papa teljesen átengedi magát a családi tűzhely melegének, kötött sipkáját teszi fejére s hencegve áll háttal a kandallónak, lábait szétvetve, hatalmas füstfelleget fúj a kisasszonyok felé, kik valami divatlapot néznek. Tán biz ruha kell? na, azt lessétek.

Este csak későn kerül haza a papa. Máskor ha későn jött, rendszeren az volt a mentség, hogy egy barátja nagyon beteg, valószínűleg a reggelt sem éri meg, annál volt. Most? nyíltan bevallja, hogy a kocsmába megy — „ti csak vacsoráljatok” — teszi hozzá nagyképű leereszkedéssel. Magában pedig azt mormogja: „tudni kell az asszonynyal bánni.”

Az utcán kivetett mellel, büszke ráartisággal megy, mint olyan ember, a ki tud az asszonynyal bánni, otthon pedig a mama azt mondja a kisasszonyoknak: „lányok! apátoknak a hátán a nyereg, meg ne haragítsátok valahogy, akármi szamarat követel, rá kell hagyni, majd bál után megint beadja a derekát.” S a kisasszonyok nevetve dugják össze fejüket, beszélgetve a legújabb ruháról, meg hogy: a bálban az a fess jogász is ott lesz, a ki minden este egy piros szekfűt hajít az ablakba.

E közben a papa folytatja kicsapongásait. Egy este nagyon későn jön haza, s rettenetes lármával követel fekete kávé. Az egész ház talpra áll s főzi a fekete kávé. A papa meg kiabál, s olyan lármát visz véghez, mintha égne feje felett a ház. Már ez betetézi szabadalmait. A dolognak dölni kell nemsokára. Jobbra vagy jobbra. Lesz-e a bálbamenés, vagy lesz? Ez a főkérdés. Nehány napig még türik az öreg garázdalkodásait. Egy este aztán, mikor eléggé bekapva jön haza, elébe áll a mama. Szemében egyformán helyet foglal a lecsapásra kész villám, meg az elismerő meleg szelíd sugára. A papa meg se törli lábát, felemelt fővel nyit be az ajtón, mint olyan ember, a ki tud az asszonynyal bánni. A kisasszonyok tudják, hogy itt van a döntő perc. A szomszédszoba ajtajában állnak, hogy ha a mama taktikája a papa szívének páncélján elbukik, akkor egyszerre berohanva, omló könnyeiknek záporával üssenek rést az apai szíven. Am erre nincsen szükség. A papa engedni fog, hiszen János a neve és sokkal többet hiszen magáról, hogysem észre vegye a manővert, mely íme tárcája és függetlensége ellen egyforma erővel intéztetett. —

A mama elébe lép s azon kezdi: „ej, ej! te vén lump! úgy-e be vagy csipve?” mire a papa fütyölve valami régi-régi jó nótát kezd s megöleli a mamát és otromba tánclelésekkel jobbra-balra lejt, idomtalan módon próbálgatva forgatni a mamát. S a mama ráhajol a papa karjaira, árcára kiül az a szende pír, mint akkor, mikor még a lugasba először mondta a papának: „igen,” mikor még s papa haja fekete volt és hullámos, mint a hánykolódó ten-

ger tükrén a hab. Igen, igen! te édes szó, melyet le nem ír toll, le nem fest képzelet! az igaz, hogy azóta nem is mondott más szót a mama, minthogy: „nem.“

A helyzet éppen kedvező. A mama ráhajol a papa karjaira s szemében megjelenik egy köny, olyan csillogó fényes harmat, mint a fűszálak tündöklő gyöngye. A papa is elérzékenyül. Csakhogy az ő elérzékenyedése nem szende köny, hanem bőmbőlő vihar. S egymásra hajolva rínak mind a ketten, mint az árva gyerekek.

S akkor a mama felsorolva a boldogság múlt képeit, az elszállott rózsaszín köd édes gyönyöreit, végre oda jut, hogy a szegény lányok ugyan rettegnek most, hogy a papa olyan kegyetlen lesz és nem engedi őket a bálba.

Erre a papából kitör a családapa dühe. Tárcaját ragadja s úgy vágja a földhöz, hogy a bankók ezerfelé röpkednek s ordítja tele torokkal:

„Ne sírjon az én gyermekem az én keményszívűségem miatt!“

(Vége köv.)

Veres Ferenc.

Napló töredék...

Sárospatak, 1891 ápr. 11.

Hölgyeim! én a XIX-ik század Robinson Crousoe-je vagyok. Hogy miért? mindjárt megmondom. Azért, mert sorsom ép oly viszontagságos, mint a szegény Robinsoné volt. (Itt sírjanak hölgyeim! vegyék elő azért a lángkeblű Adónisok által mindjárt a vallomás kezdetén óhaj-tani szokott nagyjelentőségű zsebkezdőcskét s tegyék facsaró vízzé nefelejts kék szemökből sűrűen permetező harmatcsepp ragyogású könyecseppjeikkel.) Megérdemlem, mert sorsom valóban szánni való. — Én dacára annak, hogy egy jóra való, kedves... szeretetreméltó, ügyes... enivaló, herceg kis fiúcska vagyok, — (hosszúságom katonán mérték szerint 178 centimeter) mindazonáltal valóban Robinson sorsára vagyok kárthatva. Tessék megítélni. Én, a ki ezelőtt a vígalmak tanyáján, a nagy városok bódító légkörében nőtem fel, most arra vagyok kárthatva, hogy egy télen-nyáron meglehetősen szellős szobáskában régi poros könyvekből valódi kannibáli kegyetlenséggel faljam a betűket, kárpótlásul a főiskolai étkezde nem hölgyeim igényeinek megfelelő rágandójaiért. S ha szórakozni akarok? óh nem megyek az operaházba, hanem télen gyönyörködöm fülhemászó fogvácogásomban, nyáron hallgatom az iskola-kertben a fülemile füttyét s nyelek hozzá nagyokat, mintha legalább is diós-tortát enném! (phantázia és valóság). Szinte hallani vélem halk zokogásukat... és ez nekem olyan jól esik! De vigasztalódjanak vajszívű angyalaim. Hiszen nem így van az mindég! Akad néha-néha egy-egy kis jó ozsonna, vacsora, sőt ebéd is; mert hát «szemesé a világ!»

Aztán úgy is kerül a sor, hogy holmi jótékony célú mulatságokba is be-be vetődik az ember; az igaz, hogy itt ilyen mulatságokat igen nehéz összeütni, mert némelyek meg heccből szeretnék szélylyel ütni. Na de nincs panasz, mert az idei Carnevalon és zöld farsagon, addig ütöttük-vertük — már minthogy mi, főiskolai veterán múzsa legények — míg összekalapáltunk egy néhányat egyetnemértő egyetértéssel, hol deficittel, hol a nélkül. Persze a példa ragadós. Azt már nem sikerült kitudnom, hogy a m. kir. állami tanító-képezde ifjúsága milyen előzmények után jutott el odáig, hogy hangversenynyel egybekötött táncmulatságot rendezzen, de az tény, hogy rendezett és pedig pompásat. No, mondom magamban, mikor a célszerűen egy darabban kiállított műsor, meghívó, táncrendes meghívót megláttam: már ide elme-gyünk. El ám, csupa collegiálitási szempontból is, mert

hát tetszik tudni, majdan ama boldogabb jövőben, a midőn én az Úrnak ígéjét hirdetem, esetleg fent jelzett collegáim valamelyike zengi hozzá a halleluját. Kérdeműlt béli toilette-em felett argusi szemlét, s boskói reparatiót tartva, rohanok 11-én, azaz szombaton este 1/2 8-kor térdig érő sárban, áldásként hulló esőben, a városháza nagy termébe s képzeljék! 3 és 1/2 perc alatt odajutottam, igen ám, mert tárcám tökéletlen teli volta miatt, nem térhettem be az úba eső magyar királyba a tánc-hoz kitörő jó kedvet csinálendő. Mikor a városháza emeletére vezető lépcsőzethez értem, lábaim gyökeret vertek, szemem felakadt a csodálatos látványtól. Nos? hát mintha a mennyország kapujában álltam volna, úgy fel volt diszitve az a máskülönben igen is disztelen feljáró! Aztán odafenn? no ott meg, mint az igazhitű müzulmánnak a tuba-fa lombja, olyan ernyőt képezett fejünk felett a fenyő-lombokból izléssel készített lombátor. Szent isten! — gondolám — hát még a teremben mi lesz? Hogy ott mi volt? kérem a tisztelt tanférfiak, kik azt tanítják a borzas fejű mirmidonnak, hogy ne lopj: ellopták a tündérr királyné ragyogó báltermét!

Hallatlan csoda történt. A műelvezetért rajongó közönség meglehetősen pontos időben helyén ült, mégpedig oly szép számmal, hogy úgy elemi iskolás koromban krajcárt kaptam, ha odáig eltudtam számolni. A padsorokból kelő méh zsongásszerű suttogást pont 1/4 9 kor egyszerre, mint mennydőrej nyeli el a képezdei énekhar Riadója, melyet oly tüzzel, oly hévvel danoltak, mintha mindenki vérét lázas keringésbe akarnák hozni. Szándékuk sikerült is, különösen a pezsgőbb vérű 1000 hetes lányok s a szökni kezdő bajszú deli fiatalokat illetőleg. Alig telik el pár perc... valami bűbájos hang rezdül át a termen s olvad egygyé a szívek húrjaival. Szinyei Mariska k. a. piciny újjai csalták ki e hangokat a zongorából. Zeng-zeng a húr... talán Reményi hegedűjén fakadt fel a Repülj fecském...? talán a hallucinatio csodás játéka...? nem! itt itt fakad a hang, a rózsás újjacsokk érintéséből, óh! ez nem «ábránd» ez valóság volt. A közönség mintegy átszellemülve ábrándozott meghatva a finom felfogással előadott s a különösen szépen kidomborított dallamokban. Az ábrándok világából Veres Ferenc úr vezetett bennünket szellemes humorral papákhoz, mamákhoz, bálozni készülő öt hajadonokhoz, agglagényekhez, arany fiatalokhoz, míg egyszer azon vettük észre magunkat, hogy a na esti tánc-hoz kíván törhetlen kitarást. Kár volt neki, másnak orvosságot ajánlani s magának nem be nem venni! Az épen nem chablonszerű szellemes «poetai receptet» Veres Ferenc úr szivességéből azért közöljük, hogy adandó alkalommal a most ott nem levő mamák és a többi érdekelt felek is meggyógyuljanak tőle. És most ismét a derék képezdei ifjak dallal és zenével mulattatják a közönséget s a megérdemelt tapsok különösen a praecisitást méltányolták.

Melodráma. Ez még újdonság, vagy helyesebben ritkaság a pataki műsorokban. Hanem valóban ritka műelvezetet is nyújtott. Kovács István úr most sem engedve 48-ból, mákszemnyit sem engedett ösmert hírnevéből, mert oly szépen, oly meghatóan mondá „Áll-e még az ősz Peterdi háza?“ Mintha megelevenedett volna előttünk a hajdankor mesés képe, mintha a kíséző zongora hangjai élénk varázsolták volna a messze eltűnt képeket. Kovács és Opitz urak! önök úttörők e téren Patakon; vajha találnának követőkre! Még jóformán cseng fülünkbe a Kovács úr «Éljen a király» kiáltása, képzeletben még Mátyás udvarában vagyunk s a zongora hangjai ismét visszacsálnak patakra a tanító-képezdeszek hangversenyébe. Kérészy Emma és Zsindely Mariska kisasszo-

nyok a „Magyar táncok“-kal csaknem táncra perdítik még a mamákat is, a kik nyugodt önelégültséggel jár-tatják szemeiket bájos lánykaikon. A fiatalság meg akaratlanul is összeveri bokáit, de hogy is ne; mikor a mi két művésznők oly hévvel és színezéssel játszik, hogy még a zeneértő hallószerszámokkal ellátott urak sem gáncoskodhatnak benne. *Kérészy Emma* k. a. most is méltó a mindég kapott dícséretre, mert a legatokat és a változatok gyönygyöző játékát csak az ő avatott új-jacskái tudják oly ügyesen eszközölni a fehér billentyű-kön. Azonban lehetetlen ki nem emelnem *Zsindely Mariska* kisasszonyt, ki saját dallamait oly biztos ízléssel juttatta érvényre, hogy ő nélküle e négykézre előadott darabot csak félig elkészült festői műremeknek tudnám tartani.

Végül ropogós *csárdások* adott elő a zenekar és egy török *bordalt* az énekar, hogy minő sikerrel! elég legyen annyit mondanom nem akart szünni a «hogy volt» És most bájos szereplők s lelkes szereplők köszönöm a nekem nyújtott gyönyörű élvezetet. Isten önökkel! . . .

Hohó kérem! nem addig van az reporter úr! dörgi fülembé Veres Ferenc úr. Nem megy ám innen sehova! ha már holmi egyet-mást összefirkált, reporteri naplójába, írja fel azt is, a mi ezután következik! Mit tehettem egyebet? maradtam. Hanem írni nem tudok. Idegeim elszibbadnak, újjaim görcsösen remegnek, s csak annyit tudok nagy kinnal följegyezni: az öreg Mányi excellált, aztán bódító szédülés. «illatos kavargás» stb. az első négyesben negyven pár indult szellem táncot lejteni, a másodikban huszonnyolc. S most kérdezhetné valaki. kik voltak ott? Hát olyan prózai lelkű ember-nek képzelnek engem, hogy az angyalokat holmi hányt vetett nevekkal fogom profanizálni? nem volt ott más, csak szőke angyal, barna angyal s ismét barna angyal, szőke angyal millió! és ez nem elég? Csak az fáj igen szívemnek, hogy mikor az angyalkák körbe állva lejtették a villi táncot, egy-egy hely üres volt, ti hiányoztatok onnan otthon maradt szőke barna angyalkák! Ugyan hogy is tudtatok aludni. . . ?

Volt még szép számmal deli fiatalság, tisztos papák és mamák s a tudós professorok egész tábora. Hja, méltó is volt ide eljönni, mert itt talán nem volt átkos visszavonás, dühös pártviszály! S hogy mi folyt itt az éjben? tánc, tánc, tánc mindaddig, míg Apolló tűzsekerén napi pályafutásának $\frac{1}{4}$ -ét meg nem tette.

Talán elég is már a sok írka-fírka? nem, még nem elég, hiszen Steinfeld bácsi szívesen babrál e napló töredék kinyomásával, hogye, hiszen érdekelt fél ő is drága magzata után. Pár sort tehát még s e pár sort Hodossy Bélának szánom jutalomul ernyedetlen fáradozásáért s egyszersmind legyen ez utalvány is az est dícsőségének oroszlán részéről, mely bizonyára őt illeti. És most pá bájos művésznők, nem írhatok többet, mert csengetnek az étkezdében s a sok ábránd után jól fog esni az isteni «koszt!»

Robinson:

Egyről-másról.

(Kuncogás, — dialectismus, — novella pályázat, — szerelmi valomás, — Románia, Bukarest, memorandum, epigramma, — controversiák, — számolás, — részvét, — quitt, — tavaszi versek, — panasz, — Borsó napja, — életrajz a fejsán, — veres ceruza és az intrika).

Motto: „Nesze semmi, fogd meg jól.”

Megadatott valahára!

Úgy volt biz az kérem, — «mi tagadás benne?» — hogy a régi szerkesztőmnél négy teljes hónapig *kuncogtam!* (mille pardon! ez erőteljes dialectismusért,) hogy „egyől-másról“ még egyszer donghassak.

Nem engedte meg.

Az új szerkesztőnél is már két hónap óta kuncogok, azonban a végzeteljes refrain megint ismételnem kell: Nem engedte meg.

De végre, hivatkozva humoros észjárásomra, aluminium tollam fényességére, tollamnak szabadon futását megengedte a szerkesztő uram jó szívének extasiticus lelkesültsége. (Nem igaz, — sugja bennem az ördög, — az *üresen maradt* két hasáb). De borzasztó esküt kellett tennem. A szerkesztő *megeketett* — hölgyeim, ne méltóztassanak félreérteni, — arra esketett meg, mégpedig a csillagos egekre, a lobogó poklokra s csalfa ideáломra, hogy szokásos enthusiasmusommal el fogom referálni e lapok t. olvasóinak a beszély pályázatnak az egyleti alapszabályok *minden paragraphusának betartásával* megejtett megkritizálását.

— Szent Isten — feleltem megrendülve — referádát írni a novella-pályázatról!!! Szerkesztő úr! nincs rá eset. Erről «difficile est satyram non scribere.» Lemon-dok inkább álmaimnak fényes ábrándképéről, a *dongásról*, de referát e tárgyról nem írok.

A két hasáb azonban úgy látszik, sarkalta a szerkesztő uramat, mert e feltételét elvetette, «a csevegést engedélyezte» s annak az omenes referádának a megírására más plátói kétlábú tollatlant fogott. Bárki legyen is az, fogadja legzöldebb *részvételemet*.

. . . S most már írnom kell, azaz, hogy csak *kellene*, ha tudnék miről, de úgy vagyok vele, mint az első szerelmi vallomással voltam. Igen-igen vágyódtam már vallani, meg is kísérlettem többször, de nem sikerült. Kétségbeestem. . . Irtam is szekérszámra a rémletesen keserves rhapsodiákat. Illusztrálásukra ide igtatok egyet a képtelenebbjei közül:

Keblem s a tavasz közt	Legyen megfordítva:
Éles az ellentét. . . .	Imádkozom híven:
Jég borítja szívem	Fődjé hó a rétet
S virággal telt a rét. . .	S virágozzék szívem.

Pedig dehogy borította jég az én szívemet, olyan szerelmes voltam, mint egy nyolcadik gimnázista és combináltam lángzó szerelmi vallomásokat, elkezdvén contemplálni ilyenformán: őszi levél így. . . őszi levél úgy; hideg közöny így forró szívem úgy. . . Már itt meg forró szív. . . «S mikor Philippinél találkozánk, csak annyit hírtam rebegni: «szeretlek!» Így vagyok e karcolattal is. Őt hónapig kuncogtam érte és most nem tudok semmit.

Félórai kínos gondolkozás után jó szellemem a következő szavakat sugja fülembé: Románia, Bukarest, memorandum, epigramma. Persze t. olvasóim csak hüledeznek, nem értvén e négy szó analogiáját.

A dolog így áll: A bukaresti egyetem román ifjúságának eszébe jutott, hogy miként annak idejében Zeus fejéből Vulkanus kiugrasztotta Minervát: úgy most az ő hazafias, még csak nem is drasticus extatisuk okos fejcskékjükből egy kedves hangú, udvarias jelzőkkel saturált röpiratott röppentett ki, melynek legfőbb célja a magyaroknak rokonszenvét maguknak abonnálni. (?)

Az «Ifj. Közl.» objectiv hangú epigramm-írója azonban ellenkezően így nyilatkozik:

Örjög, szúr, csap, vág a román egyetem deli népe,
Durva kiáltványuk guny kacagásra fakaszt.
Hütleen, igaztalan, obscén, drasticus a memorandum:
Ámde becsülni való benne a — *fajszereket*.

Különben a sárospataki főiskola ifjúsága az ellenpropaganda érdekében megtette a magáét. A vastag drasticumról többet nem érdemes beszélni. Spongyát rá! —

Az ellentétek igen vonzzák egymást. Például: a kánikula eszményünké változtatja a zöld lugas árnyát, a hűvös szoba homályos csendjét, a viharzó fagyos, havas

tél a vén kandalló pattogó tüzét s a ragyogóan kivilágított fényes báltermek illatosan meleg levegőjét; a szintelen víz a színes vaniliát, az édes torta a kellemesen savanyú töltöttkáposztát. A hőség a hideg közönyt visszaszűrő pillantásokat, a ropogó, hideg hó a cuppanó forró csókokat juttatja eszünkbe, s most a spongyja útján a jónevű Zempléni egyik versét appercipiálják képzeteim, mert már az csak elvitázhatatlan tény, hogy egy vers és egy spongyja között igen óriási a differentia. Az appercipiált vers címe: *Számolás*. Gyönyörű költemény, dicséretére igazán nem tudnék szavakat találni. Ide azonban csak a címe tartozik. A címe borzasztó. E műtét alatt azt értjük itt a muzsák hajlokában, hogy a patiens bemelegíti a szeniori hivatalba a legationális jövedelem duzzasztotta tárcával s kijön onnan üres zsebekkel és színtelenségű sóhajtsókkal. A *számolás* (huh!) megrémítő aerája természetesen husvét után is bekövetkezett, erről beszél a pletykadomb, erről dúdol az esti szél, úgy hogy e rémítő időszak megtelíti a számolás ijesztő miasmaival még a levegőt is.

— Beszámoltál-e már? — hangzik felém is a hamleti kérdés.

— Még januárban — felelem, de oly hanglejtéssel, hogy csaknem rámszakad a sajnálkozó áprilisi ég.

— Értem, értem, — fogadd legőszintébb *részvéteimet*.

Apropos! részvét.

A homlokuk köré glória szerű fényt övező, illatos babérkoszorút fonó tanító-képezdészeknek, a nemzetleendő sanyarú napszámosainak bálján én is ott voltam. Táncoltam annyit, amennyi csak a bőrömbbe fért. A III. négyesre azonban nem lehetett táncosnőhöz jutnom. Árva gólyaként álltam meg a terem egy sötét szögletében. Hirtelen egy rendező ragad karon s odavonszol egy petrezselymet áruló angyalhoz. Kellemes meglepetésem zavarba hozott s alig bírtam elrebegni a conventionalis «Szabad kérnem!?» szavakat.

— De kérem — csevegi a kis illemtudor — én önnel szűnőre előtt nem táncoltam.

— Hisz akkor teljesen és tökéletesen *quiltetek vagyunk* nagysádkám, mert én sem cselekedtem ezt.

— De kérem!? — vonakodik a kis kedves.

— Mit sem tesz nagysádkám, csak méltóztassék jönni.

És jött.

Eljött a tavasz is, de rémítőn felültette nemcsak a mellbetegeket és az „*aprilialist*” rendezni készülő tüzoltókat, hanem, mint a redactor úr panaszolja, a szerkesztőséghez tavaszi verseket küldő poetákat is.

«Elmult a tél, itt a tavasz,» «fakadó rügy, szép ibolya» — hangzik felém a szerkesztői láda (a la: papirkosár) sötétjéből, — s mint a szerkesztő mondja, még aludni sem tud tőlük. S az álmatlanság annyira erőt vett rajta, hogy beakart menni egy éjszakára jól kialudni magát a kórházba, a hol most már a felállított telephon biztosítja a felől, hogy orvos nélkül nem halhat meg.

Erről a gondolatról azonban sikerült lebeszélnem és az én ajánlatomra haza ment Kassára. Így üzték őt el a tavaszi versek Patakról. Némelyek ugyan egészen más bajt constátálnak, — elég az hozzá, hogy mégis csak profán dolog annyi tavaszi verset gyártani, miszerint beteggé tegyenek egy erős idegzetű, vas szervezetű embert. Ily dolog úgy vélem elég ok a panaszra?

Reméllem, megértének a kedves collegák? . . .

Panasz, panasz mindenütt. Csőtörtőki nap van: *borsó napja*. Lehorgasztott fővel jön ki az *étkezdeből* (Szarvas Gábor tán csak nem olvassa az «Ifj. Kl.»-t? — Fájdalom,

nem! Szerk.) egy nagy reményű, poetai hajlamú fiatal férfiú.

— Mi a bajod kérlek? — mondam neki résztvevőleg. Hiszen ne búsulj! «Hogy legyen mindég éhes: poeták sorsa ez.» Te pedig költői talentummal annyira meg vagy áldva, hogy — várj csak! egyszer még az *élet-rajzodat* is megírják.

«Az én életrajzom ne írja meg senki,

Ilyen nehéz munkát értem ki kívánjon? . . .

Minden meg lesz írva, ha fejfámra írják:

«Legtöbbbet *éhezett* ezen a világon.»

— Már csak kiszedem a szerkesztői veres ceruza jegyzését is «hisz» ez igen érdekes, rólam is van benne szó, — monologizál a szedő gyerek.

— Dongeauxocskám, dongásaid igen erőtlének, de azért adom, ám lásd! A szedő gyerekek külön utasítás adatott, mert a kis huncut erővel cikked fölé akarta írni a kritikus mondást mottóul: «Neszed semmi, fogd meg jól!»

— És mégis odaírtam, haha! — mosolyg a kis intrikus.

Dr. Diridongeaux.

EGYLETI ÉLET.

1. „*Az énekkar*” praecentora, e lapok főszerkesztője, betegsége miatt haza kénytelenítettén távozni, e tisztéről lemondott. Helyére a folyó hó 11-én tartott közgyűlésen *Bély József* IV. éves hittanhallgatót választott meg s az így megürült protokántori állást a II. tenor köztagejai *Móré Elek* IV. éves hittanhallgatóval töltötték be. Az új praecentor első nyilvános fellépése ma lesz az Emödy Dániel jogtanár úr gyászos ravatala felett.

2. „*Az irodalmi önképző-társulat*” alelnöki állása ismét megürült, mert *Gaskó Gyula* III. hh. e tisztéről betegsége miatt lemondott. Lemondását azonban a társulat sem az alelnökség, sem a főszerkesztőségre vonatkozólag nem fogadta el, hanem ideiglenes alelnökül megválasztotta *Benkő Bertalan* IV. éves hittanhallgatót az „*Ifjúsági Közlöny*” szerkesztését pedig a főmunkatársak vállalták magukra. A novella pályázat megbíráltatván, a teljes díjat a bíráló-bizottság kitüntető dicsérete mellett, *Kiss Rezső* III. é. jh. „*Virág László*” című műve nyerte el, mint a mely mű magasan tündöklik társai felett. A népmese pályázat folyó hó 11-én járt le. A beérkezett 4 munka bírálat alatt van.

3. „*A theologiai segély-egylet*” még mindig elnök nélkül szerepel. Igen óhajtható, hogy az elnökválasztó közgyűlés minél előbb összehívassék!

4. „*A betegsegélyző-egylet*” két üdvös reformot léptetett életbe. Egyik az, hogy a régi libertinus szellemű ápolónót újjal cserélte fel; másik az, hogy a már régebben tervbe vett telephon felállítását megejtette, a minek pedig a gyors gyógykezelést igénylő betegségek alkalmával kimondhatatlan haszna leendő.

5. „*Az olvasó-egylet*” folyó hó 8-án tartott közgyűlése elhatározta, hogy a *Verhovay* szerkesztésében megjelenő „*Független Újság*” és a *Horváth-Mikszáth* új lapját a „*Magyar Hírlap*” megrendeli és a kellemetlenül változó áprilisi sötét estéket *fűtessel és világtással* fogja kiüzni az ifjúsági kaszinó olvasó termeiből.

6. „*A gyorsíró-egylet*” márciusi havi versenyét múlt hó 14-én tartotta meg, mikor is a versenyfényét a *Szinyei Gerzson* közigazgató úr jelenléte emelte. A két versenyző közül *Pollacsek Lajos* VIII. gimn. tanuló 200 szótagot, *Juhász László* II. é. hh. 146 szótagot írt egy perc alatt, így az egyleti 1 frt díjat *Pollacsek* nyerte el, utóbbi versenyzőt pedig a közigazgató úr által e célra,

szép buzdító beszéd kíséretében, felajánlott 1 frt díjjal jutalmazta a társulat.

7. Az „Erdélyi önképző-kör“ által kitűzött aesthetikai pályakérdésre, melynek tárgya Arany János „Honvéd özvegye“ című költeményének elemzése volt, a kitűzött határidőre beérkezett két pályamű, melyek közül az I. számúnak adta ki a díjat (1 arany) a bíráló-bizottság. Szerzője Végh Elemér VIII. o. t. A márc 7-én lejárt történelmi pályakérdésre beérkezett 1 pályamű, melynek a bíráló-bizottság kiadta a díjat, (8 frt.). Szerzője Bertók Béla VIII. o. t. Az irodalomtörténeti pályakérdés határideje ápril. 11-én lejárt, de egy munka sem érkezett. A társulat meghosszabbította a határidőt ápril. 18-ig.

8. A „tüzzoltóegylet“ tagjai részére megérkeztek az egyenruhák. A csinos kiállítás ruhákban úgy néznek ki a derék tagok, hogy a fiatalabb leányszívek méltán megdobbanhatnak látásukra. Adja Isten, hogy egészséggel viseljék. (I.)

APRÓ HIREK.

— Vettük a következő gyászjelentést: Emödy Dánielné, szül. Kovácsy Vilma és gyermekei: Emödy Béla, kir. törvényszéki bír. Emödy Krisztinia és férje: báró Hübl Hilmár, Emödy Etelka és László; továbbá: Kovácsy Etelka, férjével: Wildner Károly magyar kir. honvédezredessel; Kovácsy Natália, férjével: Bajusz József hites ügyvéddel; özv. Kovácsy Gyuláné; végre Nyékhegyi Ferenc, nyug. honvédezredes, gyermekeik nevében is mély fájdalommal tudatják a leggyöngédebb férj, az örökre felejthetetlen apa és jó rokonnak, Emödy Dániel, hites ügyvédnek, a sárospataki ev. ref. főiskola jogtanárának, élete 72-ik, boldog házasságánk 28 ik évében, folyó hó 13-ikán reggel $\frac{1}{4}$ 2 órakor, végelgyengülésben történt gyászos elhunytát. A megboldogult hült tetemei az ev. ref. egyház szertartása szerint, folyó 1891. évi április hó 15-ik napján, délután 3 órakor fognak az örök nyugalom helyére tétetni. Sárospatak, 1891. évi április hó 13-án. Áldott legyen emlékezte!

— A mint halljuk: szokatlan fényű és impozáns temetés lesz ma. A collegium udvarán Mitrovics Gyula, a főiskola lelkésze, és Kun Béla jogtanár urak fognak halotti szónoklatot, illetőleg emlékbeszédet tartani, a sirnál pedig Mogyoróssy Bertalan III. éves joghallgató, mint a jogász-egylet elnöke fog elbúcsuzni az elhunytól pályatársai nevében. A koszorúk egész tömege érkezik még ma is a gyászos ravatal fölé, melyet a tanár urak fáklyás-zene kíséretében emelnek ki a temető kertbe, hol majd a hitvesi gyász, a gyermeki fájdalom a rokoni bú, a szerető barátok és tisztelő taitványok áldó visszaemlékezése, a tudomány szelid lelkű múzsája, a becsület szép fehér ruhába öltözött angyala s a kitartás paizsszal felfegyverzett szelleme fog örködni idegtépő fájdalommal és bánatos borongással a felhantolt sir felett.

— Az 1890/91-ik évben kitűzött akadémiai pályakérdésekre a következő pályaművek érkeztek: I. A Kazinczy 10 aranyos díjra három: Az I. számú ezen jelige alatt: „Tapsot én nem várok...“ Kazinczy. A 2. számú ezen jelige alatt: «Boldog a nép...» Hazai tudósítások, A 3. sz. ezen jelige alatt:

... Kazinczy hallhatatlan.
De nem várt rá virágos út,
Vértett nehéz viadalokban
Fél ezer hullám toltút

S míg folyt sokáig folyt az élet:
Viszály nem szünt hab nem lohadt:
Pazar kézzel hinté a végzet
Lábához a sárkányfogat.

(Tompá Mihály.)

II. Tóth-Fischer díjra két pályamunka: 1. számú jelige: Excelsior! 2. sz. jelige «Mindannyian nem haladhatunk egy úton. gr. Széchenyi. III. Péceli-díjra egy: ezen jelige alatt: «A természet jól felfogva istenhez vezet.» König. IV. A Kövy-Okolicsányi díjra és V. A Vay féle nagyobb díjra nem érkezett. VI. A Vai féle kettős díjra nyolc pályamű érkezett. Az 1. sz. jeligéje: «Boldogok a kiknek szívök tiszta.» A 2. sz. jeligéje: «Bocsásd meg a mi vétkeinket.» A 3. sz. jeligéje: «A ki elfedezi az ő vétkeit jól nem leszen dolga.» A 4. sz. jeligéje: «Imádkozzatok!» Az 5. sz. jeligéje: «Csak a Krisztust!» A 6. sz. jeligéje: «Láttam hiborban a bün hőseit!» Petöfi. A 7. sz. jeligéje. «Vajjon elrejtőzhetik-e valaki, hogy én ne lássam őt.» A 8. sz. jeligéje: «Excelsior!» Ez egy nappal később érkezett. A pályaművek már az illető tanárok között szét vannak osztva megbírálas végett, az eredményt az évről ünnepélyen tudjuk meg.

— „Ifjúsági közgyűlés“ tartatott folyó hó 9-én, melynek legfőbb tárgya a román ifjúság memoranduma, s az ellen propagandát megindító elnökség felhívása volt. Közgyűlés azt vitatta meg, hogy mily álláspontot kell elfoglalnia a sárospataki főiskola ifjúságának a román ifjak vérlázító memorándumával szemben. Hosszas sokszor viharos pro et contra vitatkozás után végre szavazásra kerülve a dolog 19 szavazattal 12 ellenében az ellen-memorandum elterjesztésének anyagi részében való közreműködés elfogadtatik; a részvétel módjára nézve az aláírás 19 híve ellenében az egyenlő arányban megosztott közkölttség elve győz 23 szóval s a segély quantitására vonatkozólag az 50 frt 11 híve a 30 frt 20 hívével szemben elbukik s így 30 frtnak az ifjúság közterhére való kiutalványoztatása határozatlik. A határozat elvi ellenségei a közgyűlés ezen jegyzőkönyvi pontjával szemben a köziskolai székhez apelláltak. Ugyan e közgyűlés határozta el azt is, hogy Juhász László, II. éves hittanhallgatónak, mint az ifjúsági közgyűlések jegyzőjének, a jegyzőkönyvek vezetéséért és beírásáért 5 frt tiszteletdíj adassék.

— Kaptuk Zempléni Árpád költeményeit. Megjelent Budapesten, Rózsa Kálmán és neje könyvnyomdájában. Szerző sajátja. (VI. Nagy János utca 171) 1891. Ára 50 kr. Az érdekes költemény-füzért, melynek ismertetését jövő számánkban adjuk, a legmelegebb szívvel ajánljuk megvételre. (I.)

Szerkesztői üzenetek.

T. I. Jéna. A levél megígért folytatását várjuk. — Ifj. M. Gy. München. A sürgöny intenciója szerint intézkedtünk. Erre vonatkozólag felvilágosítást kérünk. Az előrefizetést küldjük. — G. Gy. Kassa. Reméljük, nem fog késni az őszinte és alapos kritika? — Sz. B. Barcika 1. Mért hallgat a lant, melynek pengetése nekünk is megígértetett. — D. I. Kolozsvár. Élek, írok. — K. R. Helyben. Tavasz versei tényleg hatásosak, hogy mily irányban, arról «Egyről-másról» című rovatunk ad számot. Mi csak örülünk, hogy volt szerencsénk.

Tartalom: «Emödy Dániel 1819—1891.» Rác Kálmán. — «Egy «eszme,» melyhez szeretném, ha többen is hozzá szólnának.» Ladányi Endre. — «Egy pár dogma a XIX. század ítélszéke előtt.» Rác Kálmán. — «Az én királynőm.» Juhász László. — «Nyolc év múlva.» (Novelette.) Viski E. — «Rólad gondolkodom...» «Hervadt virág.» Idem. — «Utazás a bálba.» Veres Ferenc. — «Naplótörök.» Robinson. — «Egyről-másról.» Dr. Diridongeaux. — «Egyleti élet» — «Apró hírek.» — «Szerkesztői üzenetek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útca 133. szám. —

KUN PÁL

1842—1891.

«Bizton tekintem mély sírom éjjelét!
Zordon, de óh, nem, nem lehet az gonosz.»

Berzsenyi.

Végzet! hiába űzöd velünk kegyetlen játékokat . . .! Irigy sírgödör! hiába rabolod el szeretteinket . . .! Pusztító enyészet! talán a te diadalmas gúnykacajod a koporsóra hulló rög tompa zuhanása . . .?

Nem, nem félünk!

Most te nyerted meg a játékot végzet; most elraboltad a zsákmányt irigy sírgödör; a gúnykacaj túlharsogja szívrünk csendes zokogását: de nem, nem félünk! Ime, nézzétek kegyetlen ellenségek! letörlöm könyeimet s így szólok a költővel: „*Bizton tekintem mély sírom éjjelét! Zordon, de óh, nem, nem lehet az gonosz.*“

Hogyan? hát gonoszságok rejteke lenne az a sírkebel, a melynek ölén szeretteink aluszszák csendes álmukat . . .? hát még ott sem szünnék meg a végzet kegyetlen játéka . . .? Hiszen, ha a gonoszság tüze égne oda benn: óh, úgy elhervadna a kis nefejejts, az örökzöld cyprus, melyeknek életerei, kedveseink hült poraiból szívják az életet!

Úgy érzi lelkem, hogy nem feleslegesek a vigasztaló szavak, e gyászkeretben, a mely oly rövid idő alatt ismétlődik e fehér lapon, mely lapon a betűkből csak viruló rózsakoszorút, csak elhervadhatlan babérlombokat szeretnék fenni, jeléül annak, hogy körünkben a boldogság, a meglegedettség napja tündöklök. De hajh! a végzet másként akarta! A rózsakoszorú, a babérlomb helyett a temető virágát — a szomorú cyprust — kell gyász-

keretül fonnom ismét; egy sírhantról hoztam ágait; onnan, a hova a tanítványi hálás kegyelet helyezte, a hön szeretett tanár, a már csak boldog emlékezetű *Kun Pál* sírjáról.

Beszéljete ti helyettem, zöldellő cyprus lombok! Mondjátok el: *ki volt ő? mi volt ő nekünk?* S ha talán könnyárba veszne el a ti szavatok is: hívjátok el az ő sírja felett enyelgő esti szellőt, hadd zokogja el az a mi bánatunkat s hadd csókolgassa fel arcainkról alápergő könyeinket. Beszélj! beszélj! zöldellő cyprus lomb, s mi hallgatunk, mint egykor a ringó bölcsőben édes anyánk altató dalát; szemünk álomra csukódik . . . álmodunk . . . óh! ez nem álom, ez szomorú valóság . . .!

Még viszhangzik fülünkbe az ércnyelvű harangok temetésre hívó hangja; még ott látjuk lelki szemeinkkel a vén «alma mater» tisztes homlokára kitűzve az örökbéke gyászos jellobogóját; még barna az ég felettünk az *Emödy Dániel* koporsója körül fellobogó fáklya füsttől; a hálás tanítványok arcáról még fel sem száradtak az őszinte bánat könnyei s még mindnyájunk ajkáról csak a mély hallgatás beszél sokat mondólag; a nap még csak harmadszor készült megállani a délponton ama lenyugvás óta, mikor jól megérdemelt nyugalomra kísértük a munka terhe alatt megfáradott aggastyánt: ápril. hó 17-én, mint vilám cikkázot át a levegőn a lesújtó hír: *Kun Pál meghalt . . .!*

E hír hallására mindenki arcán mély megdöbbenés, de ezzel együtt a legnagyobb kétség tűkröződik. Nincs ember, ki elhinné embertársa szavát; de hisz' ez hitetlen! Még egy

órával — dehogy! — egy pár perccel ezelőtt láttuk őt hivatását teljesíteni; még láttuk örökké mosolygó arcát, hallottuk nyájas beszédét; a szerető hitves épen ebben a pillanatban készíteték őt a honmardásra; de ő nem hallgatott a kérésre: ment, hogy a közügyet szolgálja s búcsúcsók nélkül hagyta el sok küzdelmének koronáját, a jó nőt, mondván, hogy pár perc múlva visszatér . . . s a kik láttuk őt visszatérni, már a halál gyászos diadal kocsi-ján láttuk, megüvegesedett szemekkel, mozdulatlan tagokkal.

Tehát csakugyan valóság! Igen, az. Már ott leng ismét az iskola mohos falán a gyászt hirdető lobogó, a harangok ércnyelvei ismét szólanak, mintha mondanák a kevély embernek: „*Kész légy ember a halálra, minden órán megjelenhet!*“

Halál! te zsoldos katonája a zsarnok végzetnek! meggondoltad-e, mit teszesz, midőn gyilkos fulánkodat e férfit szívébe bocsátad?

Isten! életnek és halálnak szabados ura! adj erőt a gyöngye emberi szívnek, hogy kibeszélhetetlen tetteiden kétségbe ne essen. Oh, mert az emberi szív erőtlen ily váratlan csapást elviselni. Hirtelen jött a csapás, mintha felhőtlen égből vilám sújtott volna le, s mi megrendült szívvel állunk meg a lesújtott felett, a ki nekünk barátunk, tanárunk, nem! ennél több, atyánk volt! Csoda-e hát, ha panasz kél ajkainkon; csoda-e, ha nyelvünk zúgolódó szavakat szól ellened, óh Mindenható! bocsáss meg gyarlóságunkért, mert az ember oly igen kicsiny hitű!

Fájó szívvel néztük a „*vén tölgy*“ lassú korhadását, könyező szemekkel tettük sírba az idők ősz bajnokát; de most? felsírunk fájdalunkban s könyeink közé panaszos jajsavak vegyülnek, midőn az «*életerős tölgyet*» dönti porba pusztító villámod.

Igen, mert a boldog emlékü *Kun Pál* tanár úr életerős tölgy volt, egyik erős oszlopa százados múltú főiskolánk tudományos karának. Hasonló egy valóban munkabíró édes apához, a ki gyermekeiért, a hön szeretett tanítványokért éjet-napot egygyé tett lankadatlan erővel dolgozva, hogy őket boldogítsa. Biztos léptekkel haladt előttünk, mint egy új Józsuá, a tudomány ígéret földére; igen, biztos léptekkel haladt, mert ösmerős volt előtte a bölcsészet-tudomány ígéretföldén minden bokor, minden fűszál s ő is ivott amaz elrejtett forrásokból, melyeknek vize halhatatlanná teszi a törpe embert, ki azt ízleli. A «*kicsiny tag,*» a nyelv, hétszeresen volt elhelyezve szájüregében, hogyne tudott volna hát vele nagy dolgokat művelni? S most, midőn vágyai netovábbját, a felsőbb tudományos tanszéket elnyerte: most, mikor a magasban úszó merészröptű saskeselyűt túlszárnyalni készült, nagyratörő ambíciója: most a biztos győzedelmi pálmával kecségető pálya közepén: egyszerre összeszorítja a

halál vasmarka a minden jóért, szépért, nemesért hön dobogó szívet . . . a pályán bizton haladó térd megcsuklott . . . egy tompa zuhanás . . . s mi, a tanítványok, mint hadsereg, melynek vezérét ellenség golyója találta szíven, vezér nélkül maradtunk a bölcsészet-tudomány labirinthjében s aggodva keressünk Theseüst, a ki Ariadne fonalat adna kezünkbe . . .?!

De nemcsak a „*Lélektől*“ ihletett nyelvű apostolt vesztettük el benned, szeretett tanárunk; nemcsak egyedül mienk — a tanítványoké — a bánat: megsírat téged mindenki, ki veled valaha szót váltott! Hiszen igaz szívű jó akarója, barátja valál te minden embertársadnak. Mindenkihez volt egy nyájas szavad; sőt még azokról sem szólt soha rosztat nyelved, a kik boldogságod kelyhébe az irígység, a rágalom keserű cseppjeit csepegtették, s bár te jól tudtad, hogy méreg cseppek is vegyültek poharadba: Sokratessel remegés nélkül ürítéd ki a pohárt s kérdem: van-e ember, a ki méltatlankodó szót hallott volna tőled . . .?

Hogysis méltatlankodtál volna te, kinek imádságod volt a *szabadság, egyenlőség, testvériség* eszméje . . .? hiszen, ha kicsiny lélek lakik benned, nem tudtad volna a szabadság zászlóját oly fenn lobogtatni; megtört volna jóakarod a sokfelől rád tololó ármány és roszakaratúsággal szemben!

De nem hullt porba a zászló, átvettük azt mi tetőled! s bár életedben nem köríté borostyánkoszorú homlokodat: íme, most helyezzük azt sírodra; leveleire fölírtuk neveinket, s hogy a levelek el ne hervadjanak, gyakorta megöntözzük azokat könyeinkkel!

Méltán siratunk hát téged, mint a tudomány és szabadság apostolát, s esdve kérünk téged Isten! *adj nekünk más pástort, mert bizony-bizony elszéled a nyáj!*

Méltán sírunk fel hát a prófétával: „*Jaj nekünk, mert az Úr egyik bánatunkra más bánatot adott.*“ „*Elesett a mi fejünknek koronája.*“

Elég, elég már a panasz! hiszen úgy sem tudnók kisírni könyeinket, mindannyiszor előtörnek azok szemeinkből, valahányszor emlékezetünk karjaiba ölel téged, korán elhunyt jó tanárunk.

Búcsút intünk hát neked felejthetetlen tanár. Halld csak! mint hivogat az «*alma mater,*» mint édes anya hivogatja elvesztett gyermekét; óh, hogyne? hiszen szívről szakadtál le s a seb, mely ott maradt, talán gyógyíthatatlan lesz örökre . . .? Mi, szeretett gyermekeid, nem feledünk soha! halani fogjuk nyájas szavadat, mintha onnan a megüvesedett katedrából zengne az felénk; szellemed, elveid élni fognak közöttünk örökre, s a törpe lekeket büszkén vezetjük keskeny sírhalmodhoz, hogy ott tanuljanak *Istent, hazát, embert,* mint te, úgy szeretni . . .! Ügye? ha ezt látod égi hazádból: sokat hányatott tested békén fog pihenni . . .?!

Ladányi Endre.

Egy pár dogma a XIX. század ítélő széke előtt.

(Vége)

De a kosmogoniai s világtéremtési elméleten kivül megtámadta az újkori felvilágosodás természet-vizsgálata a csodák létesítését is.

A természetben mindenütt csodálatos renddel, fen-séges törvényszerűséggel találkozunk. Az ok és okozat kikerülhetlenül követik egymást. Azt sohasem tapasztalta a természettudós, hogy a nap megállott volna valaha, mint a Józsuék könyörgésére a biblia szerint a Gibeá és Ajalon völgyében; hogy a víz egyszerre borrá változnék, hogy az igazán meghalt ember kilépett volna a koporsóból, hogy az embernek láthatatlan testet is lehet öltetni magára, és ezekhez hasonló rendkívüli dolgokat nemcsak a szorosabb értelemben vett természet-vizsgáló, de egyetlen eszmélkedő ember sem tapasztalt sohasem. A természetben örök törvény uralkodik. A telet tavasz, nyár és ősz követik mindig, a csillagok járása örök időkre megszabott törvény szerint történik, a nap, föld, hold és a csillagok megszámlálhatlan millióinak távolsága, helyzete, egymáshoz való viszonya egy bizonyos körön belül örökké ugyanaz. A magból a szükséges feltételek mellett, mindig növény kél ki, az alma magból soha sem lett búza, a bűzából tölgyfa és így tovább. Az állatok sem szülnék maguktól elütő nemzedéket. És így tovább. A tapasztalat még nem mutatott fel a természeti törvénytől elütő jelenséget sohasem.

De nem így a biblia s az azon alapuló babonás vakhit. Ott a csodák napirenden vannak. Csak hogy az új-szövetségnél maradjak, Jézus élete annyira csodaszerű, annyira mythikus, hogy a félhomályból alig-alig lehet Jézus életéről magunknak annyira a mennyire tiszta képet felderíteni. A milyen csodás volt élete, olyan csodás színezetű volt halála is. Földrengés, sírok megnyílása, templom kárpitjának ketté repedése, nap elsötétedése között bocsátja ki legnemesebb lelkét a legnagyobb ember, hogy azután feltámadjon és felmenjen a mennybe. Ime! mennyi csoda a Jézus életében is, de még az, hogy Jézus egész élete mintegy szemfényvesztői szerep gyanánt tűnik fel, nem elég; csodákat tettek a farizeusok (Máté XII. 27. Márk. IX. 38, 39.) Péter apostol (Csel. III.), sőt a hamis próféták is (Márk XIII. 22. I. Kor. XII. 5—11. Gal. III. 5.).

Mind ezen csodák közül a természet vizsgálata egyetlen egyet sem enged elfogadni, mert vagy az áll, hogy örökre megállapított törvények által igazgatja Isten ezt a roppant világ-egyetemet, vagy az, hogy nincsenek természeti törvények, hanem Isten néha-néha erőszakkal belenyul a dolgok folyásába. Ha örökre megállapított törvények vannak, akkor az isteni bölcseségről lehetetlen azt feltenni, hogy ezeknek a törvényeknek elégtelenségét, hiányait csak később veszi észre s azért tör át aztán maga, a maga által megvont korlátokon; mert hiszen akkor nincsen bölcsesség, tökéletesség, a mely állítás ellen pedig a csodát hívó világ is bizonyára a leghatározottabban tiltakoznék. De ha a tapasztalat lép-ten-nyomon törvényszerűséget, örök rendet tár elénk, ha mindent kellő okok alapján történőnek látunk a világon, akkor nincsen isteni közvetlen beavatkozás, nincsen az, a mit természetes okokból kimagyarázni nem tudván, csudának nevezhetnénk.

A természet-bölcselésnek emez okoskodása kétségbe vonhatlanul nagy befolyással volt a vallásra úgy, hogy, ezt az érvelést megcáfolni még senkinek sem sikerült. Legnagyobb nyomatókkal bír a csuda-hit mellett az isteni mindenhatóságra hivatkozás, de csak látszólag, mert másfelől ez a mindenhatóság nem ütközhetik össze az isteni bölcseséggel és tökéletességgel, a mit a termé-

szet vizsgáló is folyton tapasztal és így kétségbe sem vonhat. Az a természettudomány, a mely a törvények helyes felismerése után azokból következtetve oly bámulatos eredményeket szült a világnak, minő pl. a gőz felhasználása, a távírda, a telefon, fonográf stb. az a természettudomány, a mely a világot, a társadalmat — mondhatni — hogy újjá teremtette, áldásaival annyi jót szült az emberiségnek: az örök cáfolata minden egyes ízében a csudáknak, az a legérthetőbb szavakkal a tapasztalat eredményeivel üzte el a szivekből a felettök borongó kétes homályt, a babonás csuda hitet; a hol pedig egyszer a szellem napja fényt derített, ott többé a sötétség szelleme nem üthet tanyát, onnan menekülnie kell. Ha a régi kor a dolgok valódi viszonyát kellőleg felfogni, felismerni nem tudta, nem lehet csupa kegyeletből azokhoz a nézetekhez ragaszkodnunk, melyek az igazság meg nem ismeréséből keletkeztek, ha csak az emberekben a vallás iránti hitet megingatni nem akarjuk. Azt mondja az apostol: «Mindeneket megpróbálatok s a mi jó, azt tartsátok meg!» Jézus szerint is: «az igazság tesz szabadokká minket.» (Ján. VIII. 33.)

De hát megállhat-e a vallás csodák nélkül? A csudákat a könnyen hívó, sötétségben bolyongó emberi értelem hozta létre. A mit természetes okokból kimagyarázni nem tudtak, abban valami megfoghatatlan isteni erőnek egyes nyilatkozatát látták és csuda névvel ruházták fel; a mit az értelem nem tudott felfogni, azt a fantáziára bízták s így keletkezett a temérdek csuda. Így volt ez a vallásos eszméknél is. Nincs vallás, a melyhez valami csuda ne fűződne. De a csuda hit csak külsőleg fűződik a valláshoz, csak ködszerű burok az, a melyet a világosság sugarainak szét kell előbb-utóbb oszlatni, mert a csodák védelmezői sem tudják azt bebizonyítani, hogy az élet megjobbítására, a szív megszentelésére és a kegyes életre csak legtávolabbról is befolyást gyakorolnának a csodák.

Mert hát kérdem, vajjon nem marad-e meg Jézus a leglényesebb alaknak, isteni embernek, ha lefosztatnak az ő személyéről azok a csodák, melyeket rára-kott a sötét középkor, de a melyekben ő bizony igen ártatlan. Vajjon melyik Krisztusban bizhatunk jobban, melyiket követhetjük inkább? azt-e, a ki csuda tettei folytán egészen szemfényvesztőnek, valami bűbajosnak mutatja magát, a kit tehát ezen a ponton mi vezérünkül el nem ismerhetnénk, vagy azt-e, a ki nem kölső ámitó eszközökkel, hanem szellem-erejével, eszméi fenségével, szíve bámulatos nagyságával hódít, és pedig hódít ellenállhatatlanul, megragad egészen akaratum ellenére is. A csuda csak eszköz volt a vallás elterjedésére, tagadhatatlanul lehetett hatással az elléle «pia fraus» azokra az emberekre, kiknek a természet törvényeiről fogalmuk sem lehetett, a kik — mint a zsidók — mindenre «jelt» kívántak; de már Pál se tudott csudát tenni Athenben.

Az erős meggyőződésben alapuló hit teremt csudákat és nem a csuda teremt ma már hitet; sőt még ha megtevette, megtehetette volna is Jézus a neki tulajdonított csudákat, a természet törvényeivel csak felületesen ismerős is kételkedő szemmel nézné a csudatevő Krisztust. Hadd dőljön le azért az az állvány, melyre a kereszténység épületét jónak látták ráépíteni; mert ha az épület kész, nincs szükség többé állványra s azt felelhetjük a csodák védelmezőjének, a mit Späth Henrik idéztem művében: «Ti csodát kívántok, előttetek a világegyetemnek létszerves összefüggése csak úgy lehet ép, egész, ha azon Isten imitt-amott réseket tör, hogy ez által köz-hírül adja létezését, azaz ti azt gondoljátok, hogy a világegyetemnek teljes egészben összefüggése Istent le-

leplezi s mindenhatóságát korlátozza; mi ellenben úgy nézzük a világot, mint a fővalónak egyetlen csuda alkotmányát, mely önmagában milliónyi csodákra széttagolva van, előttünk nemcsak ez vagy amaz részlet tanuskodik az életadó-istenség közvetlen hatásáról, hanem általában maga az egész világ s főleg annak szerves egysége; mi éppen nem zárjuk ki Istent a világból. sőt abban, szerintünk, ő az alfa és omega, ő a világnak élő s éltető középpontja.» Melyik felfogás dicsőbb és felel meg Isten nagyságának?!

A XIX. század felvilágosodott emberei lelkünk nélkülözhetlen eledeleül szeretik becsülni a vallást, de csak úgy, ha az nem vak.

Rácz Kálmán.

Sokrates elítéltetése Kr. e. 399-ben.

Athén utcái szokatlanul csendesek és elhagyatottak; a polgárok mind az *Argorára* sietnek, és pedig nem azért, hogy Lysias hallgassák, avagy a háború és béke fölött határozzanak, hanem a *Héliaiá* vagyis a nagy néptörvényszék gyűlt össze azért, hogy Sokrates fölött ítéletet mondjon.

Mindenki ismerte őt, a 70 éves, de még mindig életerős eleven férfit, kit széles válla, nagy potroha, kidüledt szemei, duzzadt orra, nagy szája, vastag ajkai egy silénhez, vagy satyrhoz hasonlónak tettek; hisz ott született, ott nevelkedett Athénben, ott élt állandóan közöttük, egyszer hagyva csak el a köztársaság területét, midőn háborúba ment. Egész élete a nyilvánosság előtt folyt le; tanította az ifjúságot, vitakozott a sophistákkal, megfelelően minden kérdezősködőnek, és viszont a maga részéről megkérdezve kicsit és nagyot, tudóst és tudatlant; ott sétálgatott — tanítványaitól környezve — az utcákon vagy a csarnokok alatt, és osztogatta maga körül a dicséretet, hízelt, a megrovást harag nélkül, nem kímélve magát a felséges népet se, s szabadon megmondva véleményét a hazai törvényekre, vallásra és közállapotokra. Mindenki ismerte őt és most vagy a szeretet vagy a gyűlölet érzelmétől vezetve jelent meg itt a gyűlésen, mint barátja vagy ellensége a vádiottnak.

A vád ekként hangzott:

„*Melitos*, a Pithos falubeli *Melitos* fia, vádolja Sokrateset, az *Alopes* faluból való *Sophoniskos* fiát. Sokrates vétkes abban, hogy nem tiszteli az állam isteneit, és helyökbe új istenségeket állít: vétkes abban, hogy megrovja az ifjúságot. Büntetése: a halál.“

Ez a *Melitos*, ki egyizben *Periklest* is bevádolta, foglalkozására nézve máskülönbben középszerű költő, tulajdonképen csak névleges vádló volt, s a háta megett *Likon*, a demokratikus párt befolyásos vezérszónoka és különösen *Anytos*, egy gazdag és hatalmas börcserző állott. Ez az *Anytos*, ki száműzetéséből csak most tért haza, régebben barátja volt Sokratesnek, és fiát is járatta hozzá, de bölcseinknek egyes nagyon is őszinte megjegyzései, elpártolása a demagogiától, némi összekötetése a 30 zsarnok egynémelyikével, őt Sokratesnek kéréletlenül ellenségévé változtatták.

A vád, bár főbenjáró volt, nem az *Areopaj* előtt emeltetett, és pedig azért, mert ez a törvényszék csak gyilkossági, mérgezési és árulási ügyekben ítél, míg a politikai természetű ügyek a *héliasták* elé tartoztak. Ez egy 6000 polgárból álló törvényszék volt, mely szakaszokra osztva, 500-as vagy 1000-es csoportokban mondott ítéletet; tagjait állás és vagyonra való tekintet nélkül, évenként sorshúzás útján jelölték ki; elnöke a második *Archon* volt, az igazságszolgáltatás feje. Egy csarnok alatt ülésezett; ítéletei souverének és felebbezhetetlenek voltak.

A gyűlés napján Sokrates egész iskolája összegyűlt a mester körül, hogy mintegy bizonyítható tegyenek az ő tanításainak tisztasága mellett s megoszassák vele a reászórt rágalmakat. Ott volt *Platon*; még ifjú ember ugyan, de már is kitűnt egynéhány dialogja által. Láta mesterének emelkedett, nemes tanait félreismerve, eltorzítva, rágalmazva, a tudatlan tömeg gúnyjának és dühének zsákmányául dobva. Az ő szemeiben nemcsak Sokrateset vádolták, sujtották, hanem magát a bölcsészetet, a tudományt, az igazságot. És Sokrates még csak meg se engedte neki, hogy őt védelmezhesse; csak jelenléte és könyei által tehetett mellette bizonyítható. De az elítélés után, midőn vigasztalni igyekezni magát az emberek igazságtalansága miatt, egyúttal felvilágosítva őket, Sokrates neve fog visszhangzani ajkain, az ő szájába adja legragyogóbb eszméit, így halhatatlanítva örökre szeretett mesterét.

Sokrates szívesen megmutatta őket bírónak. «Ime, itt van *Lysanias*, fiával *Eschinosszal* együtt; itt van *Antiphon*, az *Epigenos* atyja; *Paralos*, a *Damodokus* fia; *Adimantos*, az *Ariston* fia, fivérével *Platonnal*; *Akeantodores* és többen, kik közül egyet sem volt képes *Melitos* ellenem tanuul megkeríteni. Ha nem gondolt erre, úgy még van rá ideje, megengedem, hogy tegye. De ép' az ellenkezőt fogjátok ennek látni, atheneiek; látni fogjátok, hogy ők mind készek engemet védelmezni, engemet, ki elrontottam fivéreiket és gyermekeiket, ha hihetünk *Melitosnak* és *Arytosnak*. De én nem akarom itt előterjeszteni azoknak a tanúságát, a kiket én elrontottam, mert nekik meglehetne a magok oka arra, hogy engemet védelmezzenek; de a szüleik, a kiket nem csábítottam el, a kik már előrehaladott korúak: micsoda okuk lehet nekik arra, hogy mellettem nyilatkozzanak, hanem az én igazságom és ártatlanságom, azon meggyőződésük, hogy *Melitos* gazember, míg én igazat mondok.»

Közvetlen Sokrates mellett állott *Kriton*, *Kritobulus* és *Apollodoros*; az első az ő ifjúkori pajtása, érett korának barátja, egy testvér gyöngédségével örködött fölötté ebben az ünnepélyes pillanatban. Még ekkor se akarta hinni, hogy Sokrates elveszhet; esdve kérte őt, hogy szánja meg barátait, és engedje meg hogy védelmezzék. *Kriton* gazdag volt és mindent áldozott volna, hogy barátját megmentse. Athén törvényei megengedték a vádlottnak, hogy önmagát pénzbüntetésre ítélje, és világos volt, hogy ha Sokrates erre rááll egy kis pénzbírsággal s esetleg száműzéssel kihúzhatja magát a hajból. Így sorsa inkább önmagától függött, mint vádlótól és bírától. Mindezek itt körülötte, a kik közszolgálatban nőttek magyira, és a kik ifjúkorukban az ő társalgását hallgatták, és az ifjak, a kik még tegnap az ő ajkairól tanulták tisztelni az isteneket és gyakorolni az erényeket, azzal a fohással fordultak az éghez, vajha e mai napra Sokrates ne lenne egyéb, mint egy közönséges ember! A mi őt illeti, az ő gondolatai egészen másutt jártak. Derűtlen gondolt vissza arra a hosszú életre, melyben semmi megbánni valót nem talált; nem szíveket látott maga körül, a melyeknek erényeit ő termékenyíté meg, és a kik világosan bizonyították az ő küldetésének hasznos és nagyfontosságú voltát. Mintegy Isten színe előtt látta magát és ez isteni erővel ruházta őt fel.

Bizonyosra vehetjük, hogy *Perikles századának* minden nagy embere jelen volt a király csarnokában lefolyt eme gyűlésen. Ott álltak mind Sokrates mellett, míg a vádlókat tudatlan és fanatikus tömeg környezé, a melyet Sokrates bátorsága és erénye mélyen bántott s a mely ezért úgy akart vele bánni, mint bántak egy

századdal előbb *Arisztidesszel*. Ha *Aristophanes* ott volt, bátran föltehetjük, hogy senkisésem táplált forróbb óhaj-tást a Sokrates győzelméért, mint ő. Ő egykor kigúnyolta Sokratest a „*Felhők*“ című vígjátékában; de midőn ő egy ellenfél tanait kigúnyolta, csak szabadság-adta jogával élt, míg Anytos és Melitos, a kik egy gyülekezeti politikai szenvedélyétől ellenségök halálát kérték, bünt követtek el.

Nem lesz érdektelen itt egy pillanatra megállani annál a kérdéssel: hogyan lehetséges az, hogy *Aristophanes*, a genialis költő, a gráciák neveletlen kedvence, ki máskülönben olyan jól ismerte az embereket, az emberi gyöngeségeket, ki oly mélyen be tudott nyúlni az emberi kebel legtitkosabb rejtekébe, híres kortársának Sokratesnek megítélésében annyira tévedett, hogy őt a legkíméletlenebb gúny tárgyává tette színművében? Nevezetesen úgy tünteti őt fel, mint főképviseletét egy üres, okoskodó, romboló áltudománynak, valamint egy veszedelmes, újdivatú nevelésmódnak! Sokrates — mint már említettük — megunva a demagogia féktelenségeit, az aristokratikus kormányforma felé hajlott. *Aristophanes* demokrata volt, tehát politikai ellene az aristokratáknak. Eleven, könnyűvérű ember volt s a régi atikái vígjáték mindannak, a mi van és divik, természeténél fogva oppositíója; és ő jól értett ahhoz, hogy azt, a kit megtámad, nevetségessé tegye. Aztán a mi a legfőbb, ő csak felületesen ismerte a Sokrates bölcselkedésének irányát célját, tanításának modorát. Hallotta, hogy Sokrates is úgy tesz, mint a sophisták: úton-útfélen hirdeti tanait, igen erős az okoskodásban és rendszeren legyűri a vele vitázót, mindez elég volt arra, hogy *Aristophanes* őt is sophistának tartsa, sőt mindinkább növekvő hírét hallva őt egészen typusnak tekintse, ki azon törekszik, hogy a gyöngébb beszédet tegye erősebbé, azaz az igazságot elokoskodja és a nemigazat igaz gyanánt tüntesse föl.*

De lássuk közelebbről a vádat.

Sokrates nem tiszteli az állam isteneit, helyökbe új istenségeket (*καὶνὰ δαιμόνια*) állít, megrontja az ifjúságot. . .

Mindebből semmire igaz, még csak látszólag se. Sokrates elismerte, tisztelte az Isteneket, és tanítványainak is azt ajánlotta, hogy őket az ország törvényei szellemében tiszteljék. Sőt annyira nem volt vallástalan, vagy radikális újító a vallás terén — és e tekintetben is különbözött a sophistáktól — hogy a régi vallásos hagyományokat és szokásokat mind híven megtartotta. Ajánlja a jósláshoz való folyamodást, hiszen az álumokban szorgalmasan áldozik, a legnagyobb tisztelettel beszél az istenek mindenhatóságáról, mindenütt jelenvalóságáról, jószágáról. A mi az idegen istenek, vagy új démoni lények fölvetelét illeti, ezen *δαιμόνια* alatt Sokrates nem valami személyes lényt értett, hanem «valami istenit,» egy benső sugallatot, mely sejtést, kijelentést közlött vele életének fontosabb perceiben; mely nem tanácslólag, hanem inkább intőleg, óvólag szólalt fel, ha valami rosszat akart tenni. Ő többször beszélt erről, de egyáltalában nem úgy, mint istenszélről, ez a vád tehát a legerőszakosabban volt előrántva. A mi az utolsó vádat illeti, hogy ő elrontja az ifjúságot, amennyiben az alkotmány megvetésére, a fennálló elleni föllépésre, az idősebbek, szülék, barátok iránti elbizakodott tiszteletlenségre vezérli őket, — ezt csak a rosszakarat találta ki. Annyi tény, hogy Sokrates barátait és tanítványait független emberekké, önálló gondolkozókká, nem pedig meggyőződés nélküli hízelgőkké nevelte, ő maga se hízelkedett soha a népnek. Nem hogy elrontotta, de egy

hosszú életen keresztül, saját példájával és tanaival minden erény gyakorlására készíté őket elő.

Nem a vádak súlya, hanem ellenfeleinek sértett hiúsága tört Sokrates ellen. Ellene támadtak mindazok, a kiknek gyarlóságát vagy hibáját kigúnyolta, lealcázta. Ott voltak a sophisták híveikkel együtt, ezek a heves népszónokok, a kiket ő annyiszor legyőzött, megszegyénített; — és ezek félelmes ellenségek voltak egy olyan demokráciában, a hol a nép mindenható és a hol a szónokok kormányozzák a nép szellemét. Egy néhány fanatikus a vallásról való szabad gondolkozása is bántott, — e tekintetben némely tanítványa is ártott neki, kik mesterök bíráló tanait nem értették és bölcsészti önteltséggel a nép vallásán, erkölcein és hagyományain túltették magokat. A demagógokat az aristokratákkal való barátkozása bántá; Sokrates sohasem titkolta el azt a meggyőződését, hogy az állam kormányzásánál a tehetség és jellem, ne pedig a vaksors (sorsházás) döntson. Kedvenc hasonlata volt e tekintetben, hogy mit mondanánk ahhoz, ha egy hajón a zivatar közeledtekor sorsot húznának az útasok közt arra nézve, hogy ki legyen a kormányos? Minél inkább igaza volt neki, annál inkább gyűlölték a demagógok. Maga a nép pedig úgy tekinté őt, mint a megbukott *oligarchia* (30 zsarnok) párthívet, csupán azért, mert barátja volt *Kritiasnak*, a zsarnokok egyikének és tanítója *Alkibiadesnek*, a gazdag főúrnak. Arra természetesen nem gondoltak, hogy Sokratest a zsarnokok nem kevésbé gyűlölték és hogy ő egyedül merészelt velök szembeszállni.

Egyi sértett hiúság, aggódó önérdék és politikai ellenszenv szövetkezett a Sokrates megbuktatására.

(Vége köv.)

Rác Lajos.

TÁRCZA.

HUSZ ÉV.

*A fény elhagyta égi honját,
Tavas virányon a sugár,
S im egy néhány a lombokon át
A rég lehullt avarba jár . . .
Tört szivemből is egy sugárka
A mult ködébe hűz, emel . . .
S fülembé cseng a multba járva:
Hűsz év repült felettem el.*

*Miért kedvellem én a multat?
Szívemnek mert csak multja van;
Reményeim korán lehulltak,
Jövöm sötét, vígasztalan . . .
A sorsom az, hogy könyvet ontsak,
Ha a jövőn mereng'ni kell
S unott öreg legyek, habár csak
Hűsz éves még ma multam el.*

*Jobb nekem a multon mereng'ni,
Midőn előttem rajzanak
A mult idők hímes lépéi
Világolván, miként a nap . . .*

* A «Felhőket» 423-ban Kr. e. adták elő először; az előadáson maga Sokrates is jelen volt s midőn a tömeg a legjobban nevette a kigúnyolt philosophot, helyéből fölemelkedett, hogy mindenki láthassa.

Látom magam, az öntudatlant
 A napsütötte réteken...
 „Szép volt, letűnt!“ — sikolt fel a lant,
 „Húsz év!“ — zokogja énekem.

Aztán látom rajong'ni értem
 A földön a legjobb anyát,
 A boldogságot újra érzem,
 Melyet ölelő karja ád...
 Előttem áll, apám, hogy oltja
 A tudás ösztönét belém...
 S mi óriási lett a zsoldja:
 A kin kút forrásit föllem.

Szülőim a könnyvért hagyám el
 S éjet, napot egygyé tevék;
 Olyan lettem, miként a Babel,
 Hol a zavar hő lángja ég.
 A könyveim zavartak össze.
 — De fellángolt ez a kebel,
 Hogy a zavart igába kösse
 S szívem nyugalma verje fel.

Szerettem őt s rajongtam érte
 Szívem nyugalma bomla meg,
 Sötét közöny halálra sérte
 S a lelkem élni úgy remeg...
 Lángolt szívem s hiába lángolt
 Önön magát emésztve fel,
 Szegény, rajongó és bolond volt,
 Húsz éves s már feledni kell.

Most hát rideg, kiégett szívvel
 Zúgó örvény felett vagyok,
 A mely ölébe halni hív el.
 Hiszen hitem is elhagyott.
 Az „élni vágy“-am megfeszítették,
 Sötét jövőn borús lepel,
 Csüggedt, unott vagyok, pedig még
 Húsz éves csak ma multam el.

Hiába szállok a magasba,
 Hová a fájdalom nem ér...
 Szemem fénytengerekbe mosva
 Leránt egemből a kenyér,
 A gond, a bú, a küzdelem hív,
 A harcra bár fel nem szerel,
 Hiába esd ez a törött szív:
 Húsz éves csak ma multam el.

— De mit borongok sírva, nyögve?
 Remélni kell, remélek én.
 Reménysugárom őszi ködbe
 Nem veszhet el jövőm egén!
 Szerelmem a „hühez“ viszen. „Rég
 Letűnt kedélyem“ is ragyog,
 Jövőmbe nézek, óh hiszen még
 Húsz esztendő csak most vagyok!

Május 15.

Juhász László.

Utazás a bálba.

Móttó: Legjobb a csók.
 Ver.—Fer.

(Vége).

Nyerve van az ütközet. A kisasszonyok a trocheusi versméret könnyű lábain lejtének a papa lábai elé, sorra kezét csókolva és megsimogatva kövér, piros orcáit. Az öreg pedig nagylelkű leereszkedéssel engedni mindezt, egyébként szörnyű felfűvalkodottan tekint szét a szobában, mintha az összes bútorokat felhíná, hogy íme, bámuljanak az ő nagylelkűségén.

Csak a legkisebb lánynak arcán ül a titkolt bánatnak borús fellege, mert tudja, hogy ő nem kap új ruhát hanem a nagyobbak tavalyija fog neki átalakíttatni. De a mama megvigasztalja azzal, hogy majd kap külön bukótot s ha a bál elmúlt, hát egyszer megcseréli a nagyok alvószobáját a kicsinyével s a biztosan kapandó éjjeli zenét a kicsiny fogja kapni. A mibe aztán a kicsiny egészen bele is nyugszik.

És megkezdődik a munka, minden asztal, minden ablakpárkány tele van divatlappal, az illusionok és tarlatánok tündérfátyalai mámorító fellegekben röpkednek a szobában keresztül-kasúl. Határozatba mégyen, hogy a mama olivzöld ruhát viselend, a legnagyobb leány fehérét rózsaszínnel, a második rózsaszínt fehérrel, a harmadik halványkőket, a negyedik, az ötödik stb., stb. És csattog az olló, kerreg a varrógép, vidám boldogság nevető derűje áradozik a kis szobában.

A papa ez alatt élvezzi az alkalmat, minden este későn jön haza, otthon dül-fül s kitűnően remegő feleségét szidja, mint a bokrot. Utoljára maga is elhiszi, hogy ez a világ természetes rendje, nem gondolván meg, hogy már készen vannak a ruhák s itt a bál napja, a mikoron is megszűnend a piükkösti királyság.

A vidám baráti körben időnkint képzelt regéket mond el, hogy ekkor, meg ekkor, hogy megtanította ő az asszonyt, de nem is mer azóta pisszenni. hanem glédába áll, mint a baka stb.

Mikor aztán eljön a bál napja, s az egész család összegabalyodva halad fel a lépcsőn a mama odaszól a papának: Aztán te János úgy idd le magadat, hogy megkecsesülöd, de meg a fekete kabátodat se csepegtesd össze, mert nem veszek neked minden pereben új ruhát! Értetted?

S még egyszer villámokat szórva a szegény öreg megnyúlt ábrázatára, legígézőbb mosolyával belebben az ajtón, kecsesen intve fejével a fehérkeztyűs rendezőnek.

A papa pedig kétszer is belebotlik esernyője nyelébe, míg betalál az ajtón, s szinte hallható, a mint ajkai elhalóan rebegik: „tudni kell az asszonynyal bálni!“

* * *

Am nézzünk be egy agglegénynek barlanglakába is, hogy híven meglássuk, miképen él a földnek legnélkülözhetőbb lakója, s hogy miképen készül a bálra taplós szívének még épen maradt kis darabkáját áruba bocsátani.

A legtöbb agglegény csak azért nem házasodik meg, hogy — a mint ő mondja — nem akar asszonyok boldondja lenni, holott voltaképen így áll a dolog, hogy akarná biz ő, de csakugyan nem kap olyan bolond asszonyt, a ki őt megkérje.

Aztán az évek gyorsan mennek, a hajszálak még gyorsabban, egy kis reuma, egy kis gyöngeség vagy mi, beköszöntenek, s a szív mindjobban összezsugorodik, mint a sárgarépa tavasz felé. Mert a sárgarépa s agglegényszív közt az a különbség, hogy míg a sárgarépa tavasz felé taplósodik meg, addig az agglegény szívét télen éri utól ez a szerencsétlenség.

Hanem azért úgy bállok táján eszébe jut felnézni a

bálba, hátha akadna olyan nő is, a ki az ő reszketeg, bütykös kezét megragadva, fülébe súgná: „agglegény úr! szabad-e kis kezét örökre a magaménak mondanom?” mire ő, szempillái közül a meglevőket lesütö, s néhány meglevő foga segítségével kinyögi, hogy: „igen.”

Pedig ilyen nem akad. Hanem azért készül a bálra. Fiókjából ócska fehérkeztűt keresgél elé s bensínél kitisztogatva elkészíti. Azután zsebkendőjét mos magának s a kályha ajtón megszáritja. Lábai még a kalucsniban vannak, mert összes egy pár cipőjét kell elébb kitakarítania. Fekete ruhája már elő van szedve s kiakasztva az ajtósarkára, hogy ráncai kisimuljanak. Az agglegény elő- és hátracsoszog, szájában óriási pipa füstöl, hátán pedig egy ágyterítő vet festői redőket. Mert az ágyterítőnek lényeges szerepe van az agglegényi életben, az ágyterítő nevében rejlő fontos szerepen kívül még egész sorát teljesíti a zselléri teendőknél. Egy jól nevelt ágyterítő lehet házi kabát, ezenkívül függöny s nyári paplan is. Nevezetes, megszorult esetekben, felette kitűnő türelmőző, sőt, ha az ágyterítői munkakör úgy hozza magával, fürdőlepedő is lehet. És végül a jól nevelt ágyterítő nem kitűnő asztalkendő-e? hová az agglegény magányos lakomák evőeszközzeit tenyerei képében beletörülheti.

Az agglegény folytatja sétáját s különféle báli szükségleteket szed elő innen és onnan. Egy négy krajcáros bakatükör, egy törött fogú fésű, s az elmaradhatatlan borotva lassankint előkerülnek a szekrény tetejéről, dívány háta megül s apráknént csoportosúlnak az asztalon.

A borotválkozás nemes művészete különféle arcfintorítások és torzképek vágása után sikerül, s hozzávéve, hogy a törött fogú fésű szánalomteljes és jobb sorsra érdemes jóakarattal összekereste a nyakcsigolyában maradt magánzó hajszálakat — rendben van a fej, csak a bajuszt kell még valahogy rendbe szedni, a mi tekintettel a rengeteg csavarásra és pödrésre — végre sikerül is.

A gallér vadonat új. Agglegények rendszeren új gallért vesznek a báli alkalmakra, azt hívén, hogy a női szívek meglődtetésének első kelléke a gallér s e nélkül szerelmet képzelni sem lehet.

Azután helyszíni szemle tartatik a ráncos fekete kabát tetemén s a hiányzó gombok tintába mártott fehér cérnával felvarratnak.

A cipő is sorra kerül kajlán félre hajló sarka imádván nézi a suvikszot, de ez elmarad, hanem e helyett a „cúgjából” kell kitépni néhány ki-kipattanó gummiszálat.

Mikor aztán ezzel is készen van, akkor le s fel járkal a szobában, néha ravaszul mosolyog s el-elordítja magát: „Imádottnagysám! ön angyal!” s kezeivel a levegőbe kapdos. Termetét kiegyengeti, olykor szeméit mereszti és sóhajtozva néz a padlásra, a mi az égre való nézést helyettesíti.

Holnap majd megint tört reményekkel ébred fel az ágyterítő katzenjammer oltó védnöksége alatt s azzal ugrik talpra: Eh! nem leszek asszony bolondja.

A bálba korán megy. Minden ismerős hölgynek mosolyogva koreszolyáz elébe s fiatalos negéddel billegeti magát, az ifjú kompániákat szereti, „gyerekek”-nek szólítva az aranyos fiataloságot. Persze még ő is gyerek. Mégpedig huncut gyerek. A kinek egyszer valamit magyarázni kezd, az jobban teszi, ha megszőkik a bálból, mert az ugyan nem sokat fog élvezni a jóból.

Igy telik el az élet. Az agglegény élete sohasem jelen, csak örökös mult. Volt. Volt.

Agglegények! azt mondom: házasodjatok meg!

* * *

Rólad is megemlékezem aranyos fiataloság. A te utazásod a bál felé nem a vitéz papa rinocerosz cammogása, sem az agglegény gerincfájós lassú tempója, hanem a pillangó csapongó röpkedése.

Lelke a vídám kedvnek, édessége a jelen pillanatainak a ti kebletekbe van letéve. Futva mentek ott, hol más gyalog is alig bírja. Azért rólatok nem is fecsegek sokat, ti úgy utaztok a bálba, mint a gondolat, legfőleg a mancsétát radirozzátok le egy picit. Egyenesen menjetek az úton. Egyik felől az agglegénység szomorú kórja mered, másfelől a villogó szemű mama kiabál, hogy: János, János!

Az út közepén van az igazi üdv, erre pedig a bál a kapu. Csak előre! „Portáncereké” a pálmá!

Veres Ferenc.

D é b o r a á t k a.

(Történeti beszély).

A k é t a n y a.

A háború moraja lecsendesült, a kard pengését békozőrgése váltotta fel. Izrael letiporva feküdt Sisera lábainál. A győztes had ura lön az országnak, a katonák erősen éreztették hatalmukat a lakosokkal. Csak Sisera volt kíméletes mindenki iránt, szive vonzódott a leigázott néphez. Mióta Jáhelt, a Débora leányát, megismerte, a vad oroszlánból szelid galamb lett, a gyűlölet helyét szeretet foglalta el. Mint átváltozik a komor, téli tájék a mosolygó nap intésére szívet, lelket gyönyörködtető vidékké: úgy idomult a kemény harcos a szerelem hatalmas szavára álmokat szövő, ábrándos ifjúvá.

Sisera szerelmes volt. Nagy tervei, melyeket dicsvágyó anyja ültetett szívébe, leszállottak egy kicsi, de boldog otthon bírására, melynek disze, országokat érő koronája Jáhelt leendett. Nem fáradt többé serege rendezésén, gyakorlásán, gondolata folyvást Jáhelen pihent s boldog volt.

Barna fejét kezére hajtva borong az ifjú. Férfiasan komoly arcát ábrándossá tette a gondolatcsoport, mely lelkében fészkelt. Sötét szemei félig lecsukva nyugodtak. Ki gondolná az álmodozóban a vészek, a csaták hőstét? Mért is vonzódik a szerelmes a magány, az egyedüliség csendjéhez? Talán féltékeny a világra, hogy álmát, melyet ébren szövő kedélye, megrabolja a világ? A csicsérgő madár jobban megérti őt, kedvese mosolyát festi a virágnak fakadása.

Sisera felébredt az álomból. A való komoly redőt vont domború homlokára. Gondolatai szerelme legkényesebb pontja körül repdestek.

— Szakítok multammal, elhagyom szellemem, mely eddig jövőmet dicsőnek rajzolta. Mit ér majd a nagyság? Mit ér a világnak minden dicsősége, ha szívem szerelmét, ifjú életemnek most fakadt virágát, azt kell összetörnöm?! Igaz, ő zsidó lány! Ez volna nagy akadály boldogságom előtt a világ szemében? Én összetöröm azt! Az a nagy Alkotó, ki a szívet létrehozta, a legnyomorultabbnak teremté az embert, a lelkével ölte meg, ha ennek szabad repülést engedett s a nyughelyet, hol megpihenhetne, melyet maga választ, hogy boldog legyen, megtagadta tőle! Nem tiporja szét a kertész a virágot, ha szirmait kibontja. Lelkem nála pihen, lábainál boldog. . . Ez nekem bizonyosság, hogy téved az ember, midőn korlátokat emel a szabad szerelem édes érzetének. Még ma beszéllek anyámmal, adja rám áldását, egyetlen fiára s fogadja lányául szívem szép szerelmét, egyetlen Jáhelem.

Ez erős elhatározásra megvillan az ifjú szeme. Az ábránd arcáról elrepült, az akarat hint reá határozott kifejezést.

Nem sokáig kellett várnia, hogy tervét végrehajtsa. Anyja, kit imádásig szeretett, ki a régen kidölt apát is pótolta, kettős szeretettel tapadt szívéhez, éppen belépett hozzá.

Az el nem titkolható öröm, szinte nyájassá tette az

különben férfias arcú nő vonásait. Hangos kiáltással fut fia elé, öleli keblére, fűrészi csókjaival.

— Örülj fiam, ünnep van a háznál, Sisera! Mi álmaim folytonos tárgya volt, mit még gyermekkorodban tervezett dicső apád, min esengve csüng az egész nemzet, titkos óhaja hazádnak, már biztos, már teljesülve van! Nem mondtam neked, min fáradozom, eltitkoltam szerető szívem egyedüli vágyát, meg akartalak lepni, dicsőséged magaslatán teszem a fejedre a boldogság ékes koszorúját. Megvan, megvan! Addig jártam, addig fáradtam: beleegyezett!... Kész a szerződés, csak neved hiányzik alóla. Fiam, örülj! Jábin király leánya, Jessika, menyasszonyod!... Királyi vérből származik menyem! Örömrában úszik ma házam, gyászruhám ma ékes kötőssel váltom fel!

Elsápadt az ifjú. Mint földrengésre paloták, rezdültek meg e hirre erős tagjai.

— Nem hiszed, hogy való? Nem remélted e kiváló szerencsét? Nézd szemeimben e könnyüket, könnyüim tanui e nagy boldogságnak.

— Hiszem, anyám, hiszem. Köszönöm nagy szereteted. Egyet kihagytál számításodból, mi téged vezérlett. Mi ad boldogságot, ha nem a szív!...

— Talán nem szereted? Van-e a tengertől a nagy folyóig szebb leány, mint Jessika? A betheli rózsa szép fehér arcának utánozza színét. Hiába próbálja, nem sikerül neki. A fakadó hajnal pici-piros szája, mint szelíd galambé, olyan szép a szeme, szőke, selyem haja leér a sarkáig. Mint a kerti pálma, olyan szép, egyenes, karcsú özikénél, karcsúbb szép termete.

— Jessika szép, anyám, de Jáhel szebb. Becsülöm, tiszteltem őt, ezt szeretem.

— Ah, fiam, ne mond ki többé e nevet! Mintha mérges kígyó csipett volna meg, úgy megsajgott a szívem. Egy gyűlölt, egy megvetett nép, a szolgálak lánya egy előkelő, büszke kaini ifjú szerelmese?!... A király szolgáját veszi feleségül!... Ha, ha, ha! Szeresd fiam, szeresd. Száz ilyet foghatsz össze e söpredék fajból. Rabnőd lehet, csókolja lábadat, szolgáljon Jessikának!...

— Anyám, ne ócsárolj őt. Minden szavad egy tör fiad szívében. Tőled nyertem e szerető szívet, ne repeszd meg gúnyos szavaiddal! Mióta őt megláttam, elfeledtem mindent, dicsőséget, el nemzetem és óh, el fogom feledni talán istenemet is, mindent, mindent ő érte, egy mosolyáért, egy tekintetéért... látásáért!... Szeretem, rajongok érte. Ugy-e anyám, szeretni fogod te is?

— Sokat mondottál, fiam, szenvedélyed messze vitt. Felelted nemzetedet, a szép pályát, melyet pazar kézzel szórt tele jó sorsod eddig virágokkal, mely hívólag mosolyog feléd, melynek végén korona ragyog. Ezt felelted?

— Feledtem, anyám!

— Elfeledd még istenedet is, atyáid istenét, ki családodat a maga végtelen áldásaival árasztja el; ki a bölcsődaltól kezdve, folyvást felelted örködik, ott vigyázott gyermekjátékaidra, elkísér a koporsóig s ott keblére ölel. Feledd néped, istened?

— Az ő istene, az én istenem! Az ő népe, az én népem!

— Ugy, hát feledd engem is, anyádat, ki szült, nevelt, aggódott érted!

Görcsös zokogással borúlt a földre.

— Nincs már nekem fiam! Elveszett az én szívem gyönyörűsége! Adjátok nekem gyászruhát, feketébbet, mint rajtam van! Ássátok meg siromat! Miért éltem, éltem? Elveszett az én gyermekem!

— Sokat mondottál, anyám!

Lehajlik anyjához, ki nem felel szavára. Iszonyú a küzdelem, mi hullámzó kebelében végig folyik. Szemei szinte örületesen csüggnék vonagló anyján. Szinte széldült fejjel emeli fel. Csókolja, öleli, cirogatja.

— Anyám, te megtagadsz engem? Kitéptél szívedből? Anyám, szerettem Jáhelt!... Bocsáss meg szerelmem!... Anyám!... feledtem Débora leányát...

— Te vagy az én szerelmes fiam, öleli keblére a nő, szívem gyönyörűsége, apádnak igazi fia! Elveszed, úgy-e, Jessikát?

— Ha úgy akarod, anyám, igen, de csak később! Menj s mond meg katonáimnak: Megfeledezett kissé Sisera magáról, de újból visszatért!

A magára maradt Sisera felébredt lázas állapotából. A nehéz sóhaj, mely fájón tört elő kebléből, bizonyítja, hogy a szív még mindig érez. De a férfi uralkodik — bár vérez — az érzelem felett...

* * *

Kis pálmaerdő közepén feküdt Débora háza, szép kerttel környezve, melynek legkedvesebb része egy ciprus sátor, virágokkal körülszórva. Máskor e kis hely oly hangos volt, kedves dal tölté be a kertet, az apró szárnyasok csicsergő szája utánozta a holdog éneket, mely a szerelmes lány ajkáról repült el.

Most oly néma itt minden. Ha meg megcsendül is olykor-olykor a madárdal, párját vesztett fülemile keserve az, vagy kedveseért bűgő, epedő gerle fájdalmas sírása. Mintha a virágok is osztoznának a bánatban, hervadnak csendesesen, hisz' sós vízzel, könnyeivel fűrészi azokat naponkint a megcsalt leány. Lehajlik a ciprus, ráborúl, mintha vigaszt akarna susogni a leánynak: Ne sírj, ne sírj! Elhagyott engem is, megcsalt szép kedvesem, a hegrye költözött, a hatalmas cédrus. Látod, mégis élek, zöld vagyok, remélek jobb időt, boldogot, a minőt álmodtam messze nagyon régen, midőn hánat helyett öröm élt szívemben.

Hasztalan volt a vigasz.

A szép leány bánata nem enyhült, a szemek köny-patakja nem tudott kiapadni. Ott sír, zokog a nyugágyon, melyen kevéssel ezelőtt boldogságát élvezé. Arca szinte a sárgasáig fehér lett; éjfél szeme alá a bánat ecsete erős, sötét vonásokat rajzolt; ajkai, melyek azelőtt mosolytól duzzadtak, keskenyek, mint naptól kiszítt, hervadt rózsa, halványak. Kicsi keze, melyre csigában felborzolt hollóhaja borúlt, szinte átlátszó, szinte ijesztőleg, hogy mindjárt eltörik; karcsú a termete, dobogó kebelét olykor olykor görcsösen megrázza a kínzó fájdalom, mely emészti lassan, de biztosan. Ajkai remegve susognak:

— Mit vétettem az ég ellen, hogy így büntet? Miért rabolta el boldogságom? Megirigyelte tán?... Itt ült ő mellettem, erős keblén nyugodott az én fejem. Ha szemébe néztem, a nagy szeretettől, mely onnan sugárzott, szinte megszedültem... Mint féltam tőle, midőn megismertem! S mily könnyen megbarátkoztam vele!... Komoly arca, hányszor jelent meg álmaimban s ilyenkor, hogy mosolygott az! Aztán... később igazán úgy mosolygott, ha elbúva előlem, rátaláltam a pálmaligetben. Hogy reszketett szava, midőn először megsúgta, hogy szeret, hogy sirtam én!... A szőlőlugasban történt. Aztán, hogy vártam, lestem, mikor jő... S mindez elmúlt... Elmúlt s többé vissza nem jő... Te kicsiny virág, ő adott téged nekem, kincsekkel érsz fel. Kihalt belőled már az élet, mint az ő szívéből a szerelem. Itt vagy a keblemen, nagyon jó helyet választottam neked. Mire teljesen megsemmisülsz, talán megszűnik dobogni a szív is, mely nem érez azóta csak fájdal-

mat! . . . Mindkettőnk elmúlásának ő lesz az oka. Milyen édes az ő kezéből még a halál is! . . . Síromon narcisok fognak teremni. Ő azokat szerette! . . . Szerette! . . . Szereti most is. . . Jöjj, kedves narcis, megcsókollak téged, őt többé úgy sem csókolhatom. Légy te társam, szerelmes társam, légy az, mi ő volt. . . Boldog voltam! S többé az nem leszek! . . . Talán sokáig fogok még élni. Minő különös is az élet! . . . Egy ideig boldogok vagyunk s aztán megsemmisül a boldogság, vagyunk a világon, mint a ledöntött, érzéketlen fa. Ez is akkor boldog, mint a szív, mikor virágzik. Én már voltam boldog! . . . Ezután is lenni fogok, de boldog soha, soha! . . .

Zokogásban fült el szava. Így találta meg anyja, Débora. Fájón, szeretve csüggtek szemei leányán, remegő hangon szólt hozzá:

— Leányom, Jáhel! Már megint sírsz? Örökre tartat-e a bánat? Mikor viditod már fel anyádat mosolyoddal?

— Mindjárt, anyám, felel ez s mosolyog.

Minő mosoly! Fájdalmasabb a sirásnál, keserőbb a jajnál. Virág a koporsón. . .

— Így, így leányom! Még boldog leszel! Mit tegnap említék neked, ma választ várok rá. Légy okos, hallgass anyádra. Korodban a szív még ábrándteljes, napsugarasnak lát mindent. Én mondhatom neked, anyád, ha elérsz egy bizonyos kort, a szerelem ismét csak szeretet leend. Mikor a rózsá elvirít, még mindig rózsá, de szín és illat nélkül. . . Nem más a szerelem, mint szeretet, megaranyozva az ifjú szív tarka ábrándjaival. Ha elmúlik az ábrándok korszaka, szeretet lesz az ismét, mi eddig rajongó szerelem volt. Mennyi szeretetet kell pedig az embernek feledni az életben! . . . Ügy-e, leányom hiszed, hogy így van?

— Hiszem. Anyám. Érzem. . .

— No, látod, te becsüled, mint monád, szereted Hébert, mért ne lehetnél neje? Nemzetedbeli, derék ifjú. Feleded első álmodat, újat, szebbet fogsz álmodni. . . .

— Majd később, anyám, később beszélj erről.

— Nem lehet, édes leányom, a tervem kívánja. Bosszulni fogok, leányom! Téged biztos kezekbe teszek le s aztán egy életem van, azt érted szentelem!

— Anyám!

— Te érted! Felkeresem, feltalálom, saját kezemmel ölöm meg! Bosszúm érzete erőt ad karjaimba! Vagy ha nem sikerül, sujtsa átkom. Az ölje meg, kit legjobban szeret, ki legjobban szereti őt! Az anya átka, mindig teljesül! . . De feltalálom őt s akkor, akkor vér fog folyni!

— Anyám, szólt remegve a sápadt leány, ne tedd ezt. Igérd meg nekem, hogy te sohasem bántod őt. Én engedelmes, jó leányod leszek! Igérd meg, édes anyám! . .

Öröm villan meg Débora szemében. Egy egész jövő vonult el szemei előtt.

— Jól van leányom, ígérem. De te Héber felesége leszel.

— Ígérem, anyám. Hűséges felesége leszek.

— Szolgák, hívjátok össze a vendégeket! Készítsetek nagy lakomát! Az én lányom férjhez megyen. Héber leend a boldog férj. Öröm lesz házamnál! Boldogságtól viszhangozzanak a hegyek! Tépjetek virágot, szép piros virágot, kössetek koszorút, menyasszony koszorút! Férjhez megyen leányom!

A menyasszony pedig egykedvűen tépte a ciprus levelét. Csókjával árasztotta el a narcis már-már hervadó virágát. . .

Szép, fehér menyasszony! . . .

Boldog anyák! Boldogtalan gyermekek!

(Folyt. köv.) Szathmáry József.

Reng a vetés. . .

Reng a vetés, enyhe szellő ha járja,
Szerelem a szív ápoló dajkája;
Búzavirág zöld vetésnek
Édes, kedves testvére,
Illeni fog barna babám
Dobogó kis keblére.

Jere haza, kis virágom, én velem,
Drága kincscesé tesz téged a szerelem!
Neki vittem. Szívét öröm,
Édes öröm hatja át
S csókra nyújtja mosolyogva
Rózsapiros ajakát.

Boldog érzet! . . . Azt gondolom egy álom
S benne üdvöm, menyországom találok.
Ha ilyen jó, ha ily édes
Jutalmat ad virágom:
Összeszedem, mi csak terem
Széles e nagy világon!

Idem.

Szeretlek!

Híven életemben	Hisz' a kit szeretek,
Csak egyszer szerettem. . .	Azt szeretni szegyen,
S ekkor is meggyült a	Mert a hünbe merült
Bú felhő felettem.	S megvetik kevélyen.

Nevesen a világ,
Utáljon meg minden:
Én csak azt kiáltom,
Hogy szeretlek híven.

Szuzsika.

Zempléni Árpád költeményeinek rövid ismertetése.*

Ossian ködös világnézletű borongó rythmusú énekei, Byron sötét hagulatú dalai, Shakespeare lesújtóan tartalmas gondolatai, Petőfi merész röptű szárnycsattogása, Reviczky Gyulának a sápadt nyomorról, a költészet glóriás fényével áttört és megszűrt hangot adó hárfája, Rudnyánszky pattogó jambusai csendülnek fülünkbe akkor, midőn kezünkbe vesszük azt a szép kiállítású költeményfüzért, melylyel az ifjú Zempléni Árpád ajándékozta meg a feltámadás ünnepét ünneplő művelt, magyar közönséget.

A szépirodalmi lapok olvasó közönsége előtt nem egészen ismeretlen e név. A «Vasárnapi Újság» a «Hét» a «Magyar Salon» több csinos költeményt hozott már tőle verskötetének megjelenése előtt. De nem ismeretlen e lapok t. olvasói előtt sem, mert büszkén vallhatjuk, hogy ő is egy azok közül, kik az «Ifjúsági Közlöny» programjának betartásán fáradoznak; büszkén hangozathatjuk, hogy ő is munkatársunk, mégpedig egyik legtehetségesebb munkatársunk, tehát hálásan emlékezik az «alma mater»-re s igyekszik a talentumához fűzött reményeket beváltani.

Azonban épen ez a kedves viszony, mely minket magasan szárnyaló, büszkeségünket képező munkatársunkhoz köt, talán azt argumentálhatná, hogy mi a költő

* Megjelent Budapesten, Rózsa Kálmán és neje könyvnyomdájában Szerző sajátja. (VI. Nagy János-utca 17.) 1891. Ára 50 kr.

competens kritikusi nem lehetünk, hogy költeményeinek bírálata alkalmával az elfogulatlan objectivitas teljes apparátusát nem vehetjük igénybe, hogy criteriumunk sarkpontja nem az igazság, hanem a szeretet fog lenni.

E hypothesis jogosultsága azonban azonnal el fogja veszteni élet, mihelyt a «Pesti Napló» s a többi fővárosi lapok azon hasábjaira hivatkozunk, melyek oly benső örömmel sietnek megfogni a babér koszorút az ifjú költő homlokára, mihelyt az olvasó publicum közvéleményéhez appellálunk, melyszerint a Zempléni „puszta-újküti” költeményei túlszárnyalják a Szabolcska Mihály «Alice» dalait, melyekpedig jóformán «esemény-számba» mentek annak idejében.

Állításunk nem lesz igaztalan, ha kimondjuk, hogy a versfűzér megjelenése «irodalmi esemény,» mert a kötet nem reclámmal szerezte meg jó renomée-ját, hanem azzal, hogy szerzője minden ízében költő, hogy a realist áttudja szűrni a poesis megtisztító, ideális szűrőjén. Ezt azonban nem lehet minden darabjáról mondani. Az a baj, hogy nem mindig helyesen bírálja magát, a mennyiben oly költemények is bejutottak versfűzérébe, melyek nem várták meg a horatiusi «nonum prematur in annis» féle időt, értvén az in annis helyett in diebus-t. Sokat akart adni s tényleg 86 költeményből kötötte össze virágcsokrát. Virágai csaknem mind egy válfajhoz tartoznak, a lyrához. Van közöttük dal, kedélyi és hazafiúi oda, sonett, satira, tanköltemény, sőt átültetett virágokkal, fordításokkal is kedveskedik közönségének. Egy néhány déli, tüzes, kacér virág kivételével, a legtöbb ködös, borongós égalj-, bánatos-, sokszor életunt kedélyterményének mutatja magát.

Annai bizonyos, hogyha kevesebb virágból fűzi is össze csokrát, úgyis elég teljeset és harmonikusot produkált volna. Nagyon kirí közülök a „Van egy kutya” dévajkodó hangja. Az a kutya kérem, az a «boldogtalan Diogenes,» a mely «erényes lányt s hű nőt keres,» nem boldogtalan, hanem drastikusan confidens, profan és obscene kutya.

„Az égben” címűnek meg a compositioja zavaros. Megbántja az első két versszak kedves, borongós összhangját az utolsó versszak harmóniatlan, mondjuk izléstelen fordulata, midőn a meghalt kedvesnek, kit oly szépen sirat meg az első két stróphában, azt üzeni szent Péter által :

«Tiszteli Piroskát régi szeretője.»

Egész lett volna a gyűjtemény akkor is, ha kimaradt volna belőle az önképzőkori ízű «Este», a conventionalis «Siess,» a chablonszerű «Mátyás szobra,» az erőltetett «Lovak,» «A néptanítóknak,» a drastikusan pessimista «Lelenc,» a véresszáju vezércikkbe való «Jövőből,» «Sztrájkok,» «Vadászik a király,» az «Ébredés,» melyből épen nem tudjuk megérteni, mi lehet az az első sorscsapás?

Ez a homályosság, sőt érthetlenség, több költeményének tulajdona, pedig a homály nem mélység, a nagyokat mondás nem szenvedély, az erőteljes kiabálás nem erő.

Az a sok követelőző és visszás licentia, melyeket a szók összehúzásában, a dialectismusok használatában, stb. mutat meg, úgy véljük, szintén nem válik előnyére költőnknek. Mert nem fülzigatók-e az ilyen libertinismusok: ebb' a nyomba, maj' a mosoly, földetlen föld, rajt, vón, pislán, nélkül stb.

S ezek előadása után, most már eljutottam arra a pontra, a honnan már lejjebb nem lehet szállani, mert ezen elmondottakat leszámítva, a kötet többi darabja csaknem mind egy-egy műremek.

A sötét borongó hangot, mert — *alaphangja ez,* — ellensúlyozta poesisének égi derűje, melynek fő tárgyai: a szerelem, a boldogság s dicsőség után való vágyako-

dás, a szegénységen az életen kesergő elegiakus philosophálás, a tépelődő önvád, mely utóbbi ugyan sokszor a legijesztőbb pessimismusba torkollik, de nem aljasodik le, nem vesz el a prózai materialismus sötétjébe, mert oda, — ismétlem, — mindig beragyog a poesis melengető fényugara.

Pedig a létről beszélni, az életet kritika alá venni, nem könnyű feladat, sokkal könnyebb elkerülni a mélyégeket; üdvöt találni a sima felszín leirhatatlan csillámlásában. Isten nevében bizalommal fogadni a ránk mért süjtoló ostort, mint azt az optimisták teszik; de a derültséggel, a fényvel, a jó kedvvel szemben, ott van a másik zordonúl felemelkedő polus: a sötétség, az égető bú, az idegtépő fájdalom.

S azok, kik a világfájdalom, a pessimismus jogosultságát a költészetben kétségbevonják és negligálják: elítélik a legőszintébb fájdalmat, jogtalanak bélyegzik a legtépőbb búbánatot.

Tagadhatatlan igen szerencsés és boldog az, ki Beranger vagy Csokonai vidám világnézetének a híve, de kisebb költők e más irányban a pessimismus hívei: Shakespeare, Byron, Poe Edgar, Leopardi, Heine?

E neveknek puszta felemlítése is elég argumentum a pessimista költészet jogosultságára vonatkozólag, de hát

«Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi.»

«Az ellentétek gyűlölik egymást és küzdenek egymással.»

Nem lehet tehát elítélni Zempléni pessimismusát, már csak azért sem, mert ő minden kétségei mellett is, a legtöbb esetben megnyugszik, hisz «a nemes önmagában találja fel jutalmát,» hisz egy valódi poétának bármily sanyarúságosak legyenek életkörülményei, bármily csapás vérezze szívét, megnyugodhatik saját gazdagságában, *a poesisben,* melyeket sohasem cserélne fel a nábókok millióival, a buta tömeg elretentő indifferentismusával.

S ha emlékezetem nem csal, Zempléni skepsise csak kétszer, háromszor sülyed le a legirtóztatóbb pessimismusba.

Mert hol van ott a megnyugvás, a hol így szól:

«Bízam az istenben, bízam önmagamban
Bízam véletlenben — *megcsalt* mind a három.»

Vagy a «Drága kövek» c. vers utolsó strophája:

«Ha dült lélekkel és kiégett szívvel
Pibenni . . . az enyészet hív el;
S tán megsiratnak, a kik megköveztek;
Legdrágább kő lesz, — mit sírodra tesznek.»

Az ilyen állapotban már igazán *feltjük* a költőt s szívűből ajánljuk neki, hogy ilyen esetekben csapja földhöz a tollat s menjen el a «Kis Pipá»-ba nevetni, feledni.

Többi dalában azonban megvan az elegiai megnyugvás, az árny mellett a fény, a gyűlölet mellett a szeretet, a fájdalom mellett a megnyugvás. S épen hogy ott van, ez mutatja az ő igazi költői talentumát, ez mutatja azt, hogy világgyűlölete nem alaptalan duzzogás, érthetlen és indokolatlan átkozódás és fogcsikorgatás. A hol csak határozatlanúl sóvárog, iránytalanúl küzd valami után, a mit maga sem tud, érthetetlen lesz, mint az említett „Ébredés”-ben, melynél poetai jelleme teljesen elmosódik.

Nem mosódik el azonban — csodálatos! — a legnehezebb tárgyaknál. Tankölteményt ír *az emberről,* s a didaxist a legmegkapóbb poesisbe öltözteti, pedig itt a lét kérdésével foglalkozván, valódi philosophiát ír s a pszichologiai állapotok finomabb árnyalatainak rajzaival is birkóznia kell. Megbirkózik s a nehéz tárgyról oly magas szárnyalással, oly kétségbeesítő pessimismussal ír, hogy alig bírjuk követni. Végre megnyugszik:

«Tegyük boldoggá földi életünk!

Tegyünk boldoggá minden szenvedőt!

Legyen testvér az emberrel az ember,
Jólétben, boldogságban, szabadon,
És zúghat az idő e roppant tenger,
Megtörrik gögje e kicsiny fokon.»

E költemény annyira ékeskedik a költői szépségekkel, a tartalmas gondolatokkal, hogyha méltányolni akarunk, egy egész könyvet kellene és lehetne róla írni.

Nem ily nagyszabású, de szintén remek alkotás a *Válaszúton* című is.

«Te zsidó vagy lányka, én keresztény.
Fontos ok, hogy elkerüljelek.»

kezdi egész nyugodt hangon a költő.

«Óh ha tudnád, hogy ki erre ítél,
Bájos körödből számtízött
Az a legjobb, a legelfogultabb
Jó anya minden anyák között.»

S el kell válniok, el kell szakadniok, mert a társadalom, a jó anya chinai falat húztak közöttük, le kell mondania arról, a ki költővé tevő. S lemondott nem is panaszkodik csak zokogó, ész megbontó resignációval töredezik ajka.

«Óh anyám te szent vagy, jó, magasztos;
És a szentek miud — kegyetlenek.»

Terünk szűk volta nem engedi, hogy többi költeményeivel behatóbban foglalkozunk, de meg ezer dicsérő szó s Beöthy aestheticája, aranyosan analízáló tolla kellene ahhoz, hogy hű képét adnám költeményei szépségeinek. Elég legyen csak felemlítenem a következő darabokat, melyek nemcsak a kezeink közt levő kötet, de a magyar irodalom legremekebb alkotásai közé emelhetők: „Tóparton“, „Mi könnyebb?“, „Köd“, „Rom“, „Hiúságból“, „Egy név“, „Hozzad kiáltok“, „Esküvődre“, „Költő leszek“, „Számadás“, „Temetőn“, „Epilóg“ stb.

Ezen költeményeitől egészen elütő, egész más generű a „Választás előtt“ c. hazafiúi ódája. Láthatjuk belőle, hogy a költő politikai biztató számítása miként válik hitté, s hogy e hitben oly riadalommal születik meg hazafiúi dala, mint mikor Petőfi a borús Parnassusról ledörögte idegizgató, hazafiúi költeményeit, poesisének villámain; látjuk, hogy érzelmeiből fakadt elvei aggodalmát, skepsist nem ismernek, falakat épen nem törnek, akadályoktól vissza nem rettennek, kíméletet, kegyeletet félredobnak, mert a «haza minden előtt.» Természetes is, hogy az e nemű költészetben nincs mérséklet, hisz a költészet nem az exigentiák tudománya.

Fordításai hívek, magyarosak.

A mondottakból mármost röviden levonhatjuk a consequentiát: Zempléni Árpád nincs individualitás híával, de egyénisége még sem fajul émelgyős idiotismussá; szabadon csapongása tágult eszmekörében, tisztultsága erkölcsi érzetében, közvetlensége az ihletésben, *elegantitása a formában*, pazar hája a nyelvkezelésben meghódították számára a közvéleményt, mely jelen esetben méltó homlok köré fűzi borostyán koszorúját,

* * *

Mutatványul ide ígtatunk a költemény-füzérből egy kedves hangú népdalt:

Szomorúfűz ágán.

Szomorúfűz ágán üres madárfészek.
Megtépték a szelek, feldúlták a vészek.
Hová lett belőle a zengő madárka?
Elszállt a tél elől boldogabb határba.

Elhagyott kis tanya, képed búsan látom,
Eszembe jut elmúlt, rövid boldogságom.
Kietlen, széttzilált lelkeembe lenéztek:
Lombjavesztett ágon üres madárfészek.

Lacilius.

A jénai egyetemről.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Hogy személy-változás történt a szerkesztőségben, félig-meddig felmentve éreztem magamat elődöndnek tett ígéretem alól, annyival is inkább, mivel ő volt az, a ki kötelességemmé tette lapotokról első levelem után is megemlékezni. Azonban legközelebbi szerkesztői üzenet rovatotok fölvilágosított, hogy tévedésben vagyok, mert az elődnek tett ígéret átöröklés útján átszállt az utódra is, a ki pedig jogos igényeit nem hagyja feledésbe menni. Jól van; — ha épen kedvetek telik benne, néha zaklatás árán is, érvényesíteni az igény-jogot, — nem szállok perbe, hanem ime eleget tesztek kívánságtoknak s írok egyet-mást a «student világ»-ból, de hogy előre is elvegyem a kedveteket, kimondom, hogy nem vig, hanem komoly oldalról fogom őket bemutatni, vagyis megismertetni, minő az ő iskolai, tanítási életök?...

Az előadásokat itt is úgy látogatják, mint másutt. Vannak szorgalmasok, kik egy órát sem mulasztanak el, vannak hanyagok, kik csak elvéve találkoznak előadó tanáraikkal. A kik előadásra járnak ismét vagy olyanok kik jegyeznek, vagy olyanok, kik emlékező tehetségükre bízzák, hogy mit s mennyit tartanak meg a hallottakból. Általános a szokás különben, hogy a kézikönyv mellett is jegyeznek külön füzetekbe, a mi célszerű, hiszen az előadások tulajdonképeni célja a felvilágosítás, az útbaigazítás. S a tanárok egyenesen ezt cselekszik, midőn a fősúlyt arra fektetik, hogy mindenben útbaigazítást adjanak. Egy-egy kérdésre vonatkozólag elmondják nemcsak a történetet, hanem azt is, hogy áll az jelenleg, kik ennek legkiválóbb védői vagy ellenségei. Egyesek arra törekszenek, hogy hallgatóiknak minden tudományosabb értékű művet bemutassanak. Így például Nippold az egyháztörténeti órákon majdnem minden egyes alkalommal egész sereg forrást sorol fel, mindeniket röviden, találóan jellemezve. A hallgatók természetesen híven följegyzik mindet, hiszen így mintegy meg vannak kímélve attól, hogy saját maguk olvassák el azt a temérdek sok könyvet, melyet p. o. a német irodalom is termelt egyik-másik kérdésben. Természetes, hogy így egy kis szemfényvesztést üznek, a tanártól hallott kritikával hozakodnak elő s mintegy adják a nagy készütséget, hogy mennyi sok művet búvárokodtak át... a tanár útján.

A mi maguknak a hallgatóknak a készülését, tanulmányozását illeti, arról a következőket írhatom. A semináriumban a tanárok vezetése mellett dolgoznak. Minden egyes alkalommal saját dolgozataikat olvassák fel, a melyekre a többiek megjegyzéseket tesznek, — úgy szintén a tanár is. Az összejövételről jegyzőkönyvet vezetnek. A jegyzőt séniornak hívják. Kinek az a kötelessége, hogy megállapítja a következő gyűlésen felolvasók névsorát, s a felolvasott műveknek rövid tartalmát jegyzőkönyvbe vezeti. Az előadókat referenseknek nevezik. Én az egyháztörténeti semináriumban voltam benne, a téli semesterben, Nippold maga szólított fel minket magyarokat, hogy bár nem hallgatjuk tárgyát, járjunk el semináriumba, melyet saját lakásán 7—9-ig tartott. Nem minden hallgatója volt tagja az együletnek. Oka kétségkívül az, hogy kérni kell a tanárt, hogy fogadja be őket. Ez éven a semináriumban nagyobbbrészt az «Úri imá»-val foglalkoztak. Az egyes egyházi atyáknál, majd a későbbi theologusoknál erre vonatkozó észrevételek mind feldolgozás alá kerültek. Voltak hosszabb, rövidebb értekezések, mindmegannyi szorgalmas munkálkodás eredményei. Természetes, hogy az eredeti nyelvben való nem nagy fokú tájékozottság itt nem akadály, hiszen a nagy német theol. irodalomban mindent meg-

talál a fiatal ember saját nyelvén is s egy-egy angol vagy francia író munkájáról úgy beszél, mintha csak ugyan eredetiben olvasta volna. pedig talán színét sem látta egynek sem... Bizony nekünk magyaroknak bajos dolog volna olyan művekkel foglalkozni!

E semináriumban az tűnt fel különösen, hogy a fiatal emberek nagyon szeretnek a nagy szavakkal hagi-gálódzni. Minél több tudakosságot igyekeznek elárítani s jellemző, hogy egyesek csak úgy fitymálódzva említik, hogy ez meg ez az egyházi atya, ez meg ez az író azt mondja. De ez kétségkívül bizonyít amellet is, hogy nem terra incognita nekik az a tér, melyről szó van. Az előadásuk különben a felolvasás alkalmával csaknem érthetetlen. Egyik-másik hadar s ritka, a ki hangsúlyozással olvasna. Meglehet, hogy csak nekem, magyarnak tetszett így, de hogy hibásan olvastak mégis, bizonyítja az, hogy a tanár többször többnek figyelmébe ajánlotta a szónokiasabb előadást.

(Folyt. köv.).

Tüdös István.

EGYLETI ÉLET.

1. „Az irodalmi önképző társulat” „Nép-mese” pályázata, bár négy pályamű érkezett, meddő maradt. Most újabban két pályakérdés járt le. Az egyik: „Tompai Mihály költészete és Tolnai Lajos bírdalata”, a másik: „Melyek azon irányelvek, a melyek lírai költészetünkre Kisfaludy Sándor felléptétől napjainkig fejlesztő, átalakító hatással voltak. Előbbi kérdésre 2, utóbbira 1 pályamű érkezett. Bírálat alatt vannak.

2. „A theologiai segélyegylet” a Bodnár Béla IV. éves hittanhallgató lemondása folytán megürült elnöki székét Kiss Zsigmond III. é. hh-val töltötte be s az így árván maradt jegyzői töllet Tóth Menyhért III. é. hh-ra bízta. Az új elnöknek az egylet vezetésére vonatkozó programja a legszebb reményekre jogosít fel.

3. „Az olvasó-egylet” folyó hó 7-én tartott közgyűlése, miután ez idei elnöke Simon Mihály IV. é. hh. állásáról lemondott, jövő évre elnökül egyhangúlag Nagy László II. é. jh-ot választotta meg.

4. „A sakk-egylet” zárversenye következő eredménnyel folyt le. Sáfrány Lajos II. é. hh. nyerte az első díjat (5 frt) Nagy Dezső VI. gimn. tanuló a másodikat (3 frt) díjat.

5. „A zeneegylet” életrevalóságának újabban két ízben adta csalhatatlan tanujelét a mennyiben május elsején igen szép magyar darabokkal úgynevezett „nachts-musik”-ot rendezett, áldozó Csötörtökön este pedig az iskola-kert közepén mulattatta a sétáló publicumot.

APRÓ HIREK.

— Midőn szíves olvasóinknak igen boldog ünnepeket kívánunk, legyen szabad egyszersmind felkérnünk azokat a kiket illet, hogy az előfizetési díjakat küldjék el lapunk címére, hogy kötelességeinknek mi is eleget tehesünk.

— **Halálozás.** Szomorú kegyeletes kötelességünknek tartjuk mi is megemlékezni a mult hóban elhunyt tornai esperesről, főiskolánk igazgató tanácsosáról, *Vajányi Lajosról*, mert az elhunytban az ifjúság igaz pártfogóját, kiváló barátját tiszteli és gyászolja. Áldás legyen emlékezetén!

— Boldog emlékezetű *Emődý Dániel* és *Kun Pál*

tanár urak helyét csak az őszi superintendentiális gyűlésen fogják betölteni, addig tanártársai voltak szívesek elvállalni előadásait, hogy az illető studiumok miatt fennakadás ne történjék.

— *A nyolcadik gimn. ifjak osztályvizsgája* folyó hó 12-én vette kezdetét, úgy, hogy a pünköst után való diligencia első óráján hozzá foghatnak az írásbeli vizsgálatához. Az első lelkészkepesítési vizsga június hó 14-én tartatik meg. A gimnáziumi ifjak vizsgája június 20-án ér véget s a tanév ünnepélyes bezárása jun. 21-én leend a főiskola imatermében. A II. éves hittanhallgatók alapvizsgája jun. 30-án lesz. Erőt, kitartást mind azoknak, a kiket illet.

— *A tűzoltó majális* a főiskolai kettős gyász miatt elmaradt, a táncolni szerető ifjúságnak azonban meg-sugunk egy érdekes expedienst. A leánynevelde ifjúsága már eddig is rendezett a legközelebbi erdőben egy kirándulást, melyben többen a kisasszonyok közül is részt vettek. Véletlenül ránduljanak ki akkor azok is, a felet-tébb epednek a karesu Terpsychorének áldozni, s úgy vélem az erdő zöldjében is édes és egészséges lesz az áldozat. De kérem, titkomat el ne árulják a kisasszonyoknak!

— *A sárospataki női*, illetőleg vegyes chorus áldozó-csötörtökön a városi templomban szerepelt a «Vedd el jutalmadat» kezdetű egyházi énekkel. Exselsior! Ad multos annos!

— *Az electio* folyó hó 13-án tartatott meg, ugyan-akkor kezdődik a pünkösti vakatio is, a mely folyó hó 23-ig fog tartani.

— *T. olvasóinktól* előzetesen is bocsánatot kérünk jövő számunk késéseért. Mint elődeink, úgy mi is be akarjuk várni az évszáró ünnepélyt, hogy annak lefolyásáról referálhassunk.

Szerkesztői üzenetek.

Löbdergasse Nr. 1. Igen kívánatos volna, ha a leleplezés keserű pilulái kiábrándítanának idült betegségéből. A gyászkeretre vonatkozólag fogadd legőszintébb részvételem! Levelednek második fele jövő számunkra szorított. Már ki van szedve. — *Ifj. M. Gy. Berlin.* A késekedésért bocsánatot kérünk. Reméljük, hogy a kellő lépéseket meg fogja tenni arra vonatkozólag, miszerint a bécsi epistola tudományos cseppjeiből béke poharat iszunk a júniusi számban! — *Sz. Sz. J. Naprágy.* Kedves levelét kaptam. Sok irányú elfoglaltatásom miatt méltóztassék megengedni, hogy ezen az úton ajánlkozom a kérdéses ügyben közreműködni. «De csak úgy ha lehet!» Szíves üdvözlét! — *D. K. D. Kolozsvár.* Szerkesztői ládánk telve áll ily irányú dolgozatokkal, s így minthogy azok már előbb abonnálva voltak, ezeknek nem jut tér. Üdvözlét, bocsánat és köszönet! — *D. I. Kolozsvár.* Baráti szíved meg fog bocsátani hanyagságomért és tovább is megtart szeretetében. Úgy-e? — *Ifj. G. Gy. Kassa.* Kaptuk mind a három dorgatoriumot. Rájuk levélben felelünk. — *V. F.* — *R. L.* Köszönjük lapunk iránt tanúsított jóindulatokat és szíves közreműködésüket. — *Sz. I.* Az apostoli zsinat története pongyola kidolgozása és novellaisus stýlje miatt nem üti meg közlönyünk niveauját. Vezércikkje pedig ügyetlen argumentatíója miatt esett el a nyomda-festéktől. — *V. G.* Verse megjárna, de közlésre nem igen marad terünk és időnk. — *K. K. R. Felhőn ülök...* Csak le ne essék róla! *Kietlen a szívem...* Ugyan ne izéljen kéremalásan! *Szeretem én a Sört* no meg a turót. — *Otrokocs.* Nem igen fogjuk láthatni egymást. Levelet frok. Boldog ünnepeket! — *B. Zs.* Szavunkat — mint láthatja — beváltottuk. Méltóztatik-e már tudni, hogy a jég fagyaszt, a láng emészt? — *Nagy János utca 17.* Bocsánat elkésett kritikánkért. Apró malitiosus megjegyzéseit szívele meg és ne haragudjék Exselsior! — *Zsuzsika.* Szeretlek című verse jön. Köszönet!

Tartalom: «Kun Pál.» Ladányi Endre. — «Egy pár dogma a XIX. század ítélőszéke előtt.» Rácz Kálmán. — «Sokrates elítél-tetése Kr. e. 399-ben.» Rácz Lajos — «Husz év.» Juhász László. — «Utazás a hálba.» Veres Ferenc. — «Déhora átka.» Szathmáry József. — «Reng a vetés.» Idem. — «Sze-retlek.» Zsuzsika. — «Zempléni Árpád költeményeinek rövid ismertetése.» Lacilius. — «A jénai egyetemről.» Tüdös Ist-ván. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.» — «Szerkesztői üzenetek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útca 133. szám. —

Nagyenyedi válasz.

Nem lett tehát pusztában kiáltó szó, ama cikk, melyet az áprilisi számban közöltünk; értvén azt a cikket, melyben a supplicatio életre keltéséről van szó. Lehet, hogy amaz őszinte hangok, talán a magános percekben sok egyenes gondolkozású szív húrját hozták rezgésbe; lehet, hogy talán — a kik félre nem értik ama sorok intenióját — igazat is adnak a cikkírónak? azonban fájdalom, a sok felől várt üdvözlő hang benn rekedt! hogy hol? ne kutassuk!.. Talán a divatos XIX-ik század zsibongó lármája nyomta el?.. vagy a „vének“ akarátán való bölcs megnyugvás késztet egyeseket hallgatásra?...

De még sem így van egészen a dolog. Mint fentebb említém, nem lön pusztában kiáltó szó ama felhívás, mert nagyenyedi pályatársaink megértették a szíves, jóakarátú hangot s kész örömmel sietnek választ adni felhívásunkra az által, hogy az itt következő nyilatkozatot tették át hozzánk:

„Alólírottak, mint a nagyenyedi Bethlen főiskola theologiai akadémiájának hallgatói, ezenel kijelentjük, miszerint azon mozgalomhoz, melyet a sárospataki főiskola theologiai akadémiájának hallgatói abból a célból indítottak, hogy a supplicatio megtartása, illetve ismét életbeléptetése ügyében a december havában összeülő főtiszteletű és méltóságos zsinathoz kérelmet intézzenek, illetve intézzenek a testvér főiskolák theologiai hallgatói, mi is a legjobb szívvvel csatlakozunk.

Istennek áldó kegyelmét kérve az áldásteljes mozgalom megvalósulására!”

Nagy-Enyed, 1891. május 31.

Ezen nyilatkozat hitelességét bizonyítjuk:

Tróznér Lajos IV. th., (P. II.) Egerházi Lajos III. hh.,
theol. önképzőküri elnök. s. e. elnök.

Tárkányi György IV. hh.,
ifj. elnök.

E nyilatkozatnak harmincnyolcan írtak alá, talán minden theologus?

Kész örömmel közöljük ezt azért, hogy kijelentsük, hogy mi is ugyanezt fogjuk majd amaz egyetemes kérvényen, melyet a zsinat elé terjesztendünk; továbbá azért, hogy győződjenek meg a testvér iskolában tanuló kollegáink is, hogy ha mindannyian így fognánk tenni, szép számú aláírással ellátott kérelem menne a zsinat elé; mely kérelmet hiszem, szó nélkül ott sem hagynának!?

De mondhatná valaki, hogy e számban — mint ez iskolai évben az utolsóban — elkésve jött e cikk! Világért sem! Éppen azért közöltük, hogy nézetünk barátai, kik most a szélrózsa minden irányába szélylyel mennek, „tanítanak minden népeket“ s ha majd az édes pihenés után visszatérünk a munka mezejére, kész örömmel írják majd alá ama zsinat elé küldendő kérvénynek neveiket, melyet mi kellő időben elfogunk küldeni a testvér iskolákhoz. Addig még hadd növekedjék a kicsiny mustármag s egykor, ha Isten úgy akarja, az ebből kinőtt fa terebélyes lombjai hűs árnyékot adnak majd az alföldi pusztán megfáradt supplikánsnak. Vajha úgy lenne! Üdvözlöt nektek pályatársak, kik a kibontott zászló alá sorakoztok! Isten velünk!

L. . . . — e.

Titkári jelentés*

a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat“ 18⁹⁰/₉₁.
évi működéséről.

Tisztelt Társulat!

Ismét egy év repült el felettünk társulatunk életéből. Ismét egy esztendő tűnt el a mulandóság tengerebe... s társulatunk története egy lappal lett gazdagabb.

Valami kimondhatatlan érzés hatja át egész valomat, midőn búcsút kell vennem mindnyájunk nevében oly hön szeretett társulatunktól, midőn ki kell szakadnunk annak kebeléből, mely mint egy anyának gyer-

* Felolvasatott a Magyar Irodalmi Önképző-Társulat 1891. évi június 6-án tartott gyűlésén.

mekeit oly szorosan fűzött össze bennünket a szeretet édes köteléke által.

Testvérek voltunk mi itt s vagyunk még most is e társulat kebelében; testvérek a szó legnemesebb értelmében, a kik ugyanazon célra, ugyanazon szent eszméknek: a szépnak, jónak és igaznak lelkesítő hatása alatt sereglettünk ez iskolai év elején ama zászló alá, melyre csak e szócska van felírva, hogy „előre“, s a mely alatt egymást buzdítva és lelkesítve — a gyöngét támogatva, az erőset bátorítva — harcoltunk ez iskolai esztendőben is.

S íme alig bontottuk ki e zászlót, már is el kell hagynunk, alig hogy üdvözöltük egymást kisdud társulatunk körében, már is búcsuzunk kell... Ezért kél szívemben kimondhatlan érzés; ezért borús az én lelkem, midőn „isten hozzád“-ot kell vennem mindnyájunk nevében szeretett társulatunktól, melyben oly sok nemes élvezetet nyújtó órát töltöttünk el a legmagasztosabb eszméknek szolgálatában!...

De ugyanezen pillanatban itt honol szívemben egy másik érzés az öröm megnyugtató érzése is, a mely enyhíti a fájdalmat, azon édes reménnyel töltvén el keblemet, hogy az elválás nem lesz örök. Ugyanaz a szellem, mely ez iskolai év elején összegyűjtött, összehoz majd bennünket ismét ama zászló alá s a kik még örök búcsút vesznek is e pillanatban társulatunktól, búcsújuk ugyan érzékeny, de elválásuk csak külső leend. Belsőleg egyik leszünk mi örökre; magunkkal visszük innen amaz éltető munkás szellemet, melyet „Önképző-Társulatunk“ kebelében elsajátítottunk s a mely közös kincs, mint drága ereklye, a mint e társulatban, úgy ezen kívül is fentartja közöttünk a szellemi egységet.

De megnyugtató érzés kél bennem e pillanatban azon jóleső tudat által is, hogy társulatunk — mely immár 59-ik életévét futotta meg — hű maradt ősi szelleméhez a jelen iskolai évben is. Nemes buzgalommal, kitartó lelkesedéssel munkált céljának elérésében küzdött a szépért, harcolt az eszményiért. S ha talán munkánk nem mutat is fel oly fényes eredményt, mint egykori nagynevű elődeinké, avagy csak társulatunknak közelmúlt harcossaié is: nyugtasson meg bennünket az a tudat, hogy ennek oka nem akarát, nem buzgóság hiányunkban keresendő s az elért csekély eredmény is biztos záloga a jövő szebb reményének. Nyugtasson meg bennünket, hogy őseinknek, elődeinknek intenióját egy pereig sem tévesztettük szem elől, sőt annak előbbrevitelén a legjobb igyekezettel munkáltunk s azon nagy épületnek megépítéséhez, melynek alapját ők rakták le, legalább egy homokszemmel mi is hozzájárultunk.

És most, midőn 1890/91. iskolai életévünknek végpontjához értünk; midőn e nemes irányú társulatnak 59-ik évi pályafutását befejezendők vagyunk, mielőtt elbúcsúzánk egymástól s a társulattól, álljunk meg kissé e határpontonál s tekintsünk végig megfutott pályánkon, tekintsük meg, mennyiben voltunk szép múltú társulatunk jó szellemének képviselői, mennyiben igyekeztünk e szellemnek kifejezést adni s általában milyen volt társulatunk ez évi működése.

Megalakult a társulat 1890. szeptember 10-én 25 taggal, a kik közül 2 időközben kilépett a társulat kebeléből, de ugyancsak időközben beléptek a társulatba 9-en és így jelenleg 32 tagot számlálunk. Tanárelnökül nagy lelkesedéssel múlt évi fáradozatlan elnökét nagytiszteletű *Mitrovics Gyulát* választotta meg a társulat, a ki e helyen is fogadja a társulat érdekében kifejtett nagy buzgalmaért s fáradozásaiért legőszintébb hálánkat s köszönetünket. Ezután megalakította a tár-

sulat választás útján tisztí karát, mely a következő: *Finkey Ferenc* IV. é. joghallgató alelnök, *Gaskó Gyula* III. é. hh. titkár, *Szilva Béla* III. é. jh. főjegyző, *Simon Mihály* IV. é. hh. pénztárnok, *Tóth Béla* II. é. hh. ellenőr, *Juhász László* II. é. hh. aljegyző. Az így megalakult tisztí karban az év folyamán a következő változás történt: *Finkey Ferenc* iskolánktól eltávozván, alelnöknek *Gaskó Gyula* választatott meg s az így megürült titkári hivatal *Kiss Zsigmond* III. é. hh.-val töltesett be.

Ekként megalakulva, megkezdte a társulat működését. Főcélja levén a minél szélesebb körű irodalmi műveltség megszerzése, az alkotó erő növelése s az önálló kritikának gyakorlása: főként kiválóbb irodalmi művek széptani elemzésével, tanulmányok készítésével; továbbá úgy költői, mint prózai művek írásával és megbíráásával igyekezett feladatát megoldani. Ezekon kívül, hogy a művészi előadás elsajátításának is tért engedjen a társulat, költői és prózai művek szavalását is felvette működési körébe.

A nevezett irányokban működve, tartott a társulat 38 ülést, melyeken elemzéssel szavaltak 5-en; elemzéssel összekötött szavalat helyett önálló munkát olvastak fel 3-an (egy műfordítás németből, egy görögből, egy humoros elbeszélés). Emlékkönyvbe vétetett 3, megdicsértetett 2 elemzés. Elemzés nélkül szavaltak 15-en s ezek közül megdicsérített 5 szavalat; a többi tudomásul vétetett. Megdicsértetett még 2 elemzőnek szavolata is.

A titkári hivatalhoz beadott 14 mű és 13 bírálat, melyek közül megdicsértetett 3 mű (1 beszély, 2 költemény) és 5 bírálat. Ezekon kívül nyilvánosan is olvastak fel egyesek munkákat, melyekért a társulat szerzőknek jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

A titkári hivatalhoz beérkezett legjobb versdíját *Szilva Béla* III. éves jh.; a legjobb prózáét *Vass József*, IV. é. hh. nyerte el (5—5 frt.).

Társulatunk kitűzött céljánál fogva, mint minden esztendőben, úgy a jelen évben is tűzött ki pályakérdéseket, melyek közül ugyan több eredménytelen maradt, de a beérkezett pályaművek száma magában is bizonyítja azt, hogy társulatunkból a lefolyt évben sem halt ki a munkás szellem. Ezen pályakérdések — részben a múlt évről felmaradva — a következők:

I. *Elegia*. Díjja: A *Katinszky*-alap, 6 frt. A kitűzött határidőre, november 8-ára érkezett 10 pályamunka közül a 10. számú, „Egy anya halálára“ című nyerte a díjat. Szerzője: *Szilva Béla* III. é. jh.

II. *Óda*. Díjja: A *Vay*-alap, 10 frt. A november 22-ére érkezett 9 mű közül egy sem ütven meg a kívánt mértéket, a másodízben „Költői levélre“ kitűzött ugyanezen díjra beérkezett 3 pályamunka közül a 3-ik számú „Utolsó izenet“ című költemény szerzője, *Szilva Béla* III. é. jh. nyerte a díjat.

III. *Tompai Mihály* költészete és *Tolnay Lajos* bírálat. Díjja: (*Orbán József* és *Mitrovics Gyula* tanár urak ajándéka) 2 arany. A kitűzött határidőre, december 3-ára érkezett 2 pályamunka, melyek közül az 1. számú pályázati formahiányok miatt bírálat alá sem vétetett s mivel a 2. számú sem érdemesített a díjra, az újlag 1891. április 29-ére kitűzött határidőre érkezett 2 munka, de díjra egyik sem érdemesített.

IV. *Megismertetrén a műfordítás elméletét magyar irodalmunkban állíttassanak össze ennek alapján a műfordításnak főbb szabályai, irodalmilag ismeretes magyar műfordítási példákkal világosítottván meg ezen szabályok*. Díjja: 12 frt. Az első határidőre (február 14) munka nem érkezett. Az ugyanezen díjra, másodízben április 22-ére kitűzött *Schiller* „Die berühmte Frau“ című köl-

teményének műfordítására érkezett 1 mű, de díja nem érdemesített.

V. *Beszély*. Díjja: A Prófét-alapból, 12 frt. A kitűzött határidőre (febr. 28) érkezett 5 pályamunka közül díjaztatott a 4. számú „Virág Laci” című beszély. Szerzője: Kiss Rezső III. éves jh.

VI. *Népmese*. Díjja: Dr. Kiss Áron ajándéka, 5 frt. Az április 8-ára beérkezett 4 mű közül egy sem díjaztatott.

VII. *Irassanak le Abauj-Torna- és Zemplénmegyék nevezetesebb ref. templomai a rajtok, illetve bennök található építészeti művek ismertetésével*. E nehéz és sok utánajárást igénylő kérdésre pályamunka nem érkezett.

VIII. *Melyek azon irányelvek, a melyek lyrai költészetünkre Kisfaludi Sándor fellépte óta napjainkig fejlesztő, átalakító hatással voltak?* Díjja: 20 frt. A május 9-re beérkezett egyetlen pályamunka nem díjaztatott.

Ugyancsak társulatunknak egyik tagja, *Ladányi Endre* tűzött ki 5 frt díjat egy „Humoreszk”-re. A beérkezett 7 mű közül a 3. számú nyerte a díjat. Szerzője: *Juhász László II. é. hh.*

A pályázatokhoz számíthatók a szavalási versek is. Rendezett a társulat az év folyamán két versenyt. A komoly irányú szavalási versenyre (Tompa M. Bosnyák Zsófia” című költeménye) jelentkezett 4 szavaló közül Tóth Menyhért III. é. hh. és Juhász László II. é. hh. 2—2 firtal, Éperjessy Lajos I. é. jh. 1 firtal jutalmaztattak. A víg irányú versenyszavaltatnál Sovány Dezső III. é. jh. nyerte el az 5 frt díjat Arany János „Pázmán lovag” című költeményének elszavalásáért.

Mint a társulat ez évi működésének nevezetesebb jelenségeit, nem hagyhatok megemlítés nélkül még egyes lényeges mozzanatokot, melyek mind társulatunk életképességéről tanúskodnak. Ilyen pl., hogy *október 6-án* az aradi vértanúk halálának évfordulóján társulatunk a főiskolai imateremben dísz ülést tartott, melyen mint főiskolai ifjúságunknak ez alkalommal méltó képviselője, leróta a magyar szabadság örökemlékezetű mártyrjai iránt tartozó kötelességét s ezen ténye által is megmutatta, hogy főiskolai ifjúságunk, közelebbről a „Magyar Irodalmi-Társulat” kebelén hordozza ma is, mint hajdan, nemzetünk jeleseinek drága emléket, megmutatta, hogy tud nemesen érezni, tud lelkesülni a múlt emlékein. Az emlékünnepelet — mert inkább ennek nevezhető — a főiskolai énekhar tette változatosabbá, melyen társulatunk felolvasásokkal és szavalatokkal vett részt s mely a városi közönség részvétele s legnagyobb elismerése mellett megható és fel-emelő volt.

A társulati közszellem nyilvánulásának lényeges mozzanataul kell tekintenem, továbbá, hogy társulatunk egy ifjúsági hangverseny rendezését kezdeményezte, a mely 1891. jan. 10-én megtörténvén, társulatunk komoly és vígírányú szavazatokkal emelte az estélyi programját.

Végre nem hagyhatom megemlítés nélkül azt sem, hogy társulatunk belépett az év folyamán a „Magyar Protestáns Irodalmi-Társaság” rendes tagjai közé, mely ténye által is megmutatta, hogy a szépek és nemesnek pártolásánál mindig az elsők között szokott állani.

Ime t. társulat egy futó pillantással végig tekinttünk ez évi működésünkön. Valami rendkívüli eredményre igaz, hogy nem dicsekedhetünk, de azt egész nyugodt önérzettel mondhatjuk, hogy az elmúlt esztendő is kétségtelenül a hasznot hozó esztendők közé tartozik társu-

latunk életében. Társulatunk ez évi nyilvános szereplései-ügy szolván úttörő kezdeményezései mindazt mutatják, hogy elődeink célját, nemes törekvéseit, fő-fő igyekezetünk volt nekünk is mindnyájunknak előbbre vinni ez iskolai esztendőben.

Meg kell még emlékezniem társulatunk lapjáról, az „Ifjúsági Közlöny”-ről is. Nem akarok arra ez alkalommal bírálatot mondani; ismerik azt önök mindnyájan, ismeri az olvasó közönség, de annyit mégis szükséges hangsúlyoznom, hogy az, mint az elmúlt esztendőben, úgy a jelenben is ifjúságunk érdekeinek s érzelmeinek volt képviselője s társulatunk szellemi életének tolmácsolója. Hálával kell itt megemlékezniem ismert maecenasunkról *báró Vay Miklós* ömeltóságáról, a ki mint már igen sokszor, úgy ez évben is fényes tanújelét adta társulatunk iránt érzett nagy szeretetének, midőn anyagiakkal küzdő Közlönyünk fenntartására 100 frtot adományozott s ez által biztosította anyagilag annak fennmaradását. A legmélyebb hálaikat és köszönetünket küldjük ez alkalommal is kegyes pátrónusunknak.

Örömmel igtathatom ide a pénztárunkról szóló kimutatást, a mely azt mutatja, hogy társulatunk — anyagilag tekintvén is — életképes. Szavaim igazolására álljanak itt a következő adatok:

Pénztári maradvány	12 frt 92 kr.
Forgó tőke	827 frt 66 kr.
Vay-alap	325 frt 33 kr.
Fáy-alap	25 frt 23 kr.
Ragályi-alap	131 frt 52 kr.
Katinszky-alap	129 frt 50 kr.
Prófét-alap	200 frt — kr.
Két banki részvény	170 frt — kr.
Két darab arany	10 frt — kr.
Összesen	1832 frt 16 kr.
A múlt iskolai évben volt	1703 frt 17 kr.
Az évi növekedés tehát	128 frt 99 kr.

Bár nem megy még ez idők szerint ezrekre a vagyon, arra azonban elégséges, hogy körünk fennállását nagy időre biztosítsa; elég arra is, hogy buzdításul jutalmazza is a törekvőket; arra bizonyára elég, hogy okszerű gazdálkodással mindig nagyobbra növeljük, nem pedig elpazaroljuk. Hadd legyen e vagyon ama jézusi példázatban említett „talentom,” a melyet ha értelmesen használunk, megsokszorozódva tehetünk be a kincstárba!

Ime tisztelt társulat ezekben van szerencsém megtenni évi jelentésemet. Igyekeztem nagyobb vonásaiban képét adni társulatunk ez évi működésének. Önök ismerik e képnek háttérét; ismerik fény-, netalán árny-oldalát: világojjon előttünk az, feledjük emezt.

És most, mielőtt elbúcsúznám önöktől s a társulattól; mielőtt kiválnánk mindnyájan e kedves kör kötelékeiből: legyen szabad azon óhajomat kifejeznem, hogy hozzon össze bennünket majdan az új iskolai év újult erővel, fokozott lelkesedéssel, hogy ama zászlót, mely alatt „*abna mater*”-ünknek annyi lelkes tábora harcolt már kitartással, győzelemmel, s a mely jelszavával nekünk is kalauzunk volt ez iskolai esztendőben, vihessük majd tovább diadalról-diadalra és az a munkás szellem, mely éltetője volt mindig társulatunknak, legyen jövőben is nevelő dajkánk, mert:

Qui cupit optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit.

Kiss Zsigmond,
titkár.

Sokrates elítéltetése Kr. e. 399-ben.

(Vége).

Sokrates maga védelmezte magát. Ugy beszélt, mint egy olyan ember, a ki érzi, hogy fölötte áll ellenségeinek és bírúinak, és ki nem annyira előtűnik akarja magát igazolni, mint Isten és a történelem ítélőszéke előtt akar eljárásáról számot adni. A máskor oly szelíd és szerény férfiú most büszkén egyenesedik föl ellenségei előtt.

A félreismerés és rágalom okát a következőkben találja. Egy lelkes barátja egyszer megkérdezte a *delphi* jósdától: ki a legbölcsebb ember? és ezt a feleletet kapta: *böles Sophokles, bölesebb Euripides, de a bölesek bölese Sokrates!* Vajjon mit értett ez alatt az Isten? mert az ő szava igazság, ő nem hazudhatik, ez az isteni rend ellen való volna! Hogy a jóslat értelmét megtalálja Sokrates — ki legjobban érezte a saját tudatlanságát — következőleg járt el. Legelőször megvizsgálta mindazokat, a kik magokat bölcseknek tartják és általánosán is azoknak tartatnak; de a velök folytatott beszélgetésekből arra a meggyőződésre jutott, hogy ők semmit se tudnak, azonban hiszi, hogy tudnak valamit, míg ő nem hiszi, hogy tudja azt, a mit nem tud; e tekintetben tehát ő bölcsebb, mint amazok, ment minden képzeltéstől, és tübecsléstől, valódi elhatározás embere. Ugyanezt tapasztalta egymás után a politikusoknál-költőknél, kézműveseknél kik tetteik okát: miért, hogyan és minek? nem tudják. Különösen az utóbbiak, a kézművesek, abban a hitben vannak, hogy miután mesterségüket értik, más dologban, állami és tudományos kérdésekben is jártasok. Nagyon érthető tehát, hogy ezek a kényelmetlen kérdezőre, a sarkastikus vizsgálódóra megharagudtak, mivel őket megszegényítette és megbosszantotta; az igazságot az ember nem igen szereti hallani, legkevésbé akkor, ha saját kedves énjét kisebbiti és homályosítja az el. Így Sokrates polgártársainál gyűlöletessé tette magát, mivel az igazság keserű sója bántotta őket. Az olyan ember, ki szüntelenül önismeretre, igazság és erény után való törekvése ösztönöz, a könnyűvérű, erkölcsileg petyhüdt népnek alkalmatlan volt. Tehát félre vele az útból!

Az atheismus vádját Sokrates az által veri vissza, hogy az emberek őt részint Anaxagoras-szal tévesztik össze, ki írataiban az istenekben való hit ellen nyilatkozik, részint nincsenek tisztában azzal, a mit beszélnek. Először azt mondja a vádló, hogy Sokrates nem hisz az állami istenekben és idegen isteneket hoz be, később pedig arra az állításra ragadtatja magát, hogy általában nem is hisz az istenekben. Nem veszi figyelembe, hogy ő munkáját, az emberek vizsgálatát, épen a delphi Isten szolgálatában és parancsából végzi és hogy ő, ha saját daimonion-ában hisz, akkor még is csak hisz valami Istenben.

De ha fogalkozásából irigység és rágalom, gyűlölet és üldözés származik reá, miért nem hagyja azt abba? Azért — úgymond — mert az embernek se életre, se halálra nem szabad tekinteni, se jobbra, se balra nézni, hanem egyedül arra gondolni, hogy kötelességét megtegy-e és helyesen cselekedjék. A hol valaki helyet foglalt, vagy a hová valakit Isten helyezett, ott kell maradnia és semmi egyéb-re nem tekintenie, se életre, se halálra, semmitől se félnie, csak a gyalázattól. „Egyebet nem tudok — folytatá Sokrates — de azt tudom, hogy az igazságtalanság és a felsőbbek, akár Isten, akár emberek iránt való engedelmesség csúnya és gyalázatos dolog. És ha most szabadon bocsátanátok az alatt a föltétel alatt, hogy jövőre mondjak le hivatásomról és ne vizsgáljam az embereket, azt felelném: tisztellek és szeretlek titeket athéniek, de Istennek inkább engedelmeskedem, mint nektek, és míg csak élek, nem szűnök meg bölcsekedni és titeket a jóra

inteni, mert Isten parancsolja ezt nekem. Minden athéninek, a kit csak előtalálok, szemébe fogom mondani: nem szégyenled magad, hogy mint polgára ennek a hatalma és dicsősége miatt magasztalt városnak, pénz és gazdagság után törsz, dicsőség és tisztesség után rohansz, de a bölcseséggel és igazsággal, saját lelked javával a legkevésbé sem törődöl? Ezt fogom nektek mindig prédikálni, ti bölcseségre és erényre büszke athéniek! mert Isten parancsolja ezt nekem, amint jól tudjátok; és nincsen nagyobb jó a város számára, mint ez az én Isten tiszteletem! Mert én nem akarok egyebet, mint titeket, az ifjakat épűgy, mint az öregeket inteni, hogy ne törődjetek annyit a testtel és a gazdagsággal, hanem inkább a lélekkel, hogy lehetőleg jó legyen, és mondom nektek, nem a külső javak birtokából származik az erény, hanem az erényből származik a birtok, és minden egyéb javai az embernek, a magán és állami életben. Mindig emellett fogok maradni, és ha ezerszer kellene is miatta meghalnom. Öljete meg és magatoknak többet fogtok ártani, mint nekem! Hogyan árthatna egy rosszabb ember egy jobbnak? Ez az isteni rend ellen való volna! Megölhettek, száműzhettek, de én nem félek azoktól. Én Istenen kívül senkitől és semmitől se félek, de ti vigyázzatok, hogy ne vétkezzetek a számotokra bennem nyújtott isteni adomány ellen. Ha elítéltetek, többé senkit sem fogtok találni, ki az erény ösvényét nektek megmutassa és titeket szendergésekből fölébreszsen. Mint egy nemes lónak, a mely elrestült, szükség-e van a sarkantyúra, nektek is szükségtek van a szurkálásra, és Isten erre rendelt engem hozzátok! Ha eltaszítottok, akkor elvesztetek, ha csak Isten más szabadtót nem küld számotokra. Hogy pedig engem Isten küldött hozzátok, azt egész eddigi életemből megláthatjátok. Vajjon emberileg cselekedtem-e, midőn azért, hogy ti rólatok gondoskodjam, saját házamat elhanyagoltam, és minden nyilvános hivatalt elutasítottam? Kítől kértem, vagy fogadtam én el valaha jutalmat? Én sohase kerestem a magam hasznát, szegénységem a tanúja!“

Hogy az ilyen beszéd, mely a bírák (s itt 600 polgár volt a bíró) megkérlelése helyett egyenesen őket támadja meg, teszi felelőssé a kiontandó vérért, s újabb sértéssel tetézi az eddigi bántalmakat, nem lehetett alkalmas arra, hogy a felizgatott kedélyeket lecsillapítsa, azt természetesnek fogjuk találni; ellenkezőleg, elleneivé tett vele olyanokat is, kik eddig még várakozó állást foglaltak el, de a kik most látva a népnek beszédében nyilvánuló fölsemmvevését, sőt megvetését, hallva az önmagasztalást, hajlandók lettek a rágalomnak teljes hitelt adni. És csakugyan, vajjon nem tübecslés, elbizakodottság-e az, hogy Sokrates magát az athéniek Istentől küldött mentetőjének tekinti? Nem! Ő egész életét ebben a hitben szentelte polgártársai tanítására, felvilágosítására. Tanítani, felvilágosítani, erkölcsi tisztaságra akarja őket vezérelni; látja, hogy a sophisták sivár, önző felfogásával, a demagogok lelketlenségével, Athén romlott erkölcsével szemben erre szükség van, s teszi ezt az Isten nevében, az ő parancsából! Az ő felfogása saját élete és hivatásáról a lehető legmagasztosabb; a mi életünk isteni tisztelet! ebben benne van minden. A ki Istent féli, annak nem kell az emberektől félnie, és Sokrates bírúinak vádolása által bizonyítja be, hogy az ő bátorsága nem csupán szó-beszéd. Tudta, hogy a halál vár reá, ha így beszél, míg ha kevésbé merészen és öntudatosan szólott volna, fölmentik. De ő megveti azt, hogy a bírákat kérés és könyvek által indítsa meg; a kiket ő annyiszor megtámadott, megbélyegezett, most tőlük kérjen igazságot, holott tudja, érzi, egész élete mondja, hogy neki van igaza, ez meghazudtolása lett volna eddigi életének! Nem teszi ezt, sőt ez egyszer erősen előlép önérzete, s szemébe

vágja bírának mindazt, a mit értök tett. Nem tanította volna egész életében az igazságot, ha most nem mondaná meg híven, a mit érez.

Úgy történt, bűnösnek nyilvánították; 556 szavazó közül 281 polgár szavazott ellene. 275 mellette; ha 3 bíró másként szavaz, fölmentik. Az athéni törvények szerint az elítélt, az ítélet kimondása után maga állapíthatta meg, hogy micsoda büntetéssel sújtsák. Melitus, a vádló, halált kívánt a bűnös fejére. Világos volt, hogy ha Sokrates a száműzetést kéri, kérelmét megadják. Ő azonban következőleg szólott:

„Athéniek! Minthogy egész életemben az volt a foglalkozásom, hogy mindnyájatoknak külön-külön a legnagyobb szolgálatokat tettem, az erényre serkentvén titeket, én ezért jutalmat érdemlek. S mi lehetne megfelelőbb egy szegény embernek, a ti jóltevőtöknek, a kinek szabad időre van szüksége a végből, hogy semmi egyébbe ne foglalkozzék, csak hogy nektek hasznos tanácsokat osztogasson, mint a *Prytanneumban való ellátás*; ő jobban megérdemli ezt, mint azok, a kik az olympiai játékokon megkoszorúztattak.“

Ez a beszéd csak olaj volt a tűzre. Igaz ugyan, hogy azt is hozátette még, hogy 1 ezüst *minára* (20 firt) majd barátai unszolására — kik megígérték, hogy kifizetik helyette, — hogy 30 minára ítéli magát. De a vágás megtörtént! Most már 361 szavazat irányult ellene, s 80 szavazattöbbséggel mondták ki a *halálbüntetést*.

Platon a következő szavakat adja a halálra ítélt Sokrates szájába:

„Athéniek! Minthogy nem volt annyi türelmetek, hogy egy kis ideig vártatok volna, ki lesztek téve azok rágalmának és becsmérlésének, a kik ezt a várost leszólni akarják; azt fogják mondani, hogy ti megöltétek a bölcs Sokrateset, mert hogy titeket annál inkább sérthessenek, bölcsnek fognak engem nevezni, jóllehet nem vagyok az. Holott ha vártatok volna még egy kis ideig, ez az esemény magától bekövetkezett volna. Valóban tekintsetek meg öregségemet! Korom oly előre haladt, oly közel állok a sírhoz! Nem mindnyájatoknak mondom ezt, hanem csak azoknak, a kik engem elítéltek, s hozzájuk intézem a következő szavakat is. Ti talán azt hiszitek, athéniek, hogy én azért buktam el, mert nem bírtam alkalmas okokat találni a ti meggyőzésekre, bár tudtam, hogy szabad nekem mindent mondanom és megtennem a végből, hogy az elítélés alól megmeneküljek. Csalódtok! az én elbukásom nem a jogos érvek, hanem a vakmerőség és szemtelenség hiányából történt; történt azért, mert nem bírtam magamat rávenni arra, hogy olyan dolgokat mondjak nektek, a miket szívesen hallgattok, hogy esdekeljek, zokogjak, egyszóval, hogy több, hozzám nem méltó dolgot műveljek. Nekem nem lehetett egyetlen lépést se tennem, a mely engem lealacsonyított volna, és most sem bánom, hogy oly módon jártam el védekezésemben, amint tettem; ellenkezőleg, sokkal jobban szeretem, hogy ily védbeszéd után halok meg, mint hogy hitvány és gyáva eszközöknek köszönjem életemet. Mert se a törvényszék előtt, se a csatában egyáltalában nincs megengedve, se nekem, se senki másnak az, hogy egyaránt használhasson mindenféle eszközöket a maga megmentésére; és valóban ki ne tudná, hogy a csatában gyakran kikerülhetnek a halál, ha eldobjuk fegyvereinket, és gyáván kegyelmet esdeklünk attól az ellenségtől, a mely üldöz. Így nem nehéz kikerülni a halált, de nehezebb kikerülni a bünt; az gyorsabban fut, mint a halál. És én ma e két ellenség közül a lassúbbnak csapásai alatt estem el, mint ki a kor által már el vagyok nehezkesedve, és nincs többé erőm futni, míg vádlóim, kik ifjúi erőben és könnyedségben vannak, a gyorsabbnak, a bűnnek ereje alatt estek el. Én szen-

vedni fogom a halált, a melyre ti engem ítéltetek; ők pedig az igazságtalanságot és becstelenséget, a melyre az igazság őket ítéli. Én állok az én büntetésemnél, ők az övéknél. S talán a dolgoknak valóban így kellett történniük; nekem legalább úgy tetszik, hogy eddig minden jól megy.

A halál egy a kettő közül: vagy teljes megszűnése minden érzésnek, vagy változás, a lélek átmenése innen egy más helyre. Ha az előbbi, mély örök álmom, akkor az a mély nyugalom nyereségnek tűnik fel az élet nyugtalanságaival szemben, ha az utóbbi, akkor nem lehet nagyobb jó az ember számára! Mily gyönyör a boldogok soraiban, a régi idők embereivel: a hősökkel és igaz bírákkal, bölcseszekkel és költőkkel tiszta életet folytatni bölcselmi szemlélődésekben. Bizó reménnyel közeledünk a halál felé, mert tudjuk, hogy a jó embert semmi rossz nem éri se az életben, se a halálban, és hogy Isten gondot visel reá. Mert a mi velem e pillanatban történik, az nem a véletlen műve, ellenkezőleg, én meg vagyok győződve a felől, hogy rám nézve előnyösebb volt meghalni most s megszabadulni az élet gondjaitól. Ezért nem nyilvánult semmi természetfölötti értesítés bennem mindazok felől, a mik történtek; és én semmi haragot nem táplálok se azok iránt, a kik engem elítéltek, se vádlóim iránt. Jóllehet ők nem erre törekedtek, midőn engem bevádoltak és elítéltek, ellenkezőleg ők azt remélték, hogy ártani fognak nekem, és csak e miatt panaszkodhatom reájok. Bármint legyen is, egy kegyet kérek tőlök. Athéniek! ha majd, midőn gyermekeim felnőttek, látni fogjátok, hogy elcsábította őket a pénzvágy és minden máshoz inkább ragaszkodnak, mint az erény gyakorlásához, büntessétek meg őket, és sújtsátok ugyanazon bántalmakkal, a melyekkel én sújtottalak titeket; és ha ők hiszik magokat valaminek, holott semmik, szegyenítsétek, pirítsátok meg őket az ilyen esztelen magaviselet miatt! Ha ezt teszitek, igazságosak lesztek irántam és irántok. De ideje, hogy elválljunk, én, hogy meghaljak, s ti, hogy tovább éljete! Vajjon kinek jutott a jobb rész? senki nem tudja, Istent kivéve.“

Ezzel fejezi be beszédét. Valóban csodálni lehet ennek az embernek lélek nagyságát, nemességét, Istenbe, az ő gondviselésébe s a jövő életbe vetett erős hitét, meggyőződését!

Sokrates 30 napig maradt börtönben; ennek elteltével kiitta a méregpoharat.

RÁCZ LAJOS.

TÁRCZA.

Nem feled.

A természet szent templomába,
Midőn eljött a kikelet,
Vágyódva mentem, hisz meguntam,
A boros tájat, zord telet.

Fölkerestem az erdők mélyét,
Völgyet, hegyet, a bérzetét,
Azt gondolám: a madár dalra
Fölvidulok mint az előtt!..

Reméltem, hogy tán a szabadban
Elfeledem majd multamat,
És, hogy bánatom szerte oszlik,
Mint hó a nagsugár alatt... .

Helyreigazítás. 171. lap 2-ik kikezdésében: Sokrates osztogatta a dicséretet *hizelgés* nélkül (*nem pedig hizelgést*); 173. lap, 4-ik kikezdés; Sokrates a régi vallásos hagyományokat és szokásokat (*nem pedig szakadásokat*) megtartotta.

Szerk

*Azt hittem, hogy fájó sebemre
Talállok gyógyirt, balzsamot...
Múltamat, mint álmot feledve:
Várnak reám vidám napok!...*

*Tavaszz szellője rég ellebbent,
S lelkemre ismét tél borult,
Nem lettem meg a mit kerestem:
Szívemben él a régi múlt...*

*Az én sorsom sírni s zokogni
Múltamnak romjai felett!...
Óh mert a szívem, elvesztett üdvöm
Most is szeret és „nem feled.“*

Kiss Rezső.

Egy gyűrű története.

(Rajz.)

Az ősi családi ereklye, az öreg kakukos óra, a maga pedans pontosságával kakukolta el egy nyári délután is az öt órát. Mintha bizony ő is tudna érezni, olyan jószágosan, olyan szelid hangon figyelmeztetett az időre, melyben jegyesemet szoktam nap-nap után meglátogatni.

Megyek, repülök édes öregem! csak aztán ne kakukolj olyan boszankodva mint egyik éjjel, mikor úgy hajnal tájban jöttem haza! Olyan rosszúl esik hallani, ha a „kakuk“ helyett ezt kiáltod: te lump!... te lump!... Pá édes öregem... pá?!... Mentem repültem. Óh, hogy nincs egy vőlegénynek szárnya?!... Mikor elértem földi boldogságom paradicsomát, a jegyesem szüleinek nemesi kuriáját, nem is mentem be az oszlopos tornácon keresztül a szobába, hanem merész ugrásokkal rohantam le a lépcsőkön a kertbe, oda a nagy hárs alá. De miért éppen a hárs alá?!...

Óh, ha ennek levelei beszélni tudnának, csak szerelemről, boldogságról suttognának...! Igen, ott lettem én boldog a vén hárs lombjai alatt; ott pillantottam meg először Ilonkát...; ott rebegtem először e szót „szeretek“; — halk danát suttogtak hozzá a hárs levelek s az esti szellő úgy zengett, mintha angyalkák ujjai pengetnék az eol hárfá lágú húrjait. Itt húztam fel ujjára a jegy-gyűrűt; itt csattant el ajkunkról az első csók... a vén hárs lombjai harmat-könyeket sírnak örömben, levelei a játszi szellővel vidám táncra kelnek, valahányszor ott vagyunk.

Ót ott van most is. A gyep pamlagon fekszik. Mellette a földön a „virágregék“, előtte a kis asztalkán horgolása; köténykéjén a „szeret nem szeret“ virág széttedesett levelei... A napsugár belopózkodik a hárs lombjai között, hogy gyönyörködje ez angyalban, a ki talán onnan szállt alá a földre, a honnan ő jön, a mennyországából...? a hárslevél meglebben, hogy a napsugár jobban lásson, hisz ők oly jó barátok együtt! A sugárka jobban jobban belopózik s gyönyörrel játszik a kis karika-gyűrűvel, mely az alvó angyal ujján van; majd megfürdik a köncseppben, mely a selyem pillá alól tör elő.

Félre, félre innen kíváncsi szemek! Ótsak én lássam...! De nem! jöjjetek: nézzétek ez angyalt irigyeljétek drága kincsemet! őt én bírom, ő az enyém, tegnap óta jegyesem...! Csendesén járjatok! meg ne zavarjátok álmát, ki tudja miről álmodik...? boldogságról, szerelemről, kis családi otthonról!... Talán örömben fakad szeméből könnyár?... vagy talán az álom — e csalfa tündér — sötét képeket rajzol az alvó szemek elé?... talán összeomlani látja az édes remények tündér palotáját, azért tör elő az alvó pillák alól a könyepatak?...!

Aludj, aludj én szép gyönyörűségem! Álmodj szépeket szerelemről, madárdalról, boldogságról!

Boruljatok fölé kedves hárslevelek! suttogjatok nekí tündér-mesét!

Én elmegyek tova, hogy zavartalan legyen ébredésem; tovább tartson az ábrándok bűbajos világa. S halkan húzódtam félre a puha pázsiton a rózsabokrok közé; tollkésemmel hozzáfogtam szemzeni egy gyönyörű „nil marchal“ fajt, mennyire meg fog örülni, ha majd fölébred!

Csaknem teljesen kész valék munkámmal. midőn egy gyöngéd érintésre mintegy összerezzenek. Pillanat alatt megfordultam s ő áll mellettem mosolygó ajakkal, de még mindig könyező szemekkel „*sírva nevető angyal*.“

— Ah! Ilon, te itt? Mondd, minő volt álmod?... édes volt-e ébredésed...? Jöjj, jöjj karjaimba, hadd csókoljam le arcodról a könnyeket; mondd mi bánthat, hogy álmodban zokogtál...!?

— Semmi, semmi... azaz, hogy... álmodtam...; de hisz Istenem, mikor mind a kettő meghalt, hát hogy ne sírnék akkor...?!

— De édes, hisz ez csak álom...! nézd, mily boldog a való, lásd élek én a te egyetlen mindened.

— Jöjjön, jöjjön édes Bélám! üljünk le oda a hárs alá a gyep-pamlagra, hadd mondjam el mit álmodtam; mit mesélt nekem a kis gyűrű, melyet még csak tegnap óta hordok ujjamon...? jöjjön, sírjon maga is! — Leültünk s aztán így kezdte Ilonka.

Hogy elűzzem a forró nyári délután unalmait, kijöttem ide a hárs alá kedvenc „*Virágregém*mel“; gyönyörrel olvasgattam — már ki tudja hányadszor — az „*Ibolya álmát*“, a fehér lilium szomorú meséjét; édes ábrándjaim között megelevenedtek előttem a regék tündérei s dalt zengve, rózsák, liliumok közt vezettek a havasi tengerszem partjára, hol nefejejtset, havasi gyopárt fontunk koszorúba. E közben a tó tündérkirálynője kis kagyló-csolnakon közelg felénk, hívva minket is csolnakázni. Örömmel engedtem a hívásnak s pillanat alatt vígan evezünk a tengerszem sima tükörén. A tündérek szobor-szebb regéket mondtak el nekem s íme, egyszer csak azt vevém észre, hogy kis arany gyűrűm megmozdult ujjamon s egy szempillantás alatt tündérré változva ül mellettem. Fején myrtus koszorú, arcan menyasszonyi fátyol, szemében köncsepp, ajkán fájó mosoly, arca halovány, mint hervadt lilium: *sírva nevető menyasszony*.

— Jó tündérek, kedves barátnők! engedjétek meg — szólt a tündér menyasszony — engedjétek meg, hadd regéljek én is! Elmondom szomorú történetemet. Jöjj langyos szellő, zokogj dalt e regéhez! jó tündérek hallgassatok, sirassatok meg szegény barátnőtöket!

* * *

Van innen nagyon messze egy ország. Vannak lombos erdők, ezüst habu patakjai; térein a délibáb fest tarka képeket; hegyormain napsugárból van aranykoszorú. Lakói ez országnak oly boldogok mint ti kedveseim. Nem ismerik a bánatot, nem küzködnek az élet bajaival; a föld mintegy jó kedvűből termi nekik a tápláló kenyeret.

De jaj! nem tart e boldogság örökké. Az irigység átkos angyala leszállt ide is s hinteggette halált hozó magvait; karöltve járt vele a gyilkos dámon a halál, s a tündérország pázsitos térei vértől gőzöltek, házai lángba borultak; a szellő halk suttogását ágyu dörgés, csatakiáltás nyomja el. A békés lakók, a szelíd, jó lelkű emberek nem ijedtek ám meg! valamennyi egy-egy fiát féltő oroszlánná változik.

Az aggastyán unokájával együtt rohan elleneire, a menyasszony maga küldi vőlegényét a csaták tüzébe, az édes anya harci riadót dalol gyermeke bölcsője mellett, a levegőben zeng a szabadság angyalának harsonája:

talpra magyar, hí a haza! s ment, a ki mehetett. Nem félték a haláltól; örült a férfi, ha golyótól találva rogyott össze a harcmezőn. ajkai e szót szót suttogták utoljára: hazám...!

Ott voltam én is a pusztító csaták tüzeiben. Mátka ujján valék a csillaggá vált hősnek, ki menyasszonya ölelő karjaiból rohant az ezer halál közé, megmenteni hazáját, mely drágább volt neki arájánál. — Hallottam, mint küldé őt maga a menyasszony: menj, menj édesem: a „haza minden előtt!” Mosolyogva borúlt véglegesen keblére; hiszen látni vélte, mint tér vissza jegyese a csatákból homlokán a győzelmi cser-koszorúval...?! De mikor a búcsúcsók elcsattant az ajkakon, könny lopózott a lány szemébe: *sírva szerető menyasszony!* S az ifjú ment szívében mély bánattal, de mélyebb honszerellemmel; lelke sajgott, ha arra gondolt, hogy talán soha nem tér többé vissza; de ott a csatatűzben föllángolt ereiben a vér. Valahányszor fölemelte gyilkos fegyverét, hogy ellenére célozzon, ilyenkor rám esett tekintete, megmegcsillantam ujján, ő menyasszonyára gondolt, célzott... lőtt... minden lövése egy-egy biztos halál... így rohant győzelemről-győzelemre.

De jaj, egyszer őt találta az ellen golyója. Melléből piros vér patakzik; térde megcsuklik, a földön hever, ki eddig az elsők közt volt első! Körülte örülten rohan a vért szomjazó tömeg, még csak észre sem veszik... jaj, mindjárt összetiporják...?! Balkezét szíve fölé teszi, engem is vér borít el. E vér oly forró, oly égető, — óh hogyne? hisz egy szerelmes szívből fakadt s a gyilkos golyó olyan mélyre hatolt a szívbe...! Már nincs remény a szabadulásra... Már közelg az ellenség... tomboló lépteiktől megremeg a föld... az ifjú látja mint közelg a halál... szív-vereése gyengül... ajkán fájdalmas sohajkél: kedvesem! hazám! Már lehunyta üveges szemét... lelke mindjárt elszáll a kis üregeken át, melyet a golyó ütött mellén... de még egyszer felpillant s teljes erejéből felkiált: barátom! ne hagyj itt elveszni...! szánj meg, ölj meg, hisz a halál csak jót tesz velem...!

Barátja, kit utólszor megpillantott, könnyet töröl le arcáról s rohanna tovább...; de ő nem eresztí, görcsösen kapaszkodik térdeibe... le-lehúzza magához a földre s hörgő hangon kéri: ha megszabadulsz e halál tusából, e gyűrűcskét vidd el jegyesemnek... mond neki, tartsa meg emlékemet, én nevével haltam meg... ő ott maradt... mi rohantunk előre!

A nap sötéten hanyatlott le. Gyászba borúlt az ég, könyezett, könyeivel áztatta a sebesült hősöket, kik a szabadságért haltak meg. Éj borúlt a hazára, a szabadság meghalt, sírba temette a durva erőszak, az armány! Ott hever a zászló a porban, rongyosan, megtépetten; rúdját most is görcsösen szorítja az öreg zászlótartó... dús aratása volt itt a halálnak...!

A hős oroszlanok láncra verve csak fogait csatogtatják; szíveikben boszú lángja ég; nem oltja el a búzshódt víz, melyet a porkoláb hoz minden harmadnap a sötét börtönbe. Ide kerültünk mi is s hosszú két évig nem láttuk feljönni a napot, a pacsirta dala helyett csak a bilincs csörgését hallgattuk, a kedves szava helyett a börtönőr durva szavát...!

De végre még is megnyíltak az erős záruk; jó szíve volt egyik porkolábnak s egy setét éjen úttalan úton, ezer veszély közt biztos helyre jutánk. Óh mily édes a szabadság! nem csodálom, ha meghal a csalogány kalitkába zárva...!?

A pillanat tehát közelg... átadhatom a kedvesnek a kedves üzenetét... óh mily szelíden, szeretetteljesen simúlok majd ujjára, hisz úgy szeretem mind a kettőt...? Megmondom neki, hogy az ő nevével halt meg... én

szíve fölött voltam, hallottam mit dobogott a szerető szív...? igen, igen... megvigasztalom őt a sírig bánkódót! Szegény sírva nevető menyasszony! hova tűnt a mosoly ajkadról...?!

Egy szép őszi estén egy sírhantnál valék. Zöld pázsit takarta a domború hantot...; oly jól illettek a piros sírvirágok a zöld szőnyeg közé; a szomorú fű szelíden borúlt a sír fölé; a fű lombja között párja vesztett vadgalamb bűgött... oda lenn is egy párját vesztett galamb aluszsza csendes álmát, a *sírva nevető menyasszony*.

— Tehát nélkülüm temették a sírba, — nem adhattam át a kedves búcsúcsókját; — szegénynek szíve repedt meg mikor meghallotta, hogy meghalt a szabadság s a kedves sírja fölött enyeleg az esteli szellő...!

Én a hű barát ujján maradtam, fájó emléke a szomorú múltnak s most az ő egyetlen fia jelzi velem végtelen szerelmét, ismét egy szerető kedves ujján vagyok, a ki *mosolygó arcú menyasszony!* —

Ime a regé. Úgye jó tündérekék, szeretni fogjuk a mosolygó arcú menyasszonyt, nem engedjük, hogy valaha bánata legyen? Igen... igen!... a víz hirtelen megnyílik... a jó tündérekék eltűnnek az ezüst habokban... én fölébredtem... szemem még most is könnyezik...!

Ilon! hisz a mosolygó arcú menyasszony te vagy! Ez álom, a te gyűrűcskéd története! Nem emlékszel? hisz a jó nagymama e történetet egy téli estén a kandalló mellett regélte...?!

Szomorú álom...! boldog ébredés...!!

Ladányi Endre.

A jénai egyetemről.

— Levél a szerkesztőhöz. —

(Vége.)

A tárgyat a tanár tüzi ki a legtöbb esetben. S jellemző, hogy sokszor fogni kell az embert, ki referáljon róla. Ilyenkor húzódoznak, mentegetődzés hallható, míg aztán a tanár egy-egy éppen e tárggyal foglalkozó művet nyom valakinek kezébe s az illető akarva nem akarva leendő referenssé lesz. A ki elvállalta a dolgot, igyekszik hűségesen megfelelni a kötelességnek s napokon, heteken keresztül dolgozgat a könyvtárban. Máskor önként ajánlkoznak a felolvasásra szabadon választott tárgyról. Természetes, hogy elfogadják, hiszen a főcél az, hogy a fiatal ember dolgozzék. Az útbaigazítást Nippoldtól mindenki megkapja. Előre jelzi rendszeren, hogy a tárggyal mely irányban kell foglalkozni... De megtörtént, hogy egyszer nem adott útbaigazítást. Ezt megemlítem, mert minket közelebből is érdekel. Épen a reformáció előtti dolgokról volt szó. A reformációt előkészítő körülményekről már voltak felolvasások, a mystikusok közül egy párról volt előadás. Nippoldnak eszébe jut, hogy a három magyart be kellene vonni a közös munkálkodásba, hiszen a németekre is jó hatással lenne ez, de meg a magyar reformáció előtti mozgalmak megismerése sem volna megvetendő dolog maguknak a németeknek sem. Raffay Sándort, ki épen történeti szakon készült, meg is fogja, hogy írjon például a magyar huszitákról valamit s kezébe nyomja a Bod Péter egyháztörténetének nála is meglevő első kötetét. Utasítást nem ad neki. Ugyan miért?... s kívül, hogy a nagy nevű német tudós a nála több év óta meglevő könyvet még csak föl sem vágta. Általában jellemző, hogy rólunk, magyarokról vagy éppen semmit, vagy igen keveset tudnak s a mit tudnak, azt is hibásan. Ugyancsak Nippold tette meg, hogy a reformáció elterjedéséről szólván egyetemi elő-

adásán: egy szóval sem említette meg, hogy hazánk első volt azok között az országok között, melyek a vallásos újjászületésnek alkalmas területül szolgáltak... Ki a legnagyobb magyar költő?... Mi volt a magyar nemzet hajdan?... minderről mit sem tudnak. Egy theologus soha hírére sem hallotta Petőfiné, pedig már csak eljuthatott volna hozzá e név hírből is. Bizony magunkra vagyunk mi utalva tisztán. Csak az a kíváncsú minden esetre, hogy az arra hivatottak minél alaposabban ismertessenek meg bennünket, hogy ne álljunk barbár nemzet hírében.

Voltam egy más semináriumban is megfigyelést tenni, tapasztalatot szerezni. Ez a Lipsius exegetikai semináriuma volt. Itt feltűnt az, hogy nem azzal a tárggyal foglalkoztak, a mit a tanár előadott. Úgyanis így gondolkodtam, hogy Lipsius előadja a IV. evangéliumot, bizonyára ezt magyarazzák a semináriumban is részletesebben, behatóbban, mint az előadásokon lehet. Nem így volt. A János-féle leveleket fordították, magyarázták. A semináriumba bevett ifjak a tanár felszólítására fordítanak. A mint egy-egy részletet elolvasott a felszólított: elmondta az illető, hogy minő szövegektételesek vannak a különböző kéziratok s bibliai kiadásokban, aztán megjegyzik, hogy melyik a helyes szövegezés s így fordította le. Az értelmezésnél Lipsius tette föl a kérdéseket, lehetőleg mindig úgy, hogy más új-szövegségi irat tartalmához viszonyítsa a fiatal ember a fordított szöveget. — Ez a seminárium is két óra hosszat tart egyfolytában. Jellemző, hogy a hallgatók hátraülnek így akarván mintegy menekülni a felelettől s egymást üszolgatják, hogy csak üljenek előre. Fordítás s magyarázás közben kinek-kinek szabadságában áll a maga megjegyzéseit elmondani, vagy valamire nézve felvilágosítást kérni. Lipsius ilyenkor nem ül a katedraban, hanem lent a hallgatók között s barátságos modorban beszélget velük.

De nemcsak a semináriumokban, melyek, mint láthatjuk, a tanár vezetése mellett tartatnak s úgyszólván a tanárok kegyessége folytán lehet valaki azokban benne, hanem az úgynevezett tudományos egyletekben is működnek az ifjak. Ezek olyanok, mint a mi önképző-köreink. Minden egyes facultásnak van ilyen egylete. Élükön választott elnök áll, van jegyzőjük s pénztárnokuk. Ülést, ha lehet minden héten tartanak. Helyiségük a legtöbbször egy-egy vendéglő. Az ülés két-három részből áll. Lehetnek egyleti ügyek, felolvasások a tárgyai, s mindig ott van a «fidelis rész». Egyleti ügy nem mindig van. Felolvasást, ha csak lehet, tartanak s ilyenkor a fölött eszme-cserét folytatnak. Úgy, a hogy mi szoktuk. A multság pedig olyan rész, mely sohasem maradhat el. Ezért vannak az ülések vendéglőben tartva. Tagsági díj mindenütt van. És pedig két féle. Egyik tulajdonképen egyleti díj a másik pedig a kneipek költségeinek fedezésére szolgál. Sörös kancsók mellett folytatják tovább a komoly kérdések tárgyalását.

Meg kell még említenem az úgynevezett egyetemi istenitiszteleteket. A téli félév kezdetén az egész nyári semesterben a nagy collegiumi templomban van ez, 11—12-ig. Télben az egyetem egyik tantermében szokott lenni, a hová 10—15 egyetemi hallgató ment el, de az egyetem papja mindig ott volt. A kijelölt student — gyakran nem is fekete ruhában — fölment a szószékbe s elmondta beszédjét, mint köteleességszerűt. Végeztén: elszlott a gyülekezet. A rendes templomi istenitisztelet természetesen más. Olyan, mint az evangélikus istenitisztelet.

A doktorátus elnyerésének egyik jellemző mozzanata az a szokás, mely szerint a már doktor címet nyert

egyen kinyomatott munkájában fölállított tételeit nyilvános helyen, a tanárok s ifjúság jelenlétében tartozik igazolni. Úgy a tanári kar, mint az ifjúság jogosítva vannak kérdéseket intézni az új doktorhoz s ennek kötelessége felelni. Halléban történt ez éven, hogy egy fiatal doktor theolt egy theologus úgy megakasztott kérdésével, hogy mozdulni sem tudott s csak Beyschlag tapintata mentette meg a szigorlót a teljes kudarctól. A nyílt vallatásnak nevezhető eme tény után a próba előadás következik annál, a ki tanári pályára készül.

Ennyi az, a mit ez úttal röviden írhatok a német studentek életéről komolyabb szempontból. Talán érdekes volna mulatságos oldalukról is bemutatni, de ezt ezúttal nem tehetem. Majd adandó alkalommal talán majd sort kerítek reá?! Addig is Isten veletek!

Tüdős István,
st. th.

Débora átka.

(Történeti beszély).

A z á t o k.

A boszú gondosan ápolt csirája Débora szívében már kikelt. A vágy Siserát tönkre tenni, más alakot öltött s nemzetiségi színezetet vön.

Mint egy profétánő áll az egybesereglett sokaság előtt. Szemében a felhevült indulatok vad tüze ég, ajkán lelkesítő, buzdító szavak:

— Föl Izrael hős nemzetsége! Törjétek össze a rút igát, melyet apáitok tunyasága fordított nyakatokba. Húsz éve már, hogy szolgák vagytok, megalázott, nyomorult nép, melynek nincs egy gondolata! Vegyétek elő a jerichói kürtöt, fujjátok el a harci dalt! Felemelem kezem, mint Mózes s győzni fogtok! Velünk van a Jehova, veletek harcol ő! Menj Barák, gyűjtsd össze a népet a Tábor-hegyen, végy magad mellé harcosokat, szólítsd fel Naftali s Zebulon hős fiait. Elmegyek veled én is, asszony kezébe adja az Úr Siserát!

A lelkesítő szavak villámként gyűjtottak. Izrael pár nap múlva hadi rendben volt. Nem bántja Débora saját kezével Siserát; megígérte leányának, de más kezével boszúlja meg.

Szomorúan gyűjti össze Sisera a jólétben s henyeségben elpuhult seregét. Őt, magát, alig ismerhetni meg. Beesett szemei mély fájdalomról, halvány arca emésztő bűről beszélnek. Harcolni fog az utolsó percig s ha úgy hozza a sors, hősileg hal el. Hiszen oly jó lesz neki a halál!...

— Halál!... Az elmúlást nevezik így az emberek... Hát fájdalmas az elmúlás? Lehúnyom szemeimet. Nem látom többé ezt a világot, mely a múltban szép volt s most vádlólag lép fel benne minden tárgy!... Ott hagytam, megcsaltam... Megszűn a szívem dobogása, elhallgat ez a kis harang, mely itt szól ébren, alva, folyvást azt beszéli: elhagytad, megcsaltad!... Elenyészik a fájdalom, mely lelkemben dül, az a maró kín, mely sötét börtönné teszi e világot... Szerettem őt, most is szeretem forrón, örültem... Tegnap láttam; az a halvány arc majd megrepszte szívemet. Szerettem volna oda rohanni hozzá, leborulni lábai előtt s a port, melyet taposott megcsókolni, óh, ez is oly jól esett volna szívemnek, hiszen ő ért hozzá, lábaival ért a porhoz. Ő megbocsátott, talán el is feledett. Nem feledtem el én!... Mindig mellettem van mint az árnyék. Elfutok az erdőbe, a falevél róla susog; a tengerparton járok, a locsogó habok róla beszélnek; madár zengés, virágillat, szép álmaim őt hozzák eszembe. Oh, jöjj halál, légy szabadítóm! Ah, de így soha többé nem látom őt!... Nem, nem, nem akarok

meghalni. Élni fogok s szívni akarom a levegőt, melyet ő. Távolról bár, de mégis láthatom őt. Élni fogok, fájdalommal édes; édesebb, mint a halál...

— Katonáim! Régi hírnevetek, dicsőségetek forog kockán, foltot kardotokon ne tűrjete! szóljon a riadó! Utánam vitézek!...

Nem sokáig tartott a küzdelem.

A puha had engedett az Izraeliták edzett seregének s vad futásban keresett menedéket.

Sisera küzd, mint egy oroszlán. Száz fele osztogatja a halálos csapatát.

Hasztalan! A futó tömeg magával ragadja őt is. Kardját, fegyverét eldobva menekül.

Merre tartson? Ki nyújt segédelmet a bukott vezérnek? Honfitársai megvetik, az ellen felkoncolja. Ez utóbbi talán mégis jobb volna!... Fut, menekül cél nélkül. Utána üldözők csapata. Nem sokára beérik őt. Kis erdő ad reményt az üldözöttnek. Elrejtik a sziklák, befedik a lombok. Kutyák ugatása hallik a közelből. Emberek laknak itt. Háttha elrejtene? Háttha megvédenék?

Belép. Jáhel áll előtte. Nem szól Sisera egy szót sem. Lerogyott lábai elé s reszketve kulcsolja át térdeit. Szemei a nő könyárban úszó szemeit keresik. Sokáig néz rá, kérőn, fájdalmasan. Tekintetében bocsánatkérés, szerelem, minden egyesül.

Sokára adnak hangot remegő ajkai, Jáhel bocsáss meg egy földönfutó szerencsétlennek. Üldöznek, mindjárt utolérnek, oh, te előttem oly jó lesz meghalni. Ejts majd értem egy könyvet... Én mindig szerettelek téged, szeretlek most is forrón, lángolón...

— Nem, nem halsz meg! — kiált Jáhel. — Megfogom kezükben a gyilkot! Testemmel védlek meg. Őljetek meg engem is! Jer, legtitkosabb szobámba zárlak el. Fáradt vagy, alig bírsz lihegni. Igyál egy kis tejet, magam fejtem, száraz ajkaidra oly üdítőleg hat. Pihenj, nyugodjál e fekhelyen, az enyém ez: én ki megyek örködni fogok feletted, eltitkolom, hogy itt vagy édesem, minde nem; te vagy az én átkom s boldogságom!...

Reszketve az izgalomtól ült a szegény nő háza küszöbén. Szerelme, már megingott hűsége, nemzete szeretete dúlt a gyöngye kebelben. Arca lázban ég, szemei a távolba merednek. Hangokat hallott: „Erre ment, kinosan öljük meg!” Közelednek a hangok: „Erre ment, lába nyomai itt a porban! Jáhelhez menekült, megöljük őt!”

Jáhel körül néz s meglátja Sisera nyomait. Megrázkódik. El nem titkolhatja többé. Mit tegyen? Most már becsülete is kockán forog, ha nála találják. Megölik, kinosan végzik ki Siserát s vele az ő becsületét is sárba tiporják.

— Ah, Istenem! Nyújts egy mentő gondolatot!... Nyomorúlt szolgálód feléd kiált! Meghalok veled együtt én is!... De ki tudja azt, hogy én tiszta vagyok?... Mit fog mondani a világ? Holt testemet ebeknek dobják, megbecstelenítik! Nálam fogják el, becsületem halálom után ki védi meg? Hallgatni fognak e falak, sőt vádlóim lesznek, mert itt találták őt! Megfordulnék árokban fekvő síromban, ha holtom után azt beszélnék az emberek: „A Héber feleségénél találták őt, védte a hűtlen s együtt halt vele. Bizonyosan a szeretője volt!...”

— Igen, az vagyok! Szeretem őt s szeretni fogom éltem végeig. Szívesen meghalok veled, csak becsületem maradjon tisztán!... Ah, már jönnek!... Mit tegyek?... Repedj meg föld, nyelj el bennünket! Ne lássanak többé emberek! Mind roszak ők, a boldogságot széttépik; az ártatlant bemocskolják!... Már zörög a bokor, lépteik zaját hallok... Istenem, légy velem! Fejem zúg, szédülök, kezem reszket...

Ah, felséges gondolat!... Megteszem!...

Remegve támolyog szobájába. Ott feküdt kimerülten, alva Sisera. Sokáig szemléli könnyelt szemekkel a halvány férfit. Megcsókolja, lassan, édesen...

Nézi, nézi... szeme egyszerre csak különös fénybe borul. Körülnéz, nem látja-e valaki? Keres, kutat. Végre egy hosszú szeptet talál. Elővesz egy kalapácsot. Letül a Sisera fejéhez. Nézi, nézi...

Kívülről zaj hallatszik: „Itt van itt van! öljük meg őt!”

Felemeli a kalapácsot, halántékára illeszti a szöveget. A kimerült férfi nem ébred fel. Megzörren az ajtó. Lehull a kalapács. Siserából elszáll a lélek. Benyítnak a szobába az üldözők.

— Ha, ha, ha!... hangzik a nevetés Jáhel ajkairól. Nézzétek ő az enyém! Alszol még Sisera? Aludj, aludj én kedvesem! Álmodj szépeket!... Szerelem, boldogság nyíljék mosolyodban, az édes reménység ébredjen fel veled. Dobogó szívednek vágya teljesüljön, pirosra csókolom halvány orcádat... Ébredj, ébredj édes, lánggal égő lelkem rég óhajtott vágya! Szomjazom csókodra, epedek karodnak, két erős karodnak az ölelésére. Itt van a násznép. Enyém leszesz úgy-e? Ha majd eljön a tavasz a cipruság újat hajt, a madárcák csicseregve rakják fészüket, visszamegyünk az anyám hajlékába, a ciprusátorba! Minő piros lett a fejed!...! Miért mereszted úgy reám a szemed? Megállj becsókolom... Ha, ha, ha!... Daloljatok szépet emberek! Mért hoztatok ide kardotokat? Virágot hoztatok ide! Ma lesz lakodalmam Siserával... Milyen régen vágytam erre! Szép álmom teljesült. A piros hajnal mosolyog úgy-e; azért olyan vörös itt körültem minden... kezem, ruhám... minden.

Te is itt vagy anyám? Nézd, mily szép ő. Csak alszik. Kifáradt, míg idejött. Úgy-e anyám te is szereted őt! Hahaha!

Leült a holttest fejéhez s merengve szegzte reá szemeit.

Szegény asszony! — Susogott a dermedve ott álló sokaság... Megőrtült!...

— Leányom, szegény leányom!... Istenem, miért sújt így karod? Oh, mily keserű e győzelem! Győztem s mindenem elvesztettem!

Zokogva borult Débora egy nyugágyra le.

Débora átka teljesült.

Siserát az ölte meg, ki legjobban szerette.

Szathmáry József.

EGYLETI ÉLET.

1. *Magyar irodalmi önképző-körünk* e hó 6-án tartotta évváró ülését; bővebben szól működéséről a titkári jelentés.

2. *Erdélyi önképző-kör* folyó hó 6-án tartotta évváró ülését, a melyen a könyv- és pénztár állásáról tétetett jelentés. A könyvtár ez éven szépen gyarapodott, részint ajándékozás, részint vétel útján. A pénztár állása pedig a következő:

Évi bevétel 246 frt 36 kr.

„ kiadás 196 frt 87 kr.

Maradék 49 frt 49 kr.

A jövő évi alelnököt is ez ülésen választották meg, *Bíró Lajos*, VII. o. t. személyében.

3. A *jogász-egylet*-ben a kitűzött pályadíjakat *Szilva Béla*, III. jh.; *Tárczy Pál*, II. jh. és *Karsa Elemér*, I. jh. nyerték el.

4. *Betegsegélyző-egylet* megerősítette, illetőleg véglegesítette az új ápolónőt, özv. *Domokos Sándornét*,

ki rövid ittléte alatt is megnyerte pontosságával és szorgalmával az egylet előjáróinak bizalmát. Egy másik választmányi gyűlésen pedig a pénztár állapotát vizsgálta meg, melyből kitűnt, hogy a múlt félévben bevétele volt 3139 frt 35 kr, kiadása 3079 frt 09 kr, így a pénztári maradvány 60 frt 26 kr. Ad multos annos.

5. **A gyorsíró-egylet.** Az évváró ülésen tartott versenyen az első díjat (5 frt) *Polacsek Lajos*, VIII. o. t. egy perc alatt 216 szótag írásáért; a másodikat (3 frt) *Demeter Dezső*, II. jh., 117 szótag írásáért nyerték el. A kezdők közül Görgy János I. th. jutalmaztatott 3 frral. A többi díjak pályázók hiányában nem adtak ki.

Sajnálattal jegyezzük meg, hogy a szép célú egylet úgy a közönség, mint a tanuló ifjúság részéről, úgyszólván semmi pártfogásban sem részesül.

6. **Az akadémiai torna-egylet** folyó hó 6-án tartotta meg második félévi zártversenyét. Három irányban s három díjjal ejtetett meg a verseny a következő eredménnyel: 1. rúd-magasugrásban *Demeter Bertalan*, I. hh., 2 frt 50 krt és *Szentpétery József*, I. hh. szintén 2 frt 50 krt nyertek. 2. Az összetett versenyben, mely rohamdeszka-ugrásban és kötélfüggélyezésben állott, *Keresztúry József* II. hh. lett a győztes. 3. Három darab 75 cm-teres akadálylyal 200 méter távolságban futni legjobban tudott *Szentpétery József*, I. hh., ki a megosztott díj nagyobb felét, 3 frot, érdemelte ki; *Botka Bertalan*, II. hh. pedig 2 frral jutalmaztatott. Kívánatos volna, ha jövő évben az egylet nyílt versenyben mutatná meg a közönségnek előrehaladását. Excelsior!

7. **A sakk-egylet** is befejezte évi működését a szokásos versenysakkozással. A versenyek eredménye következő: az első díjat (5 frt) *Sáfrány Lajos*, II. th., a másodikat (3 frt) *Nagy Dezső*, VI. o. t.; a harmadikat (2 frt) *Jakabfi János*, I. jh., a negyediket (1 frt) *Ólvey Béla*, VIII. o. tanulók nyerték el.

APRÓ HIREK.

— Ismét gyászhiert kell közölnünk oly rövid idő elforgása alatt. *Oláh Kálmán*, IV. o. tanuló e hó 2-án tanuló-társaival fürödni ment a kis Bodrogba. Egy pillanat s az irigy hullámok elnyelték az „alma mater“ egyik jó igyekezetű növendékét. A szőke Bodrog, mint már annyiszor, most is megkövetelte áldozatját. Temetése 4-én volt Petrahón. Ott találták meg holttestét a halászok, de annyira feloszlott állapotban, hogy hazaszállítani nem lehetett. A temetésen *Szathmáry József*, főiskolai szénior mondott megható imát és gyászbeszédet; s jelen volt az egész gimnázium ifjúsága, valamint a gimnáziumi tanárok csaknem mindnyájan. A bánatos szívű szülék fájdalmát enyhítse a vigasztalás Istene, a megboldogútnak pedig legyen csendes álma az idegen, de mindnyájunkkal közös hant alatt!

— **Az első lelkészképesítő vizsgálatok** e hó 14 és 15-ik napjain tartattak meg. Jelesen képesítették *Sípos Mihály*, *Sütő Áron* megválasztott szénior és *Simon Mihály*. 7 Jó eredménnyel és 3 kielégítőleg képesítettet. Gratulálunk a végzett pályatársaknak!

— **A második lelkészképesítő vizsga** e hó 17 és 18. napjain tartott meg. Jelentkeztek 15-en, ezek közül 11 jelesen, 4 jó eredménnyel képesítettet.

— **A torna vizsga** a szokásos versenyekkel e hó 14-én tartott meg nagyszámú vidéki és városi közönség jelenlétében. Különös tetszésben részesült mindenki részéről a valóban pedans pontossággal bemutatott különféle sza-

bad gyakorlat, persze ez úgy a derék tanárnak *Kis Elek* úrnak, mint a fiuknak egyaránt dicséretére válik. A versenyeket térszűke miatt nem sorolhatjuk el.

— **Nyilatkozat.** En, a szerkesztőség kérésére, egy külföldi levelezési sorozatot kezdtem meg e lapokban. Annak folytatását idejében be is küldöttem a szerkesztőséghez. Közlése azonban, a többször tett határozott ígéret dacára is elmaradt; bizonyosan a nagyobb értékű dolgozatok miatt. Azért írom e sorokat, hogy valaki azt ne gondolja, hogy tollamban rekedt ígéretem. — Berlin, 1891. június hó. *Ifj. Mitrovics Gyula.*

— **A zárünnepély** vasárnap, 21-én, tartott meg. Kezdetét vette a ref. templomban, hol nt. *Mitrovics Gyula* a főiskola lelkésze szónokolt. Majd azután a főiskola imatermében az egybegyűlt iskolai gondnokok, a tanári kar, városi közönség és tanuló ifjúság jelenlétében olvasta fel tek. *Szinyei Gerzson* akadémiai közigazgató a nagy gondal megírt és összeállított igazgatói jelentést.

Itt hirdették ki a pályázatok eredményei következőleg.

Az egyházi beszéd első díját (25 frt 20 kr) *Szilva Béla* III. jh., a másodikat (16 frt 80 kr) *Sütő Áron* megválasztott szénior nyerték.

A Péczely-díjat (jogi kérdés 42 frt) *Tárczy Pál* II. jh. nyerte el. A többi díjak nem adtak ki.

Délután ugyancsak az imateremben a magy. irod. önképző kör együttesen az ének- és zenekarral változatos műsorú ünnepélyt rendezett, melyen az esős idő dacára is szép számmal egybegyűlt vidéki és városi közönséget az énekkar komoly és víg dalokkal, a zenekar mű- és magyar darabokkal, *Vass József*, *Kiss Rezső*, *Sovány Dezső* szavalatokkal mulattatták.

A közönség zajos tapsaival adott kifejezést tetszésének s a szavalókat az önk. társulat meg is jutalmazta: *Bajusz József* és *Sovány Dezsőt* 5—5 frral, *Vass József* is 4 frt jutalmat nyert, de nem a társulattól, hanem egyesek elismerése folytán. Az ünnepély az ének- és zenekar együttesen előadott „Rákócy-induló“ hangjai mellett ért véget.

* * *

Nem mulaszthatjuk el lapunk barátainak az előfizetőknek megköszönni a közlönyünk iránt tanúsított érdeklődést. Különösen kiemeljük itt *br. Vay Miklós* ő excelsentiáját, ki 100 frral fizetett elő, úgyszintén nt. *Fejes István* lelkész urat, ki 5 frral fizetett elő.

Lapunk azon barátainak is szíves köszönetet mondunk, a kik szellemileg támogatták közlönyünket. Sorainkat azzal a kéréssel zárjuk be, hogy a be nem küldött előfizetési pénzeket szerkesztőségünkhöz, illetve nt. *Mitrovics Gyula* tanár úrhoz szíveskedjenek beküldeni. S végül hő óhajtásunk a kedves viszontlátás, addig is Isten velünk. *A szerkesztők.*

— **Ifjúsági könyvtárnoknak** a jövő évre *Tóth Meny* hért 3-ad éves hh. lett megválasztva, elnöki szótöbbséggel.

— A többnyire egy évig tartó pünköshti királyság lejárt *Szathmáry József* szeretett széniorunknak is. E hó 19-én a tanári kar 4 szótöbbséggel *Sütő Áron* végzett hittanhallgatót választá meg a jövő évre széniornak. A távozó felé fehér kendőnkkel búcsút intünk s egy-egy könyccsppet is törünk le arcunkról, a most érkezőt szívélyesen üdvözljük!

Tartalom: «Nagyenyedi válasz.» L. . . e. — «Titkári jelentés.» *Kiss Zsigmond*. — «Sokrates elíteltetése.» *Rácz Lajos*. — «Nem feled» *Kiss Rezső*. — «Egy gyűri története.» *Ladányi Endre*. — «A jénai egyetemről» *Tüdös István*. — «Débora átká.» *Szathmáry József*. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»